

هاندک هائی فیل سووف کان هان شنبیران نایان و ات باسی بکان. . زکریا نمر. . و. ل. عاربیل و (یاسین ل تیف)

شوازیکی باو هی ل مام کردن لگ مژووی فلسف دا ک
فیل سووف کان دگگت ب ناوگ لکی پیرز. ئم سوکرات،
ئ فلاتوون، ئ رست، دیکارت، کانت، هگ، مارکس و نیتش ب جرک
دخوینین و وک ئوی ه ر ی ککیان ل پگگیکی باا تری مر فی
ئاسایی و گیشته ئ استی. ئنگ ل نوانیاندا جیاواز بین،
بم ام ک مجار دیا نخیند ب رد م ئ و پرسیار ی ک خیان ل ب رد م
کسانی تریاندا دایاننا بوو: ئیا دکر ت ئم بیر ک ی ه
ئ و فلسف یی توانای خذگرتن ل خا و نکانی ل دست بدات،
دگگت ب مژووی بیروبا و ع قید، نک وک م شق کی
ع قانی. فیل سووف ه رچ نند بلیم تیش ب، ه ر ب کو ی س رد می
خی د م ن ت و. ه گری پ شو خت کانی کاتی خی، سنوور کانی
زانباریی کانی، ترس کانی ک م گگیکی وه ن د کجاریش ناک کی
کسی کانی خی تی. بی خو نند و ی فلسف وک ک م م ک د فی
پیرز، گرنگترین شتی تدا د کوژت ک ئ ویش "گومان". ب نموون،
ئ فلاتوون شو ن وار کی گ وری ل مژووی بیر ی سیاسیدا جهشتوو،
بم ام ل کتبی "کمار" دا و نای کی سیاسی پ شکش دکات ک دکر ت
پرسیار گ ل کی قورس د ربار ی ئازادی و فری (پلورالیزم) دروست
بکات. ئ و بیر ک یی ک د ب ت فیل سووف کان ف رمان وایی بکان
چونک ئوان با شتر ل خ کی ئاسایی "چاک" د ناسن، د رگا ب ووی
پرسیار کی م ترسیداردا دکات و: ک ب یار دکات ک ئ و
فیل سووف ی ک شایستی حوکم انیی؟ و ک چاودری ئ و ک س
دکات ک بانگ شای خا و ندار تی م عریف دکات؟ کاتک م عریف
د ب ت پاسا و ب ق ر خکردنی د س ات، فلسف خی د توان ت ب ت
پ رد ی ک ب نوخب گ رای ی سیاسی. ئ رستش، س ر ای ب شداریی
گ وری کانی ل لژیک، سیاست، ئ خلاق و زانست کاند، ل د ر و ی
سنوور کانی س رد می خی ن بوو. ه ن د ک ل ت و انین کانی د ربار ی
ک م گ، ک یلای تی و ژن، نگان و ی پ کها تی کی ک م ی تی بوون
ک مر فی وک ی کسان ل ماف و توانای ب شدار یکردندا ن د بینی.

گډوډي فيکري ئېريستې بې و مانايې نيې کي هېرچي نووسيو ې استې،
و هېکاني سېردېمکي ناکاتې استي فېلسفې. هېندېکجاريش
[شېنېر] دېيوت وندې فېلېسووف بليم تېکي وېکي بېارنېت،
زياتر

لېوي بېوت پشکين بې بېرککاني بکات. دېکارت مېعريفې لې
گېگي گومانو سېرلېنو بونياد نايو و عېقي خستې چېقي پېژ
فېلسفېفېيکېو. بېام پېژ دېکارتېيکې خې کي تايي کېشکې
نېو. گوتني ئوي کي عېقي خېي دېستېکې، بې شېوېيکي
ئېماتيکي کېشې پېيوېندي نېوان عېقي و جېستې چارېسېر ناکات، و
وېامي هېموو پېرسيارکاني پېيوېست بې سېرچاوکاني مېعريفې
وسنوورکاني ناداتېو. کانتېش بېکک لې کاريگېرترين هېوېکاني بې
تېگېشتن لې سنوورکاني عېقي پېشکېش کرد، بېام ئېويش لې
تېوانينې پېيوېستکاني بې سېردېمي خېي و پېرېزراو نېو. هېندېک
لې نووسينېکاني دېرېاري گېلان و گېزېکان دېريدېخن کي خاوي
پېژيکي ئېخلاقېي جېهاني، بې تېواوي لې تېوانينې
گېزېرستېيکاني سېدي هېژدېهېمي ئېوروپا زگاري نېو. ئېم
تېبېنيېکي لاويکي نيې؛ چونکې ئېوامان بېر دېخاتېو کي ئېو
فېلېسووفې دېرېاري مېق وېکي "ئامانچ لې خېدا" دېنووسېت،
دېکرت لې هېمان کاتدا

هېگري تېوانينېک بېت کي دژي ئېم بېنېمايېي کاتېک باسکې دېتې
سېرکېسانېک کي سېر بې گروپکاني ترن. هېگې فېلسفېفېيکي گېوري بې
مېژوو پېشکېش کرد، و مېژووي وېکي جوېيکي دېالېکتيکي بېني کي
تېيدا ېح و ئازادي گېشې دېکېن. بېام گېيېني مېژوو بې ېوېک
کې ئاراستې

و واتايېکي ديارېکراوي هېبېت، ېنگې فېلسفې بخاتې ناو کېشېيکي
گېورېو؛ چي ېوودېدات کاتېک واقع جياواز دېبېت لېو مېدېلېي
بېمان داناو؟ ئايا هېرچي لې مېژوودا ېوودېدات پېويستې تېنها
لې بېر ئوي ېوويېداو؟ مارکس لاي خېي و ېخندېيکي بېهېزي لې
سېرمايېداری و چېوسانېو گرت، و کاريگېريېکي قووي لېسېر
سياسېت، ئابووري و کېمېناسي جېهېشت. بېام هېندېک ئېزمووني
سياسي کي ناوي ئېويان بې ئاستي عېقيدې بېرکزدېو، دېريانخست کي
گېيېني تېري بې پېژيکي سياسي داخراو دېتوانېت دېسېماتيکي نو
بېناوي زگارکردني مېقېو بېرېهېم بېهېندېت. ناکرت تېنها مارکس
بېرېسيار بکرت لې هېموو ئېو کارانېي ئېو ژېمانې کرديان کي
دروشمکاني ئېويان بېرکزدېوو، بېام ناشکرت ميراتي مارکسي
لې ېخندې بېري بکرت کاتېک هېندېک لې بېرککاني دېگېگېن بې
يېقېنکي سياسي کي قابېلي پېداچوونېو نيې. سېبارت بې نيتش، لې

کلتووری هاوچرخدا بووت سیمبولی یاخیوون له بها باوکان، بهام ویندکای زرجار کورتکراو توه به چند وتی کی کورت درباری هیز، سرکوتن و نایابی، به شوهی فیل سووف کی زه ئا زگه دراوه به کم مکه دس ته واژی ئاماده که هه ندکجار به پاساودانی تاکه رای یان سووکای تیکردن به به هیزکان به کاردن، که شکه تها له نیتشه دا نیی، به کو له و شوازه دای که شنبیر ده کی فله سی فی په ده خوینده وه: ئو سته یی له دده هینه که خزمه تی هوه سته کی دکهات و ته وای په ژه فیکریه که جده هه ت، ته ناته ئو فیل سووفانی گومان یان کرد میتد، له ناکه کی زگاریان نه بوو. ئم عیبه یی کی ناوازه نیی له فله سی فده؛ به کو به شکه له سروه ته کی، که شکه له وه دسه ته په دکات که هوه ده دین ئم ناکه کیان به شارینه وه، چونکه ده مان وه ویند کی نمون یی درباری خاوه بیر که که بهار زین، فیل سووف کان خودای علهانی نین، ئوان مرغن و له ناو بارود خه کی مژووی دیاریکراودا بیر ده که نه وه. ئه نکه بیر که گله که په شکه بش بکن که له سده می خه یان ته په ت، بهام له همان کاتدا ناتوانن له هه نده که په شوه خه کانی ئو سده م ده ربار بن، فیل سووف ده که ده زگاری له بوار که کدا بکاته وه، و له بوار کی ترده دایخهات، به یه نابته ئه کی خوینده ری فله سی ف تها ئو به ته که بهرسته: فیل سووف که چی گوت؟ به کو ده به ته بهرسته: به چی وای گوت؟ چی هه بوو که نه یوانی بهینه ته؟ چه گریمان گله که وک استی و رگرت؟ که سوودی له بیر که یه بینی؟ و که زیانی بهر که وت؟ که شهی بوونی هه ی کلتووری فیل سووف کان نیی، به کو ترسه له دانپه دانان په یاندا، ئو شنبیری وک به وادار که بهرگری له فیل سووف ده خوازه کی دکهات، هیچ شته کی گچرنگ له فله سی ف و نه بوو، ئو فیل سووف ی خه کردنی له قده ده که ده که ده گه ته به ته، و ئو خوینده ری له خه گرتن ده ترسته ده گه ته به شوه نکه وه، فله سی ف په ویستی به بته نو نیی، په ویستی به خوینده که به توان ته به سوکرات به ته "هه گه بهت"، به ئه فلاتوون به ته "شاره نمون به که ته زیندهان بهت"، به ئه ریسته به ته "بلیم ته پاساوه به په شوه خه کانت ناهینه وه"، به کانت به ته "په ژه ئه خلاقیه که ته گری له نه کردیت له هه کانی سده م که ته"، به مارکس به ته "خه که ته به سهرمایه داری هه به دیله کی تر ناکاته است"، و به نیتشه به ته "یاخیوون له به هاکان به و مانایه نیی که ده به ته هه موو به هایه که به وه خهت"، ئم سووکای ته نیی به فیل سووف کان، به کو زگرته استه قینه یی له فله سی ف، چونکه گه وره ترین وانه که به توانین له مژووی فله سی ف وری بهین،

ئوۋايى كە ھېچ كەسك ما فى قەرخىردىنى ئاستى نىيە، تەنا نەت ئۇ وانەش كە ژيانى خەيان بە گەگەن بەدوايدا تەرخان كەردوۋ.

ئایا گوفتار ساسی کا نی ئاج
ئالان لام ق نا غ دا دروستن؟
یاسین لام تیف

ٲكشای سیاسی كوردستانی باكوورو بـ دـست هـنای مافی نـتـ وایـتی و مافـ دیمـكراتیـكانیان پـیوستـ بـ ژیانـی خـکی ئـ و وـاـتـوـ و ئـوان بـرپرسیارن لـ بـ دست هـنایدا ، دواچار اگـ یاندنی پـرسـی نـشتی تایبـتـ بـ خـیانـچونكـ ئـوان هـزی چـكدارو خـراوی سیاسی تایبـتـ بـ خـیان هـیـ ، هـروـها كارـكتـری سیاسی و تیـرسـنی سیاسیانیش هـیـ شرـقی ئـو بابـتـ بـكن و بـرچاو وونی بـ گـلـكـپان بخـنـ و و .

[illegible]

دسالمذمت . ئووی ئو دیکات شوین پههگرندنوو و لاسایکردنوو
 ئنارشیزمکانه له سردمی مارکسدا ووکو باکینین و بلانکی دژ به
 کایه دی دوت و ههر جهر دساته کی سیاسی بوون ، ههرچند ئج
 ئالان له نویسنه کانی له زیندان به زنجیره پرتوگگلهک که به ناوی
 بهرگیرینامه و مانیه فیستیه دیمکراتیک له شوینهک خه ئاماره
 په دکات و دت دوو ههنگاو له ئنارشیزمکانه نزیکه بوومتهوو .
 استه ههکهوتیه جیوپله تیکی کوردستان له دهی سهر به خه یی ئاوه و
 به فاشیزم دهوره دراوه به که نداشت کردن به دونهی دهره و ، بهام
 شه شگه ان ده توان و ده کرت له ووی سیاسوه سود له که موهک فاکت
 وهر بکرن به خه گونجاندنی سیاسی به نموونه له ناکه کی و
 دوزمنایه تی مژووی نهوان تورکو فارس و ههروه ها فارس و عهره و
 عهره بو تورک وهر بکرت و دره ژ به شه شه بدنه و ئاسایشی سیاسی
 خه یانی په بهار زن تا وهر گردنوووی خاک ، ئووی عهده ئج ئالان
 دیکات به سیستمکه کو که موهگایه که ده شهت و ده ست ده دات له ووی
 دیمکراتیه و به پهره فاکت بهت ، به و مانیه ی ههزه سیاسی کانی نه و ئو
 سیستمه لانیکه م به نی دیمکراسیان له و بهت و نه ته و به پهره ست نه بن
 ، ئسته له م قه ناغه دا له جیهان سیستمه می دیمکراسی و لیبرالیزم له
 قهرانه کی قه دایه ، ههروه ها دیمکراتی نه که له تورکیا ته نانه له
 قه یای سه رمایه داری ئهمریکا و ئهرپا له پاشه کشه یه کی گهره و
 ئا به و به رانه دایه ، به په یی ئو و جه نکو کاولکاریه یی ئهمه له
 شه شهات و جیهان به له و ده جهت و ئو و قوت به ندیه ساسیه یی له
 نهوان ده و ده تان خه مانفیسته کردوو جیهانی سیاسی ژان ده یگرت به
 هاتنه کایه سیستمه کی سیاسوه ئیتر نازام ئو و سیستمه سیاسی چ
 جه ره سه سته مکه ده بهت و چ جه ره ناوه کی له ده نرته ، ته نانه له
 ئهرپا و ئهمریکا که لانه کی دیمکراتیه که موهک یاسا هه نه و
 وه تانه بهرزه گاری له ژیهانی ئینسان و به فاهیه تی ژیهان ده که نه له
 پاشه ز بوونه ته و ، له گه ئو و شه به ئاشکرا له شه شهاتیه
 ناوه است تیره ریزم ده ژهنن نمونه شه هه نه سه ره دسه اته یی ئهمه
 شه رع . به ههر حال زهمنه و مژوو له به شماندایه به مان ئاشکرا
 ده بهت ئایا ئهم ههنگاوانه یی ئج ئالان هه یی سیاسنه ؟ یان ههنگاوی
 سیاسی دروست و چه کیمانه ؟ .

یاسین له تیف

هـار پـيو نـديـگ بـ سـكـس دـست پـ بـكات بـ بـشـايـي كـتـايـي دـتـ. زـكـريـا نـمـرـ. وـ لـ عـرـبـيـوـ: يـاسـين لـتـيف

لـ زـرـك لـ پـيو نـديـگ سـزداريـگـا نـدا، سـكـس چـيـتر با بـتـكي
تـايـبـت نـيـي لـ نـوان دـو كـسـدا، بـكـو بـوـتـي پـوـرـك كـ هـزـي
پـيو نـديـگ و اسـتـگـي هـسـتـكـا نـي پـ دـپـوـرـت. بـهـي
بـا و بـوـنـوـي نا و كـي با زـرگـا نـي و يـكـلامـي و كـلتـوـري بـكار بـردن،
سـرنـجـا كـشـي سـكـسـي و كـ بـشـكـي سـرـكـي لـ بـهـي مـرـف نـيـشان
دـدرـت، تـا ئـو اـدـيـي جـسـتـي زـرـجـار ئـامـادـيـي زـيـاـتـر لـ
كـسـايـي، و ئـارـزـو كـاريـگـرـتـر لـ گـفـتـوـگـ، و چـثـر خـراـتـر لـ
بـنـيـاد نـا نـي مـتـمـانـ. كـشـكـ لـ دـانـپـدـانـان بـوـدا نـيـي كـ سـكـس
بـشـكـ لـ سـروـشـي مـرـف، چـونـكـ ئـمـ با بـتـكـ پـوـيـسـتي بـ نـكـيـكـرـدن
يـان گـورـكـرـدن نـيـي. كـشـكـ لـ وـوـ دـسـت پـ دـكـات كـ پـيو نـديـگ
سـزداريـگـ كـ كـورت دـكـرـتـوـ تـنـها لـ ئـارـزـوـي سـكـسـيـدا، و كـا تـكـ
جـسـتـي دـبـتـي تـاقـ زـمـانـكـ كـ هـر دـوـلا بـتـوانـن لـ گـگـيـوـ گـوزـارـشـت
لـ خـشـوـيـسـتي بـكـن. ئـوكـات پـيو نـديـگـ كـ وـرـدـ وـرـدـ لـ فـزـايـكـ بـ
تـگـيـشـتن و زـگـرـتـنـوـ دـگـگـتـ بـ پـيو نـديـگـ كـ لـ سـرـ بـنـمـاـي
بـكار بـردنـي يـكـتر (ئـيـسـتـهـلاـكـي مـتـبـادل) و سـتا و. هـرـوـها تـگـيـشـتنـكـي
هـيـي با و يـشـ هـيـي بـ مـانـا يـو نـديـگـ رـمـوـگـو (حـمـيـمـي). هـنـدـكـ
كـسـ و لـ سـكـس دـبـوانـن كـ بـكـيـي كـي كـتـايـي بـتـ بـ خـشـوـيـسـتي؛
ئـگـر لـا يـنـكـيـان تـي كـردـو، مـانـا يـو وـا يـي خـشـي نا وـت، و ئـگـر
ئـزـي بـو، مـانـا يـو وـا يـي دـسـزـ.

ئـم هـا و كـشـيـم مـتـر سـيـدار چـونـكـ ئـارـزـو دـكـاتـي ئـامـرازـكـي گـوشـاري
دـروونـي، و لـا يـنـكـيـان نا چـار دـكـات شـتـكـ پـشـكـشـ بـكات كـ نا يـوـت،
تـنـها لـ بـر تـر سـي لـ دـسـتـدانـي ئـوـي تـر. لـ پـيو نـديـگ
پـگـيـشـتـو و كـا نـدا، نا بـتـ جـسـتـي بـبـتـي با جـي خـشـوـيـسـتي، و نا بـتـ
ئـارـزـو و ئـامـرازـكـ بـتـ بـ سـلـمـانـدنـي و فـا. ئـو خـشـوـيـسـتيـي هـمـيـشـ
پـوـيـسـتي بـ سـلـمـانـدنـي جـسـتـي هـيـي بـتـ بـ ئـوـي بـر دـو وـام بـتـ،
زـيـاـتـر دـري دـخـات كـ بـنـمـاـي پـيو نـديـگـ لـرـزـكـ، نـكـ ئـوـي
هـسـتـكـا نـ بـهـزـن. كـشـيـي كـي تـر ئـوـيـي كـ كـلتـوـري "خـرايـي"
چـتـنـا و پـيو نـديـگ سـزداريـگـا نـيـشـو. و كـ چـن مـرـفـي ئـمـ

هه موو شته کی به خه رای ی ده و ته، هه ندک که س په یو ندی خه را،
متمان ی خه را و حه می ی ته خه رایان ده و ته، پاشان دواتر درک به و
ده کن که بنیادنانی په یو ندی کی مر یی به و خه رای ی نا به ته.

جه سته ده توان ته له ساتن کدا مه وداکان کورت بکاته و، به بهام
ناتوان ته به ته نها متمان ی که بنیاد بن ته که بنیادنانی مانگ یان
ساهانی خایاندوو. په که شته تر نه و یی که هه ندک په یو ندی له
اکه شانی جه سته یی و ده ست په ده کن و هه رله و شدا که تایان ده ته.
پرسیار که ده به ته نه و یی: نایا هه شته خوازاوم؟ نایا
هه شته سرنجه که شم؟ نایا هه شته لای نی به رامبه ر منی ده و ته؟ له گه
کاته دا، په یو ندی که ده گه ته به تاقیکردن و یی کی به رد وامی
سه رنجه که شته و ترسی له ده ستدانی نار زوو به هه زتر ده به ته له
نار زووی ته گه یشتن له خودی مر قه که. نه مه به و مانای نیی که سه کس
دوژمنی خه شته ویستی ی یان په یو ندی حه می به به یی خه سه کس له ناو
په یو ندی هاوسه ریدا ده کر ته گوزار شه به ته له میهره بانی و نزیکي و
متمان نه، به بهام به شته کی زه ری مانا که ی له ده ست ده دات که ده به ته
کاه یی که یان نامراز که به که نتر نه کردن یان تاکه په و به به
خه شته ویستی. هه رو به ها جیاوازی هه و ته ست به رامبه ر سه کس په شته
هاوسه رگیری، ده به ته به هه شیار یی کی نای نی، کلتووری و نه خلاقید و
باس بکر ته، نه که ته نها له گه ی ترساندن یان و نه کردنی نازادی
سه کس ی و که زگاری یی کی ته و او له هه موو به پرسیار ته یی که که شته
استه قینه که نه و نیی که مر قه خا و نه نی نار زووی سه کس یی، به به کو
نه و یی که نار زوو به به ته هه نه که به ته نها به یار له سه ر شته وازی
په یو ندی که و چاره نووسی بدات. نه و په یو ندی نه توان ته به
سه کس بژی، که موکو ی له ته گه یشتنی به خه شته ویستی ده رد خات، هه رو به ها
نه و په یو ندی که لای نی جه سته یی به ته و او ی نه که یی له ده کات،

ده که و ته ناو نه که یکردن له لای نه کی سروشتی مر قه، نه و یی مر قه له
په یو ندی کی سه زداریدا په ویستی یی ته، جه سته یی کی به رد ته نیی
به قه ده

نه و یی په ویستی به که سه که که هه سته نارامی و نه ز و توانای
گفتوگه کردنی له گه ده هه به ته به ترس. سه کس ده کر ته به شته که به ته له
په یو ندی که، به بهام ناتوان ته به به ته جه گره و یی ده ستای ته، متمان نه،
پا به ندبوون و گفتوگه. به یی گرنه ترین پرسیار نه و نیی که نایا
په یو ندی کی سه کس ی هه یی یان نا؟ به به کو نه و یی که: چی له
په یو ندی که ده م نه ته و که که ته سه کس نام نه ته؟ نه گه ر نه ز، گفتوگه،
متمان نه و نار زووی به رد وامبوون نه ما، نه و نه نگه په یو ندی که
هه ر له سه ر ته و له سه ر بنه مای خه شته ویستی نه بوو به ته، به به کو له سه ر
بنه مای په ویستی و نار زوو و ترسی ته نای ی بوو به ته. که ته که سه کس

دې بېلتې تاقې زمانې پېيو نديي ک، څښکي ويستی زمانې کاني تری څی
لږ دېست دېدات.
□
□

نایا لېم وېلتې دا کښې سامان کښې نادادیه یان سیاسي کان و سیستېم گڼ نديي؟ .ن. یاسین لېتيف

هیچ نیشتمانک لېسېر ئېم زېويي بې سېروېت و سامان نیی، هیچ
ځا کښېش بې نېزکې و بې زق و بې سامان دروست نېکراو. لې هېموو
سوچېکې ئېم هېسارېدا سېرچاو و داهات و تواناکان و دېرفېتی ژيان
هېن. بېام کارساتېک هېمیش لې ځا کښېدا نیی، بېکو لېو دایې
کې بېوې دېبات، کې جېوې دېسېتې بې دېستېوې بې. کاتېک
کې مینېک دېسېتې و سېروېت و سامان قېرخ دېکېن، و سېرچاوېکان لې
جیاتې تېرخان کردنی بېخزمتې تی مرېف

بې خزمتې تی هېژموون و دېسېتې و ستېمکاري و تېقاندنی څېک
بېکاردېنن، ئېو کاتې نېک تېنها هېژارېکان تېنات دېوېمې نديش لې
نیشتمانی څېدا دېبېتې هېژار، و هاوېتې لېسېر ځاکی څې دېبېتې
نام. مرېف دېبېتې بوونېوېرکې بېئیرادېو زېلېل و کېیل،
لېمېژوودا جیهان وېک پارچې کېکېک دېرکېوتووې کې هېزې کابېرېکان
دابېشيان کردووې سنوورېکان کېشران، ناوچېکاني نفوز دابېش کران، و
ئیمپراتېریت و دېوېت و نوڅې سیاسي و ئابووریېکان یېک لې دواي
یېک بېسېریدا هاتن.

لې ناو هېر پارچې یېکدا، سیستېم و حاکم هېبوون کې ناوېکانیان
جیاواز بوو، بېام هېمان پرسیار وېک څې مایېوې: کې ځاوېنی سامان
و داهات وسېروېتېکې؟ و کې سوودی لې دېبینت؟ کاتېک سېروېتی
نیشتمانکې دېبېتې قېرخي کېمینېک و مېنېپېتی دېکېن بې څېیان و
نېوېکانیان و بنېماکېکانیان، لې کاتېکدا تېواوې څېک لې ناو

ههژاری و بـکاری و تـنگوچـمـای ژیا نـدا دـناـنـن، کـشـکـ لـ
خاکـکـدا نیـ، بـکو لـ شـوازی بـوـبرـدی خـروـبرـکانـیدا،
لـ شـوازی ناـکیـ لـ دابـشـکردنـدا و لـ غـیابـی دادـپـروـری و
لـپـرسـینـو و هـلی یـکـسانـدا، لـ چـوتـیو ناـکی سیـسـتـم
سیاسـیـکـدا، .

نیـشـتـمان هـنـدی پـویـستی بـ حـوکـمـانـییـک هـیـ کـ سـروـت و سامان
بـکا تـ مافـی هـموو بـکانـی (نـکـ ئیـمـتـیاز بـ تاقـمـکی کـم)، هـنـد
کـشـای کـمـی سـرچاـوی نیـ. لـ کاتـکـدا سامان و داهاتـی و
هـنـد زـر ئـگـر لـ ژـر هـژمونی نوخبـی سیاسـی درـزن و گـنـد و
فاسـد و سـزانی سیاسـی نـبـوایـ و بـ دـستی کـسانـکی دـسـزو
عاقـمـند بـوایـ هـیـ کـسـک لـم وـاتـ بـ کارو هـژارو کرـنـشـین
نـئـبوو ، هـیـ کـسـک بـبـش نـئـبوو لـ چاودـری تـندروستی لـ دـخی
نـخـشـکـوتـندا ، هـیـ کـسـک بـ بـش نـئـبوو لـ خوـندنی خـایـی ،
هـیـ کـسـک دوچارـی سـتـمـکاری و چـوسانـدنـو نـئـبوو ، هـیـ کـسـک
کرامـتی نـئـوشا بـ دـستی کـمـمـک مافـیو سـتـمـکار ، هـیـ کـسـک
لـ وـاتـکـی خـی هـنـد ئـهات بـ وـاتانی ئـئاواو ونـفرـتی لـو
ژیا نـ نـئـکرد کـ لـلایـن کـمـمـک چـتـ کراوـتـ دـزخ ، چونـکـ لـم
وـاتـادا مـرفـخـونـکانـی لـ گـگـ نـراوـ ، هـیـوـو ئاواتـکـاتی
سـپـراوـتـ نادیار ، هـموو ماف و ئازادیـکانـی لـ زـود کراوـ ،
ئومـدو پـژـیـبوون و ژیا نی لـ گـگـ نـراوـ بـیـ اداکات بـرو بـ
دیـهـنـانی خـونـکانـی ، لای ئـو بـ دیـهـنـانی خـونـکانـی لـ ئـریـا،
لـم ئـژانـدا تـنها بـ سرنـجـدان و بینینی ئـو مـشـهـد تراژیدیا
کـچـوـیـی لـ تیغـیـکانـو شاهیدی بووین کـ لـ مـغـریبـو بـرو
ئـسپانیا هـنـد هاتـن دیمـنـکی تراژیدی ئنسانیمان نـشان دـات ،
سینارـیـکی سیاسـی ئا بـوبـرانـمان بـ دـردـخات لـم سـردـمـدا کـ
هـموو ئینسانـکان لـ دونیای ئـژهـاتـدا خـونـکانـیان لـ گـگـ نـراوـ
ئـگـر دـرفـت هـبـت هـیـ کـسـک لـم دـزخـانـ نامـنـو ، وـکو
کورـدـستانـکی لـ مـمـ خـیـشـمان کـ هـزاران گـنجـی دـ پـ لـ هـیـو
کـچـیان کردو بـ بـ دیـهـنـانی خـونـکانـیان وـیان کردـ ئـریـا ،
بـمـ بـ داخـو چـندین کـسیان لـ دـریای ئـیجـ خنکان ، ئـوان
پـیانـوا بوو خـونی ئـوان لـ ئـستـادا لـ ئـریـا، چونـکـ مـرفـکان
لـر دـبـت نیوـی ژیا نی لـ یزی بـهـودـیـدا بـوـستـت یزی پووچی
بـ سـری بـنـزین و غازو نـوت و تـنانـت ئـو مووچـ کـمـی کـ بـشی
ژیا نی ناکات ، ژیا نی مـرفـ لـرـدا لـ لایـن کـمـمـک چـتـی سیاسـی و
کراوـتـ سـراب و بـمانایـی .
کورـدـستانـک کـ لـسـر دـریای نـوت و غازدا، کـ چـی بـ بتـکـ غاز

چەندین ځای چاودا بکایت و سړی به بگریټ ، له م ویا تې ئه م دا
۳۳ ملیار د لار به ناوی و همدی قرز و دزراو به ک مپانیای
سیاسی کان ه مووی براو ته ئرپا به ک م م ک بند ما ی دزو چ ته ،
که چی گنج کانی ئم ویا تیش به کارو به ما ویا حان و له سـر
شست کان د سو دند و . کواته داهاتو سامانی ئم ویا تـه
هاونیشمانی ئم ویا تـه له سودم ند نابن تـه نها نوخب یی کی سیاسی
د یدزن .

□

□. یاسین له تیف

کوردستان بیا با نکی تاریک و ک م م گای کی و کراو . . یاسین له تیف

□

تـه نها و کو نموون یی ، ئه مانیا کاتک له جـه نگی جیهانی دوو م
هاتـه د ر و ، ویا تکی ویرانـه بوو! واندـا له ناو جـه رگی
ک م م کوژی ناوخی و فیتنـی کوشند و هاتـه د ر ! سـه نگا فور ش
خا و نی ئ و سـر چا و و سامانـه نه بوو که بیکاته د و و تکی
کاریگر ! بـه م ئم ویا تـه له سـر یی ک شت که بوون ؛ ئه ویش ئه و یی
که مللانه له سـر د سـه ات د و و ت بنیاد نانـه ! و ناک کی سیاسی نه
کارگر یی د خاتـه گ ، نه زانک یی که پش د خاتـه ، و نه گاو بانـه کیش
چاک د کاتـه . له کوردستان هـه ز سیاسی کان پـه چـه وانی ئم به چوونـه تا
بینـه قاقایان له مللانه یی کی خـه ستوخـه دان له پـه ناو مـه نه پـه کردنی
د سـه ات و زیاتر تـه ان کردن و دزینی سـه رو تـه سامانی کوردستان ،
مـه ژوو ئه و یی سـه لماندوو د و و تـه سـه رک و تـه و کان پرسپاری ئه و یان
نه کرد " که سـه رد که و تـه ؟ " به کو پرسپیان " چـه نه د و و تـه سـه رد که و تـه ؟ "
کاتک ئه زموونی نه تـه و کان د خـه نینـه و ، د بینین هـه ر سـه نـه ل
که می پـه و د سـه ت پـه ناکات ! به کو ئه و کاتـه د سـه ت پـه د کات که
به ر ژ و و ندیـه تـه سکـه کان د خـه نـه پـه ش به ر ژ و و ندیـه گشتیـه کان ! و

کاتیک سەز و دسەزی بە (حزب و کەس و بنەما) لێ لێها تووی گرنهگر دێت، دروشم لێ دسەکتوت گرنهگر دێت، و کاردان و لێ پلاندانان گرنهگر دێت! هەر بەیە دێنن و هاتانەک هەن هەموو شتەکیان هەبێ بەم بە دسەت دواکەوتن و دنا نەن! و کۆکوردستانی خەمان، و هاتانیش هەن کە کەترین شتیان هەبێ بەم سەمان بەر و پەش دێن و کۆ سەنگافور! ئێ و استیپە مەژوو سەلمان دوویەتی ئێ و یە کە نیشتمانەکان هەندێ پەویستییان بە ئیدارەدانەکی باشتر و، دیدگایەکی وونتر و پەرییەکی گەورەتر هەبێ لێ سوود وەرگرتن لێ پەسپەیان و کەسانی لێها توو و تەکنەکرات، هەندێ پەویستییان بە سەرچاوەی داها تی زەر نییە. بەیە هەر دێ و تەک بە دوای سەقامگیری استەقینەدا بگەت، دێت پەروەردە بکات پەژێریەکی نیشتمان، هەر و هە ئابووری بکات پەژێریەکی نیشتمان، و لێها تووی بکات پەژێریەکی نیشتمان. پەویستە لێ و ش تەبگات کە داها تووی نە و کان بە و تارەکانی دێ بنیاد نەت، بە شانازیکردن بە خەباتی شاخ و عەقەیی شاخ بەر و پەش و نەوات، بە کۆ بە پلاندەکانی سەبە دروست دێت. لێ کە تەیدا، نیشتمانەکان بە جیاوازییە او بچوون نە و و خەن، بە دسەت بەر کردنی ئازادی و چەسپاندنی مافی ئینسان نە و خەن بگرە پە و تر و خەا گتر دێت بە کۆ ئێ و کات پە دێ و و خەن کە نوخەکان (دسەت بەرەکان) لێ سەر پەشتگۆ خەستی استیپەکان کە دێ کۆن. دێ و تەکانیش بە گەییە کە سەکان هە ناستن و، بە کۆ ئێ و کات پە هە دسەتن و کە شەوازی پەکردن و بە و و بردنی دێ و ت و حوکمەانی و سەستەم دێ گەت. ئێ گەر کوردستان و کۆ نموونە یە تەماشا بکەین و پە و بروردەکی بکەین لێ گەت ئێ و هاتانە پەشکەوتنی تەدا بەر جەسە بوو بە پە ئێ و ماو زەمەنییە دسەتە پارتی و یە کەتی حوکمی تەدا دێ کەن کە زیاد لێ ۳۳ سە هێچ خەسەتەکی پەشکەوتنی پەزەتەف و بە و و بردنی تەندروستی سەردەمانی تەدا بە دینا کەت، ئێ گریش هەت تەنها بە سیاسیەکان و سەرما یە دارەکان بە نموونە ئێ گەر هەواتیەکی ئاسایی پەویستی بە نەشتەرگەرییەکی بچوک بەت پەویستە خانووەکی بفرەشتەیان سەیارەکی بفرەشتە ئێ و کات ئێ گەت بتوانە نەشتەرگەرییەکی بە ئێ نجام بدەن، هێچ پەژێریەکی ستراتیژی گەورەیان دروست نە کردوو کە جەگای باس و پەچا و بەت و پایەیی ژەرخانی کوردستان بەت و بکات، سەرەای ئێ و ش باس لێ و دێ کەت هەرەم ۳۳ ملیار دێلار قەرزار، بە کورتیەکی هەزە سیاسیەکانی کوردستان لێ سەر پەشتگۆ خەستی ژیا نی خەک کە و توون ئێ و یە پەویندی بە ژیا نی خەک و هە یە توخنی ناکە و ن کوردستانیان تەحویل کردوو بە بیابانەکی بە خا و ن و بە سەرو بەر کە مەگاکەشی بە کە مەگایەکی و کەراو، ئێ گەر ئێم فەرمە لێ حوکمەانی چەتەکان

بەردەوام بەت ئنگە تراژیدیا کی سیاسی ترسناک چاوەنمان بکات .

بەچی ئێمە فەلسەفە لە دروستکردنی داها توودا پاشاکشی کردوو؟ .. ن: زکریا نمر. . و. لە عەرەبی و (یاسین لە تیف)

پاشاکشی ئێمە فەلسەفە لە سەردەمی نوێدا تەنها گەنکارییەکی
نەبوو لە پەنگرامکانی خۆندن یان گەنانی بایەخی کەمەگاکان،
بەکو ئنگدانەوی قەیرانەکی قووێتر کە پەییوێندی بە پەییوێندی
نەوان مەرق و مەعریف و ماناوە هەیە. جیهان کەمتر پەییستی بە
فەلسەفە نەبوو، بەکو زیاتر لە جاران پەییستی پەییەتی، بەبەم
هەمان کاتدا زیاتر لەی دوور کەوتووێت؛ چونکە فەلسەفە
سروشێکە وایە کە گومان لە چەسپاوەکان دەکات، ناکییەکان
ئاشکرا دەکات و ئێو پرسیارانە دەرئوێژێت کە کەمەگاکان هەندە
جارهەوێدەن هەبەن لەیان. لە قەناغە مەژوویدە درێژخایەنەکاندا،
فەلسەفە تەنها تەئامانەکی تەیری دوور لە واقع نەبوو، بەکو
هەزەکی بنەتەتی بوو لە داژێتی هەشیاری مەیی. لە گەن
فەلسەفەو، مەرق گەتوگەکی لەسەر مانای دادپەروری، سنوورەکانی
دەسەلات، سروشتی ئازادی و چەمکی ئاستی دەکرد. فەلسەفە ئێو
بزوێنەر بوو کە کەمەگاکانی پائەنا بەپەداچوونەو بە بیرکە و
سیستمەکانیاندا، چونکە تەنها بە وەسفکردنی جیهان نەوێستا، بەکو
هەوێدا لەو یاسا فیکری و ئەخلاقیانە تەبگات کە حوکمی جیهان
دەکەن. بەبەم سەردەمی نوێ گەنکارییەکی گەورە لە سروشتی
مەعریفەدا بەخەییوێنی. کەمەگاکان بوون بەوی نرخی بیرکەکان
بەپەتوانایان بە بەرهەمەنەنە خەرا و بەدیھەنەنە سوودی ئابووری
ئاستەوێ بپەون. پرسیارە بنەتەتییەکی چێتر ئێو نییە: "ئەم
بیرکەییە تا چەند قووێ و کاریگەرێ لەسەر مەرق هەیە؟" بەکو بوو
بە: "سوودی کردەیی چیی و تا چەند دەتوانێت قازانج
بەدەستبەنێت؟" لەروو فەلسەفە پەگەکی خەیی لەدەستدا لە بەرامبەر

زانسته تځنيکيېکان که زیاتر به پډاويستیېکانی بازارو او
بستر او نه تځو. بهام کور تکر دنه وای پښکوتن له تځنډل ژیا و
به ره مه ناند، تځگ یشته کی ناتواو به مانای شارستانیېت نیشان
د دات. پښکوتن تنها به توانای مرقف به داه نانی نامری نو
ناپورېت، به کو به توانای دیاریکردنی چنیېتی به کاره نانیان و
نامانچ لایان د پورېت. تځنډل ژیا ه نر کی مزن به مرقف
د به خشت، بهام به تنها ئو حکم تې پ نا به خشت که به
ناسته کردنی ئو ه نر پویسته. لږ دا ځی استه قینې فلسف
درد که وېت؛ ئو نامر دروست ناکات، بهام پرسیار له بارې
کاریگ رییېکانیان له سر مرقف و داهاتووی که مځگا دکات. جیهانی
مدرن بوو تځ دلی له ژیکي خرایي و کارایی، که تپیدا مرقف به پې
ئو وای به ره می د ه نډت ه د س نگرېت، نر که به پې ئو وای بیري له
دکاتو. مرقف به به به بوو به به شک له سیستم کی نابووری
ز به لاج، و پرسیار کانې پویوست به مانا و نامانچ له بردم زمانی
ژمار و به ر ژو و نديېکاندا بایخیان که م بوو و. مرقف
له که نتر کردنی سروشت و پر پر پدانی ه کار س رسو ه نډر کانې
پویو ندي و به ره مه نانداس رک و توو بوو، بهام له ه مان ناستدا
له تځگ یشته خې و به به و بردنی نا کیې کانې خیدا س رک و توو
نه بوو. مرقفایېتی ه شتا و و به ووی ج نگر، د مارگیری، ج مسر گیری
ودا به شیوون د به تځو، سر ځای ه بوونی زانسته کی پښکوتو. ئم م ش
ئو و د س لم نډت که قیرانی مرقف ه میش قیرانی م عریف نیې،
به کو قیرانی حکم ت و توانای به کاره نانی م عریف ی به
شو یې کی به پرسار نه. که م ځگا کانې ئم له قیرانی کی پویوست به
پاش کشای به های “پرسیار” دا د ژین. سردمی دیجیتای به کی ز به لاج
له زانیاری به مرقف به خشیو، بهام م رج نیې توانای شیکردن و
یان خنډ گرتنی پ به خشیېت. کولتووری باو م یلی به
وام ځراکان و ه وسته ناماد ځراو کان ه ی، له کات کدا
فلسف ف پویستی به کات، و ت امان و نارامگرتن ه ی. ئو
که م ځگایېتی توانای پرسیار کردنی له دست د دات، ئاسانتر د که و تځ
ژر کاریگری و ناراسته کردن؛ چونکه نه بوونی بیرکردن وای خنډ یی
وا له تاک دکات به تځ به کار به ی ئو بیرکانې که دام زراو
سیاسی، میدیایي و کولتووریېکان به ره می د ه نن، به ئو وای توانای
پشکین یان خنډ گرتنیان ه به ت. ه رچ نډ بارود خ که م یایېتی و
سیاسیېکان به شدار بوون له پاش کشای ناماد یی فلسف، بهام
فلسف ف خشی به شک له به پرسیار تیې کی د که و تځ ئسته. ز
کات بوو تځ دلی زمانی ئ کادیمی ئا و له ک ش ځ ژان کانې مرقف
دوور که و توو تځو، ئم م ش وایکړدو و وک بوار کی تایېت به

نوخب کان (بزارد کان) د ربک ووت. فلسفې است قینډ ک م م ک زار او ی داخراو نیی، بکو بگ ی ک ب تگ یشتن ل ژیان، د ب ل گفتوگ کانی ک م گادا س بار ت ب د س بات، داد پ رو ری، پ رو رد، ئابووری، ناسنام و ت کن ل ژیا ئامادی ه ب ت. کاتک فلسف ل واقع داد ب ت، توانای کاریگ ری ک ی ل د ست دات، ب م کاتک ب پرسیار کانی مر ف و د ب ستر ت و، سروشتی ک ی خ ی و رد گر ت و. ی ک کی دیک ل دیارد کانی ق یرانی ئ م س رد م، پاش کشی ی شنبیری خا و ن دیدگای گشتگیر و س رک و تنی م دلی "پسپ" ل بوار کی ت س کدا. گومان ل و دا نیی ک پسپ ی زانستی ز ر پ و ی ست، ب م ک م گاکان ناتوانن ت نها پشت ب م عریف ی ت کنیکی ب ستن. پسپ ز ربی کات و م ی ئ م پرسیار دات و: "چن ج ب ج بک ی ن؟"، ب م ف یل سوف د پرس ت: "ب چی ج ب ج د ک ی ن؟ ئامانج ل ی چی؟ و د ر ئ نجام ئ خا قی و ک م ی تی کانی ئ م کار چی د ب ن؟". ب ی شارستان نیی ت کان پ و ی ستیان ب ک کردن و ی نوان م عریف ی پسپ و دیدگای فیکری فراوان ه ی. پاش کشی فلسف ک ل و سات دا و دات ک مر فای تی و و ب ووی پرسیار فلسف یی گ و ر کان د ب ت و. ژیری د س تکرد پرسیار د ربار ی ه شیری و مر ف د ورو و ژ ن ت، گ ا نی ک شوه و ا پرسیار د ربار ی ب رپرسیار تی مر ف ب رام ب ر سروشت د خا ت و و، و پ ر س ن د ن زانستی کان د رگای گفتوگ ل س ر سنو و ر کانی د س تو ر د ا ن ژیا ن دا د ک ن و. ئ م ک شان ت نها ب ئامراز ت کنیکی کان چار س ر ناکر ن، چونک پ یو ستن ب ب ها و ه ب زاردن مر یی کان و. ک ش ک ت نها ئ و نیی چن ت کن ل ژیا پ ر پ ب د ی ن، بکو ئ و ی چن زامن بک ی ن ک ئ م ت کن ل ژیا ی ن ب ت ه کار ک ب زیاد بوونی ه ژموونی مر ف ب س ر مر ف و. ن ت و کان ت نها ب ه ی لاواری س ر چا و کان و شکست ناه ن، بکو ب ه ی لاواری بیر ک کانیش و تووشی شکست د ب ن. ئ و ک م گای ل ب ره مه نانی پرسیار د و س ت ت، د ب ت ک م گای ک بیر ک ی ئوانی تر ب کار د ن ت و ل ناو ئ و ت و انینان د ا د ژیت ک خ ی دروستی ن کردوون. ه ر پ ژ ی کی شارستانی ل ج و ه ری خ یدا ل س ر دیدگای کی فلسف ی ب مر ف و ک م گا و داهاتوو بونیاد نراو. ب ی ن بوونی فلسف ب مانای ن بوونی بیر ک نایت، بکو ب و مانای ی ک بیر ک کان ل س ر چا و ی تر و د ن، ب ئ و ی توانای کی پ و ی ست ه ب ت ب خ ن کردن یان ئ است کردنیان. پاش کشی ی فلسف ت نها ق یران ک نیی ک پ یو ندی ب ف یل سوف کان و ه ب ت، بکو ق یران کی شارستانی و پ یو ندی ب ش وازی تگ یشتنی مر ف ل خ ی و داهاتوو ه ی.

لښکي څرايي بسر تر اماندا سرکوت، و برهه مه نان بسر مانادا سرکوت، و توانای دروستکردنی شت کان گرنګر بوو ل توانای ټګښتن ل کارېګريې کانيان، بسام مژوو ديسلمذت ک هزر بې حکمت ټنګ بړو پشويمان ببات، و م عريف بې ټخلاق ټنګ بېت م ترسي، زانست پويستی ب فلسفې ک ټاستی بکات، سياست پويستی ب فيکرکي ټخندې هې ک ټبکات نېت ملمانې بړژو و نديې کان، و ټابووريش پويستی ب ديدگايې کي مړي هې ک ل لښکي ټنها قازانج ټپټت. ګانندنوې فلسفې ب پښکي څي ه و ټک نيې ب ګاننوې ب ابردوو، بکوپويستيې ک ب دروستکردنی داهاتوويې ک ب ټاګا تر. داهاتو ټنها پويستی ب مشکک نيې ک توانای داه ناني هېت، بکو پويستی ب مشکک ک توانای پرسيارکردن، ټخندګر تن و دياريکردنی مانای پشکو تنی هېت. قيراني ټم سردم کمي زانياری نيې، بکو نېوونی ټو حکم ټيې ک زانياری د ګټت ب م عريف يې کي سوود بېخش، ټو ن ټواننې څاون توانای بيرکردن وې قوون، د توانن داهاتووي څيان دروست بکن، بسام ټو ن ټواننې د ستب رداري بيرکردن وې ټخندې دې بن، څيان ل ناوداهاتووي کدا د بيننوې ک کساني تر ب يانی کشاو.

ن (زکريا نمر)

د وټ ل م ق ناغ دا ټ نها ي ټ بيا ي . نووسيني: ياسين ل تيف

ټنتيې ګرامشي زېر ب جوانی باس ل ټ شنبيري ټرګا نيکی د سات د کات و وونی د کات و ټم فرم ل ټ شنبيران چ فاير سکن ب گيانی څک و د بند د ساتی د سات و څک ل څشت د بېن ب ټوې څک ل ټ استيې کان ټنګات و زليلی د سات بن و بړژو و نديې کاني ټوانيش پاريزراو بېت . پش هېوو شتک

حقیقتەک ههیه هه مومان پهی ئاشناین هه موو تاکهک له م کوردستانه
 خه ون به ده وه تهی کوردیه وه ده بینته ، خه ون به و مانایهی ئاواتی
 ئه وه یه کورد قه وار یه کی سیاسی سه ربه خه ی هه بهت ، یان خه ون به وه وه
 ده بینته له کوردستان ده وه تهی مده کی مده نی مده رن هه بهت کوردستان له
 وهی ئه منی و ئا بووری وه بهار نهته و به خته وهی و ئاسوده یی
 که مده ی تهی و ده فاهی تهی ژیان به خه که ده سه بهر بکات و ، هه روه ها
 یاسا و ده ستور کی مده نی سه که لاری هه بهت هه موو تاکهک له
 بهرام به ریدا یه که سان بهت به جه وازی مه زه به و ئاین و ده نگو نه ته وه و
 بهرو به چوونی سیاسی جه واز ، هه روه ها کار و ته ندروستی و خو بهندن به
 هه موو ها وه تهی که فراهه م بکات و کرام تهی هه موو تاکهک بهار نهته ،
 ئه م خواسته خواسته کی گشته ها وه تهیانی کوردستانه سه بار ته به
 ئاینده ی سیاسی کوردستان ، بهام په رسیار که ئه م یه ئایا به به
 دیه نه نهی ئه م خواسته گشته هه لوم ره کهان له بارن یان ته نها وه هم
 و خه ونی شاعیرانه یه ؟ ئایا وه هه زانه ی ده سه تهات به وه ده بن له
 ئاست به ره رسیار تهی خواسته کی له و چه شننه ؟ له ئاستیدا ناو ناو
 ده بیستین که مده که سیاسی خه که کی و عه شیر ته که ری و ده شنبیری
 ئه رگانهک و کاسه له سی سه ته م له ره و له وه باس له په رسی ده وه تهی
 کوردی ده کهان ته نها به ئه وه ی سفر که یان رازا و تهو خواردنه که یان
 چه ور ته بهت و ته زه که مندا کهان یان قه و ته تر بن ئیتر به ته وه ی
 له کهدانه وه یه کی زانسته و سه سه له ژی به کهان به که مده کهای کوردستان و
 په که ته ی ئه حزابی که وه پانی سیاسی کوردستان بزانه ئه م حزبان هه زو
 توانایان چه نده و به چون و دونیا بینیان سه بار ته به وه بهردنی
 که مده کها و ده وه ته چ جه ره مه ته ده کی سیاسی له هه که که یان دایه یان چه
 جه ره دونیا بینیه کی سیاسیان هه یه سه بار ته به کوردستان ؟ ئایا له
 ئاستی به دیه نه نهی ئه و خه ونه سیاسی دا هه ؟ دواچار ده توانن
 په ره زگاری له پایه و سنووری ئه و ده وه ته به کهان گریمان به قودر تهی
 قادر ئه که ره خه ونه که هاته دی ؟ ئایا فاکته ری ده ره کی و خه ی تهی
 له بار به سه رخشته په ره کی سیاسی له و جه ره یان هه ردوو فاکته ره که
 ده کهرن ؟ یان ئایا پانتایی جوگرافی کوردستان له وهی جه وه په له ته که وه
 هاوکارو گونجاو به راگردنی پایه کانی ده وه ته له ناو جه که ، یان
 داخراو وه ده که ره له به رده م خه که اگری قه واره ی ده وه ته دا ؟ ئایا
 ئیکتفای خه ی ته گرنتی کراو له ده کهدا که مار خرایه سه ره ئه و
 ده وه ته ؟ یان ئایا ئا بووری کوردستان که سیاسی مافیاه
 خه که که کانی کوردستان ده ستیان به سه ردا گردوو و ده ژانه به
 به رجا ومانه وه تهانی ده کهان وه که وه ی کوردستان وه ته که بهت و
 ئه وانیش وه که داگیر که ره که تهانی ده کهان ئا بووری کی له و
 چه شننه ده تواننه به ته به نه مایه کی ژه رخان به ئا بووری کی سه ربه خه و

بۆلۈم بىرەننى ئۆزىگە پايدى دەۋەت ؟ ئۇم پىرسىيارانە چەندىن پىرسىيارى دىكىش كە ھەممۇ لى ۋە زانستى و لىكدانەۋە ۋامانى قوۋۇم بى نىرەيى و نەخەر و ۋام دەدرەتەۋە تەنھا و ۋە ۋە يەتەبىيەك دەنە بىرجا و لىم چىركەساتەدا . چۈنكى دروست كىردى دەۋەتەش لىم سەردەم و قەناغەدا تەنھا خەۋى كەمەكەك حۈشترە لى دۇنيا بىخەبەر ۋەك ۋەكە ۋەفراندەمەكە ۋايدە چەن لىسەدا پەنجە خاكى كوردستان لى دەستەدا تە ئىستاش لى سايە كەركەرى سىياسە نەگەتەف و ھەممەكەنى خەمەتە ۋەفراندەمەدا دەرەن و ۋە ۋە ۋە سا ۋە سا دەسەتەكەنى ھەرمە لى لايەن دەۋەتە تە ناۋەندەۋە بچۈك دەكرەنەۋە ۋە يان لىيان دەسەنرەتەۋە . كەۋاتە لىم سەدەي بىستەۋەكەدا ئۆكەرى سىرەجەكى خەرا بەيدەنە گەگەپەنى سىياسە كوردستان ئۆۋە ھەمانە كەمەكەك ئەزەبە سىياسە خەمەكى و ۋەشەرەتەگەرىن كە تەنەنە ناسە نالەزمەش نەين ، ھەروەھا ھەندەك ئەزەبە ئاينە لاهوتە كلاسەك پاشكەي خەزەبە خەمەكەكەنە ئەم ۋەزە ئەزەبانە ھەچ پەزەپەكە سىياسە سترەتەزە دۈۋەمەۋە ھەۋەش و ھەچ گوتەركە سىياسە ھەۋەشەن نەيە گوزارەش لىم پەرسە چەرەنوسسازە بىكەت بە ئاينەدە كوردستان . كەمەكە مەفەۋە كەركەتەرى بە ناۋە سىياسەمان ھەن كەرو پەشەيان جاسوسە بە دەۋەتە فاشەستەكەنى دەۋەۋەرو ناۋەكە خەۋەن و خەپەيان بىرەتە لى كە كەرنەۋە پەلوپارە دزەنە سەرووسامەنى كوردستان بە خەپەن و نەۋە بىنەمەكەنەن و ھەۋەكەنەن ، كۆمەكەك ۋەزەكەرى دۈۋەن و ۋەشەپەرى ئەرگەنەكەنە ۋەگەدەۋە بە شەنەۋەيان ھەدەدەتەيان ئۆۋە گەپەيان بە دەدەزەۋە چەن چەنە بىتەۋەن پەرە لى خەمەكەكەكەشەۋە و يان ياساگەلەكى قەرەشەيان بە دادەتەش تە لى ۋەگەپەۋە بە ناۋە ياساۋە باخەپە خەمەكە بىكەنە . كەرسەتە گەۋەكە لىۋەدەيە ئىستە كوردستان كەۋەتە بەر پەرسەپەكى نەرمە تەغەپەۋە لى لايەن كەمەكە سىياسە خەمەكى و سەرمەپەدەرى دەۋەپە سىياسە خەمەكەكەنەۋە بە ناۋە شوقە فەشەنە ۋە مەكە فەشەنە بە ھەۋەتەنە ۋەرەبە باشۋەرى ۋەراق ، كە چە دەنە سەر شەشە تەفەكەن باس لى دەۋەتە كوردستان دەكەن .

نوۋەسەنە: ياسەن لىتەف

ئەو ۋە يەكە مامۇستى دىيىلىت، ئەك ئەۋىي ۋەقە دىيىلىمىنىت، ئەۋا دواتر ئاسان دىيىلىت ھەر وتارلىكى سىياسى بى بى لىپرسىنىۋە و گومان لىكردن قىۋە بىكەت. بىم شەۋىيە پىروۋردى چىتر نابىت ھەكارى ئازادى، بىكەك دىيىلىت ئامرازىك بى بىرھەمھەنەن ۋەي ژىردىستىيە نەۋە لى دۋاى نەۋە. لى زىركەك لى ۋەتە ھەزارىكاندا، بىرپىرسان شانازى بى ژمارى ئەۋ قوتابخانە و زانكەيانەۋە دىكەن كە كىردۈۋىيەنەتەۋە، بىمەم لى گىرگىرىن پىرسىيە خەيان لادەن: ئەم دامەزراۋانە چى بىرھەم دىيىلىن؟ ئاىا زانا بىرھەم دىيىلىنەن يان بىكار؟ تەۋەژىر يان لى بىركەك؟ خاۋەنكار يان فەرمەنبەركەك كە چاۋەۋە دامەزراۋانە دىكەت؟ زىۋەۋە ژمارى زانكەكان ھىچ ۋەتەيەكى نىيە ئەگەر دىستەۋەستان بىن لى بىرھەمھەنەن زانىيە يان چارەسەركەنى كەشەكانى كەمەگا. بىدەستەنەنەن بىۋەنامە بوۋەتە ئامانجەكى جەگەرۋە بى بىدەستەنەنەن زانىيە. زانكە لى فەزەيەك بى تەۋەژىنەۋە و دىزىنەۋە گەۋەۋە بى ۋەستەگەيەك بى ۋەگىرنە پەرچە كاغەزەك كە دەرگەي ۋەزىفەي بى بىكەتەۋە، تەنەنەت ئەگەر خاۋەنەكەشى كەمەترىن لىھەتۋەي پەۋىستى نەبەت. بىم شەۋىيە بىۋەنامەكان كەمەكە دىبەن، لى كەتەكدا بىرھەمھەنەن پاشەكەش دىكەت و پەشت بىستەن بى شارەزەي بىيە زىيە دىكەت، چۈنكە سىستەمە پىروۋردە ئەۋ كارامەيەي بىرھەم نەھەنەۋە كە ئابۋورى پەۋىستى پەيەتە. پىروۋردەي كلاسەك مەقە لىسەر "ترس" پىروۋردە دىكەت.

دەترسەت لى ھەۋەۋەكەن، دەترسەت لى پىرسىيەكەن، دەترسەت لى جىۋەزەي و دەترسەت لى تەقىكەنەۋە. لى كەتەكدا ھەمۋە شارەستانەتە مەقەيەتە لىسەر دىستە ئەۋ كەسانە بۈيەد نراۋە كە ۋەراۋەنە گومان لى چەسپاۋەكان بىكەن، ۋەۋەمە ئامادەكراۋەكانىيەن تەكەدۈۋەتەۋە و پەدەچۈۋەۋەيەن بى ئەۋ شتەنە كەدۈۋە كە خەكە بى ئەستە كەتەيەن دادەنا. ئەۋ كەمەگاىەنەي ئەگەرى لى ئەۋەكانىيەن دىكەن بىر بىكەنەۋە، ئەگەرىيەن لى نەكەن لى ھەۋەۋەكەن، بىكەكە ئەگەرىيەن لى دىكەن لى دىزىنەۋەي ئەستە. ھەروەھە دەتەۋەنەتە پەيۋەندە نەۋەن پىروۋردە و گەندەيە تەبەگەين؛ ئەۋ فەرمەنبەركەي فەرى بىھەي دىسپەكە نەۋەۋە و مەشقى لىسەر بىرەكەنەۋەي سەربەخە نەكەدۈۋە، زىاتەئەمادەيە بى جەبەجەكەنە فەرمەنە نەياسەي. ئەۋ سىياسەيەي فەرى كەتەۋورى لىپرسىنىۋە نەۋەۋە، دىسەۋەتە ۋەك ئەمەتەزەكە كەسى دىبەنەت ئەك بىرپىرسىيەتەيەكى گەشتە. ئەۋ دادەۋەركەي لىسەر سەربەخەيە ۋەقە پىروۋردە نەكراۋە، بىيە قورسە دىبەتە بىرگەي فەشارەسپەكان بىگەتە. بىيە گەندەيە لى ۋەزارەتەۋە دىستە پەنەكەت، بىكەكە لى قوتابخانەۋە دىستە پەدەكەت. لىۋە ۋەتەنەي بىدەستە دابەشۋەۋە خەۋەكەيۋە دەنەنەن، قوتابخانە دىيىلىتە يەكەم ھەيە

بـرگري لـ ناسنامـي نـيشتـمانـي. ئـگـر قـوتـا بـخـانـ شـكـستـي هـنـا لـ بـونـيـادـنـانـي چـمـكـي هـا وـا تـيـبـوون، ئـوا بـشـايـيـك دـروست دـبـت كـ خـ و مـز هـب و نـا و چـگـر رـتـي پـي دـكـنـو. كـاتـك قـوتـا بـيـك دـرد چـت و خـكـي خـي بـاشـتر دـنـاسـت وـك لـ نـيشتـمان، ئـوا دـو بـت گـر نـگـر تـي جـنـگـي خـي دـنـد و و پـشـ ئـو و دـست پـيـكـات. هـر بـيـك گـشـ پـدـان پـوـيـسـتي بـ و تـاري سـياسـي زـيـا تـر نـيـي، بـكـو پـوـيـسـتي بـ شـشـكـي اسـتـقـينـي پـروـردـي هـي. شـشـكـك كـ شـكـ بـ مـمـسـتا بـگـنـدـتـو، پـروـردـ بـ بـازـايـي كـار و بـبـسـتـتـو، تـوـئـزـيـنـو وـي زـانـسـتي بـكـا تـ ئـو و وـيـتـي نـيشتـمانـي، سـر بـخـي بـدا تـ زـانـكـكـان، كـلتـوـوري "تـقـين" (لـبـر كـردن) بـگـنـدـتـ بـ كـلتـوـوري گـفـتـوگـ، لـبـر كـردن بـ تـگـيـشـتن، و تـرس بـ ئـازـادي. و بـر هـنـانـي اسـتـقـينـ لـ دـر هـنـانـي نـو تـدا نـيـي، بـكـو لـ دـر هـنـانـي ئـو و وـزـ شـارـوا و نـدـايـ كـ لـ نـا و مـرـفـدان. سـا مـانـ سـروـشـتـيـكـان كـنـگـ بـبـن، بـمـ عـقـقـ دـا هـنـدـر كـان تـا كـ سـا مـانـ كـ هـتا دـو و بـت و بـر هـنـانـي تـدا بـكـات، پـتر زـيـاد دـبن. ئـو و وـا تـانـي ئـمـمـ جـيـهـان بـبـو و دـبن، بـو و نـگـيـشـتـوونـتـ ئـو و شـوـنـدـ چـونـكـ خـا و نـي گـوـر تـر تـر سـر چـا و ن، بـكـو چـونـكـ خـا و نـي بـاشـتـر تـر قـوتـا بـخـانـ، بـهـزـتـر تـر زـانـكـ و ئـازـاد تـر تـوـئـزـرن. لـ كـا تـكـدا ئـو و وـا تـانـي دـو و مـنـدن بـ سـر چـا و و هـزـارن بـ عـقـقـ، لـ شـوـنـي خـيـان مـا و نـتـو، چـونـكـ سـيـري پـروـردـيـان كـرد و و وـك خـزمـتـگـوزـاريـيـكـي كـمـمـا يـتـي نـكـ پـيـتـيـيـكـي شـارـسـتـانـي. نـتـو وـيـك هـنـاسـتـتـو و كـ مـمـسـتـا كـي بـتـرسـت لـ گـفـتـوگـ، قـوتـا بـيـيـكـي بـتـرسـت لـ پـرسـيـار، و زـانـكـكـانـي ژـردـسـتـي "سـز و مـيـلي سـياسـي" بـن نـكـ "لـها تـو و يـي".

ئـا بـو و رـيـيـكـي مـدـرن بـ عـقـقـك بـونـيـاد نـانـرت كـ مـشـقـي لـسـر "دو و بار كـردن و" كـرد بـت زـيـا تـر لـو و يـ مـشـقـي لـسـر "دـا هـنـان" كـرد بـت. پـرسـيـار اسـتـقـينـكـ ئـو و نـيـي: چـنـد قـوتـا بـخـانـمـان بـونـيـاد نـا و؟ بـكـو ئـو و يـي: چـنـد عـقـقـمـان ئـازـاد كـرد و و؟ ئـو و نـيـي: چـنـد زـانـكـمـان كـرد و و تـو و؟ بـكـو ئـو و يـي: چـنـد بـيـر كـي نـو مـمـان بـر هـم هـنـا و؟ نـتـو و كـان بـ ژـمـارـيـي بـا خـانـ پـروـردـيـيـكـان نـا پـوـر ن، بـكـو بـ ژـمـارـيـي ئـو و عـقـقـانـي دـتـوانـن وـاقـيـع بـگـنـن. لـبـر ئـو و، جـنـگـي پـروـردـ تـنـها جـنـگـي مـمـسـتـا كـان يـان تـنـها قـوتـا بـيـيـكـان نـيـي، بـكـو جـنـگـي هـمـو و كـمـمـا گـا يـي. ئـو و يـي ئـمـمـ لـ قـوتـا بـخـانـدا سـرـدـكـو و تـ، سـبـيـي ئـا بـو و رـي و سـياسـتـ و كـلتـوـوري بـدـسـتـو و دـبـت. هـر كـسـكـيـش قـوتـا بـخـانـ بـ دـيـلي "تـقـين" و بـيـر كـراسـي و پـو پـا گـنـد جـيـهـتـتـ، تـنـها هـزـاري، گـنـدـي و سـتـمـكـاري زـيـا تـر دـچـنـدـتـو و، گـر نـگـ نـيـي چـنـد نـو ت، زـنـيـان دـرو شـمـي نـيشتـمانـي هـبـت. قـوتـا بـخـانـ تـنـها ئـو و شـوـنـد نـيـي كـ لـي فـر

دېبين، بېلگه کو ئو شوښنځي کې چار نووسی د وېټي تی تېدا دیاری
دېکړت. ئېگړه عېق له ناو پلدا مرد، هیچ حکومتک ناتوانت
دوای ئو نیشتمان زیندوو بکاتو.

و. له عړه بېو: یاسین له تیف
زکړیا نمر

ئایا پارت کېم نیستې کان فلسفې مارکسیان کوشت؟ نووسینی: زکړیا نمر. و. له عړه بېو: یاسین له تیف

له گڼ تېپېل بوونی ۱۰۵ سا به سړ دام زرانندیدا، چتر پرسیار
استه قینک ئو نیی کې ئایا کېم نیزم سړکوت یان شکستی هېنا؟
چونکې ئېم پرسیارک زیاتر سړ به له ټیکی سړکوتن و شکسته ناند
نک م عریف. بېلگه کو ئو پرسیارې شایې نی وروژاندن ئو یې کې چن
چین توانی له د وېټې کی وېرانېو بهی جگ وه ژاری و
برسېټیې و، بگوت به یې کې له گړ تر ټرین هېل ئا بووریې کانی
جیهان له ژر سړکردایې تی پارت کېدا کې ئای کېم نیزمی بهر
کردو و تېو، له کات کېدا زړک له ئو زموون کېم نیستیې کانی تر
کټایان به هړسېه ناند هات، یان کاریگړیې سیاسيې کانیان
له د ستدا، یان گڼان

به پارتگ لک کې زیاتر له سړ شکم ندی ابردو و ټرین نه
دروستکردنی داهاتوو؟

ئېم پرسیار نه به دوای پیاوړېدانی چنیدا د گڼت و نه به دوای
ئیدان کردنی

کېم نیزمدا، بېلگه کو ه وېټې کې به تېگېشتن له پېو ندیې ئا زکړې
نېوان فیکر و واقع، نېوان ئایدل ژیا و د وېټ، و نېوان دق و
مېژوو. مېژوو پاداشتی بیرک کان نادات و له بېر ئو یې جوانن، و
سزایان نادات له بېر ئو یې ناشیرینن، بېلگه کو تاقیکردن وېان به

دېکات لاسر توانای گونجانیان لگځ واقع و بهرهمه نانی دام تراوی کارام.

دوترت چین سر رکوت چونک کهم نیزمی به شووی کی دروست جبدج کرد، ل کات کدا ئوانی تر شکستیان ههنا چونک خراپ جبدجیان کرد. بهام ئم و بهام خی نگدان وای عقیی تکی ئاید لژی؛ چونک ل بنه ت وای داد نکت ک تیریی ک به کموکی و هه ک تنها ل مره کاندای. لرو ک ش ک د ست پد کات، چونک

ئو فیکری عاجز ل لپرسیند و ل خی، ل ئامراز ک به تگ یشتن ل واقع و

دگت به ئامراز ک به پاساوه نانو و به واقع. فلسف ل ل گومان و د ست پد کات، بهام ئاید لژی ل دنیا یی و. فلسف د پرسه: به چی؟ چن؟ ئیا د کرهت ئم هه بین؟ بهام ئاید لژی د پرسه: چن بیس لم نین ئوی باو مان پی تی است؟ به یی جیاوازی نوان فیل سوف و ت ک شری کی ئاید لژی ل زیر کیدا نیی، به کو ل هه وستیاندای به رانبر به استی. فیل سوف به دوایدا دگت، بهام ئاید لژی وا دزان نکت خاو نیی تی. هه موو ئاید لژی یی کی دژ به یی کی کی م ترسیداری ت دای. سر تا وک هه وک به اف کردنی جیهان د ست پد کات، پاشان به هه ودان به ملک چکردنی جیهان به اف ک کی خی ک تایی دت. کاتک ئو و وود دات، واقع د به ت م تبار نک تیریی ک. ئگر ئابووری شکستی ههنا، دوترت گ ل ل پر نسپ کان ت نه گ یشوو. ئگر د و ت هه رسی

ههنا، دوترت پیلانگ یی د ر کی هه کار ک یی. ئگر خ ک اپ یی، دوترت قوربانی پوپا گندن. بهام پد اچوون و به خودی بیر ک ک، وک حرامکراو ک د م نه ت و. مارکس ل س د ی ن زد هه مدا خن یی کی یش یی ل س رما یی داری گرت و ئامرازی شیکاری وای په شکش کرد ک تا ئستاش ل ئابووری و ک م ناسی و سیاسه تدا کاریگ رن. بهام مارکس د ستوور کی ئ ب دی به د و تان نه نووسی، و بانگ ش یی ئوی ن کرد ک د ق کانی ک تایی م ژوون. پو ژ ک یی ئو ل بنه تدا خن یی بوو، هه وای ددا واقع اف بکات و شیکاری بکات. بهام ز ر ک ل پارت ک م نیست کان ئم پو ژ یی ان گ یی به سیست م کی داخراو؛ مارکسیزم ل میت د کی خن یی و بوو به ع قید یی کی سیاسی، و ل ئامراز کی گ انکاری یی و بوو به د فگ ل ک ک هه موو شت ک اف د ک ن و گ ب ک س ناد ن اف یی ان بکات. مارکس خی ش شگ و بوو دژی بنه ماچ سپا و کان، ل کات کدا لای هه ند ک ل شو نک و توانی بوو به

بندها می‌کند چپا و کد بهت نییله لای نزدیک بیت‌وو. ئو و پیاوای داوای
خنده‌گرتنی له که م‌م‌گا د‌کرد، لای ه‌ندکیان بوو به که س‌ک که له
س‌رووی خنده‌وو. بهم شوو‌یه فلسفه گ‌ا به ئ‌رس‌د‌کسیه‌کی
سیاسی، بیرکردنه‌وو گ‌ا به دووبار‌کردنه‌وو، و داه‌نانش گ‌ا به
له‌برکردنی د‌قه‌کان. په‌پر ئاگاداری کردینه‌وو له م‌ترسی ئو
تیه‌ریانه‌ی بانگ‌ش‌ی خاو‌ندار‌تی یاسا‌کانی

م‌ژوو د‌که‌ن، چونکه ئو‌وی په‌ی وایه داهاتوو د‌زان‌ت، ئ‌نگه ه‌ر
ه‌کار‌ک به گ‌یشتن په‌ی و‌وا بکات. کات‌ک پارت‌ک ق‌ناع‌تی وایه
نو‌ند‌رای‌تی ح‌تمیه‌تی م‌ژوو د‌کات، به‌ی ئاسان د‌به‌ت که
ئه‌پ‌زسی‌ن په‌راو‌ز بخت، چاکسازی دوا‌بخت و ست‌مکاری به‌ناوی
ئا مان‌ج

گ‌ور‌که‌وو پاساو بدات. به‌ام ه‌مه‌ی‌کی گ‌ور‌ د‌به‌ت ئ‌گ‌ر
ئ‌زموونی چین و‌ک به‌گ‌ی س‌ر‌که‌وتنی که م‌نیزم و‌ک

تیه‌ری دابنه‌ین. چین به دیلی ج‌به‌ج‌کردنی ح‌رفی مارکسیزمی کلاسیک
نه‌ما‌یه‌وو، به‌کو جار‌کی تر ا‌ف‌ی کرد‌وو به شوو‌یک که له‌گ‌ه
م‌ژوو، کولتوور و په‌کهات‌ ئابووری‌که‌یدا بگونه‌ت. ئابووری
بازای ق‌بو کرد، هانی و به‌ره‌نانه‌ی تایبه‌تی دا، سوودی له
جیهانگیری و‌رگرت، و گر‌وی له‌س‌ر په‌رو‌رد و تو‌ژینه‌وی زانستی و
ت‌کنه‌ل‌ژیا کرد، و ش‌رعییه‌تی پارت‌که‌ی به‌ست‌وو به توانای
باشکردنی ئاستی ب‌وی و به‌دیه‌نانه‌ی گ‌ش‌پ‌دان. له‌ر‌دا پرسیار‌کی
و‌ا س‌ره‌د‌دات: ئایا که م‌نیزم له چین

س‌ر‌که‌وت، یان پراگماتیزم (کردار‌گ‌رای‌ی) به‌س‌ر چ‌قب‌ستوویی
ناید‌له‌ژیدا س‌ر‌که‌وت؟ ئ‌زموونی چین د‌ری د‌خات که د‌و‌ت له‌س‌ر
دروشم نا‌ی، به‌کو له‌س‌ر توانای ف‌ربوون د‌ژی. چین ز‌رجار
سیاس‌ته ئابووری‌کانی گ‌ی کات‌ک به‌ی د‌ر‌که‌وت ه‌ند‌ک ب‌ژارد
چتر گونجاو نین. پاش‌کش له سیاس‌ته‌کی دیاریکراوی به خیانت له
ع‌قید دان‌نا، به‌کو و‌ک و‌امدان‌وو‌یک به په‌داو‌یستی‌کانی
واقع س‌یری کرد. ئ‌م نه‌رمیه‌ی ئ‌نگه ی‌که‌ک

به‌ت له گ‌رنگ‌ترین ه‌کار‌کانی س‌ر‌که‌وتنی.

ز‌ر‌ک له پارت‌ که م‌نیست‌کان په‌داگریان د‌کرد له‌س‌ر ئو‌وی
د‌س‌ازی د‌ق بن زیاتر له د‌س‌زیان به که م‌م‌گا. خ‌ریکی به‌رگریکردن
بوون له پاک‌ژی بیر‌که‌ک، له کات‌کدا د‌و‌ت داد‌رزا، ئابووری
لاواز د‌بوو، په‌رو‌رد پاش‌کش‌ی د‌کرد و گ‌نج له‌هاتوو‌کان که‌چیان
د‌کرد. که‌نگر حزبی‌کان گ‌ه‌ان به گ‌ه‌ه‌پانی دووبار‌
به‌ره‌مه‌نانه‌وی ه‌مان گوتار، نه‌ک په‌دا‌چوون‌وو به سیاس‌ته‌کان یان
خنده‌گرتن له ه‌مه‌کان. له ز‌ر‌ک له ئ‌زموون‌ه‌ فریقی و
ع‌ر‌بی‌کاندا، که‌ش‌ک ت‌نها له مارکسیزما نه‌بوو،

بہٗ کو لہٗ و ژینگہٗ یشدا بوو کہ پارتہٗ کان تہٗیدا کاریان دہٗکرد. لہٗ ناو دہٗوہٗ تہٗ لاوازہٗ کاندہٗ گہٗورہٗ بوون، کہ بہٗدہٗست دابہٗشبوونی خہٗوہٗ کی و تائیفی و لاوازی

دامہٗزراوہٗ کان و قہٗیرانی ناسنامہٗوہٗ دہٗیانناہٗاند. لہٗ ژینگہٗ یش کی ئاوادا، زہٗحمہٗ تہٗ ہر پہٗژہٗ یش کی سیاسی سہٗرکہٗوتوو بہٗت ئہٗگہٗر پہٗش بونیادنانی ئایدہٗلہٗژیا، دہٗست بہٗ

بونیادنانی دہٗوہٗت نہٗکات. بہٗام خستہٗ ئہٗستہٗی بہٗرپرسیارہٗتی تہٗنہا بہٗ ژینگہٗ، جہٗرہٗکی ترہٗ لہٗ اکردن لہٗ خندہٗ؛ چونکہٗ ژینگہٗی سہٗخت قہٗدہٗرہٗک نیہٗ ہہٗگری لہٗ سہٗرکہٗوتن بہٗکات، بہٗکو تاقیکردنہٗوہٗ یش کہٗ بہٗ لہٗہا تووی سہٗرکہٗدایہٗتی. چین خہٗشی لہٗ بارودہٗخہٗکی نمونہٗییدا دہٗستی پہٗ نہٗکرد، بہٗکو لہٗ ناو جہٗنگی ناوخہٗیی و داگیرکاری و ہہٗزاریہٗ کی فراوانہٗوہٗ ہاتہٗ دہٗرہٗ. بہٗیہٗ جیاوازیہٗ کہٗ تہٗنہا بہٗ بارودہٗخہٗکان اہٗ ناکرہٗت، بہٗکو بہٗ شہٗوازی بہٗوہٗ بردنی ئہٗو بارودہٗخانہٗشہٗ. گرامشی درکی بہٗوہٗ کردہٗبوو کہٗ دہٗسہٗہٗات تہٗنہا کہٗنترہٗ کردنی دامہٗزراوہٗکانی دہٗوہٗت نیہٗ، بہٗکو بونیادنانی کولتور و مہٗعریفہٗ و ہہٗشیاریہٗ. بہٗیہٗ ہر پارتہٗک پشتگہٗوہٗی پہٗروہٗردہٗ، زانکہٗ، توہٗژیندہٗوہٗی زانستی و بہٗرہٗمہٗنہٗانی کولتووری بدات، شہٗوہٗ کہٗی دہٗدہٗنہٗت تہٗنانہٗت ئہٗگہٗر دہٗسہٗہٗاتی سیاسی بہٗدہٗستہٗوہٗ بہٗت. ہہٗروہٗک چن ہٗوونی کردہٗوہٗ کہٗ دامہٗزراوہٗ پہٗروہٗردہٗیی و میدیایی و کولتووریہٗکان ہہٗوہٗکی یہٗکلاکہٗرہٗوہٗ دہٗگہٗن لہٗ دووبارہٗ بہٗرہٗمہٗنہٗانہٗوہٗی بیرکہٗکاندا، ئہٗمہٗش وادہٗکات بونیادنانی مرہٗف گرنگتر بہٗت لہٗ

بونیادنانی تہٗنہا ہہٗکخستن. قہٗیرانی ہٗاستہٗقینہٗ تہٗنہا قہٗیرانی چہٗپ نیہٗ، نہٗ قہٗیرانی ہٗاستہٗوہٗ، نہٗ لیبرالیزم یان

ناسیہٗنالیزم یان ئیسلامی سیاسی. بہٗکو قہٗیرانی خودی "عہٗقہٗی ئایدہٗلہٗژی" یہٗ؛ ئہٗو

عہٗقہٗی وادہٗزانہٗت یہٗک کتہٗب دہٗتوانہٗت اہٗقہٗی کہٗمہٗگاہیہٗ کی گہٗوہٗاو بہٗکات، و تیہٗریہٗک کہٗ لہٗ چوارچہٗوہٗیہٗ کی مہٗژووی دیاریکراودا لہٗدایکبوو، بہٗ ہہٗموو کات و شوہٗنہٗک دہٗست دہٗات بہٗ بہٗپہٗداچوونہٗوہٗ. ئایدہٗلہٗژیا کاتہٗک دہٗبہٗتہٗ عہٗقیدہٗیہٗکی داخراو، لہٗ فہٗربوون پہٗککہٗوتہٗ دہٗبہٗت. کاتہٗکیش لہٗ فہٗربوون پہٗککہٗوتہٗ بوو، ناتوانہٗت سہٗرکہٗدایہٗتی دہٗوہٗت بہٗکات، چونکہٗ دہٗوہٗت بہٗ "دہٗنیایی" بہٗوہٗ ناچہٗت، بہٗکو بہٗ پہٗداچوونہٗوہٗی بہٗردہٗوام، داننان بہٗ

ہہٗوہٗکان، سوودوہٗرگرتن لہٗ ئہٗزموون و توانای گہٗوہٗینی سیاسہٗتہٗکان بہٗوہٗ دہٗچہٗت.

نہٗتہٗوہٗکان لہٗبہٗر ئہٗوہٗ ہہٗناستنہٗوہٗ چونکہٗ ہاشترین تیہٗریان ہہٗیہٗ،

بہلے کو لے کر لے لے

باشترین دام زراوے یان ہے۔ دام زراوے کانیش بہ دسہری فیکری بونیاد نائرن، بہلے کو بہ کارامہی، سروہری یاسا، لہرسینہ و بہلے بردنی ژیرانہ و بہلے رہہنان لہ مرقدہ بونیاد دہنرن، بہلے م ٹو پارتی سرکہوتنی خہ بہ ژمارہی ٹو دروشمانہ دہلےوت کہ بہرزیان دہکاتہو، نہک بہ ژمارہی ٹو قوتابخانانہی دہیانہینہت، یان ٹو نہخہشخانانہی پہرہیان پہ دہات، یان ٹو ہلے کارانہی دہلےخسہنہت، ٹو لہگہ کاتدا دہگہت بہ دام زراوے یہکی پوپاگہندہی زیاتر وک لہ دام زراوے یہکی سیاسی، گرنہترین وانہیہک کہ چین پہشکشی دہکات، چ کہ بین لہگہیدہ یان نا، ٹو یہ کہ بیرکہکان شہرعیہتہ خہیان لہ جوانیہ تیہریہکہیانہو وہرناگرن، بہلے کو لہ ٹہنجامہ کردہیہکانیانہو وہری دہگرن، سیاست تاقیکردنہو لہ بہرکردنی دہقہکان نیہ، بہلے کو ہونہری بہلے بردنی واقعہ۔ واقعیش دان بہ ٹایدہلہژیاکاندا نانہت، بہلے کو دان بہ کہسدہ دہنہت کہ لہ تہگہیشن و مامہلہکردن لہگہیدہ سرکہوتو دہہت، گہورہترین ہلے کہ نوخہ سیاسیہکان تہی بکہون، ٹو یہ کہ وا بزائن سرکہوتنی چین چہتہیہکی ئامادہکراوہ و دہکرت بہ ہر وہاتہک بگوازرہتہو، ہر کہمہلہگاہیہک مہژو،

کولتوور، پہکھاتہی ئابووری و دام زراوے ی تاییہت بہ خہی ہہیہ۔ بہیہ چاوپہشی و

لاسا ییکردنہوہی حہرفی چین، ٹہنگہ شکستی نوہ بہت، ٹہک وک چہن لاسا ییکردنہوہی یہکہتی سہقیہت لہ زہرکہ لہ ٹہزمونہکاندا شکستی ہہنا، ٹوہی داواکراوہ کہپیکردنی ٹہزمونہکان نیہ، بہلے کو تہگہیشن لہ مہرجہکانی سرکہوتنیان و خستہ ژہر ٹہخندہوہیہ۔

ٹہنگہ نہہنی چین ٹوہ نہبوہت کہ تیہریہکی تہواوی دہزیوہتہو، بہلے کو ٹوہ بوہ کہ تیہریہکہی نہکردوہ تہ زیندانہک کہ ٹہگری لہ بکات لہ فہربوون، ٹہنگہ ہہکاری شکستی ٹہزمونہکانی تریش ٹوہ نہبوہت کہ تیہریہہہیان ہہبوہ، بہلے کو ٹوہ بوہ کہ وک استیہکی کتایی و بہ پہداچوونہو مامہہیان لہگہ تیہریہکہدا کردوہ۔ شارستانہتہکان بہ عہقیدہی چہقبہستو دروست نابن، بہلے کو بہو عہقہانہی دہوہرن پہداچوونہو بہ خہیاندا بکہن، نہتہوہکان لہ بہر ٹوہ ناہووخہن چونکہ ہہہہیان کردوہ، بہلے کو لہ بہر ٹوہی پہداگریان کردوہ لہ گہہہنی ہہہ بہ عہقیدہ، گہہہنی عہقیدہ بہ قہدہر، و گہہہنی قہدہر بہ چارہنووسہک کہ بہت نیہ بیر لہ گہہہنی بکہہتہو، استی نہ موہکی پارتہک، نہ فہلہسوفہک و نہ دہوہتہک، استی پہٹہیہکی مرہی کراوہیہ، بہ ٹہخندہ زیاتر بہرہو پہش دہچہت وک لہ دہنیایی، و بہ پرسیار زیاتر وک لہ دروشم، ٹہمہش، ٹہنگہ،

گورترین دژبەیک بەت کە مژووێ هەموو ئاییدە لێژیاکان دەری
دەخەن.

نووسینی: زکریا نمر

پیشەسازی و هەمکان. . نووسینی: کەریم جدی. . و: یاسین لێ تیف

١٠٠

ئایا و هەمکان بە مرڤۆ و نووساوان؟ ئایا دروستکردنی و هەم لێ
ژیانی مرڤایەتی و لێ ژگاری ئێستاماندا پەویستییه؟
ئایا دێخەش دێت یان غەمبار، ئێگەر و هەمکەت لێ دەست دا؟

٢٠

ناتوانین باسی و هەم بکەین بە باسی خەیا و خەون. جگە لێ وێ
بیرمەندان و فەیلەسوفان مرڤ بە "گیانلەبەر بە باکە" و
"گیانلەبەری قسەکار" ناودەبن، سیفەتی تریشیان خستەتە پەیی وێ
"گیانلەبەری بیرکار" و "ئەو گیانلەبەری خەون دەبینەت".
خەیا لێ چوارچۆ و چالاکییە هەریەکەکانی مرڤ فەیلە. خەیا ئازاد و
بە سنوور، هەرچەند پەییوێندی بە دەورووبەر و ئاستی بیرکردن و
هەیی، بەبەم سیفەتی فەین، کراوایی، نەرمی و ئێشەیی بەر و
دوورترین و نامەترین شوێنەکانی هەیی. هەر بەیی، ئێگەر بکەرەت
جەستە مرڤ لێ ووی جۆر و شوێن و سنووردار بکەرەت، خەیا بکەرەت
سنووردار ناکەرەت. بگرە سەلمەنراو کە هەرچی شوێنی مرڤ تەسکتر
بەتەو، زیاتر پەنا بە ئازادکردنی خەیا دەبات؛ وێ ئێ وێ لێ گە
زیندانییەکاندا وودەدات. بەبەم دەبەت ئاگادار بین کە
پشتگیرکردنی ئێم مەسەلەیی وێ ئامانج، جەرگە لێ
"تراژیکە میدیا"، چونکە ئێمە هانی زیندان نادەین بە کوھانی باخچە
دەدەین. ئێمە لێ گە فەزا و ئاسەیی ئازاد و ئێ و ئێ دایەن کە
پەویستی بە فراوانی هەیی، چونکە بە فراوانی خەیا کز دەبەت و
وێش دەبەت.

٣٠

خەون پەییوێندییەکی توندوتەڵی بە خەیا و هەیی. دێکەرەت خەون

بـو و پـناسـ بـکـرـت کـ خـیاـکـ بـر و ئا مانجـک هـنگـاو دـنـت؛
ئاواتـکـ کـ تـماح و ئارـزووی تـدایـ بـ تـپـاندنی ئـوی هـیـ
بـر و شـتـکی تر. سـیر نییـ کـ خـون بـ یـکـکـ لـ نیشـانـکانی ژیان
دابـنـت. بـگرـ داهـنان وـا مـرـق دادـنـت کـ بـ بـ خـون مردوو، وـکـ
لـ فـیلمـکـدا دـنـت؛

(بـ بـ خـون، تـ مردوو یـت – Without dream you are dead) ئـوی
خـون نـبـینـت، بـدـنگ و بـجـو دـبـت. بـدـنگی بـم مانایـ نـمانی
چالاکییـ، و بـنـمای چالاکیـ پـیـوستـ بـ ژیا نـو. هـندـک کـس ئـگـر
لـ خـون بـینـین بـو سـتن، پـنا بـ خـکـوشـتن دـبـن.

۴

خـنـگـر و مـانـنووی لوبـنانی ئـلیـاس خووری دـنـت؛ شاعـیر یـکـم
کـسـ دـشـکـت ئـگـر خـونـکـی بـشـکـت، هـروـها یـکـم کـسـیشـ دـشـکـت
کا تـک خـونـکـی دـتـ دی. بـشی یـکـمی سـتـکـ بـ ئاسـانی قـبو
دـکـرت. لای شاعـیر خـاون هـستـکی ناسـکـ و خـونـکانی تا ئاستی عـشق
خـش دـو سـت. خـون بـ ئـو مـسـلـی “بـنـما” و “سـترا تیژی
سـترا تیژیـکانـ”. بـیـ سـیر نییـ شاعـیر بـشـکـت ئـگـر خـونـکـی
لـدـست بدات. بـمـام ئـوی کـ ئایـا شاعـیر دوای ئـو هـدـستـو
یان نا، بـابـتـکی ئـگـریـ و پـیـوستـ بـ واقـیع و خوـدی
شاعـیر کـو. بـمـام بـچی و چـن شاعـیر دـشـکـت کا تـک خـونـکـی دـتـ
دی؟ مـگـر شاعـیر خـبات بـ هـنـانـدی خـونـکـی ناکات؟ لـرـدا کـشـی
خـون و دژایـتـیـکـی دـردـکـو سـت. خـون وـکـ خـراک و وزـیـ، پـات
پـو دـنـت بـ بـردـوامی و بـر و پـشـو و قـوـو تـربـوونـو. خـون
هـمیشـ سـرقـا تـدـکـات، بـمـام هـر کـ هـاتـ دی، هـست بـ جـرـک لـ
بـشایـی و لـدـستـدان دـکـیت. چـارـسـری ئـم کـشـی ئـوی کـ مـرـق
هـمیشـ پـویستی بـ خـونی نو هـیـ، و ژیا نیشـ ئـگـر بـ باشـی لـی
بـوانـین، خـونی زیـا تـرمان پـ دـبـخـشـت.

پـیـو نـدی شاعـیر بـ خـونـو دـکـرت بـ هـموو داهـنـران و مـرـق بـ
گشتی گشتگیر بـکـرت.

۵

لـ نـوان خـون و وـهـمدا داوـکی زـر تـنـک هـیـ. جـرـ جـلانـیـک
هـیـ کـ خـون دـبـاتـ شوـنی وـهم، و وـهم دـبـاتـ شوـنی خـون. وـهم
خـونـکی درـیـنـیـ، عـشقـکـ کـ خیـانـت ئاشـکـرا دـکـات. ئـوی وـهمی
هـگـرتـوو نازانـت کـ وـهم، بـکـو وـکـ خـون و تـماح و هـوـکی
وا دـبـینـت، دوای ئـو ئاشـکـرا بـوون و دـنـیا بـوونـو دـت. کا تـک
خـونـک دـتـ دی، شادیـکی زـر دامان دـگـرت (هـرچـنـد) خـمـکی
کـمی لـدـستـدانیشـمان بـ دروست بـت)، بـمـام کا تـک خـونـکـ دـبـت
بـ وـهم (واتـ زانستی و است نـبـت)، نـئـومـدیـکی گـورـ

دې ما نپېکېت.

٦

لې نيشانې کاني بېدېختی و بېدېختېکان ئوويې کې وېهم پېشاکي
خون دېپېشېت. مړېف ناتوانېت بې ئېنقېست وېهم بې خې دروست بکات،
چونکې وېهم زيان و قسې پووچې. هېندېک وېهم هېن کې لې نېخېشېي
دروونيېکانونې سېرچاوې دېگرن، هېندېکي تريش بېهېي
زيادېويکردن لې هېسېنگاندن و بيرکردنېوېدا دروست دېبن. بېم
ئېمې باسي ئېم جېرې ناکېين. ئېمې باسي بېرهېمهېناني وېهم دېکېين
بې شوېيکي بې ئېنقېست، کاتېک ئېوانې تر وېهمت بې دروست دېکېن
يان تې بې ئېوانې دروست دېکېيت. تېکې دېخرېتې خواړېوې، تېکېکې
وېهمې، نېچېرېکېش ماسي نيې بېکېو ئېو مړېفانېن کې هېشيارې و
بېختېوېرييان کېمې. بېرهېمهېنان و کېين و فرېشني وېهمېکان لې
سېردېمي ئېستاماندا لې بوارېکاني ئابووري، سياسي، کېمېايېتي و
کولتووريېدا بازارېي زېر گېرمې. سيستېمېکان، دېوېتېکان،
دامېزراوېکان و تاکېکان ئېم کارې دېکېن. پېشېسازيې وېهم کارېکي
سادې نيې، بگرې لې تاقېکردنېوې تاقېگېيېکان ئاېزترې و ئېنجامي
چېندين گېزې کې تېکېکې پېک دېهېنن. ئېو پېرېسې عېقيانېي لې پشت
ئېمېوېن دېکړېت ناوي بندېين (سيستېمي فېکري).

٧

ئېمې خېونېکانهان خېش دېوېت و خېمبار دېبين ئېگېر خېونېک لېدېست
بدېين، بېمې هېندېک کېس هېدېستېوې و بېردېوام دېبن و خېيان
نوې دېکېنېوې، هېندېکي تريش دېکشېنېوې و گېشېگېر دېبن. شاعير
مېحموود دېروېش دېتې:

”خېونېکي جوانم لېدېستدا سېزي گوې لېتېسېکانم (زېنېق) لېدېست
دا

شېوم درېژ بوو

لېسېر پېرژيني باخچېکان

بېمېم گاکېم (ئامانچېکېم) لېدېست نېدا

٨

ئېدېلف هېتلېر کاتېک خېونېکېي بوو بې وېهم، خېي کوشت. ئېو کچېي
خېون بې گېنجېکي بې کېموکويېوې دېبينېت و هېموو ئېژکې مېرجېکي
نوې زياد دېکات، لې کېتايدا بې تېنيا و قېيرېي دېمېنېتېوې. ئېو
کېسانېي چاوېنېوې بې پېشېشووت لې ئاسمانېوې بېيان بېتې
خوارېوې بې بې ئېوې هېکارېکاني سېرکېوتن دابېين بکېن، هېمېشې
لېناو شکسېتي و ژېردېستېيدا دېمېنېتېوې. ئايديېلېژياش، هېر
ئايديېلېژيايېک بېت، کې بېوېت لې هېموو کات و شوېنېکدا بېت و
هېمېشې مېداليای زې بېباتېوې بې بې لېبېرچاوگرېني شوېن و کات،

ئايديلاڭ زيا يېكى پوچىسى.

۹

ھەندەك كەس دەخەش دەبن كاتەك وھەم كانيان بە دەردەكەت، كاتەك
ھەست دەكەن وھەم كيان لە دەست داو يان شتەكيان بردوو تەو.
بەمەم ھەندەكى تر تووشى شەك دەبن، ئومەدى گەورەيان لەسەر
ھەچنەبوو، دەيانويست وھەم كە ھەر بە وھەمى بەنەتەو بە بە ئۆو
بزانن وھەم. ئاي وھەم ئازىزەكەم!

سەرچاۋ:

(لە لاڭەكى فەرمى كەرىم جەدى وەرگىراۋ)

۱
۲
۳

زگار كەردەنى كۆلتوور لە خراپى و
نەزمى لە گەگەى گەشەپەدانى
بەركەردەنى فەلسەفى و
پەشەستەنى كاراىى خەندەى و
گەتەوگەى ئەقەلەنى. و . لە
ئەرەبەو: ياسەن لە تەيف

پەشەكى

"فەلسەفە ئەقەدە نەيە، بەكەچا كەيە."

ماتە لېمان

كۆلتوورى ھەوچەرخ بە دەست قەيرانەكى قوۋەت دەنەنەت كە بە
"نەزمى كۆلتوورى" يان "سەردەمى ھەچە پوچەتە" دەناسەت، ئەمەش
دەياردەكە بە بەاوبوونەو بە بەرھەمى وەكەشى بەكاربەر، پوچەى
مەدەيەى و وەكەشەوونى ھەزرى لەزەر سەبەرى بەادەستەى ئابوورى

ديجيتالي و زيرکي دستکړدا د ناسرټو. تيدد ر ندرن ل
 "پيشه سازي کولتوور" (۱۹۴۷) دا ولسفي دکات ک بریتي ل
 "بره مه ناکي کولتووري يکخراو ک تواناي بيرکردن و
 سربخ ل مرث دس نټو"، ل کات کدا جان ب دريار ل
 "لکچواندن و لاساييکړدن و" (۱۹۸۱) دا وک "زياد ووي ل
 واقعيبوون و واقعیکي لاد بدر" ديبينت ک شوئي
 س ناي تي دگرټو. نامانجي نم توژيند و ن کاديمي
 پشنيارکړدن م د لکي زگارکري س ه نديي: گش پداني
 بيرکردن و فلسفي وک نامرازک ب گانندن و قو اي،
 پر پداني کاراي خن ي وک چک دژي ووک شبوون، و گفتوگي
 ع قاني وک ميکانيزمک ب بنياتنان و پيو نديي مري.
 ل م شدا پشت ب تيريي کاني هابرماس (کردي پيو ندي)، فک
 (م عريف- دس بات)، و گادامر (هرم ن تیکا) د بستين، ل گ
 گرتن بري نزيکبوون و يکي (ديداکتیکی) يان زانستي ف ر کردن ب
 ج ب ج کړدن نم م د ل ل پ رو ر د و ک م گ دا. توژيند و ک
 دابش بوو ب سار شیکړدن و "نزمي" دا، پاشان هر يک ل س
 ه ن د ک، دواتر ب راوردکاري و ج ب ج کړدن ديداکتيکي کان،
 ل گ نمون ي م ژووي و هاوچرخ. چن ل ژي جيهانيي کدا،
 زيانکي نو ب ب ر فلسف دا بکين و؟

(شیکړدن و ي دياردي نزمي کولتووري)

نزمي تنها بریتي نيي ل لاوازي کواليتي، بکو سيستمکي
 کولتووريي ک "کاي کولتووري" خرا- ب کاربردن بره م د ه ن ت.
 تايب تم نديي کاني

ووک شکردن: کورکردن و شت نا ز کان ب شتي ساد (وک:
 "فيدي کورتن کان" ل تيکتک).

دووبار کړدن و: بره مه ناکي نمون کان ب ب داه نان (وک:
 بره مه ناکي فيلم کاني ه ليود).

ب کاربرد ي: بستن و ب ها ب باو بوون و وک ب قو اي
 (کولتووري قوتووب ن د کراو).

ه کار کاني: ه ژموني بازا (ندرن)، ل د ستداني هال (وا ټ ر
 بنيامين)، و "مردني نووس ر" ک ب ه ټ گ ي ش تراو (بارت).
 د ر نجام کاني: داخوراني ناسنام، باو بوون و ي ن زانيي
 ب ن نقل ست و ، هر سه ناني گفتوگي گشتي.

(ه ندي ي ک م: گش پداني بيرکردن و فلسفي وک نامرازک
 ب قو اي)

بيرکردن و فلسفي بریتي ل "پرسيارکړدن م نه جی د ر بار ي
 واتا و بند ماکان" (هايدگر). کولتوور بنيات د نټو و ل ل گي

نیشکالیت: گئینی "زانباری" ب "پرسیار" (وک: ل "زیرکی دستکرد چی؟" - و ب "واتای ئوی مر ف زیرک ب ت چی؟"). دیالکتیک: بنیاتنای م عریف ل گئی دژای تیه و (هیگ). تمان: برنگاربوونوی خرای ب وستان (ئ رست): تیری وک ژیانکی تمانا ناوی).

ل ووب ووبوونوی نزمیدا، فیل سوف و رگر ل بکار بر و دگت ب ب ره مه نری واتا. نمون: ه م تی "فلسف ب مندان" (ماتیه لیپمان) ک زیادبوونی بیرکردنوی خندی ب ژئی ۴۰٪ ل نو منداناندا سلماند.

ه ندی دووم: پر پر پدانی کارایی خندی وک چک دژی (ووک شبوون)

کارایی خندی بریتی ل "توانای ه و شانندنوی گوتار با د ست کان و بنیاتنان و یان" (فک). ئمان ل خ د گرت: شیکردنوی خندی: ئاشکراکردنی ئاید ل ژای شاراو (مارکس: "ه شیری ساخت").

خند ل خ گرتن: پداچوون و ب گریمان کانی تاک (کانت: "بویری زانین").

فری: قبو کردنی ا دژ ب ی ک کان ب ب س ین و (ئ د رن: "بیرکردنوی ن رنی").

ئامراز کانی: تیری خندی کولتووری، شیکردنوی گوتار (فان دایک). ل سیاقی دیجیتا یدا، توانای برنگاربوونوی "ب ق کانی پاوتن" (Filter Bubbles) د ب خشت ل گئی ئامراز گ لکی وک "ب ری ئاشکراکردنی ساخت".

ه ندی س ی م: گفتوگی ع قانی وک میکانیزمک ب پ یو نندی (س ن)

گفتوگی ع قانی بریتی ل "کردی پ یو نندی خای ل ش واندن" (ها برماس ل تیری کردی پ یو ندیدا، ۱۹۸۱). ئمان د خواز ت: با ب تیوون: پشت ب ستن ب ب گ کان نک س ز.

گشتگیری: ب شدار پ کردنی ه موو د نگ کان (ل وان ش پ راو زخراو کان).

کراوی: قبو کردنی ئ گری گ ان (گادام ر: "تک ب بوونی ئاس کان").

ل س رد می "پاش-استی" دا، گفتوگ متمانی گشتی بنیات د ن ت و. نمون: ک ب ن د کانی "قاو خانای فلسفی" ل ف ر نسا، ک ل سای ۱۹۹۲- و ه زاران ب شدار بووی ل گفتوگی قو دا ک کرد ت و. (ب راوردکاری ل نوان س ه ن د ک دا)

ئ گ ر ب راوردک ل نوان س ه ن د ک دا بک ین، د بینین

نامانجی سہار کیی ئو بند ما تید ریہی کی پشتی پ د ب ست، ئو یی کی جب جہ کردن دژی "نزمی کولتوری"، گہ اندن و ی قوایی و واتا ب بیر کردن و ی فہلسفی د ب خشت، ئم ش ہریک ل ہایدگر، ہیگ و ئرستہ نوہنہ رایہ تی دکن . ہروہا کارایی خنہ یی یارم تیدہر ب گہ ییہی ب کار بردن ب تہ امان و ہوہا شانہن و ی گوتارہ ساختہ کان، کی ہریک ل فہک، کانت و ئدہرنہ نوہنہ رایہ تی دکن و د ب تہ ہ ی ئاشکرا کردنی چہ واشہ کاری می دیای. ہرچی گفتوگی عہ قہ نیہ، ہوہی بنیاتنای سازانہ کی پ یوہندی دہات و د خوازہت بہگہ بختہ شوہنی ہوار کردن، کی ہریک ل ہا برماس، گادامہر و پہہ ہیکہر نوہنہ رایہ تی دکن. ہ

بہگشتی، تہ واکاریی ہر سہ ہہندہک: گہ شہ پدانی بیر کردن و ی فہلسفی، بہ کارہہنای کارایی خنہ یی و پشت بہستن بہ میکانیزمی گفتوگی عہ قہانی، "سہگہ شہی زگار کردن کولتووری ہہ نووکہ یی" پہکدہہن، چونکہ: بیر کردن و ہ ناوہہک دابین دہات، خنہ پاکہ دہات و ہ، گفتوگہ شہ ہاوی دہات و ہ.

ہ (نزیکیوہن و ی دیداکتیکی یان "زانستی وانہ وتنہ و": جہ جہ کردن پہاکتیکیہ کان لہ پہروہردہ و کہمہگہ دا)

ہم دہلہک تہکہہ ہ ہر گرامہکانی خوہندی فرہ ئاست دہکرت: لہ خوہندی بندہ تیدا:

ہ ہرنامہکانی "فہلسفہ ہ ہنداہان" (لیپمان): سازدانی دانیشتنی ہہفتانہ ہ گفتوگہ کردن پرسگہ لہکی وک "جوانی چیہ؟" لہ ہری تہہقین کردن.

ہ یاریہ خنہ ییہکان: "یانہکانی مشتوم" (Debate) ہ اہہنان لہسہر بہگہہہہنانہ و ہ. لہ خوہندی زانہ دا:

ہ بابہ تہکانی "خنہ ی کولتووری دیجیتاہی": شیکر دہن و ی پلاتفہرمہکانی وک نہتفلہکس (Netflix) ہ ہکارہہنای ئامرازہکانی فہک.

ہ پہہژہی گفتوگہ یی: "گفتوگہی فرہ سپہی" لہ نہوان کہ لہژہکانی زانست و ہونہردا. لہ کہمہگہ دا:

ہ پلاتفہرمہ دیجیتاہیہکان: "کہہ ہندہکانی فہلسفہ لہسہر ئینتہرنہت" ہہ پہی ہا ہرماسیہکان.

ہ ہہمہ تی گشتی: "ہفتہی گفتوگہی نیشتمانہی" ہ تاوتوہ کردن پرسگہ لہکی وک گہہانی کہ شوہوا ہ شہوہیہکی عہ قہانی.

ہ ہکارہہنای ہونہرہکان: شانہگہری کارلہککار (Interactive) ک نزمی ہرجہستہ دکن و شیکاری دکن (وک شانہی برہخت).

هسنگا ندى كاراىي: اپرسيدى كانى پش/پاش، شىكرندن وى گوتار، پوانه كړدى نيشاند ركانى وى "ئاستى ووو شېوونى ميدياى" (نشاندرى نه هشتنى نه خوښند واريى ميدياى).
توژيند وى دڅ: ئزموونى "زگار كړدى كولتوور" له بېازيل (۲۰۲۲-۲۰۲۴)

له پېژنې وېزارۍ تې كولتوورى بېازيليدا، مډللك له سر ۵۰ قوتا بخانه جېجې كړا:
قېناغى ۱: اهېنان بې مامستايان له سر بيركړندن وى فېلسفې.
قېناغى ۲: وركشوپى څخه يې بې شىكرندن وى ميدياى جېماوړى.
قېناغى ۳: كې بې ندى گفتوگۍ يې مانگان.
د رنجامكان (اپېرتى يونسك ۲۰۲۴): كې مېوون وى بې كاربردنى "ناوې كې ووو ش" بې څې ۵۲٪، بې رزېوون وى بې شداريكردن له چالاكيد كولوورپې قوكاندا بې څې ۶۸٪.

كې تايي

فېلسفې بريتيې له گفتوگۍ يې كې درېڅاين له نوان كې سانكې جياوازدا، كې بې دواى چارې سړى بې ش كيدا دگېن بې كې شې بندې تپې كانى مړفې.

(ماتپې لپېمان)

زگار كړدى كولتوور له نرمې، څشگوز رانيې كې هزرى نيې، بې كو پېويستپې كې بوونگ رايپې (وچوودپې) له سرردمې ئامردا، له كې گې شې پېدانى بيركړندن وى فېلسفې و، پېرې پېدانى كارايى څخه يې و بې هېز كړدى گفتوگۍ عېقې انيې و، گې اندن وى كې مړفې وى "بوون وېر كې رېو" نې وى بې كار بېر كې. ئېم مډللك سنوورى تپېرى تېدې پېنېت بې ئو وى بېتې بېرنامې كې كړدې، كې دې كړت له سر ئاستى نيشتمانى پېيې و بېر كې. اسپارد دې كړت بې دام زړاندنى "ناو ندى نيشتمانى بې زگار كړدى كولتوورى" و ئې نجامدانى توژيند وى درېڅاين دې بارې كارپگېرى ئېم نزيكېوون وې له سر ناسنامې بې كېم له سرردمې زير كې دې ستر كړدا. ئاخې تا چې ند كولتوور له كې بېر و دام زړاو كېنيې و، يارم تيدېر دېت بې درېوشاندن وى فېلسفې؟

د. زوهېر ئېلخوېليدي - انفاس نت - ۱۳ى كا نوونى پې كې مى ۲۰۲۵

□

شنځېر کښو ژورک کانا چين؟ . ياسين ل تيف

ژوند ل جيهاندا و ب تاييد تي ل ژوند تاي ناو استدا کولتووري هاوچرخ بدست قيرانکي قو و د ناندت ک ب " پاش کشو و نرم بوون و کولتووري " يان " سردمي هچو پووچ تي " د ناسرت ، ئم ش ديارديکي زق و ئاشکراي ل دونيای ئم دا ب باو بوون و ب ره مي ووکشي بکار بر ، پووچي ميدياي و ووک شيووني هزي ب ناوبانگ ، ئم د خ ب تاييد تير ل دونيای ئم دا پويستي ب دست بزرگ لک ب تپ اندني ئم ق ناغ پوچگ راي ک کرام تي مرقى تدا د شک نرت ، پداويستيکي ه نوک يي ب تکشکاندني ئو و وقو ت زگ يي ک مرقى ئم ي ل نو زراب و زلکاو کولتووري شيز فريناي سيستم ج قاندوو ، ب د ربار بوون و تپ اندني شنځېر شيز فريناي سيستم پويستي ب مرقى جندمان و حق ب ر نگاري ه ي ک بو ران ه ر شتکي خراپ و ن گ تيف و ب دمي ن بوو ل برژ و ندي هاو تاي کاني ديبکا تو و ، اشکاو ان ب د س ات ب ت تا ئر و بس ئم لابن خراپ و زيان بخش ، ئم ش باشو ل پناو بخش وري ئينسانداي زياديکن .

لر دا پرسيارک دت ئاراو :

ئايا شنځېر ک ي ؟

ئي ژورک کاني چين ؟

چمکي شنځېر (Intellectual) ي کک ل چمک ئا ز و گرنگ کان ک ل ک م ناسيدا جگي مشتم . ئم چمک ل ف ره نکی سياسيدا پناسي ج راو جري ب کراو . هر ک س و ب پي برژ و ندي چيناي تي خي پناسي کردوو ، بي ناتوانين ل سر يک يتمي پناس بوستين ، دواجار د کرت ب بين شنځېر وات ويزداني ب ناگاي ک م گ .

ئو ک س ي ک ل کات کدا ه مووان بدنگن ، ئو قس د کات و د ب ت دنگي ب دنگ کان و ل دخي ئستا ازي ني و هميش ب دواي دونيایکي باشتردا دگت . شنځېر ئو ک س ي ک خاو ئاستکي برزي زانين و تگ يشتن و ه شياري . ئم ک س تواناي

بیرکردن وای خن گران و وتو ژین و و تمانی هی د رباری
سروشتی واقع، بتایب تی سروشتی کمانگا و چار ساری
پشنیارکراو کان ب ککشکان.

شنبیری ب ا، وک چرایکی ب ووناکی وای و سودی نی ب
مرق چونک شنایی پ نا بخشت و بر پبی مرق وناک ناکات و ؛
دکرت باین شنبیری ب ا وکو ئاوکی ل و لخن وای
بککی خواردن و نایت و مرق ناتوانت لی بخوات و و تا کو
تینو تی خی ل م عریفی بشکذت، ب و مانایی وشنبیری ل و
چشن ئنرژی م عریفی پ نی تا و رگر لی سودم ند بت ، ئم
چشن شنبران دکرت پیان باین شنبیری کلاسیک بخیان ل
کاخ و بارگای حیزب کان و کنا کان TV دانیشنون س نای برپرس و
دگداتر کان دکن ، یان خریکی چواشکاری کمانگان ، زربی
کاتیش دژ ب شنبیری ئرگانیک ، شنبیری کلاسیک نگ شوکی
ه بت بام ئرککی جج ناکات، سرکیتترین ئرکی شنبیر
خن گرتن ل دسات، و دابون ریت کنان، و ه باوکانی
نا و کمانگا.

شنبیر نابت زو نا ژن و “تپ لدر”ی دسات بت، بکو
د بت وک ئاو نیک ککو یی کان نشان بدات. چونک ئرکی
شنبیر دروست کردنی ژاو ژاو و ق رباخی نی ب گرداک بوونی
حشامات ل چواردوری دروشمی پوپوچ و ب مانا ک سودی ب ژانی
مرق نی ، دواچار زانیاری ب تنها بس نی ئگر ننگت ب
ه وست و ئکت، ه وستیش ت و او نابت ئگر ب ئازای تی و
انگ ی ندرت و کارگری ن نوذت ل سر سفتارو بیرکردن وای
ئینسان کان، هروها و هم ل ناخی مرق قکاندا ننگت ب واقع و
کرداری حقیقی و بر رجستی ه نوکی ، ای ئازاو بوئران ئ و ی
ک تایب تمندی دبخت ب شنبری ل مرقی ئاسایی و عوام
جیای دکات و، چونک د یخت بر دم ووب ووبوون وای جیهان نک
ل سب ریدا بیهت و، بام ای ئاسایی لانیکم بوونی خی ل
گ پانی گفتوگدا د سلمذت و ئگری دکات ل وای زانیاری بب
ب بدنگییکی نرک و ب کک و پاسیف.

دروستکردنی او بچوون و ه وستی جدیان خشگوزرانی نی، بکو
برپرسیار تی کی ئخلاقیی ، یسک کردن ب ژیان و ل برامبر
سیستمی باو و س پاو ک ئامانجی ئ و سیستم ئ و ی ئینسان کان
بکات ک یل ل ژر یاسای ق ر قوشی و بنما یدا ب ناوی نیشتان
و ناسی نالیزم و چ ندین د ست واژ ی ت وحات تنها ب ئ وای مرق
خی بکات قوربانی تا سیاسی کان زیاتر د و م ند بن و ژیان کی
فیر وونی بخیان و ک سوکاریان و هاو کانیان بژین.

۱۱ شنبیر تہا بہ و رگرتنی بیر ککان ناو ستہ، بہ کو سہرلہ نو
 دایاند ۱۱ ۱۱ ۱۱ ۱۱ و تاقیان د کاتہ و د یانخاتہ ناو فزای
 ک م گ و بہ ئو ی بہتہ پرس و ماددہ یک بہ گفتوگ و گ ۱۱ انکاری
 ، ہروہا لہ دخی پ س ند بوونی لہ لاین ک م گ و پ ز تیغ بوونی
 د کرت بہتہ کولتوور ، ۱۱ شنبیری ۱۱ استہ قینہ ئو ک س ی ک
 زانیاری و ئازایہ تی، و بیر و ویژدان بہ ی ک و د بہ ستہ و بہ بہ
 ترس و حساب کردن بہ سیستم و د سہات ، د کرت ۱۱ شنبیر بہ بہ
 ترس سوقراتانہ بیر ککانی خہ بہ شو ی کی ۱۱ اشکاوانہ بخاتہ و
 بوہرانہ ش ہ نکاو بنہت ، ہروہا زربایانہ و سارترانہ تہ ماشای
 کایہ ئازادی بکات و ہیج ماشین و ئامہر کی ستہ مکاری و (فا ، شی،
 زم) پاشگزی نہ کاتہ و لہ بیروبہ چون و ہ ۱۱ و ستہ کانی ، ئہنتہ نیہ
 گرامشی زہر بہ وونی ئہرکی ۱۱ شنبیری ئہرگانیکی خستہ تہ وو، بہ مہش
 ۱۱ شنبیر دق و ۱۱ استیہ ککان د کاتہ ہ ۱۱ و ستی زیندوو و زمان د کاتہ
 پردہک لہ نہوان ئہق و ویژداندا و ۱۱ گای ۱۱ است بہ ہاونیشمانیانہ
 پیشان دہات و چہوتیہ کانی سیستہ میش دہست نیشان دہکات ، لہ
 ک م گایہ کی لہم چہ شنہدا د کرت پیشہ سازی پہروہردہ تاکہک بہرہم
 بہنہت ہیج ک توبہ ند کی سیستہم و ستہ مکاری نہ توانہت قہ متہری بکات
 و بیگہ مژنہت و بیکاتہ کیلہ ، چونکہ ئو تاکانہ ہ شیارنو
 پہروہردہ کی ژان ژاک ۱۱ سہ یی کراون ، تاکگہ لہکن بہ چہ شنہک
 ۱۱ نمایی کراون ہ میشہ پرسیار دہکن و لہ د خہ کی گومانوای دہژنہ ،
 بہ و مانایہ گومان لہوانہ دہکن ک خہیان بہ ۱۱ است و بہ ک موکوہی
 دہزانہ.

لله جياتى ئۇلۇى ھەمىشە وىلىامى ئامادەكراو بداتىو، شىنبىر فەرى خەك دىكات كە چەن پىرسىار بىكەن و گومان لى شتەكان بىكەن تا بىگەن بىلىستى. ئىمام دىستەواژى "ئىدوارد سەئىد" ـ. شىنبىر دىبەت ئازايلەتى ئۇلۇى ھەبەت استىيەكان بىبەت تەنانەت ئىگەر لى بىرژەندى خەشى نەبەت، يان دوچارى مەترسى بىكات. ئۇ و شىنبىرەش كە تەنھا بىلىگواستەندەلۇى زانىارى دىوستەت، وىك كەسەك وايلە لى ناونىشانى كەبەكاندا نىقوم بووبەت بىلىوئۇى جەوھەرەكەيان وىرەگرەت، بىلىام ئۇ و شىنبىرەل كە ايلەك دروست دىكات، وىك ئاگرەك وايلە كە ووناكى دىبەخشەت و گەرمى دىدات، تەنانەت ئىگەر بىبەتە ھەلى مەشئومە و گەتوگەش لى ژەر سەبەرىدا. شىنبىر ئىركىدەتى ئۇ و تارىكى و نەزانىيەل لى ناو كەمەگەدا ھەيلە بىلىووناكى زانست و مەئرىفە بىلىوئەتەو.

د بټ پردک بټ ل ښوان بیرک ټا ټا ز ټا کان و ټا گ ټا یشتنی ټا ټا کی ټا سایی. هاوکات ه ټا میښ ل ټا بیر ټا ی “م ز ټا وم و چ ټا وساو ټا کان بټ و ټا رکپی ټا تی دژی ست ټا م و دیکتا ټا ټا ریپ ټا بو ست ټا ټا و ټا و پار ټا ز ټا ری ټا آزادی

مرفی بل پارزبندی* . و . ل عربیدو: یاسین ل تیف

ل د ر و ی شوور کانی شار: مرفی (بل پارزبندی- Homo sacer)
یان حاکم کراو ل پیکری سـروید، ل ه و کدا بل
ه و شانندی کدی سیاسـتی ژاوا، نگی دـستبـج و نـدی
“ پیمان نامی کـمـایـتی ” و سندوقـ کانی دـنگـدان و مافـ کانی
ها و تیبون بل مـشکماندا بت، بـمـام ئ و هـکـمـینـ فکریانـی کـ
جـرجـیـ ناگامین ل کـتـید دامـزرـنـکـیدا ئـنـجامـان دـات،
پـردـ لـسـر کـمـمـکـ بناغـی زـر خـوـناوـتر و تـقـنـرتـر لادـدا.
سیاسـتی مـدـرن - وک چـن ناگامین و نای دـکـات- تـنـها مـیدانـک
نید بل دـستاودـستکردنی ناشتـانـی دـسـات، بـکـو زیاتـر ل
“ نامـرکی ئـنـسر پـلـژی ” دـچـت کـ بل بـدـنگی کار دـکـات بل
بـرـهـمـنـانی جـستـگـلـکی ووت کراو ل ماف، کـ بل ناوی خودی
یاساو شایانی پـشـلـکردن. کـچی ئـم و نـ دیموکراسیـی دـوـتی
مـدـرن، هـر کـ دـیـخـنـ ژـر “ مایکـسـکـپی مـژو ” و، خـرا
دـوـتـو، لـرـدا دـسـات ووت دـکـرتـو بل ناشکراکردنی ناوکـ
قـکـی، بـتـایبـتـش ل گـی گـانـو بل چـمـکـ مـانـیـ
لـکـ: “ مرفی پـرـز ” (Homo Sacer). ئـم چـمـکـ ل هـناویدـا
پارادکـسـکی بوونگـرایـی تـقـنـر هـدـگـرت . چونکـ ئـماژـیـ بل
ژیانـک کـ ل تـرازووی ئیلاهیات و بیروباوـ ئـینـیـکاندا هیچ
بـهـایـکی نیـ (ناکـرت بـکـرتـ قوربانی بـ خداوـندـکان)، ل
تـرازووی یاساشدا هیچ سـنـگیـکی نیـ (ئـو کـسـزا نادرـت کـ

دیکوژنات).

نځو بوونځو ورکي گيرخواردوو له "ناوچي قډدغځکراو" دا، بډجړک کټاکه تڼکځبووني له کمځمځگځدا، له ځگځي "دوورخستندوي" وويي. بډو مانايي دورخستندويان له کمځمځگا، لږدا ټاگامبين ټامځکاني پزیشکي نشتځرگري دځگرځت دځست بډ توځکاريي پځیکري سځروري و، دځريدځات کم ټم شځواز کم نځي دوورخستندوي تڼها پارچځ شوځندوارکي مځزځخانځي نيي، بځکو ټو مځدځل ځاراويي کم له جيهاني هاوچځرخماندا حوکمي سياست تي ژيان (Biopolitics) دځکات.

جدلي(ديالځکتیکی) "زځي" و "بيځس":

بځسياسيکردني جځستځي ووت، ټو قځيرانځي کټځبځک چاودځري دځکات، له ځگځ وردبوونځو له داځماني کارځساتباري سنوورځ جياکځرځوځکاني نځوان دوو چځمکي يځناني بځژيان، قووځتر دځبځتځو: "زځي" (Zoē)، کځبريتيځ له ژياني بايځلځژيي سروشتي هاوبځش له نځوان مځق و ټاځځدا، و "بيځس" (Bios)، کځبريتيځ له و ژيانځ سياسيځ شياوځي هاوځاتي له ځاردا پيادځي دځکات. ټاگامبين پځي وايځ کارځساتځ گځورکځي مځدځرنيتځ له وځدايځ کم دځسځات چيتر تڼها بځ حوکم کردني "بيځس" و ناوځستځت، بځکو کځاوځ بځ ټوځي "زځي" ځش قوت بدات. ټيتر ژياني بايځلځژيي ووت بووځت گځوي سځرکي له گځمځي سياسيځا؛ چونکځ دځوځتي مځدځرن گځنگي بځ تځندروستي دانيشتووان، ټځژي له دايکبوون، جينځکان و مردني سځرځري دځدات، ټمځش بډو مانايي کم جځستځمان وځک بوونځوځري زيندوو، ټاستځوځ کځوتووځت چنگي دځسځاتي سځروځروځو. بځپځي ټاگامبين، و بځ ټيلهام وځرگرتن له تځزځکاني کارل شميت سځبارت بځ "دځخي نائاسايي"، يان دځخي ټاوځرتځ ټو شوځندځي کم ټم ټاستيځي بځ دزځوترين شوځتځدا بځرجځستځ دځبځت، "ځار" يان "پځرلځمان" نيي، بځکو "ټردوگا" (The Camp) -ي. ټم ټردوگا يځ جا چ ټردوگا يځکي دځستځسځرکردني نازي بځت يان ناوچځيکي مځدځرني ټاگرتني پځنا بځران ټو فځزايي کم تځيدا ياسا بځ شوځويکي هځميشځي هځدځپځسځردرت و "دځخي نائاسايي" تځيدا دځبځتځ بندځما. له فځزايځدا، مځق له هځموو سيفځت ياساييکاني دادځمارت تا دځبځتځ تڼها "ژيانځکي ووت" (Bare Life)، واتځ پارچځ گځشتځکي زيندوو کم بځتځواوي ملکځچي دځسځاتي هځي سځروځر بځ بځ هيچ نځو نځگيريځکي ياسايي. ټردوگا ټو شوځندځي کم تځيدا "مځقي پيرځز" بځ شوځويکي پيشځسازي و سيستماتيک دروست دځکرت. له کځتاييدا، ټم شیکاريځ ټځچځکناسيځي دځسځات بځرو ټاستيځکي ترسناک دځمانبات، ټو ځيش

ئوويي ك ديموكراسييد ژاواييد مډرنه كان نهك هه ر دژي تاليتاريزم (شموليت) نين، بېكو تېوكانى ئو و له ناخى خپاندا همدگرن. كېلېنى نهوان هاووېاتيى خاوهن ماف و "مړقې بې پارېزېندى" يان خوېن حېا كراو (وېك پې نابېركې "ناياسايى"، يان نه خېشك له بېه شپېكې درېڅايېندا، يان دېستېسېركراوېك له گوانتانا مې) كېلېنكې زېر لاواز و تېنكې. له كاتېكدا دېوېتان له سېمې دېستوورېي خپان و بې باډاډا هېداني مافېكانى مړقې بېردېوامن، چېمكى "مړقې پيرز" وېك ئو و سېدېرې قورسې دېمېنډتېو كې بېدوامانېوې؛ ئو و مان بېردېخاتېو كې ياسا هېمېشې خاوهنې "دېرگايېكې پشته وې"، كې كېگې پې دېدات پېلامارى "ژيانى ووت" بدات و، ئېمې هېموومان له ساتى اگېياندنى باري نائاساييدا، پاېوراوين بې ئو وې بېين بېو جېستې بې پارېزېندې خوېن حېا كراوې كې بې تېنيا و بې ووتى له بېردېم هېژموونى سېروېريدا اوېستاوين .

***((جېمېل سالم، له دېرېوې شوورېكانى شار: مړقې بې پارېزېندى له پېكېرى سېروېريدا، كتېبې (Homo Sacer)ى نووسېر جېرجيې ئاگامېن، ٤ى كانوونى يېكېمى ٢٠٢٥))

ئېنتېنې گرامشى و فېلسفې پراكتيک . وېلې ټرېبېو: ياسين له تيف

گرامشى ماركسيزم كې پېشنيار دېكات و ناوى دېنت "فېلسفې پراكتيک" . ئېم فېلسفې يې جېرېك نېيې له پراگماتيزم، بېكو شېوازېكې له بېركردنېو كې كېشې تېرېريكان بې مېژوويى دېكات. بېم شېوېيې جېاوازي دېكات له نهوان "ئايدېلېژيائى ئېرگانېكى مېژوويى، كې پېويستن بې پېكهاتېيېكى ديارېكراو، هېروېها ئايدېلېژيائى عېقېانې و ئارېزوومېندانې كې جېي شانازيې .

ئانتونى گرامشى (۱۸۹۱-۱۹۳۷)، گرنگترين فېلېسوفى ماركسىستى بوو
 لې ئوروپايي ژئالوا، لې دواى مردنى زياتر لې ئې بېرھەم كەلگەن
 ناسراو، كې ھەموويان لې و ماۋىيەدا بېلواكرائون تېۋو كې لېم
 لېكېلېن ۋە يېدا باسكراۋ. ئېم بېرھەم مانې برىتىن لې سى و دوو
 دېفتېرى زىندان، كې پېكھاتوۋ لې نىزىكې سې ھەزار لاپېسې
 دېستىنوس و (نىزىكې چوار ھەزار لاپېسې لې ۋەشانى چاپكراۋ)، پېش
 مردنى لې زىندان نوسراون لې سالى ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۵. دواى دوور
 خستىۋې لې ژيانى سياسى بې ھەي زىندانى كىردىۋې. گرامشى
 پلانېكى دراسە كراۋى تېرى داۋىشت و ھەۋىيەدا پېرې پېدات سېرېلې
 ئې ۋە ئاستېنگانې كې سىستېمى زىندان سې پاند بوۋى بې سېرىدا، بې
 ئېمەش سېر سېختانې خېباتى كىرد بې بې دېستېلېنانى كېر سېتى نوسىن بې
 پېرېژېكې. نوۋسەرانى مىراتى گرامشى نمۇۋى ئېم گىرژىيە
 بېردىۋامېيان كېكرد تېۋو لې مانگى ئېلولى سالى ۱۹۳۰ گرامشى
 فېلېسوف نوسراۋىكى نوسى بې سېرېك ۋەزىرانى ئېۋكاتى ئىتالىا و
 گوتى: من ھەشتا پانز سالى زىندانى لې پېشمدايې، ئېمە پېرسەكى
 گرنگ بې من، بې ئېۋى بزانم كام كېتېب بخوۋنمەۋې. ئېم بارودىخ
 بې تېنبا بېسە بې ۋەنكردن ۋەي زېرى تېبىنىيە پېرش و بېلواۋكان و
 ۋەرگىرتى بېر ۋەي ۋە. ھتد، لې دېفتېر كېنى زىنداندا ھەرچەند
 توۋىژىند ۋە درېخا يېنە كەنىش لېخەد گىرېت، بېلەم ئېم فېلېسوف
 بېپې ئامانجەكې تېۋاۋى كار كې داۋىشت، مەبەستى دىارىكىردى
 بوژان ۋەي كې تېۋاۋو بوو بې ماركسىزم و پېشخستى ئېم چەمكە بې ھەي
 پېداۋىستى ژيانى پىراكتىكى بېكەك و كەن بوۋ ۋە گېشتوۋ تې ئاستەك
 پېۋىست بې ۋە دېكات فرىاي چار سېر كىردى ئې ۋە ئېر كې ئاۋزانى
 بېكەۋىت كې پېر سېندى خېباتى ئېستە دېخاتە ۋە. واتە
 بېر زىكردن ۋەي بې ئاستى دروستكردى ئېشېرىيەكى نوۋ و يېكگرتوۋ.
 گرامشى ۋەي دېبىنەت ئېۋى ئېم پېشھاتە نوۋىيە جىادەكاتەۋ،
 پېكھەلەنانى حزب كېمە نىستەكانە بېگىشتى و سېر كېۋەتنى شېشە لې ۋەسىا
 بې تايېتە، لې ۋە ساتەۋ ختەۋ چىنەكى ژېردەستە بې ئاستى سېر بېخە و
 باۋادەست دېبەت، ئېمەش دېبەت ھەي سېرھەۋەدانى جېرەكى نوۋ لې
 دېۋەت، پېداۋىستى بىياتەنى سىستەمەكى نوۋى فېكرى و ئېخلاقى لې
 فېرمەكى كېنكەتېدا دروست دېبەت. لېم دېقەدا دېستەۋاژىيە "چىنى
 ژېردەستە" ھاۋتايە لېگەۋ دېرېيەنى باۋى ماركسىستى "چىنى
 باۋادەست" و ۋەشەي باۋادەست، ھەرچەند ئېشېرى لې جەۋھەرىدايە
 بېلەم ئامازەيە بې تېرى دىكتاتېرى لىنىنىزم و ھاۋپەيمايەكانى
 پېلېتارىا.

گرامشى سانسەرى زىندانى تېپەۋەند بې دېرېيەنى جېرەك لې ئېستىكرات
 ، ئېۋىش بې ئاست كىردن ۋە دېستكارىكىردى ھەندەك چەمكو گوزارە

ټوو ، له يېكېك له دفتېر تېبينيېكانيدا ئاماژې بې دېكات و ناوې ناوې "دياردې بچووك" و له فېلسفېفېكېشيدا شرېفېي كړدوو . ئلھامبېخش بوو له م پېيوېنديې بينراوېي نېوان چاودېرو دياردې له مايكرېفيزيادا بې چېمكېكي نوې بابېتگېرايې ، بېم پېيې هېنگاوې هاويشت بې تېكېي كړدنې زانست بې فېلسفېي پراكتيک بې شوېيكي سيسما تيكانې . ئوېي بې زانست گړنگې بابېتيېتي واقع نييې بېكو ئوېي بې مرفې گړنگې پېرېپېدانې بې ميتېدېكاني و بېردېوام است كړدنېوېي ئامرازې مادي و لېژيكيېكانيېتي (لېوانېش بيركاري) . ئوېي بې ئو گړنگې كولتوورې و دواچار پېيوېندي مرفې لېگېي واقع لېگېي تېكنېلېژياوې . تېنانېت له زانستيشدا گېان بېدوېي حقيقتدا بې دابېان له مرفې له پارادېكسېك زياتر نييې . بېم شوېيې گرامشي سر له نوې تېزېكي بنېيېتي ماركس (۱۸۸۳-۱۸۱۸) دالشتوېي " سېبارېت بې فېلسفېي پراكتيک . گرامشي دېنووسېت ناتوانېت بوون له بيركړدنېوېي دابېت ، هېروها مرفې له سروشت ، يان چالاكيې له مادي ، يان سوژې له ئېژې دابېيت . ئېگېر مرفې ئېم دابېانې پراكتيزې بكات دېكوېتې ناو ئېبستراكتېكي بېماناوې .

3. فېلسفېي واقعي و مېژووگېرايې .

فېلسفېي پراكتيک فېلسفېيكي واقعيې ، سېرېتا بېو دانپېدانانې دېست پېدېكات كېهېموو مرفېفېكان فېيلېسوفن ، پاشان سنوور و تايېدېتمېنديېكاني ئېم "فېلسفېي خېبېخېي" له زمان و عېقېي ساغدا دېدېزېتېوې ، هېروها له تېوانيني گشتي (ئايني ، ئېفسانېي و خورافات) و گېردووندا دېيانديېزېتېوې . دېشېت فېلسفېي ئېكاديمي بېت بې پېي فېيلېسوف ئېنگې پېيوېندي بې فېلسفېي خېبېخېوې هېبېت ، بېبېام لايېنېكي هونېري تايېدېتي هېيې جېوهېري ئېم لايېنې هونېريې لېو دايې كې فېيلېسوفې پيشېي درك بې مېژووي وردې ئېم كېشانې دېكات ، واتې مېژووي فېلسفېي . ئېگېر ئېوېش له بېرچاو بگړين كې فېلسفېي خېبېخېي ديسان مېژوويې و گېاوي و هېكاري مېژوويې بې گېانكاري هېي تېدېگېين بې ماناي استېوخېو ئاشكرا مرفې ناتوانېت فېيلېسوف بېت ، واتې تېوانينيكي خېيېي يېكگرتووي هېبېت بې جيهان [تېنها فېيلېسوفې ناخېبېخېكان] بې بېئېوېي درك بې مېژوويې بووني بكات له ئاستي كېنكرېتيېدا ، واتې له ووي مېژوويېوې ، () دېبېت فېلسفېي له سياقي پراكتيزېي (كردېي) مېيېدا تېبگېين . گرامشي بې كورتي چېند ساتېوختېك له مېژووي فېلسفېي دېخاتې ووي كې تيايدا بيرمېندې مېزنېكان ئېو گېايېيان خېشكړدوو كې ماركس كردييې ووي سېرېكيي فيكري خېي : قېشې تېماس ، كې هېشتا لېسېر كېكي يېنانيېكان بوو ، بېبېام بې

جڏهن ته وڏي ڪي زيادتيون، فري ڪرڊين ڪي "ٽيڪسي ٽي امانيتي فراوانخواز به پراڪٽيزي ڪرڊي گونجاو". بهام لائينيتز و فيڪي، به پڇي واني ٽي وڏي، ڪوتن شوڻ چالاڪي فيڪر: "جادوگر ٽي امانيتي کان چين، جادوگر راني پراڪٽيزن" (گي تفريد لائينيتز (۱۶۶۱ - ۱۷۱۶)) "استي بريتي ل واقعي" (فيڪي). ل ڪي تاييدا، هيگي، گرامشي ٽا ماز به بووني دا شتن ڪي هاوشو دڪات ل ووي شو وڏي لاي ٽرتوليان (نزيڪي ۱۵۵/۱۶۰ تا دوي ۲۲۰ ز) فري ڪرڊين ڪي "هري شتي ڪ واقعي (حقيقي) به، ٽيڪسي امانيتي". فليسفي پراڪٽيز (پراڪٽيس) جاري ڪي تر ٽي م ٽاو دان واني دڪات و ووي: ملس ل ڪي ٽي وڏي نيتي ڪي ٽي امان دري دڪات و به پراڪٽيز، يان هاوتريبي دڪات، يان ل ناو خيدا دڪات و، به ڪو واقعي مري [شتي ڪي] ڪرڊي، دڪاتي مري و زانينيشي بريتي ل دروست ڪرڊي. به به با تي مري بوون دڪات و ڪشي ساري ڪي و به ڪمي فليسفي. .

۴. ڪشي ي ڪم و ساري ڪي

ڪاتي پريسيار ڪ دڪاتي "مري چي؟" ٽي نامان وڏي (ل ووي فليسفي و) پڪهاتي باي لڙي مري بزاني، چونڪي ٽي گر پريسيار ڪي ٽي و بوي، دڪات و چاو ڪي ٽي نجامي هاوتاکاني زانستي شوشي ڪان بڪي، به ڪو ٽي و شتي ڪي دڪاتي: "مري دڪاتي بدي چي؟" وات ٽي ايا مري دڪاتي چار نووسي خي ڪنستي بڪاتي، ٽي دڪاتي خي دروست بڪاتي، ٽي دڪاتي زيان به خي دروست بڪاتي. هه موو فليسفي ڪان تا ٽي ستا نيانتواني وامي ٽي م پريسيار بد و، چونڪي مري فيان وڪي ڪورتڪراو يڪ ل تاکاي تي ڪي دا سري ڪرڊو. بهام ٽي و مري فاي تي له تاڪدا دڪاتي و، له سه جر ٽي گر پڪدي: ي ڪم تاکي؛ دوو م ٽي واني تر، سبي م شوشي، گري دوو م و سبي م ٽي زن.

تاک به شو ي ڪي ميڪانيڪي ل ٽي و ٽي واني تر و ل ٽي شوشي ناچي ناو پيونيدي و، به ڪو به شو ي ڪي ٽي رگانيڪ (ل ٽي واني تر)، و نڪ تي نها (ل ٽي شوشي) چونڪي شوشي خي تي، به ڪو به شو ي ڪي چالاڪي ل ٽي گي ڪار و تي ڪن ل ٽي واني ش ل ٽي م چي مڪي ڪي تايي دا ٽامراز عقي امانيتي واتي زانستي و فليسفي. ل ونيڪرڊني و ڪي تايي دا گرامشي پي ل ڪ داد م زري دڪاتي به ناوي "گري بستي" به گومان ي ڪي ل وامي دڪاتي مارڪسيستي ڪان پڪدي دڪاتي به شيڪاري بونگ رايي، جگي ل وامي ٽي م پيونيدي ٽي چالي و هشياري، وات گونجاو ل ٽي تي گي شتي مري فاي تي ل يان به پلي ي ڪي جوازي و.

ب.ب.ی. د.کر. ب.ب.ین ه.موو مر.ق.ک خ.ی د.گ.ت و خ.ی است د.کا ت.و
، ب. ق.د ک.ی گ.ب.ین و است کردن.و.ی ئ.و پ.یو.ندیان.ی ک. س.نت.رو
ناو.ندی ئ.و. ل.م ق.ناغ.دا دا.شتن.و.ی ت.واوکاری س.بار.ت ب.
چ.مکی سروشتی مر.ق. ل. لای.ن مارکس.و. ب. گرامشی ه.ژمار د.کر.ت.
ئ.گ.ر ب.ب.ین سروشتی مر.ق. ک.ی پ.یو.ندی. ک.م.م.ای.تی.کان. [و.ک
مارکس وتی] ، د.خ.شک.رتیرین و.م.ام، چونک. بیر.ک.ی بوون
ل.خ.د.گر.ت، ه.رو.ها د.ش.ت ب.ب.ین سروشتی مر.ق. بریتی. ل. م.ژوو .

۵ - پ.کها ت.ی سیاس.تی .شنبیری

گ. و .یش.ی جیهانی مر.ق، وات. م.ژوو و کولتور جیاوازن و دژ
ب.ی.کن. ل. ه.موو ق.ناغ.کانی م.ژوودا ک.م.م.ک.ک.س ه.بوون ک.
چ.مک.کی .وونیان ب. جیهان ه.ی، ب. چ.شن.کیت.ر س.رکرد. .حیی.کانی
ه.ر ک.م.م.گای.ک و.رگرین چ.مک.کی دیک.یان ه.ی ب. جیهان، لانیک.م
ب. شو.ی.کی نا.است.وخ. ل. پراکتیکدا دژای.تی چ.مکی ی.ک.میان
د.کات . ئ.م. پ.کها ت.ی .شنبیری س.ر.تایی چین.کی با.اد.ست، یان
چین.کی ژ.رد.ست، ل. ف.ره.نگی دیارد.ناسیی گرامشیدا ل.م د.خ.
ش.بیری. دژ.ب.ی.ک و داب.ش.وو.دا ت.گ.یشتن ل. [چین.
با.اد.ست.کانمان] ب. ئاشکرا د.ب.ت ل.گ.ی ململان ب. ب. دست
ه.نانی ه.ژموونی سیاسی.ت . س.ر.تا ل. بواری ئ.خلاقدا، پاشان ل.
بواری سیاس.تدا، ب. ئ.و.ی بگات. ف.رمول.ی.کی با.اتری چ.مکی
تایب.ت ل. واقع . ه.شیاری س.ر ب. ه.ز.کی دیاریکراوی با.اد.ست
= [چینی ک.م.م.ای.تی] ، وات. ه.شیاری سیاسی ق.ناغی ی.ک.می خود
ه.شیاری دواتر پ.شک.وتنخوازان، ک. تیایدا تی.ری و پراکتیک
ی.کد.گرن ، دواچار ئ.م. گ. ب. گ.ش.کردنی ت.واوی تاک د.دات .

ب.م پ.ی. ی.ک.تی تی.ری و پراکتیک .استی.کی میکانیکی نیی. ب.کو
پ.س.ی.کی م.ژووی. . کات.ک پ.ر.لیتاریای د.س.اتدار ه.ژموونی خ.ی
د.س.پ.ن.ت و د.و.تی خ.ی دروست د.کات، بناغ.کانی گ.ش.س.ندی
ت.واوی .حی خ.ی داد.ن.ت؛ د.گات. سات.کی "پاککردن.و" ک. ت.یدا
چیت.ر ب.ه.ی ب.رژ.و.ندی. خ.پ.ر.ست. ک.ن.کان.و. ناجوو.ت ک. پ.شتر
ب. ب.رد.وامبوونی پ.ویست بوون. ب.م.ام س.رک.وتن ل.م گ.ش.کردن.دا
ل.م داه.ننان. کولتووری.دا ت.نیا پ.یو.ست نیی. ب. فاکت.ر.کانی
ه.ز.و. گرامشی ل.ر.دا پ.ویستی .استی زانستی و " و.نای ل.ژیکی
پ.ویست" ب. یاد د.ه.ن.ت.و. ت.نیا کات.ک ئ.مان. ه.بن د.توانر.ت
ح.قیق.تی م.ژوویی ب.د.ست به.نر.ت و ل. ه.مان کاتدا ت.ک. ب.
واقع بکر.ت . ئ.و.ش.وون. ک. بنیاتنایی ب.ک.م.م. ل.م ج.ر.
ناتوانر.ت ب. ئار.زووی خ.یان ، ل. د.وری ه.ر ئاید.ل.ژیای.ک ل.
گ.ی ئیرادی بنیاتن.ری ف.رمی ک.سای.تی.ک یان گروپ.ک.و. ئ.نجام

بدرت ک له فلتيزم وه به چمکه فلسفې يان نايښه کاني خه پشنپاري دکه . پابه نديوون يان پابه نندن بووني جه ماوهر به هر نايده لژيا يکه وه گگای پشته استکردنه وه خنځی استه قينځی عقه نيت و مژووېووني شهواز کاني بيرکردنه وه . ئا لهر وه گگای ته گردنه کي گرامشي که له (مارکس وه وريگردوه) ته نها به نايده لژيا کان ، ئم باب ته ميراتي گوره مارکسيسته هاوچه رخه کاني ئيتاليا وه کو سزار لوپه ريني (1909-1993) .

گرنگترين به اوکراوه کاني گرامشي دواي مردني بریتين له: نام کاني زيندان (1947)؛ ماتريايزمي مژووي و فلسفې به نځديته کرچه (1948)؛ شنبيران و کخستني کلتور (1949)؛ نځه سانس (1949)؛ تبين کاني ماکيا فلي و سياست و دوه ته نو (1949)؛ ئدب و ژياني نيشتماني (1950)؛ ابردوه و ئستا (1951). داگه برت دي. نه نيست له فرهنگي فلسفه دا (۱۹۰۲-۱۹۸۲) سرپرشته کردوه و ساکريستان گرياهه (۱۹۶۹) و ريگه اوته سهر زماني ئيسپاني ، ساکريستان ئم نووسينه خواره وه د رباري نووسه ري "د فته ره کاني زيندان" خستوه ته وه: (۱۸۹۱-۱۹۳۷)؛ سياسه تم دار و فله سوفي ئيتاي، دام زره نځه ري حزبي شيوعي ئيتايا. له زانکي ته رينه دا زمانه واني و فله لژياي خوځنده (به تايبه تي زانسته زمانه واني)، به نام به هه څه به خشي و څه ته رجانکړدن به سياست، خوځندنه زانکي ته واهو نه کرد. به شداري له ژنام سسيالسته کاني "شهره في گجل" و "پشه وتنه" دا کردوه. گه قاري "سيستمې نو" ي دام زره ندوه، که ئاراسته شيوعي (لنينيزم) کردوه و بناغه بيرکردنه وه خي و بيرکردنه وه سياسه تم داره دياره کاني دیکي ئيتايا (پالميه ته لياسی (۱۸۹۳-۱۹۶۴)) بووه.

دواي دام زره نځه ري شيوعي ئيتاي، نوځه ري ئيتايا بوو له ئينته رناشناي سيم (که مينته رن)، پاشان بوو به ئمينداري گشتي. له ساي ۱۹۲۶ زينداني کرا و له ۲۷ ي نيساني ۱۹۳۷ که چي دوايي کرد، پاش شش ته له و حوکم ي که داواکاري گشتي حوکم که به م قس ي پاساو دابوو: "د بهت گره له م مکه بکين به ماوه ۲۰ سا کار نه کات". به ره م کاني گرامشي په کدهن له وتاره ژنام وانيه کان که په زينداني کړنه به اوکراونه وه، و نزيکه ي سي د فته ري ياداشته که له زيندانه نووسيوني ("د فته ره کاني زيندان"). به نځديته کرچه (۱۸۶۶-۱۹۵۲) نام کاني گرامشي که له زيندانه وه نووسيووني، به کارکي کلاسيکي نوځي د زانته له ته د بياتي ئيتايدا . گرامشي مارکسيه ته که پشنپار دکهات که ناوي له ناوه "فلسفه ي پراکتیک".

ئەم فەلسەفە پراگماتى نىيە، بەلكى شەۋازىكى بىر كۆرۈنۈش كەشە تىلەپ رىيەكان دىكەتە مەژۈۈ بەۋەي ھەمىشە ۈك كەشەي كەلتۈۈرى ۈ ژيانى مەري گشتىگر دىيانىنەت: "ئەۋەي بە زانست گىرنگە ئەۋەندە ئەبۇكتىقەۋۈنى ئەستى نىيە، ئەۋەندەي بە مەق گىرنگە مەتەدەكانى پەردەدات ۈ بەردەۋام ئەمرازە ماددىيەكانى ۈ لەژىكىەكانى (لەۋانەش بىر كەرى) ئەستەدەكەتەۋە؛ ئەۋەي بە ئەمە گىرنگە كەلتۈۈرە. پەيۈەندى مەق بە ئەستىۈۈ لە ئەگەي تەكەنەلەژىاۈە. تەنەت لە زانستىشەدا گەگەن بەدۈۈ ئەستىدا دابەن لە مەقەيەتە جگە لە پارادەكەسەك ھىچە تر نىە. فەلسەفە دەبەت لە چۈەرچەۋەي پراكتىكى مەقەيەتەدا تەبەگەن، "بە شەۋەيەكى كەنكەتە، ۈاتە بە شەۋەيەكى مەژۈۈيە". كەۋاتە بەبەتە مەق كەشەي يەكەم ۈ سەردەكى فەلسەفەي پراكتىكە.

ئەۋ بەبەتەنەي كە لەيەلەسۈفە مەركەسە نەرتىەكان يەن ئەكەدەمەكان، بەشە سەردەكىەكانى "مەترىاەيەزمى مەژۈۈيە" پەكەدەھەنن (ۈاتە ئەۋ بەبەتەنەي لە "فەلسەفەي سەۋەتە" ئەمانسەتەۋە ۈرەگىراۈن)، كەردەيەنە لە كەركەكانى گەرامشەدا بۈۈنەن نىە. سەردەكەي ئەۋەش بىر كۆرۈنۈشە گەرامشە دۈۈدەيەكى سەير دەۋرۈژەنەت سەبارەت بە بەبەتە ئەيدەلەژىاكان. گەرامشە دەرە بەۋە كەردەۋە كە كەرى فەلسەفە مەركەسە لە بەنەتەدا ئەخەنەگەرنە لە ئەيدەلەژىاكان. بەبەمە لە لەيەكى تەۋە گەرامشە پەي ۈاىە ھەر بىر كۆرۈنۈشەيەك كە پەيۈەندە بە پراكتىكەۋە ھەبەت ۈك مەركەسەتە بە نەۋەنە پەۋەستە تە اەدەيەك بۈنەدانە ئەيدەلەژى يەن "ئەفسانە" تەدا بەت، ۈك لە ۈتەرە سەردەكەيە خەيدا نۈۈسۈيەتە. گەرامشە لە سەنە پەگەيشتەدا، دۈۈدە بۈۈ لە بەكەرەنەنە ئەم ۈشەيەۈ چەمە مەركەسەيە خەي بە تەۋاۈي لە ئەيدەلەژىاكە دانەمەيە. بەلكى ۈكە پەنەي بەردە بەر جەكەردەۋەي نەۋەن ئەيدەلەژىا ئەرگەنە مەژۈۈيەكان كە بە پەكەتەيەكى دىارەكراۈ پەۋەستە، ۈ ئەيدەلەژىا ھەمەمەكى ۈ عەقەنەيە "پەسەندەكراۈكان". بەھەي ئەۋەي لە ۈۈ مەژۈۈيەۈ پەۋەستە، ئەم ئەيدەلەژىا يەنە خاۈەنە باۈۈ پەكراۈيەكى دەۋۈنەن، چۈنەكە جەمەۈەرى مەري ئەكەدەخەن ۈ بەنەمەيەك پەكەدەھەنن كە مەقەكان تەيدا خەبەت دەكەن ۈ تەيدا ھەشەرى لە ھەۋەستەكان يەن بەدەست دەھەنن ... ھتە.

۱-۲ شنگری کانتو و ب ۳-۴ شنگری ژمار یی "دیجیتا ی" ۵-۶ نو . . و . ل عرر بیدو: یاسین ل تیف

(۱-۲ شنگری کانتو و ب شنگری ژمار یی "دیجیتا ی" نو:
 دیدگای کی شیکاری خن یی ل س ر ه ند ف ل س ف ی و ک م ای ت ی
 هاوچ رخ کانی زیر کی د س ت ک ر د .)

۱-۲ شنگری ت ق لیدی پ یو ندی ن وان م ر ق و جیهانی سروشتی
 دوو بار دا شت ب ت و ، ن و ا شنگری ژمار یی پ یو ندی ن وان
 م ر ق و خودی خ ی دوو بار داد ب ت و . ن گ ر پ ر س ی شنگری
 ن ریتی پ شو ب ئا مانجی ئا زاد کردنی م ر ق بوو ب ت ل چنگی ئ فسا ن
 و د س م ا ت ی ها ل گ گ ی گ ا ن و ی س ر و ی ب ع ق ، ن و ا
 شنگری دیجیتا ی و و ب و و ی ک ش ی ئا زاد بوون ل د س م ا ت و
 ز ا ب و و ن ی م د ل ل ژ م ر ی ا ر ی ک ا ن د ب ت و ک ک ن ت ر ی ب س ر د ا
 نی . شنگری دیجیتا ی ت نیا پشت ب ع ق ی ت ا ک ک س ی ن ا ب س ت ت ،
 ب ب ک و پشت ب ع ق ی ب ک م م د ب س ت ت ک ئ ل گ ر ی ت م ک ا ن د ر و س ت ی
 د ک ک ن ، ئ م ش پ ر س ی ا ر ک ی ف ل س ف ی ل ب ا ر ی ن ا س ن ا م و س ن و و ر ک ا ن ی
 ع ق ی م ر ق و و د ر و س ت د ک ا ت .

پوختی ئ م تو ئ زین و ی ئا مانجی شیکردن و ی ی ی زیر کی د س ت ک ر د
 و ک د ی ا ر د ی ک ی ف ر ه ند ک ت پ ی د ب ت ل و ی ت ن ها
 گ ش س ن د ن ک ی ت ک ن ی ک ی ب ت ، ها و ک ا ت د ب ت ه ن ز ک ی م ع ر ی ف ی ،

کاملاً یکتا، ئاخلاقى، سياسى و، ئابوورى كى بى شىۋىيىكى ئاستىۋخى
كارىگىرى لىسەر داهاتووى مرقف و كىمىگىگان ھىيى.

وتارىكى پىشتى بى مېتىدى شىكارى و ئىخنىي بىستوۋى كى تىيدا چوار
توۋرى سىرىكى ژىرىي دىستىرد ھىدەۋىشنىتەۋى: ھىندى فەلسەفى و
مەرىفى، ھىندى كىمىلەيىتى و كىلتوورى، ھىندى ئاخلاقى و سياسى
و، ھىندى ئابوورى و تەكنىكى، ھىروھى كارىگىرىكانى ھىموو
توۋرىكان شىدەكەتەۋى لىسەر ئاستى تاك و كىمىگىگان و دىۋىت،
توۋىنىۋەكە دىگەتە چەندىن ئىنجامى سىرىكىيەكەم، زىرىكى دىستىرد
ۋەك دىرئىكراۋىيەكى عەقىلى مرقف دىردەكەۋەت، تواناي ھىيى
سەۋرىكانى زانىن فراۋانتىر بىكات و تەگىشتىن قوۋىتر بىكات بى
شىۋىيەك ئىگەدانەۋىيى ھى شىنگىرىيە، بىئام مرقف دىخاتە بىردەم
ئاستەنگەكى بىردەۋام بى پاراستىنى سىرىخىيى بىرەندەۋە.

دوۋەم، لىسەر ئاستى كىمىلەيىتى و كىلتوورى، زىرىكى دىستىرد
شىمشىرىكى دوۋەمىيە: دىتوانەت دىستەگىشتىن بى زانىن و كارلەكى
كىلتوورى بىھەزىر بىكات، بىئام لى ھەمان كاتەدا پەكەتە
دىسەلەتەيەكان و كەنتىرىيە كىمىلەيىتى دوۋبارە بىرەم دىھىنىتەۋە
ئەگەر بى خراپى بىكاربەھەرت، سەيەم، لى ۋانگەي ئاخلاقى و
سىياسىيەۋە، زىرىكى دىستىرد ۋەك فاكەتەرىك دىردەكەۋەت كى تواناي
ھىيە دادپەروەرى و شەفەفىت بىھەزىر بىكات يان كەنتىرىيە و جىاكارى
دوۋبارە بىرەم بەھىنىتەۋە، ئەمەش پەۋىستى بى چوارچەۋەي ئاخلاقى و
ياسايى ۋەۋە ھىيە كى ئىلھامى لى چەمەكانى ئىشەنگەرى كەنت و
ھەبىرماس ۋەردەگەرت، چوارەم، لى ھىندى ئابوورى و تەكنىكىدا
زىرىكى دىستىرد ھەلى بى ۋەنە بى گەشە و داهەنەن دىخەسەنەت،
بىئام ئاستەنگ لىسەر بازەي كار، دابەشەردىنى سەرجاۋەكان و،
ئاسايشى دىجىتەلى دروست دىكات، ئەمەش پەۋىستى بى سىياسەتەكى
ھەۋسەنگ ھىيە بى بىدەھەنەنى گەشەپەدانى بىردەۋام بى پىشتەستەن
بىم ئىنجامەنە.

توۋىنىۋەكە چەند پەشنىارىكى بىيەدەنەرانە دىخاتەۋەۋە بى دىنەبەۋەن
لى ئاراستەكەردىنى زىرىكى دىستىرد بىرەۋ خەمەتەردىنى مرقفەيىتى،
ئەمانەش بىرىتىن لى بەھەزەردىنى ئىشەنگەرىيە مەرىفى لىگەي
پەروەردەي دىجىتەلى و توۋىنىۋەي زانستىۋە دانانى چوارچەۋەيەكى
ئاخلاقى و سياسى توند بى دىنەبەۋەن لى دادپەروەرى و لىپەرسىنەۋە،
ئەۋەش پەرىپەدانى سترەتىژىيەتى ئابوورى و تەكنىكى ھەۋسەنگ كى
بازەي كار بىپەزەتە و داهەنەنى بىردەۋام بىھەزە بىكات، ھىروھى
توۋىنىۋەكە جەخت لىسەر گەنگەي كىلتوورى كىمىلەيىتى ھەشيار
دىكەتەۋە كى سەيرى زىرىكى دىستىرد دىكات ۋەك ھەۋبەشەكى سىرىكى لى
بىياتەنى كىمىگەيەكى دادپەروەرتە، زانەتە، و خەشگوزەرانەتە بى

کورتی زیر کی دے سترکد وک دے رفته تکی مژووی دے رد ک وکت به فراوانکردنی ئازادی و زانینی مرفه، بهام له همان کاتدا تاقیکردن و یکه به داهاتووی بهها مریهکان.

سه رکه وتنی ئم ئاراسته یه پشت به بهو بردن کی یه کگرتوو و بهرپرسیاران د بهستت، که م عریفه، و، ئخلاق و، سیاست و، ئابووری پهکه و که د کات و، به ئووی دنیا بهت له ووی که سه رد می به شنگه ری نو به استی به دی دت و دواچار زیر کی د سترکد د بهت ئامراز که به ئازادی نهک با د ستی و هژموون. په شکی: له سه رد م کدا که گه انکاریه ت کنیکی و که م به یه تی کهان به خیرایی و د دن زیر کی د سترکد نهک ت نهها وک ئامراز کی داهه نران، بهکو وک دیارد یه کی گشتگیر د رد ک وکت که په ناسی زانین و د سهات و داهه نانی مرفه یه تی دووباره د کات و.

قسه کردن له سه ر زیر کی د سترکد چتر ت نیا له م توانای باشرکردنی به ره مه نان یان ئه ت ماتیک کردنی پر سهکان سنووردار ناکرت، بهکو پرسیاره قووهکانی تایبته به سروشتی زانین و داد په رووی که م به یه تی و له پرسینه ووی ئخلاق و، سیاست ت ئابووریهکانی داهاتووش د گرت و. ئم ت که له ووی نهوان ت کنه له جیا و مرفه یه تی وایکردوو زیر کی د سترکد بهت به به تکی زه ر ئا ز و گرنگ، که په ویستی به له که یه ووی کی فر هه ند هه یه شیکاری فله سفی، خنای که م به یه تی، به باز ئخلاق و سیاسیهکان، هه ره ها سه نگانندی ئابووری و ت کنیکی که بکا ت و. ئم تو ئینه و یه پشت به میت د کی شیکاری و خنایی د بهستت که ئامانجی شیکردن ووی چوار هه ندی سه ر کی ژیری د سترکد: هه ندی فله سفی و م عریفی، که مام به له گه په یو ندی نهوان عقه مرفه و زانستی د سترکد د کات.

هه ندی که م به یه تی و کلتووری، که کاریگه ری زیر کی د سترکد له سه ر کار له کی مرفه یه تی و په کهات که م به یه تی کهان تاوتو د کات. هه ندی ئخلاق و سیاسی، که له داد په رووی و که نتر و بهرپرسیار ت د که ت و. هه ندی ئابووری و ت کنیکی که کاریگه ری زیر کی د سترکد له سه ر به ره مه نان و، داهه نان و، بازای کار هه د سه نگه نته. گرنگی ئم تو ئینه و یه له خستنه ووی ئاسته نگ و د رفته ت که کهکانی زیر کی د سترکد دایه، له که نزیکهوون و یه کی گشتگیر و که پشت به به گه زانستیهکان و سه رچاو ئه کادیمیه متمانه په کراو کهان د بهستت له گه شیکردن و یه کی خنایی که هاوسه نگیه که نهوان تواناکانی زه ری ئم ت کنه له جیا یه و م ترسیه ئه گه ری کهانیدا اد گرت. هه ره ها تو ئینه و که هه د دات دیدکی واقعیه به داهاتوو بهات و، که چه نیه تی

ئاراستە کردنی زیر کی دستکرد وەک ئامرازەک بە شنگری و ئازادی مەقەساتی بختوو، نەک وەک ئامرازەک بە دووبارە بەرھەنەنەوی هەژموون و کەنتەڕێکردن . لەم چوارچەویدا تووژینەوێک ئاسەییکی مەعریفی گشتگیر بە تەگەشتن لە زیر کی دستکرد وەک فاکتەرێکی کاریگەر لە بنیاتنانی داھاتوودا دکتەو، جەخت دکتەوێک تەگەشتن لە چوار ھەندەکی و پەشینیکردنی کاریگەرێکی کانی ھەگەیی بە دنیابوون لەوی مەرق لە ناوێندی زانین و بەیارداندا بەمەندەوێک لێگەیی بەدیھەنەنی ھەوسەنگی لە نەوان پەشکەوتنی تەکنەلەجی و بەھا مەییەکاندا .

یەکەم- ھەندی فەلسەفی و مەعریفی زیر کی دستکرد: جەمەکی عەقە پەگەییکی ناوێندی لە مەژووی فەلسەفەدا داگیرکردوو . لە فەلسەفەیی یەنانەوێک عەقە پەیووست بوو بە توانای ھەستکردن لە گشتیەکان و بنیاتنانی بەگە ، ئەمەش وایکرد ئەرستە مەرق وەک ‘ئازەکی عەقە’ وەسف بکات . لەسەردەمی مەدەرندا شنگری ھات بە ئەوی عەقە پەگەییکی ستاندارد بەدات لە تەگەشتن لە جیھان و ھەستەکی کەمەگەیی مەقەیت . ئیمانوەل کانت (۱۷۲۴-۱۸۰۴) کەکی ئەم پەژەیی لە وتارەیدا بە ناوی “شنگری چیە؟” پوختکردووە کاتێک وتی: “شنگری بریتی لە دەرچوونی مەرق لە و کورت بینەیی کە لە مافی خەیدا ئەنجامیداو .

کورت بینەن لەردا بریتی لە بەتوانایی بەکارھەنەنی عەقە بە ھەنمایی کەسەکی تر . ئەم تەوانینە سەرەخەیی و ئازادی بە عەقە بەخشی و ئاسەییکی نوێ لەبەردەم مەرقدا کردووە بە ئەوی خەیی وەک بوونەوێکی بیرکەر و وەسف بکات کە توانای بەیاردانی لەسەر چارەنووسی خەیی ھەیی . بەبەلام ئەوی ئەمە جیھان بەھەیی زیر کی دستکردووە بەخەییووە دەیبنەت ، لەم تەوانینە کانتیە تەدەپەت چونکە چیتەر بابەتێک تەنیا بریتی نییە لە ئازادکردنی عەقەیی مەرق لە بەرەبەستە دەرکەکان ، بەکو پەیوێندی بە دووبارە پەناسەکردنی خۆدی “عەقە”و ھەیی . زیر کی دستکرد تەنیا وەک ئامرازێکی یارمەتیدەر بە عەقەیی مەرق زیاد ناکرەت ، بەکو شەوازێکی نوێ عەقەیانەت دروست دکتەات کە پشت بە توانای فەربوونی خۆدی ئەلگەریتەکان و پەسەسکردنی داتاگان لەسەر ئاستەکی بە کەتایی و ، دەرھەنەنی شەواز مەعریفیەکان د بەستەت کە مەرق توانای تەگەشتنەنی نەبوو . ماکس تیگمارک (۱۹۶۷ -) ئەم گەنکارێک کوالیتی دەرەبەت کاتێک دتەت ئەمە چوینەت قەناعی “ژیان” ، واتە قەناعەت کە تەدا پەرەسەندن تەنھا بە بایەلەجی یان کلتوور ناوەستەت ، بەکو بە زیر کی دستکرد کە شەواز نوێیەکانی ژیان و

أ - ژيان 1.0 بریتي ل ژيانى بايللجى ساد وک بکتریا ک
تیدا هردوو 'قکا' (جست) و 'نرمکا' (هسوکوت) تا
ادیک جگیرن و تنها ل لگى پړسندنى بـ ماویى خاوو
دگن.

ب - ژيان 2.0 ژيانى مرځايـ تي ک تیدا قکاى بايللجى بـ
شویکی ژيى بـ جگیری دمنډتو، بـام مرځ دتوانت
"نرمکاى" بگت ل لگى فربوون و، کلتوورو، زمانو،
وات دتوانت خى ل ووی مـعريفیو دووبار پـگرام بکاتو.

ج - ژيان 3.0، ک جگى مشومـترین خا نوډـرایـ تی ئو
بوونـو وړانـ دځکات ک توانای دووبار دیزاینکردنى هردوو
قکا و نرمکاىان پکـو هـی. ئـمـش دـرگا دـکاتـو بـ
زیرکی دـستکرد ک توانای پړسندنى خـرای هـی ل دـرـوی
سنوور بايلـجـکان، و داـشـتنى شـوازگـلى نوـی بوون و زانين. ل
استیدا ئـم گواستـو و یـ کـشـى فـلسـفی گـورـ دروست دځکات. یـکـم
ئـو یـ کـ زیرکی دـستکرد هـشـ ل جیاکردنـوی نـریتی نـوان
"نامراز" و "عـقـ" دځکات. بـ نمونـ ئـگـر چا پـمـنى نامرازک بوو
بـت بـ باوکردنـوی بیرکـکان، ئـوا سـروشتى بنـتـی عـقـى مرځى
نـگـی. بـام زیرکی دـستکرد پـدـچـت ل گـ عـقـى مرځـدا
بـشدارى ل کار سـرـکـیـدـا بکات ک بریتي ل بـرـهـمـهـنـانى
واتاو زانیاری. بـو شـو یـ لوسیانـ فـلـریدی فـلـسوفى ئیتاى
(۱۹۶۴ -)، ئـم گـانکارى بـ هـنگاو نان بـ سـردـمى "بریکارى
زانیارى" وـسـف دځکات ک تیدا زیرکی دـستکرد تنها بـرنامـيان
نامـرک نیی، بـکو دـبـتـ ئـکـتـرکی مـعـریفى نو ل ژینگـى
مرځدا ک توانای بـیاردان و بـشداریکردنى هـی ل دياریکردنى
ئـوی ک بـ حـقیقتـيان زانیارى دادـنـرت.

ئـم گـانکارى مشومـ فلسـفی کـنـکان دـربارـى سنوورکـانى
مرځ زیندوو دـکاتـو: ئـگـر دیکارت "من بیر دـکـمـو" وک
بنـمایـکی یـقینى مـعـریفى دانا، ئایا ئـمـ دتوانين بانگـش
بکـین کـ "خوارزمیـکان (ئـلـگوریتـمـکان) بیر دـکـنـو؟ . ئـم
خا تايبـتـ مشومـکی فراوانى ل دـکـو وـتـو بـ تايبـتى ل
کارکـانى نیک بـسـترـم فـلـسوفى سويدى (۱۹۷۳ -)، ل کـتـبـکـیدا
دـربارـى "زیرکی سـروو مرځى - چکـکان و مـترسیـکان و
ستراتیژیـکان" ل ساى ۲۰۱۴ دا ناوبراو هـشدارى دـدات ک زیرکی
دـستکرد تواناکانى مرځ تـدـپـنـت ، لـوانـیـ عـقـىکی نو
بـرـهـم بهـنـت ک سـرـبـخـ بـت لـ مرځ و نـگـ لـگـ

بـرژـو و نـدیـکـا نـیدـا نـاکـک بـت.

ئـم ئـگـر ئـم دـخـاتـم بـردـم پـارادـکـسـکی مـعـریـفی لـ کـا تـکـدا کـانـت پـی وـابـو کـ شـنـگـری وـاتـای زـگـارـبوـونی عـقـی مـرـق لـ ژـردـستی دـرـکی، زـیرـکی دـسـتـکـرد لـ وـانـیـم خـودی عـقـی مـرـق بـخـاتـم ژـر دـسـمـاتـی عـقـی مـکی تـر کـ بـهـزـتر و خـراتـر و . بـمـام هـمـو فـیـلـسـوفـکـان ئـم بـچـوون و نـیـگـرانیـم پـیـو نـاکـن. هـنـدـکیـان پـیـان وایـ کـ زـیرـکی دـسـتـکـرد هـشـ نیـم بـ سـر عـقـی مـرـق، بـکـو دـر ژـکـرا و یـکـ بـ عـقـی مـرـق.

شـاـنا زـوبـف ژـن فـیـلـسـوف و دـروونـاسـی کـمـایـتی (۱۹۵۱ -)، سـرـای هـشـدار یـکـانی دـر بـاری “سـرمایـه داری چـاودـری”، دانی بـو دـا نـاو کـ ژـیری دـسـتـکـرد شـوـازگـلی نـوی زـانـین و پـیـو نـدیـکـردن فـراهـم دـکـات. ئـمـش دـمـانـبـاتـو بـ لـکـچـوانـدنـکی مـژووی گـرنگ هـروک چـن چاپ لـ سـدـی پـازد هـمـدا بـ سـرـتـای سـردـمـکی نـوی شـنـگـری دـادـنـرا، زـیرـکی دـسـتـکـردیش لـ وـانـیـم چـاپی سـردـمی دـیجـیتـای ئـم بـت، چـونـکـ تـوانـا کـانـمـان بـ بـرهـمـهـنـان و تـگـیـشتـن لـ زـانـین دـو هـنـد دـکـات. بـمـام جـیا وـاز یـکـ ئـو یـکـ چـاپـمـنی ئـمـراز کـ بو بـ بـا و کـردنـوی ئـو یـکـ عـقـی مـرـق بـرهـمی دـهـنـا، لـ کـا تـکـدا زـیرـکی دـسـتـکـرد خـی نـاو مـعـریـفی نـو بـرهـم دـهـنـت. ئـم پـرسـیـار کـی بـوونـاسـیـمان (ئـنـتـلـژـیـمان) بـ دـو رـوژ نـت: ئـیا زـیرـکی دـسـتـکـرد بـمـاستی “بـیر دـکـاتـو” یـان لـسـایـی بـیر کـردنـو دـکـاتـو؟ فـیـلـسـوف شـیـکار یـکـان و کـ جـن سـیرل، فـیـلـسـوفی زـمان (۱۹۳۲ -) مـشـتـومـی تـی و دـت کـمـپـیـوتـر خـا و نی مـبـست و هـشـیـاری نیـم، بـکـو تـنـها هـمـاکـان بـپـی سـاکـان پـسـس دـکـات. بـمـام داکـکـیـکارانی زـیرـکی دـسـتـکـرد ئـماژ بـو دـکـن کـ تـوانـای فـرـبوونی خـود کـار و خـگـونـجـانـدن لـگـگ دـا تـاکـان ئـم دـخـاتـم بـردـم شـوـاز کـی نـوی عـقـی مـانیـتی پـراکـتـیکی، تـنـانـت ئـگـر بـ خـود هـشـیاریش بـت. لـر دـا جـیا وـازی نـوان “عـقـ وک هـشـیاری” و “عـقـ وک تـوانای چـار سـر کـردن” دـرد کـوت، کـ ئـمـش جـیا وـازیـک بوو لـ سـردـمی شـنـگـری کـلاسیکـیدا بـوونی نـبوو.

لـ گـشـیـکی تـر و زـیرـکی دـسـتـکـرد چـمـکی استی دـووبـار دـادـنـتـو. لـ سـردـمی شـنـگـریـدا استی پـیـو سـت بوو بـ میتـدی زـانـستی و کـ لـسـر بـگـگ و ئـمـوون دـامـزرا بوو. بـمـام ئـمـم استی لـ گـگـی ئـلـگـر یـتمـکـانـو دـووبـار بـنیات دـنـتـو کـ تـوانای دـزینـوی شـو و نـخـشـکـانیان هـیـم لـ دـا تـا گـور کـانـدا ، ئـمـش ئـاسـیـکی مـعـریـفی نـو دـکـاتـو بـمـام لـ هـمـان کـا تـدا نـیـگـرانیـکـان سـبـار تـ بـ “هـمـوونی ئـلـگـر یـتم” لـسـر پـسـی

داښتني خوي ځاستي دروست دځاټ. ئهگه ر ځي مرقه هڅه بکات و دوچارۍ ته فرځان بهت، ئهوا نه لگه رېتم که له وانۍ به جړه که له حميت به سر زانيندا به پښت و بېگه ځي له بواړي گفټوگۍ نازاد وو به بواړي پا به ندبووني نه ماتیکي. به ځي دتوانرته بوترته که هه ندي فلهسفي و م عريفی زیره کی دښتکرد له نهوان دوو دیدگای ناکه کدا دجوو ښته و: دیدگای که به در ټکر او ځي په ټري ښنگه ري دايدنه له ځي فر او انکردني ځي مرقه و نازادکردني له سنوورداربووني با ځي جی. دیدگای که تر که به م ترسی که به سر خوي ښنگه ري دايدنه، چونکه له وانۍ به سر به ځي مرقه بکته ښته به ژر دښتي و سر پر ښتي ځي ځي دښتکرد .

له ناو نه م گرزیږيد دا ناوازي ساتي وختي نه ستا حشاردراو؛ نه م دووبار ځي ښنگه ري نه وروپي نيي به کو ساتي نو به که به ويستی به دووبار ځي بيرکردنه وو ه ځي له واتای ځي و زانين له سر د م کدا که سنوور ځي نهوان مرقه و نامر ته که او بوون. دوو م - هه ندي که م ځي تي و کلتووري زیره کی دښتکرد . دیارد ځي زیره کی دښتکرد چتر ته نه تکه له ژیا ی که نيي که له تاقیگه کان یان پیشه سازي کدا قه تيس کرابته، به کو بوو ته ه کار ځي کاریگه له سر په کهاته خوي که م ځي مر ځي کان. نه وي نه م ځي وود دات ته نه ماتیک کردني په ساي نه ريتي کان نيي، به کو دا ښتنه وي په یو ندي که م ځي تي و کلتووري کان به شوازي که که ځي تاکه کان و دام زراو کان و که م ځي به گشتي دځاته وو ژر پرسيار و په داچونه وو .

توانای پر ښکړدني داتا زره کان، په شېنيکردني ځي فتاري مرقه و ، تاي به نه دکردني ناو ځي کلتووري و اگه يانندن پرسياړي سر ځي د وروژنه د رباري نه وي که خاونه زانياري و که ناراستي دځاټ و چنه دسه ځي که م ځي تي به ځي دښته. له م چوارچه وي دا زوبه ف جخت دځاټ وو که زیره کی دښتکرد کاته له چوارچه وي "سرمایه داري چاودري" دا به کار د ه ځي، ته نه کار به ناسانکاري خزمه تگوزاري کان یان باشتکردني کارايي ناکات، به کو ميکانه زمگلي نو به به با دښتي و که نتر ځي که م ځي تي دروست دځاټ له ځي چاودري کردني ځي فتار کان و په شېنيکردنيان و گه ځي نيان به شوازي که که خزمته به به رځي و ندي کاني لاي نه زان کان بکات. به واتاي که تر زیره کی دښتکرد له وي کلتووري یان که م ځي تي و به به لاي نه نيي، به کو هه ميشه هه گري گریمان نه ځي خلای و سياسي کانه و په یو ندي که م ځي تي کان به شوازي که نو به به ره م د ه ځي نه وو. له لاي که تر وو زیره کی دښتکرد دتوانته کار له کی

کامیابی تی و کلتووری بی شوازی بووښه بهتر بکات، ئستا گډیشن به سرچاو زانستیه جړاووځرکان به خپرایه کی بووښه مومکین بوو، و کارل ککړدن لگډ ناوځر کی کلتووری جړاووځر دږف تی فراوانتر دډات به تاکډکان و کامډگډکان به تگډیشن ل جیهان و ئا وگډکردنی بیرکډکان.

تیگمارک ووینید کاتو ک زیر کی دډستکرد دتوانت چډند هډند تی توانای عقی مرث بهت لډسډر ئاستی کامیابی تی و کلتووری ئگډر ئاراسته بکرت به بهزکردنی هاوکاری و زانینی هاوبش، نک تډنها سرنج خستنه سر کډنتر کی ئابووری یان سیاسی، ئم جیاوازی ل ئنجام کامیابی تی و کلتووری کاند، نډاندو وی مشوم کی بند تی هی، چونک زیر کی دډستکرد ئامراز کی نیی ک ئنجام دیاریکراو کانی هډت، بکو پلاتفډرم کی ئگډری به گډینی پکها ت کامیابی تی و کلتووری کان به پی تی و هډبژاردن و سیاس تانی ک دگیر ښه بر، به نموون ل بواری پډروډدا زیر کی دډستکرد بوو تډ خاو نی توانای پډشکډشکردنی شوازی کانی فډیوونی تاکډسی ک پشت به توانا کانی هډر فډرخواز ک دډستت، ئم ش ئاسه کی نو به دابډشکردن وی هلی خوډندن د کاتو، بهام ل همان کاتدا مډترسیه کانی جیاوازی کامیابی تی دروست دډکات ئگډر دادپډروری ل ډردډستیوونی ئم ئامرازاند د ډت، سډر ای ئمانه نیک ډستر م ئماژ ډو دډکات ک زیر کی دډستکرد لوانه به جړر کی نو جیاوازی دروست بکات ل نوان کامډگډپډشکډوتوو تډکنډلډژی ډکان و ئوانه کی دواکډوتوون ل بواری پیش سازیدا، ئم ش نایه کسان کی کامیابی تی و کلتووری قوو تر د کاتو و شوازی ل کی نو به ډادډستی ئابووری و سیاسی بهر هډ دډهډنډتو. ئم مډترسیانه هډشداریه کانی فیلډسوفانی کامیابی ناسی دډرباری تډکنډلډژیا زیندوو د کډنو، چونک پډشکډوتنی تډکنیکی به تډنها گډرنتی پډشکډوتنی مرث ناکات، بکو پشت ډو دډستت ک چن ئم ئامرازاند ل چوارچو وی کامیابی تی دادپډروړاند و یه کساندا به کار دډهډنر .

ل هډندی کلتووریشدا زیر کی دډستکرد پډناسی بهر هډمهډنای کلتووری خی دووبار د کاتو. ئلگډریتم کان توانای دروستکردنی دق و وډ و مډسیقایان هی، ئم ش مرث دډخات ډردم پرسیار ک دډرباری واتای داهډنان و کلتوور، ئیا ناوځر کی دروستکراوی ئامر به شک ل کولتووری مرثای تی یان بهر هډم کی لاو کی ک تډنها پشت به چوارچو وی کولتووری مرث دډستت؟ ئم ئانگاریه مشوم کی فیلډسوفی کولتووری نو دډوروډنډت و نډاندو وی ئو هی ک چن زیر کی دډستکرد چتر تډنها ئامراز کی نیی به

ئاسانکاری بەرھەمھێنان، بەکو بوو تە هاوبەشک ل دا شتنی خودی کولتوووردا، لگگ ئو و دەرئەنجام کەمەمەیا یەتیانی کە ل سەر بەها و پراکتیک کولتوووریەکان دروست دەبن. ل سەر و وون دەبەت و کەمەمەیا یەتی و کلتوووری زیرکی دەستکرد کە کەر و یەتی نەوان توانا کانی شنگەری نوێ و واتە فراوانکردنی زانین و توانا کانی مەرف و مەترسیەکانی بەمادەستی نوێ، جا ل سەر ئاستی دەسەڵات بەت یان بەها کلتوووریەکان. ئەمەش وای ل دەکات ئەمەمەیا یەتی نەوان گەرنەگ بەت ل تەگەشتن ل زیرکی دەستکرد وەک دیاردەیک کە ل سنووری تەکنەلۆژیا تەدەپەت بە ئو و یەتی بەتە ئەزموونەکی کەمەمەیا یەتی و کلتوووری کە جیهانی دەورووبەرمان دووبارە دادەتەتەو.

سەییەم - ئەمەمەیا یەتی ئەخلاقی و سیاسی زیرکی دەستکرد یەکی کە ل و تەوێرانی کە زەرترین مشتومە یە ل سەر ل گەتوگە هاوچەرخی کەندا دەربارە ی تەکنەلۆژیا و گەنەکاری کەمەمەیا یەتیەکان. توانای ئەلگەریتمەکان بە کەکردنەوای داتا گەورەکان و شیکارکردنی ئەفتارەکانی تاک و، پەشینیکردنی بەیاریەکان و دەکات زیرکی دەستکرد بەتە ئامرازە کە خاوەنی ئەزەکی زەر و کاریگەری ئەستەوخی ل سەر ژیا نی تاکەکان و کەمەمەیا گەکان دەبەت. لەم چوارچەوێدا پرسەکانی دادپەروری کەمەمەیا یەتی سەرھەدەدەن چونکە ئەلگەریتمەکان دەتوانن جیاکاری کەمەمەیا یەتی یان گەزی دووبارە بەرھەم بەنەو، یان کەلەنە ئابووری و سیاسیی بەردەستەکان قووێتر بکەن و. ئو داتا مەژوو یەتی کە دەخرەتە ناو مەدەلەکانی زیرکی دەستکرد و، بەلایەن نین، بەکو لایەنگریەکیان تەدایە کە ئەنگە بەتە هەی ئەنجامی نادادپەرورانی، ئەمەش هەتە شەییەکی ئەخلاقی بەتە تی پەکەدەت. ل هەمان کاتدا ئەمەمەیا یەتی سیاسی پرسیار دەربارە ی کە نترەکردن دەوروژنەت:

کە توانای دیزاینکردنی ئەلگەریتمەکانی هەیی و کە بەیاری ل سەر ئەوێ و یەتیەکانیان دەدات؟

بەستەرەم ئاماژە بەو دەکات کە زیرکی سەر و مەیی ل وانیە بەتە ئامرازە کە بە بەمادەستی ئەگەر چوارچەوێ کەخستنی توند نەسەپەنەت، چونکە ئو قەوارانی کە توانای پەرپەدانی ئەم زیرکیەیان هەیی دەتوانن کاریگەریەکی بەوێنە ل سەر ئابووری و سیاسەتی جیهانی پەکەنەن. ل سەر دا زیرکی دەستکرد دەبەت زیاتر ل تەنها ئامرازەکی تەکنەلۆژی، هاوکات دەبەت هەزەکی سیاسی پەتەنە کە توانای دا شتن و یەتی پەکەتە نەریتمەکانی دەسەڵاتە هەیی. بەمەمەیا یەتی دەستکرد توانای ئازادبوون و زانینەشی هەیی ئەگەر بە هەشیاری و ئەخلاقی بەکاربەنەت. هەر و هە دەتوانەت کەمەمەیا گەکان بە هەز بەت دەستەاگەشتن بە زانیاری دروست و شیکردنەوای داتا کە

بہ شہسوازک کہ دادپہروہری و یہکسانی بہہزتر بکات، وک لہ
ہوارہکانی پہروہردہ و تہندروستی و بہہوہبردن و کارگہہی گشتیدا
دہہہنرہت .

لہم چوارچہوہیہدا ماکس تیگمارک ناماژہ بہوہ دہکات کہ زیرہکی
دہستکرد دہتوانہت تواناکانی عہقہی مرہف بہ کارلہکی کہمہہایہتی و
مہعریفی چہندبارہ بکاتہوہ بہ مہرجہک سیاسہتہکی ہوون دابنرہت کہ
پہشینہی تہخلاق و کہمہہایہتی دیاری بکات. لہ ہوانگہیہکی فہلسفہی
ہہخندہگرانہوہ، دہکرت تہم تہانگارہانہ بہراورد بکرہن بہوہی کانت
دہربارہی ہہشنگہری خستہوہیہوہو، کانت ہہشنگہری بہ تہزادکردنی
مرہف لہ ژہردہستی دہرہکی و توانای بہکارہہنہانی عہقہی خہی بہ
شہوہیہکی سہربہخہ دادہنا. بہہام زیرہکی دہستکرد پرسیارہک بہ
شہسوازہکی نوہ دہخاتہوہ ہوہ: تہا مرہف توانای سہربہخہی
ہیرکردنہوہی ہہیہ تہگہر بہیار و زانہن بہشہکی بکہوہتہ ژہر
دہسہہاتی سہستہمی ژہرہ ناہہشیارہکانہوہ ؟ لہرہدا دیدگای کانت
لہگہہ ہہخندہکانی ہاہرماس فہیلہسوفی ہہخندہگر (۱۹۲۹-) دہچہہت ،
کہ پہی واہوہ ہہشنگہری تہستہقہنہ تہنہا لہ چوارچہوہیہکی گشتی
کارلہککاردا بہدیدہت کہ تہیدا گفتوگہی تہزاد و لہپرسہنہوہی
بہکہمہہی تہدا تہنجام دہدرہت، نہک لہ گہشہگیری تاکیان لہ
چوارچہوہی ہہزہکی تاکلاہنہدا. لہم ہوانگہیہوہ دہکرت ہوترہت کہ
زہرہکی دہستکرد تہقہکردنہوہیہکہ بہ خودی چہمکی ہہشنگہری: یان
تواناکانی مرہف بہ ہیرکردنہوہی تہزاد و زگارہوون بہہز دہکات،
یان دہہہتہ مہکانہزمہکی نوہ بہ زاہہوون و کہنترہہکردن تہگہر
کہنترہہی تہخلاق و سیاسی نہہت. بہو شہوہیہ ہہہندی تہخلاق و
سیاسی وک گہہہہپانہکی مشتومہاوی دہردہکہوہت، کہ کہکہرہوہی نہوان
تہو دہرفہتانہیہ کہ زیرہکی دہستکرد پہشکہشی دہکات بہ بہہزکردنی
دادپہروہری و تہزادی و مہترسیہہکانی پہیوہست بہ کہنترہہکردن و
جہاکاری و دووبارہ بہرہہمہہنہانہوہی پہکہہاتہ
دہسہہتدارہیہکان. تہمہش وادہکات ہیرکردنہوہی ہہخندہی و فہلسفہی
پہوہست ہہت بہ تہراستہکردنی تہم گہہانکارہیہ تہکنیکہ بہ شہسوازہک
کہ لہگہہ بہہا مرہیہ ہنہتہکاندا بگونہت و بہ ہہحی
ہہشنگہریہوہ ہووناک بکرہتہوہ، بہہام تہگاداری تہو تہانگارہیہ
نوہیانہ ہہت کہ سہدہی ہہژدہہم نہہہہنہون.

چوارہم - ہہہندی تہبووری و تہکنہلہژی زیرہکی دہستکرد . ژہری
دہستکرد چہتر تہنہا تہمرازہکی تہکنیکہ نیہ، بہہکو ہوہتہ
گہزہکی سہرہکی لہ داہشتنہوہی تہبووری جہہانی و پہکہہاتہ
تہکنیکہکانی کہ لہسہری دامہزراوہ. تواناکانی بہ شہکردنہوہی داتا
گہورہکان و پہشہہنہکردنی خواست، ہاشترکردنی بہرہہمہہنان و،

ئەتەماتىككردنى پەس ئاۋازىڭان، بوۋەتە ھەي گەڭلىك ئىكەنلىكىنى قۇلۇڭ بازىلى كەر، لېكىن مەدەنىيەتلىك ئىكەنلىكىنى بازرگانى، لېكىن پەسلى بىلەن ياردەننى داملىزداۋىيى و كۇمپانىيەڭان . زىرەكى دەستكرد سەچاۋە مەيى و مادىيەڭان دووبارە دابەش دەكتەۋە چەمكى كاراىيى و بەرھەمەنەن دەڭگەشەت، چۈنكى سەركەۋەتنى ئابوۋرى چىترەتەنھا پەيۋەست نىيە بىلەن سەچاۋە نەزەرىيەڭانەۋە، بىلەنكە پەيۋەستە بىلەن تەۋەنەي خاۋەندەرتەي و بەكارھەنەنەي سىستەمەي زىرەكى كاراۋە.

لەيلىنى بازىلى كەرۋە كارىگەرلەڭان دوۋەلەنەن؛ لېكىن لەيلىكەۋە زىرەكى دەستكرد دەتەۋەتە بەرھەمەنەن زىادەكتە و دەرفەتەي كەي نەۋە لېكىن بىۋەرەڭانە تەۋەزىنەۋە، دىزەينە و، چەككەنەۋەي تەكنىكىدا دروستەكتە؛ لېكىن لەيلىكەي تەرتەۋە دەتە ھەي خەكەرەنەن يەنە ئەتەماتىككردنى كەرە تەنەڭانە و فەشار لەسەر ئەۋە كارامەتەنە زىادەكتە پەۋەستەن، ئەمەش نەڭە بىلەتە ھەي دروستەۋەي كەلەنەي ئابوۋرى لەنەۋەنەۋە تەنەي پەشكەۋەتە و تەزەپەڭەيشتەۋەڭانە و لەنەۋەنەۋە كەسەنەي كەشەزەي بەرەزەنە ھەي و ئەۋەنەي كەشەزەي لاۋەزەنە ھەي. ئەمە گەڭلىك ئىكەنلىكى بەيەر بەدەستەنەي ئابوۋرى نەچەر دەكتە بىر لە سترەتىيەتەك بەنەۋە بىلەن دووبارە پەۋەردە كەنەۋەي ھەزەي كەرە و پەرتەپەدەنە سىستەمەڭانەي پەۋەردە كەلەڭە سەردەمەي زەركەي دەستكردە بىگەنەن. لەسەر ئەستە تەكنىكىشە زىرەكى دەستكرد بەشەۋەيەكى بەۋەنە بەشەدەي دەكتە لە خەكەرەنە داهەنەنە تەكنەلەي.

ئەلەڭەرىتەڭانە كە تەۋەنەي فەۋەۋەي خەدكەرە و بەشەكەرەنەي كەيەنە ھەي بە تەپەۋەۋەي كەتە گەشەپەدەنە نەرمەكەۋە و بەرھەمەڭانە خەراتەرە و ۋەرتە دەكەن. ئەمەش زىنەڭەيەكى ئابوۋرى دروستەكتە كەتە زىاتەرەشتە بە تەۋەنەي كەبەكە لە تەكنەلەيە زىرەڭانە دەتەستەتە و ، خاۋەندەرتەي فەيكرە و تەۋەنەي پەرتەپەدەنە ئەلەڭەرىتەڭانە دەكتە ھەكەرە سەركەي بە بەدەستەي ئابوۋرى. بەمە ئەمە ھەزە تەكنىكىە بە مەترەي نىيە. زەرخەنە دىجىتەيە و پەشتە بەستەي ئابوۋرىەڭانە بە سىستەمە زىرەكەڭانە، ۋەيەنە لەدەكتە زىاتەرە پەرتەۋەۋەي ھەشە ئەلەكتەرىنەي و شەكتەي تەكنىكى بەنەۋە ، ئەمەش پەرسىەر دەربەرەي ئەسەيشە ئابوۋرى و تەكنىكىە دروستەكتە و ، پەۋەستەي بە پەرتەپەدەنە سەندەردە تەنە ھەي بە بەنەۋەۋە بەردەنە مەترەيەڭانە و پارەستەنە داتەۋە زەنەيەرە ھەستىەرەڭانە . سەرتەۋەي ئەمەنەش تەۋەزەنە ئەمەزە بەۋەي ئابوۋرى خەي دەڭەڭەتە. داتە بوۋەتە سەچاۋەيەكى بەنەۋەتەي و ، مەفە گەيشتەنە بە داتەيە كەبەكەي ئابوۋرى كەنەنە دەكتە لە كەتەكدا ئەلەڭەرىتەڭانە چەنەيە تەلەكەنەۋە و بەكارھەنەنە ئەمە داتەيە

مـترسیـکان و دـرفـتـکان کـه زیرـکی دـستـکرد لـه بـواری دـسـتـات و بـرپـرسـیارـتـیدا دروستی دـکـات. ئـلـگـرـیـتمـکـان کـانـک بـه چـوارچـوـی ئـخـلاقـی و سـیـاسـی وون دیزاین دـکـرن، دـتـوانـن بـنـه ئـامـرازک بـه کـنـترـکـردن و دـووبـار بـرـهـمـهـنـانـوـی کـلـنـد کـمـلـایـتی و سـیـاسـی بـردـسـتـکان، لـه بـرامـبـردا دـتـوانـرت زیرـکی دـستـکرد بـکاربـهـنـرت بـه بـهـزکـردنی دادپـروـری و شـفـافـیت و لـپـرسـینـو لـه پـسـای دـامـزراوـیی و کـمـلـایـتـیدا. ئـمـش ئـنگـدانـوـی ناوـکـی چـمـکی ئـشـنـگـری لـای کانت و ها برماس ، لـگـه پـوـیـسـتی نوـکـردنـو بـه ووبـووبـوونـوـی ئـانـگـاریـهـا وچـرخـکان. لـلـایـکی تـر و دـبـینـ کـه هـنـدی ئـابـووری و تـکنـیکی تـوانـای زیرـکی دـستـکرد ئـنـگـدـات و لـسـر دا بـشـکـردنـوـی هـزی ئـابـووری، بـهـزکـردنی دا هـنـان و ، بـرزکـردنـوـی ئـاسـتی بـرـهـمـهـنـان، بـمـام لـه هـمان کاتدا ئـانـگـاریـگـلـک دـخـات و و کـه پـیـونـدیـان بـه بازای کار، دا بـشـکـردنی سـرچـاوـکان و ، ئـاسـایشـی تـکنـیکـی و هـیـهـلـهـر دا زیرـکی دـستـکرد وکـ فاکتـرکی سـرـکی دـردکـوت لـه دا شـتنـوـی سـیـسـتـم ئـابـووریـکـانـدا، بـه شـوـبـک کـه سـرکـوتنی ئـابـووری تـنـهـا پـشت بـه سـرچـاو نـرـیـتـیـکان نا بـسـتـت، بـمـکو بـه تـوانـای بـوـبـردنی داتا و ئـلـگـرـیـتمـکـان بـه شـوـبـیـکی کاربـگـر . لـه دـرـنـجامی ئـم شـیکـاریـه گـشـتـگیر دا دـتـوانـرت ئـم هـجـنـن کـه زیرـکی دـستـکرد نوـنـرایـتی دـرفـتـک دـکـات بـه ئـشـنـگـری نو، ئـگـر بـه هـشـیـاری و بـرپـرسـیارـتـی و بـکاربـهـنـرت، بـمـام لـه هـمان کاتدا نوـنـرایـتی تـاقـیکـردنـو و یـکـیش دـکـات بـه مـرـفـایـتی: ئـایـا دـتـوانـن سـرـبـخـی عـق، دادپـروـری کـمـلـایـتی، بـهـا ئـخـلاقـیـکان و، هاوسـنـگی ئـابـووری بـپـارـزین لـه بـرامـبـر هـزکـی تـکنـیکی با ادا؟ داها توو پـشـوخت دیارینـکـراو، بـمـکو پـشت بـو دـبـسـتـت کـه تا چـنـد تـوانـامان هـیـهـلـهـی سـیـاسـتـکی یـکـگـرتـوو و چـوارچـوـی یـکـی ئـخـلاقـی و کـخـراوـیی دا بـهـنـن، کـه زیرـکی دـستـکرد بـکـات ئـامـرازک بـه ئـزادی مـرـفـایـتی و پـشـکـوتنی هـمـلـایـنـه نـک ئـامـرازک بـه با ادا سـتی و کـنـترـکـردن.

۱- پـشـنـیارـکان (تـوانـینی داها توو):

بـه لـه بـرچـاوگـرتنی شـیکـاری یـکـگـرتـوو چـوار تـو و ر کـه، پـدـچـت وون بـت کـه زیرـکی دـستـکرد بـرد و ام دـبـت لـه گـانـی سـرـکی لـه دا شـتنی داها تووی مـرـفـایـتـیدا لـسـر ئـاسـتی مـعـریفـی و کـمـلـایـتی و سـیـاسـی و ئـابـووری . لـه وـانـگـی داها تووش و دـتـوانـرت سـه هـنـدی سـرـکی بـه گـشـپـدانـی بـرد و امی زیرـکی دـستـکرد وـنـا بـکـرت، کـه ئـمـانـن: -

١- برودان به شنگړی مـ عریفی له ګډې ټاـ استـ کردنی زیرـ کی دـ سترکـ وـ به قووـ کردنـ وـ ی توانای مـرـقـ له ټـ ګـ یشتن و به یاردانی سـ ربـ خـ دا، ټـ مـ شـ له ګډې ټاـ وـ ټـ کردنی ټـ کنیکـ کانی فـ ربـ وونی خودی و کارلـ کی مـ عریفیـ وـ، به جـ رـ کـ که توانای شیکردنـ وـ ی زانیاریـ کان و به یاردانی ټـ شنبینانـ به هـ زـ بکات. ټـ مـ شـ پـ رـ پـ دانی ټـ امرازـ فـ رکـ اریـ دیجیتاـ یـ پـ شکـ و تووـ کان و ناوـ ندـ کانی توـ ټـ ښـ وـ دـ ګـ ټـ وـ که پشت به زیرـ کی دـ سترکـ دـ بـ ستن، به ټـ سانکردنی دـ سترکـ یشتن به مـ عریفـ ی زانستی و ټـ شنبیری به شـ وـ یـ کی به رـ فراوانتر.

٢- به دیهـ نانی دادپـ روـ یری که مـ ټـ اـ یـ تی و کولتووری و سیاسي، که ټـ یـ دا پـ ویستـ چوارچـ وـ ی ټـ خلاقـ و یاسایي توند دابنـ ټـ به ټـ کـ ستنی دیزاین و به کارهـ نانی زیرـ کی دـ سترکـ، ټـ مـ شـ له پـ ناو مسـ ګـ رکـ دنی شـ فافیتـ، که مکـ ردنـ وـ ی جیاکاری و پاراستنی مافـ ټـ اکـ که سی و گشتیـ کان. هـ روـ ها سیاسـ ټـ ټـ کـ خراویـ کان دـ توانن به شـ داریـ هاوـ ټـ تیان له به یاردانی تایـ ټـ به ټـ لـ ګـ ریتمـ کان به هـ زـ بکـ ن، ټـ مـ شـ له ګډې ټـ نجومـ نی چاودـ یری سـ ربـ خـ و میکانیزمی وونی له پـ رسینـ وـ.

٣- به دیهـ نانی ګـ شـ پـ دانی ټـ بووری به ردـ وام و هاوسـ نگی ټـ کنیکـ؛ به یـ پـ ویستـ و به رهـ نان له زیرـ کی دـ سترکـا بکـ ټـ به برودان به داهـ نان و باسـ ترکردنی به رهـ مهـ نان و دابـ شـ کردنـ وـ ی سـ رچاـ و ټـ بووریـ کان به شـ وـ یـ کی دادپـ روـ رانـ، له ګـ ټـ دانانی به رنامـ به شیانـ دنی وـ ی هـ زی کار و پـ رـ پـ دانی له ها توو یـ دیجیتاـ یـ کان، به دـ نیابون له وـ ی که لهـ نی نهـ وان ټـ اکـ کان و وـ ټـ تان خراپتر نهـ ټـ . “هـ روـ ها پـ ویستـ جـ خـ ت له سـ ر ټـ اسایشی دیجیتاـ ی و پاراستنی ژـ رـ خانی هـ ستیار له هـ ټـ شـ ټـ کنیکـ کان بکـ ټـ وـ، به مسـ ګـ رکـ دنی به ردـ وامـ ی ګـ شـ ی ټـ بووری به به زیانـ ګـ یانـ دن به سـ قـ مـ گیری که مـ ټـ اـ یـ تی. جـ بـ جـ کردنی ټـ م دیدگا ټـ یندـ یـ پـ ویستی به ټـ بازـ کی فرـ ټـ هـ ند هـ یـ که پـ روـ ردـ و ا هـ نان و چوارچـ وـ ی یاسایي و ټـ خلاقـ کان و و به رهـ نانی ټـ بووری به ردـ وام که بکـ ټـ وـ. ټـ پـ ویستـ کلتوورـ کی که مـ ټـ اـ یـ تی هـ شیار سـ بارـ ټـ به ګـ رنـ گی زیرـ کی دـ سترکـ بونی هـ ټـ، که ټـ یـ دا نهـ که ټـ نها وک ټـ امرازـ کی ټـ کنیکـ، به ټـ کو وک هاوـ بـ شـ کی سـ رـ کی له بنیـ اتـ نانی که مـ ټـ ګـ یـ کی دادپـ روـ رتر و داهـ ندـ رتر و ګـ شـ سـ ندووتر سـ یر بکـ ټـ. له که تایدا دـ کرـ ټ بـ ګوـ ترـ ټ زیرـ کی دـ سترکـ هـ ټـ ګـ ری به ټـ ندـ کی یـ کـ جار ګـ رنـ ګـ؛ یا ټـ وـ ټـ دـ بـ ټـ ټـ امرازـ که به فراوانکردنی ټـ زادیی مـرـقـ و

مـعـرـیـفـکـی و بـدیهـنـانی دادپـروـری، یـان دـبـتـه هـکارک بـ
بـرـهـمـهـنـانـوی باـدـستی و کـنـتـرـکـردن، ئـگـر بـت و پـوـرـ
ئـخـلاقی و سـیـاسـیـکـان لـ ئـارادا نـبن. بـرپـرسـیـارـتـی کـمـمـگـی
مـرـقـایـتی لـوـدایـ کـ ئـم هـز بـ شـوـیـکی سـتـراتـیـژی ئـاـسـتـ
بکات، بـ جـرک کـ مسـگـری ئـو بکات سـردـمی شـنـگـری نـو بـ
کردار بـتـه دی، نـک تـهـا پـشـکـوتـنـکی تـکنـیکـی بـلایـن بـت.

نووسینی: د . حسام الدین فیاض - انفاست - من اجل الثقافة
العلمانية و انسان ۱۶ تشرين الثاني نوفمبر ۲۰۲۵
و . لـ عـرـبـیـو (یاسین لـتیف)

نامـیـک بـ نـوال سـعداوی (لـ) وـحیـکی ئـزموونـو (. . و . لـعـرـبـیـو (یاسین لـتیف)

هـروا بـ کـوت نـبوو کـ تـه هـر ئـمـمـیـشـتـ. تـه دایکمان و
دایکی برینـه کـراو کـمان بوویت، ئـمـمـیـشـتـه نـانی ئـم گـشـه ناخـش و
بـدبـختـی جیهانین. تووـیـی تـه هـمـیـشـه لـ ئـمـمـدا زیندوو. هـروک
خـشـوـیـستـ. (جـمـانـه حـداد)

پـیـاوان و ژنـانی تـونس بـ نـوال سـعداوی دـگـرین و ماتـمـینی بـ
دـگـن . فـیـسـبووک لـ تـونس بـهـی کـچی دواپی ئـم ژنـه ئازایـ گـی
گـرت، ئـم ژنـه بـوـر هـندک جار بـ تـهـا ووبـووی دـسـمـاتی
پـیـاوانی ئایینی و دـسـمـاتی خـاون بـرژـو و نـدیـکان و دـسـمـاتی ئـو
نـریتـانـه بـوـو و کـ جـسـتی ژنـان ناشرین دـکـن. زـر لـسـری
دـنـووسـم. بـ هـمـیـشـه وک ئـو دـنـووسـم. بـ هـمـان ئازایـتی و بـوـری
ئـو دـنـووسـم . (جـمـانـه بـن سـلام)

ئـم نـوسـینـه هـرگیز کـتـایـی نـایـت. بـ نـوال کـ وک تـوـکی
هـمـیـشـی لـ دـمـدا چـنـراوـیت. تـهـا بـ تـه، نـک کـسی تر.

نځوالی بڼه ننگه نه متوانیبت استه وځ د رباری ته بنووسم،
بام من ئاوام، پویستم به کاته به ئوی کار ساته کانی
لدستدان و ځمکان قبو بکم، چونکه مردنی ته شته کی کاتی نیی
که له شیعړک یان وتارکدا جگه ی بته و، یان بچته
چوارچه یو یکه و له دقه ک یان له کته بکدا .. به ی له به
دسه تيم ببور، و له سنووری به خشنده یم ببور. چونکه ته له و
گور تری وشه کان باست بکن، هرچه نده د زانم که ته ماو یه کی زه
زیاویت به به پویستی به ه موو ستایش و پیا هه دانکه. به به ئوی
هیچ شته کمان له داوا بکیت، ئایا ئوی دینووسم که مک مافی ته
به به ده نه ت؟ هرچه نده گومانم له و هه ی.

ناوی من مجد حه مشه ی من له سای 2017 ته م ناسی . هه کار که شی
ئوی به که له ځزان کی خو نده وار و شنیر له دایک نه بووم، به ی
ته م نه ناسی. کته ب هرگیز هاو ی ځزان ساد که ی من نه بوو. به
به وای ئوان کته ب شته ک بوو که "بیری له نه ئه کرایه و" وک میشه
فه که دته، ئوی یکه م جارم بوو که ته م خو نده و به دوور له و
به چوون و په شداو ریان ی که له بار ی ته و هه بوون. له ر و ئازاری
له دایک بوون دته پی کرد، له دایک بوون کی نو، وک به ی تاز له
سکی دایکم هاته تبه تمه د ر و. وشه کانت زله یان له د دام و به رد وام
ده هه ژانده، چونکه به مره ق قورسه هه میشه استی بینه ته. وک هاشم
ساح دته، که شوه وای استی زه سارد و ناتوان ته هه میشه
له گه پیدایه. جا چن دته کاته که له هه دته کی نووسینه کانتدا
ته م له گه پیدایه. له گه هه دان و ی هه لاپه یه کدا، ته نه یکه ننگ
هسته په دکه م... ئه م زه جار به خو نده کار کانه له زانکه دوو باره
کردو ته و:

استه یی ته نه یکه ننگی هه ی.

به به، به م جره مامه ستا نه وال فره کردم...
ته به دایکم بانگ ده که م، چونکه هه کاته که سیری ته ده که م، هه ست
ده که م ئازار کانه ته نام نه گرتوو... هه ست ده که م له م ته ده گیت و
من کو ی ته م که له جیهان کی در زن له هه ته و ته تا نه ژاوا
ئازار ده که شته، وک ئوی که سه کیشته له به بیری نه کردو .
چنه د سه سام بووم به هه زته کاته که خنه له هه موو نه ته و کان ده گرت
له که کانی نه ژاوا و عره ب و شیکردنه و ی سیاس ته دایرکاری و
فرخکاری و سه رمایه داریه کان... چن دته ننگت به رز ده کرد و له
به رامبه ر جیهان کی پیاوسالاری و چینه ی ته و سه رمایه داریدا.

بیرم دته، په ش ئوی کته ب کانت له د رگای ما ده که م بدنه، چن
سه یی ژانم ده کرد وک "نیو ی که م نه گا"، ئه م د ربه ی نه یان
کلیشه یه م زه دوو باره ده کرد و به به ئوی ئاگاداری هه ئازار که

بم کځ ژنان د یچ ژن. بم بم ئووی بم هیچ شوو یکه هستیان پ
بکم... بم بم ئووی وش کانت له ناخدا جگا بکنو و دست له
حم بدن. له مندا یوو ئم د سواژیم فر کرابوو: "ژن نیوی
کم مگ یو." ژان دوو بارم د کردوو بم ئووی گرنگی بم هیچ
شتک بدن... له استیدا، له موو شتک بم ئاگا بووم. هرگز بیرم
لهو نه کردبوو و که وشو ژن ننگ جیواز بت لهووی که هیو؛
ئو و تنها دایکه کی میهر بان و بخشنده و قوربانیدر بم
مندا کانی... ئاوا د مدیت... هیچی تر جگ لهو.

هرگز بم بیرمدا نهات پرسیار کی و ساده بکم: بچی مام ستای
پل باسی له فو کوان کی ئاسمانی ژن یان فیل سو فک یان زانای کی
ژن نه کرد؟ چونکه نرگز رای ز اوو بوو ب سار هر موو بوار کانی
زانستدا و ژنی له ژیانی دنیا دا د کردبوو، وک چن حوا وک
تاوانبارک د رکرا.

ئم بارود خه بلای منو و بارود خه کی هتاه تایی و خودایی بوو،
له سارووی خه گرتن و پرسیار کردنو بوو... من ئاوا بووم پش ئووی
ب هر دوو دست امیک شیت ب جیهانی استی کان... ب جیهانک که
بیر لهو ناکا توو چی باو وک "ازاووی عقه". ب یو تن که س کی
لاسار بوویت و خوت له ندد کوت له ناو جگا کانی دنیا دا...
فو مکت ب رد وام هر موو گریمان کانی د خسته سار مزی
نشت رگری خه و دچوو قوایی استی و. نه وال پمخ ش ناوت
بنم "کچی شقام"، چونکه ئازار کانمان د نووسیت... ب زمانی ئم
قسه د کیت، چن نا، له کات کدا تن دژی ئ کادیمیا یاخی بویت که
هرمیش بهو و تم تبارت د کاردن که ئ کادیمیا عقه د کوژت له ژر
ناوی خودی عقه دا چن نا، له کات کدا تن ئو و که س بوویت که
هرگز خت نگا و ننگ نه کرد و هرگز خت ب دستو و نه دا.

تن ووبووی ئازار د بوویتو و ب ئانگاری، زرداری ب
زرد خه و، نه زانی ب زانین، تن له جیهان کدا که پو بو له ق
و کینه و خراپ کاری له سار خه ویستی د نووسیت. ئم ق و کینه شو
و ژر له سار شاکان و له بازار کان و که بوون و کاندا نمایش
د کرک و برهم د ه نرت و ه ناردی د کرک ب هر موو گ ش ی کی
زوی و دژی مرقد ست استگ و پاک کان د ج نگت. ئوانی
وش کانیان و کرد و کانیان ب کس نافر شن... ئوانی گرنگی ب
ژیان کی دووان نادن... ئوانی تنها یکه وویان هر یو. تن وک
که س که بوویت که گووی له زنگاوی نه زانی چان د بت، و قووایی
خاک که ی هر که ند بت و هر موو پیسی کانی ه نای سار ووی زوی.
ئیا د زانیت بچی لت د ترسن؟ استی ترسناک نه والی شیرینم...
تاوانرت له گیدا بژی، جا چن د بت ئگ ر له سار زمانی ژن که و

بەت! . تەمان خوێندوو و تەش ئەمەت خوێندوو بە سادەیی وشکانت،
بە کتێبکانت کە هەموو شتێک بە سادەترین دەربەیندگان ڕەخنە
دەکەن... دەربەینگەلێک کە بە هیچ زحمەتێک دەچنە ناو د و
مەشکمانوو وەک شەنەباییەکی گەرم خانە خۆتوو کەمان چالاک دەکەن و
بەخەبەریمان دەنەتوو . نەوال چەندە دووبارەت دەکردوو: "ل
هەشیاری جەماوەریدا تەنها سادە و بە گەرەوگەوگەکان دەمەننوو... و
چەندە دووبارە دەستەواژە بەناوبانگە کەتم خوێندوو: "ئەو نووسینە
کە نووسەرەکە پەش هەموو کەسێک ناگەتەت بە هیچ شەوێک نووسین
نەیت."

ئەو لایبارەیی تەگەشتنە فراوانە کەت بە خودا؟
خودا دادپەرورە... ئایا ئەم قەسە داپیرەت نەبوو کە دژی شارەوانی
(عوێمە) هاوکاریکاری داگیرکەر و ستایوو، و بە نەخوێندوار و
تەنەگەشتوو لای ئایین ناوی برد، و ئەویش بە نەری خەیی یاخیبوونی
بە بەخشی، هەروەک چەن یەکەم فەلسەفەیی لای ئاییندا پە بەخشی؟ ئایا
عەقە قبوڵی دەکات کە مرەفەک بەوای وایە خوا خەشویستی و
دادپەروری و چاکەیی بە کافر دا بنەت؟ ئایا تە نەبوویت کە
دوو ووی ئەم کولتوور و فەسادییەکی و ناتەباییە زەقەکانیت
شیکردوو کە نەر بەسەر مەدا، بەهەز بەسەر لاوازدا، و دەوێتی
بەهەز بەسەر دەوێتی لاوازدا بەرز ئادەگرەت؟

ئەم کولتوور کە هەزار پەر بە کار دەهەنەت! ئایا تە نەبوویت کە
ووبەووی پیاوسالاران و ژنەپیاوسالاران و بانگەشە بایەلەژییە
گەتەجەکانیان دەربارەیی جەستە و لەشی ژن بوویتوو، بایەلەژییە
شە و جیاکار و دوورخەر و دیکتاتەری و پە کینە و دوورپەرەز و
قەلەبوونوو و خەبەرزانەکانیان پووچە دەکردوو؟ . لەر نیم بە
ئەوێ شینت بە بگەم، نەوال، بەهەکو بە ئەوێ ئەوێ لای ناخەدا بەت
بەتای بەمەوو... بە ئەوێ وتە کانت دووبارە بەمەوو:

ئایا تاوانەکی کلتووری نییە کە خوێندکارانی پزیشکی و ئەندازیاری
لە کلینیکە کەت سەردانیان کردیت کاتێک لە زانکەیی دیوکی ناودار
گەتەیتوو و تە داھەنان و یاخیبوونت خوێندو فەر بوویت ، بە ئەوێ
پەت بەن: جەنە کە لای لەشی خوشکە کەم دەربەکە و مشتومە لەسەر
گەزە جەنە کە دەکەن؛ ئایا نەریان مە؟ . تە ئەوکات لە زانکەیی
دیوکی گەتەبوویتوو لای داھەنان و یاخیبوونت دەخوێند بە
خوێندکاران و خوێندکارانی کچان لە هەموو جیھانوو... ئەوانەیی
بایەلەجی و ئەندازیاری و پزیشکی و مایکەرە بایەلەجی دەخوێنن و
هاتوون بە لای تە چوونە تینووی ئەدەب و فیکر بوون . ئایا مامەستای
زمانە کە لەبەر بەکەین کە تەیی بە گەمژە و نەزان ناو برد کاتێک بەت
نووسیوو هەستەکان زیرەکترن لە عەقە، و دوای ئەو بە چل سە

هه مان ستت نووسی له هه کانی زانکې دیوک له پېلی داهه نان و یاخیووندا. چن دتوانین چیرک و هه واک و گه انه واکانت له بیر بکین که له مکهماندا چه سپیون؟ و چن دتوانین هه موو ئم هه ز و بوهری و ئانگارپېی که هه ت له بیر بکین؟ . چن دبرباری ت بنووسم، نه وال له کاتکه دا تزار خوځناوې. ئی تازیم که چه قکه توانی درزک له دیواری پیاوسالاری گه مژدا دروست بکات، که به ماوې سه دیک هه ژاندووې تی و وای له کردوو له وشپېکی ت بترست... چن نا، له کاتکه دا ئم ددخشی که یان دبینین بهی مردنتو. چن د ترسنگ و لاوازن! بهرگری له پاشماوې بیر که کان دکن... چن نا، له کاتکه دا ت هوار دکه یت: داهه نان بریتیه له گه ینی ئم موونکی نه رنی به ئر رنی. من ئم وشپیه ژان له هه موو بارودخکی سه ختدا دووبار دکه موه، هه و ددیم شکست کانم که بکه موه به و هیوایې ئم بهردان بگم به پردک به پیندوه... چن دتوانم له بیرم بچنه و... یان بیر که ی ئوه قبوه بکه م که ت له لر نیت. بمب خشن و بمب خشه له سر پرسیار کانم و سرله شه و اویم و دووبار کردنه و... .

ئیا دکرهت قبوه بکین که گوې سرددیم ئاوا یشته و به یانیه که به ئاگا به پیندوه و بچینه سار کارمان وک ئوه ی هیچ شتهک ووی نه دابته؟ ئیا دکرهت ژنکه، که ئیزیس و هیپاتیا و معات و نوون و نوت له ناخیدا که کرد به توه، به سادی و سووکی درگای کته بک دابخات؟ چن له بیرت بکین، ئی م رهه می چاک کردنه و ی تزار کانمان و چرای نه و ستاوی ئستامان؟! خشه ویستت مجد حمشو.

(مجد حمشو - الاوان من اجل ثقافة العلمانية و عقلانية - العدد ۹۲۶ في ۶ ابريل ۲۰۲۱)

ناوازي جي هانگيري و ئايني تڪڙا ٿيڻا . . . و . ل ءر بي و : ياسين ل تيف

□

□ مارڪس (۱۸۱۸-۱۸۸۳) دت:

نام بوون کا تڪ وود دات ڪر ڪار ڪنتر ڪي ڪار ڪي و برهه م ڪي و
جهه ري ڪم م لاي تي خي ل دست دات.

ئم ل ئا بووري ديجيتايدا ئم نام بوون به شو يڪي یشي
دووبار د بتيو . ل سددي بيست و يڪدا به گومان تڪڙا
ئرڪي خي وک ئا مراز ڪ تـد پـنـت و د بتيو سيست مڪي
بيروباو ي جيهاني وم شڪمان د بتيو م عب دو پرستگاي ئايني
تڪڙا ڪ به شاش ڪان و به ستراون تيو ، وو سمى پرستش
ل چندين کا ترم ري ديجيتا ي پڪدت ، عقيدي ئو باو مڪ به
پشڪوتني بڪ تايي و تاکا يتي و تڪڙا ٿيائي نزیک . خودا بپني
زير ڪي با تري پداوين ڪ هه موو زانست ڪي مرق ل خ بگرت و
ڪش ڪانمان به چار سر بکات. بام

خودا نو ڪ به ڪد و داتا ساخت ڪراو و پشت به زانست د بستي
تڪڙا لجا نه ها توو به جگر و ي ئاين، هه روها پويستيش ني
ئو ڪار بکات ، بام ئو فزا سزداري و مزياني ڪنتر
کردو ڪ پشتر شت پير ز ڪان به و يان دبرد . هه ل گان
به دواي ي ڪ يزيو تا بپني ل بوردن، ئايني تڪنيڪي وامي
پداويستي سر تايي ڪاني مرق د داتو: ئار زووي پيو ندي،
ترس ل مردن و تينو تي . نام بوون هه ميش هه ڪي بزوني
ئايندري بوو و ئايني تڪڙا ٿيائش برهه مي سردد مڪ ڪ ئم
ديارد ي گور تر دڪات . ئم ئايند تنها ل گ ئايند
نريت ڪان و تڪ ڪاوو هاو به ڪان ناژت ، به ڪود بتيو تواو ڪري
ئوان و تنانن ل گ پاندا هاو زيانيش د بتي . ل زر ووو و ل
ئايند ڪي ڪن دچت بام جل و برگي ئايندي ل بديا .
نام بوون لاي مارڪس کا تڪ وود دات ڪر ڪار ڪنتر ڪي ڪار ڪي و
برهه م ڪي و جهه ري ڪم م لاي تي خي ل دست بدات. ئم ل
ئا بووري ديجيتايدا ئم نام بوون به شو يڪي یشي
د بتيو .

نام بوونی داتاگان استی کی واقعی: بکاره نران ب های (زیاد بایی) دروست دککن ل گگی چالاکی کانیا نو ل س ر پلاتف ر م کانی وک (لایک، گان و ناو وک) . بام ئم ب های ل لاین کمپانیاکانی وک گگی یان ممتا دستی ب س ردا دگیرت و دگگت ب س رما ی . پ یو ندی مری کان تادت ب شو ی کی ز ر پشت ب ئلگ ریتم کان د ب ستن . ئینستاگرام و تیندر ئینتیمما و پ یو ندی س زرداری دگگن ب کا ، پ یو ندی مری کانیش دککن ت نها کارل کی ب رنام ب داا ژراو . س رب خ یی ل سیستمی نا ووندا کم د ب بت و و دواچار ئلگ ریتم کان ه بژاردن کانمان دیاری دککن، هر ل و شتانی ک ب کارید ه نین تا ئ و کسان ی ک پ یو ندیان پ و دککین، د مانکا ت پاشک و پ یو ندی کان ی ئامری دیجیتا ی . کوات ئم پ رلیتاریای دیجیتا یین، پ یو ندیمان ب ب ره می کاری م جازیمان و پچا و و ب دوای شت کدا دگگن یین ک با و مان پی ه بت تا بتوانین ب ر د وام بین ل بووندا . ئاینی تکند ل ژیا ی ئم ئیستغلالکردن ل گگی یوای تی "داه نان"، "نو بوون و"، "ش ش" و "داه نان و" پیرز دککات ک د ره نانی ب های م عریفی و س زرداری زیاد د شار ت و ، ل دکخ کی ب ر د وامی چا و وانیدا د مانه ت و ب ب ننی داهاتوو ی کی پ ل شتی باشمان پ د دات. ئم ئایین ب ت و او ی ل گگ پ داو یستی کانماندا دگونج ت، چونک ئیمان و هیوا د چ ن ت ب و شتانی ک ل داهاتوودا دت. وک ئ و و ی ئ و ب س ن ب ت، ئ و تاک ئاین ک زام ندی د س تب ج پ شکش دککات ب پچ وانی ئ وانی تر و . زام ندی خ را بریتی ل پ یو ندی کردن ب ه موو شت ک و ک ل ئینت رن تدا ه ی ، و کو ئ و و وای ک ک نیسی کاس لیک ه برینی مق دس ژان ب شو ی کی نه ننی دابش بکات. ل کات کدا ئینجیلی کان ک پی کت بی پیر زیان ل ژر با و شدا ه د گرن، شو نک و توانی ئایینی تکند ل ژی م بایل کانیا ب د س ت و ه د گرن . قوربانگای کی گ وری گ وری و ئا و ن ی کی ن رگی ب ازیکردنی خ را ، هر وک چن ئینجیلی کان ب ر د وام چاویان ل کت بی پیر ز ب نمایی، کسانی خا و ن ئایینی تکند ل ژیا سیستمی جیهانی دیاریکردنی پگگ یشتیان (GPS) یان ه ی . جگ ل و ش پ غ مبری خ یان ه ی ک پ شینی هاتنی م سیحی تکند ل ژی نو دککن ک پ د ج ت ح تمی بت.

هاتنی زیر کی د س ت کردی خ ئاگا ئاماد ی ب ئ و ی بب ت سا تک ل و حی خودایی ، ئ و سات ی ک تاکای تی ت د پ نین و د چین ناو جیهان کی تر و ک ل م جازی و دیجیتا ت د پ ت. جگ ل و ش پ یو ندی دیجیتا ی ئرموونی ب کم م دروست دککات ک ه س تی ی ک تی

و تپاندن د وروژ نښت هاوشو وې ئواننې پښتړ پيوست بوون به
ئايندو. نينته رنځ پيروز د بېت و پيو نديکړدن پيو و بهه شته،
پچانې پيو ندي لې د زخه. نمانې له تپاندې مانې بوونې
نه بوو له بېرامبېر جيهانې ديجيتايدا، بېام ئم تپوانيندې
پکگرتوويي تا اديک و همي.

بقې ئلگ رېتم کان کار به پارچه پارچه کړدنې واقع دکن، بېام
گوانو وې د سته واژې "هموان له پيو نديداين" تام زرېي مرغه
به سر به شته کې ماندار تېر دکات، هر واک چن له ئايندکاني واک
بودايي ("بسته وې گشتگير") يان مېسحيته ("جسته مېسيح") و له
ئيسلامدا...

به هم مان شوو بېرک وتني بېردوام به ژمې زانياري بېک تايي
(تپين له سښال ميديا، پخش، ئاگادارکړدنو) هسته کې
نوقمبوون به شته کې گور تر له خمان دروست دکات. ئو
خشايدې کې ديجيتايي شل و هکار به ئالوود بوون، هاوشو وې
ئايندکې په له هبانيت و بېرز. ئم زياد وويي وابهسته بوون
دروون نه خاش دکات. له ودا "ژينگې گرنگپېدان" هېي له شو نښې
که به پلېي جگې گرنگ دگرته و پويسته زوو زانياري کاني
پشووت له بيرچته به ئو وې زانياري نويدکان بينيت. دوچاري
وسو سې زانياري د بيندو و له ناو ئاژاوې هاندر رکاندا گير
دخين و بيرکړدنو وې خنډ گران و خک نته کړدن له دست ددین
. هر وې ها دوچاري و سوسې زانياري د بيندو و، له ناو ئاژاوې
هاندر رکاندا گير دخين و بيرکړدنو وې خنډ گران و
خک نته کړدن له دست ددین. له لايې کې تر و همو ئايندک
ئفسانې خې هېي. باوو به پشکوتن و تکه لږيا واک
چار سېر کې گشتگير به کښه ک مېاي تپکان پشگو دکات.

گوانې کښو ه و، ناي کسانې و قېراني وجودي) ئا زې
سيستماتيکې زگاريمان له شو وې داه نانا دفرشن به ئو وې
لک و تکانې بخنه ژر پريار و. له هشتاکانې سده اېر دوودا
ژان بې دريار (۱۹۲۹-۲۰۰۷) باسې ک مېگايې کې کړد که تپايدا
لاسا کړدنو (کپې به ئې سې) جگې واقيعي گردته و. ئم
ئاينې تپکنيکې گېشته ته قناغې کې بېرتر له و پر سېي. سښال
ميديا واقعې کې توند و دروست دکات که ژيان تپيدا ئازاد د بېت و
خود د بېته ته نها مېشه د کې ديزاين به چپانندنې د ر کې.
"لايک" بريتي له نيشانې بې تا، و سمي پر ستن نرگسيي.
ئلگ رېتم نه بينراو کان واک خداو نده گوانو کان ديارې دکن که
چې د بېستين و بير له چې دکېيندو و باوو مان به چې هېي ئم ش

هه‌ی نه‌وان ئیرادی ئازاد و به‌رنامه‌سازی کا ده‌کاته‌وه‌. سه‌بارته‌ به‌ ژان به‌دریار په‌یوایه‌ ئاینی ته‌کنیکی نه‌یا نامه‌بوون نییه‌ به‌هه‌کو کوشتنی واقعیه‌. به‌م شه‌وه‌یه‌ ئه‌م باوه‌وه‌ نو‌یه‌ به‌ر و نامه‌بوونه‌کی فره‌ هه‌ندمان ده‌بات. له‌سه‌ر ئاستی ماددی نه‌مه‌ له‌ ووی ئابووریوه‌ ئیستغلال کراوین له‌ ده‌گه‌ی گرتنی داتا و گه‌ه‌ی نه‌فسوناوی، ژیان و ته‌مه‌نمان ده‌قه‌زرته‌وه‌ به‌ کاته‌کانی شاشه‌ی ژماره‌یی (دیجیتاله‌ی) که‌ به‌های زیاده‌ به‌ره‌مه‌ ده‌ه‌نده‌ته‌، له‌ ووی مه‌عریفیه‌وه‌ بیروباوه‌یه‌ ئاوه‌زی مه‌ر قایه‌ تیمان به‌رتنه‌سکه‌ ده‌کرتته‌وه‌ به‌ نه‌خشه‌ی نه‌لگه‌ریتیمیه‌کان، هه‌روه‌ها له‌ بواری هه‌مادا ئاوه‌گه‌ه‌ کردنی نه‌زموونی استه‌قینه‌مان به‌ لاسایکردنه‌وه‌ی دیجیتاله‌ی. له‌ نه‌نجامدا ده‌گه‌ه‌یه‌ ده‌خی ته‌قه‌دیس کردنی ته‌کنه‌له‌ژیا، هاوکه‌ته‌ نه‌مه‌ نه‌وه‌ ئامرازانه‌ ده‌په‌ره‌ستین که‌ خه‌مان دروستی ده‌که‌ین و تا ئاده‌یه‌که‌ هه‌زی ئیلاهه‌شی په‌ده‌به‌خشین، زیره‌کی ده‌ستکرد وکه‌ به‌ته‌کانی دو‌نه‌ ته‌داته‌ ژیا نه‌کی تابه‌ته‌ به‌ خه‌ی له‌به‌رده‌مه‌ چاوی نه‌مه‌دا به‌ده‌سته‌ ده‌ه‌نده‌ته‌. نه‌مه‌ له‌ سیسته‌مه‌کی موقه‌ده‌سه‌ و گه‌شگیردا نوقم بوین به‌یه‌ به‌ ناچاری قفه‌ی مه‌بایله‌کانمان ده‌که‌ینه‌وه‌ وکه‌ نه‌وه‌ی له‌ وه‌وه‌سمه‌کی نه‌ژانه‌دا بین، به‌رده‌وام په‌شکنینیان به‌ ده‌که‌ین، له‌ تویه‌ته‌کاندا له‌ تویه‌ته‌ر دان به‌ تاوانه‌کانماندا ده‌نه‌ین و له‌ بارگاویکردنه‌وه‌ی وه‌ی وه‌ی نه‌ژانه‌دا داوای له‌بوردن ده‌که‌ین. به‌به‌ام نه‌مه‌ عیبادته‌ ژگارمان ناکاته‌ و ده‌مانخاته‌ نه‌وه‌ بازنه‌یه‌کی به‌ته‌ی وابسته‌وه‌ ده‌وه‌اوکه‌، هه‌روه‌ها له‌ ده‌خه‌کی نوقمبووی دیجیتاله‌یدا ده‌مانه‌هه‌ته‌وه‌وه‌ نه‌سته‌مه‌ له‌ی ده‌ربازبین. وکه‌ چه‌ن نه‌خه‌شه‌کی شیزه‌فرینیا حه‌به‌کانی خه‌ی له‌ گیرفانیدا هه‌ده‌گرته‌، به‌ هه‌مان چه‌شن مروقی مه‌ده‌رنه‌ش خودا که‌ی خه‌ی له‌ گیرفانیدا هه‌ده‌گرته‌؛ مه‌به‌سته‌ له‌ موبایله‌که‌یه‌تی. وکه‌ نه‌دگار مه‌رین (1921-) نووسیویه‌تی، “که‌شه‌که‌ له‌ ته‌کنه‌له‌ژیا دا نییه‌، به‌هه‌کو له‌ ته‌که‌ه‌کردنیدا به‌ ناو سیسته‌مه‌کی کو‌رو نابینا” سیسته‌مه‌که‌ که‌ قازانجی خه‌را له‌ په‌شینه‌یدا به‌ به‌ له‌ به‌رچاوگردنی نه‌خلاق و به‌رکردنه‌وه‌ی سیستما ته‌کی و، هه‌روه‌ها جیا له‌ ئاوه‌زی مه‌ره‌ف.

ده‌به‌ته‌ نه‌وه‌ استیه‌ به‌زانین جیا بوونه‌وه‌ له‌ ئاینی ته‌کنیکی مانای نه‌تکردنه‌وه‌ی ته‌کنه‌له‌ژیا نییه‌، به‌هه‌کو په‌ناسه‌ کردنه‌وه‌یه‌تی وکه‌ ئامرازه‌که‌ تا له‌ خزمه‌تی مروقا به‌تیدا به‌ته‌، نه‌که‌ وکه‌ جه‌گره‌وه‌ی ئاین. ته‌نه‌ا به‌م شه‌وه‌یه‌ ده‌توانین له‌ په‌رستگای دیجیتاله‌ی ژگارمان به‌ته‌ و جیه‌انه‌کی هاو به‌شه‌ی استه‌قینه‌ بنیاتبنه‌نه‌وه‌. له‌که‌تاییدا سه‌رباری نه‌وه‌ش نه‌گه‌ر استگه‌ به‌، نه‌که‌ په‌شته‌ به‌ ماوه‌ی ۲۴ کاته‌مه‌ به‌ ئینه‌نه‌رته‌ بووم. له‌ ساتنه‌کی ناومه‌دیدا، به‌ شاراوکه‌مه‌ له‌ باوه‌ش گه‌رت و نو‌ژه‌م به‌ خودای ئینه‌نه‌رته‌ کرد و دوا به‌ماوه‌یه‌کی که‌مه‌ گه‌ه‌ایه‌وه‌، نه‌گه‌ دوعاکردن به‌ی هه‌نده‌که‌ سوودی هه‌به‌ته‌. به‌به‌ام له‌

کۆتاییدا ئایا ئێمە هەمان لایەنیک نییە کە هەموو ئاینەکان کاری لێ سەر دێکەن؟ ..

(بە پەنۆسی ابو ذر الجبوری - وەرگێڕانی لێ یابانی وێ اکد الجبوری - حواری المتمدن - ۳۱ - ۳۰ - ۲۰۲۵)

<https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=891623>

پزیشکی ئازارامکەر و "پاڵاتیف" لە بەرامبەر ئازاری دروناسیدا .. وەرگێڕانی عەرەبی و: یاسین لەتیف

بیونگ-چول هان (1959-) فەیلەسوف و تەبیرییەکی کۆلتوووری
لە دایکبووی کەریای باشوور. لێ ئێمەمانیا دادنیشەت و مامەستای
هونەر لێ زانکەیی بەرلین
دەقیقە:

- پەڕم بە ئازار بە تە چێ دەگێڕێنەت، منیش پەت دەم تە کەیت!

ئێمە قسەیی ئێرنست یونگەر (۱۸۹۵-۱۹۹۸) دەتوانرێت بە کەمەگا بە
گشتی بە کاربەهێنەر. پێیوێندیمان بە ئازار و سەروشتی ئێ و
کەمەگایە ئاشکرا دێکات کە تەیدا دێژین. ئازار ئاماژەییکی
کە دکرێ و کلیلی تەگێشتنە لێ و کەمەگایەیی کە قسەیی لێ سەر دێکەر.
هەر لە بەر ئێمە هەکارێ دێبێت هەموو سەسەلێک و خەنەییکی
کەمەگایەتی لێکدان و شەرەفێکەکانی خێ بە ئازار پێرێ پێدات. دێبێت
ئێ و شە بزانی ئێمە سەروشتی کە دکرێ ئازار لێ دەست دێدین ئێگەر بە
تەنیا بە پزیشکی جێبەجێین بە ئێ و مامەستای لێگەدا بکات.

ئێمە، "فەبیای ئازار"، یان فەبیای ئێلگەریم (خوارزمیات) بە
ئازار- لێ هەموو جێگایێک ترسێکی باو لێ ئازارەکان. هەر و هەر
بەرگێگرتنی ئازار بە خەراییی کەم دێکات و. فەبیای ئازار دێبێت
هەی سەبوونی هەمیشەیی، ئامانج لێ دوورکەوتن و لێ هەر دێخێکی
پێ لێ ئازار. لێ هەمان کاتدا تەنێت دێشکانیش بە گومان و سەیر

دېکړت. فېليای بازار له کايي کومېايتيدا بېاودېبېتېو و فېزاي
ململانې و مشتمو بچووک دېکاتېو، ئېمېش دېتوانت بېېتې هې
ووبېووبوونېوې ئازارېبخش. فوبياي ئازارېش هېژمووني خې
دېسېپنېت بېسېر سياستدا.

فشارېکان بې پاېنديوون بې ککېوتنېکان و گېشتن بې کدېنگي
زياتر دېت. هاوکات سياست له ناوچېيېکي ئازارېشکېندا جېگير دېت
و ديناميزمې خې لېدېست دېدات. "نېبووني ئېتېرناټيف" يان بېديل
دېتې پېناگايېکي سياسي. دواچار "ناوېند"ي پارچېپارچېبوو دېتې
پېناگېيک. هېروېها مرېف لېبري مشتمو و هېوېدان بې ئارگيومېنتي
باشتر ملکېچي فشارېکاني سيستمېمکې دېت. دواچار ديمېکراسي
(پېست ديمېکراسي) بېاو دېتېو و کې بريتيې له ديمېکراسي بازار
شکېن و چېسپاو. هېر لېبر ئېمېش کې شاننا مېف (۱۹۴۳-) داوای
"سياستېکي پې له بازار" دېکات کې خې له ووبېووبوونېوې پې له
ئازار بېدوور نېگړت. سياستې ئارامکردنېو بېتوانايې له
خاوېندارېتي ديدگا يان جېبېجېکردني چاکسازي قوو کې نېنگې بې
ئازار بېت. ئېوان پېيان باشې پېنا بې دېرمانې ئازارېشکېن بېن، کې
کاريگېري کاتييان هېي و هېچ شتېک ئېنجام نادات جگې له داپېشيني
ناهاوسېنگي سستم و هاوسېنگي ميتېدي نېت. سياستې هېورکردنېو
چېکدار نيې بې ئازايېتي بې ووبېووبوونېوې ئازارېکان.

بېم شوېوې هېموو شتېک دېتې تېنيا درېژېپېدېري هېمان چيرېکي
کېن. ترسي ئېمې له ئلگېريتمېکان (خوارزميات) لېسېر بنېماي
گېانکاريېکي يېشېي پاراداييم دامېزراوې. ئېمې له کومېگايېکي
ئېرېنيدا دېژين کې هېوېي نېهېشتني هېموو جېرېکاني نېرېني
دېدات. ئازار جېوهېري نېرېنيې. تېنانت دېرووناسيېش ئېم
گېانکاريېي پاراداييم پېيېو دېکات، له دېرووناسي نېرېني کې
دېرووناسي بازار دېگوېنېتېو بې دېرووناسي ئېرېني. تېرکيز
دېخاتې سېر خېشگوزېراني و دېخېشي و گېشيني. هېروېها پېويستې
خېمان له بېرکردنېو نېرېنيېکان بېدوور بگړين و بېگېيېن بې
بېرکردنېو نېرېنيېکان. تېنانت دېرووناسي ئېرېني بازار وېکو
لېژيکي کار کردن بې کار دېنېت، ئايدېلېژيای هېورکېرېوې
نيوليبراليزم ئېزموونې ئازارېبخشېکان وېک پاېنېرېک بې باشترکردني
ئېدای کارکردن دېبينت. تېنانت باس له "گېشېکردني دواي کارېسات"
دېکات، اېهېناني خېاگري وېکو اېهېنانېک بې هېزي دېروون، ئېم
اېهېنانې ئامانجي گواستندېوې مرېفېکانې بې تاکی بې توانا تا
دېکړت هېست بې بازار نېکېن و هېمېشې دېخېشې بن.

ئېرکي دېرووناسي ئېرېني پېيوېنديکي تېکمېو نزيکي هېي بې دابېن
کردني بېختېوېري و بېيېني داوې بې دابېن کردني پانتايېک له

بخت‌واری هم‌میش‌یی دکریت لئ سی د‌رمان‌وو د‌ست‌ب‌ر بکرت. ق‌یرانی ماد‌وو د‌رمانی (افیون) لئ ئ‌مریکا نموون‌یی‌کی س‌ر‌کیی، ه‌رو‌ها ت‌ما‌حی ماد‌دی پیش‌سازی د‌رمان تاک‌ ه‌کاری ئ‌م ق‌یران‌ نیی؛ ب‌کو گریمان‌یی‌کی بند‌تیی س‌بارت ب‌ بوونی م‌ر‌ق . ت‌نها ئ‌اید‌ل‌ژیای خ‌ش‌گوز‌رانی هم‌میش‌یی د‌توان‌ت لئ ئ‌استی فر‌واندا ئ‌وو د‌رمانان‌ د‌اب‌شبکات ک‌ لئ بند‌تدا پزیشکی ئ‌ارامک‌ر‌وو ب‌ کاری د‌ه‌خت‌ ب‌ ک‌سانی ت‌ندروست .

ب‌ب‌ک‌وت نیی ک‌ د‌یفید بی م‌ریس (1942-)، ئ‌لگ‌ریت‌م‌زان یان پس‌یی ئ‌ازاری ئ‌مریکی، د‌یان سا ل‌م‌وب‌ر ل‌دوان‌کی داو :
ئ‌نگ‌ ئ‌مریکی‌کانی ئ‌م‌م‌ ی‌ک‌م ن‌وو بن ل‌س‌ر ز‌وی ک‌ ژیان‌کی ب‌ ئ‌ازاریان ب‌ م‌اف‌کی د‌ستووری زانیب‌ت. ک‌ بریتیی لئ ئ‌ازاری ش‌رم‌زاری . ک‌م‌گ‌ای پزیشکی ئ‌ارامک‌ر‌وو ه‌اوت‌ریب‌ لئ گ‌ ک‌م‌گ‌ای ج‌ب‌ج‌ک‌ر ، ئ‌ازار وا ل‌ک‌د‌در‌ت‌وو ک‌ نیشانی لاوازی؛ ه‌رو‌ها ش‌ت‌ک‌ د‌ب‌ت بشارد‌ر‌ت‌وو یان ک‌تایی پ‌ب‌ه‌ندر‌ت لئ گ‌گ‌ای چاک‌کردنی‌وو ، ئ‌م‌ش ب‌ خ‌ی ل‌گ‌گ‌ ئ‌دای کارکردندا ناک‌ک‌ . لئ ک‌م‌گ‌ای‌کی چالاک‌ و ب‌ توانادا ج‌گ‌ای پاسیفیی‌تی ئ‌ازار‌کان ناب‌ت‌وو ، ئ‌م‌م‌ ئ‌ازار ل‌ ه‌ر ئ‌گ‌ر‌کی د‌رب‌ین ت‌د‌کر‌ت‌وو . م‌حکوم‌ ب‌ ب‌د‌نگی، ک‌م‌گ‌ای پزیشکی ئ‌ارامک‌ر‌وو گ‌گ‌ نادات ئ‌ازار زیندوو ب‌ک‌ر‌ت‌وو یان ل‌ وو‌ی زمان‌وانیی‌وو گوزارشت لئ خ‌ی بکات و ب‌گ‌ت‌ ب‌ س‌ز . ک‌م‌گ‌ای ئ‌ارامک‌ر‌وو ک‌م‌گ‌ای‌کی “ئ‌ایدیا” . قوربانی و‌همی خ‌‌ازیبوون‌. ه‌موو ش‌ت‌ک‌ پ‌ل‌ش د‌کر‌ت و پا‌اوت‌ د‌کر‌ت تاو‌کو‌ازی د‌ب‌ت.

س‌رسام بوون ه‌مای ئ‌ستای ه‌رو‌ها و‌و‌خت‌وو‌ی ئ‌ازار‌کانی‌تی. ئ‌وان ن‌ک‌ ت‌نها س‌ش‌یال میدیا، ب‌کو ه‌ژمونیان س‌پاندوو ب‌ س‌ر ه‌موو بوار‌کانی کولتوریدا . ناب‌ت ئ‌ازاری هیچ ش‌ت‌ک‌ بدات ، ن‌ک‌ ه‌ر هون‌ر، ب‌کو ژیان خ‌ی د‌ب‌ت لئ ئ‌ینستاگرامدا ت‌س‌ویر ب‌ک‌رت؛ ب‌و مانایی خ‌ای ب‌ت لئ لای‌تی توندو م‌لملان و ناک‌کی ک‌ ئ‌نگ‌ ئ‌ازار ب‌خش ب‌ت . ل‌بیرمان د‌چ‌ت ک‌ ئ‌ازار پاکی د‌کات‌وو و لئ گ‌گ‌ای پاک‌کردن‌وو کارد‌کات: کولتووری خ‌‌ازیبوون توانای پاک‌کردن‌وو‌ی نیی و ب‌م‌ج‌ر‌ر م‌ر‌ق لئ ن‌وان ئ‌و نیش‌ت‌وان‌یی ئ‌ر‌نیدا ک‌ لئ ژ‌ر وو‌ی ئ‌و س‌نبیر خ‌‌ازیبوون‌دا ک‌د‌ب‌ت‌وو د‌خنک‌ت. ئ‌م ش‌ر‌ف‌یی ل‌س‌ر موزای‌د‌ی هون‌ری م‌د‌رن و هاو‌چ‌رخ د‌ت‌ت: جا چ‌ م‌ن‌ت (۱۸۴۰-۱۹۲۶) ب‌ت یان کوونس (۱۹۰۳-۱۹۷۰)، یان ناوبانگ‌کانی مودینگلیانی، یان فیگ‌ر‌ر م‌ین‌کانی پیکاس‌ (۱۸۸۱-۱۹۷۳)، یان ک‌گ‌گ‌ ن‌گ‌ا‌و‌ن‌گ‌کانی ت‌ک‌ (۱۹۰۳-۱۹۷۰)، یان ت‌نانت تابل‌ی س‌ر ن‌ژ‌ن‌ک‌راوی لی‌نارد‌ (۱۴۵۲-۱۵۱۹)، ه‌موویان س‌ر ب‌ ب‌رزترین ب‌اک‌تی ن‌رخ‌کانن. پ‌د‌چ‌ت ه‌موو ب‌ره‌م‌

هونډريډ کان لږ يې كم ننگادا بگڼندرندو به هونډرمندكې (پياو)، و تا ادي قسې ناشرينيش دڅشكر بن . بڼلايې نې كمم و هونډرمندك ههواش ههواش لږم پلڼ نزيك دښتو:

لويس بڼرثوا كم به پيكرېكي زښلاچ ژماريكي پوانې نوي تماركرد. 32 مليڼ دلار نڅي(جاځاځا) فيلمې "The Spider" بوو، كم بهرهه مكي ساڼي نوو دكانه . بڼام تڼان ت جاځاځا كم زښلاچ كانيش لږې نوي ههههه بن به شوو يكي ناياب ازڼراون تڼو. لږ بهرهه مكي (ئاي ويويدا) ئخلاق به شوو يكي خراو تڼو و كم ئيلهامبڅش به رسامبوون. ئخلاق و ازيبوون لږ هاوژيان يكي سركو و تودا يې كتر دښن . ديزايني پيگي ئپزسيڼ كم دكاتو، لږ لايېكي ديكو و (جف كونز) هونډريكي نائخلاق ديكراتي ناياب دڅا تڼو و ئويش رسامكو، كاتك ووبو ووي هونډريكي دښتو، تاك كاردانو و لږيكي وځي پشته استي دكاتو و ئو و يې كم هاوار بكات: "واو!" .

ئمم هونډر ناچار ملڪچ بڼت به "رسامي". ئم بهه شكدنې هونډر تڼان ت به وستا كم نځا نيش هېچ نځك نيشان نادات. تڼان ت څريكي دڅر تڼو ناو ديزايني مډو. به نمونې پښانگاي پرتريتي ههههه رډراو لږگڼ فيدي يې كدا بوو كم نيشاني دډا ځنگي جلو بڼرگي ديزاين راني هاوچڅرخ چڼد جوان هاوئا هڼگ بوو لږگڼ تابل مڼوويي كاني لوكاس كراناخي گور (۱۶۷۲-۱۵۵۳) يان پيتډر پاو ووبڼنس (۱۵۷۷-۱۶۴۰). بڼگومان ئو پښنيار ش هڼوو كم پرتريتي مڼوويي نسخ يكي سر تاي وڼڼي سڼفي هاوچڅرخ بوو.

ښبيري څڼ ازيبوون ههكاري زڼريان هڼي. يې كم:

ئمم وون دكر تڼو به به بازارا كردن و به كاا كردن . بهرهه مڼ ښبيري كان تاد ت دوچاري فشاري به كار بڼردن دڼڼو، پويست وڼنايېك لږ څ بگرت كم گونجاو بڼت به به كار بڼردن ، به و مانايي چڼش بڅش بڼت . ئم گڼان لږ ښبيري و به ئابووري لږگڼ گڼاني ئابووري به ښبيري بههه ښبيري زياد به كاا به كار بڼرگان زياد دكرت . بڼڼڼي ئزمووني كولتووري و جوانكاري دډات كم ديزاين گرنگتر دڼت لږ بههه بڼكارهڼان.

كايي به كا بڼر كايي ښبيري داگير دكات. كااي به كار بڼر وځ بهرهه مي هونډري پڅشك ش دكرت. بڼم شوو يې كايي هونډر و به كار بڼردن تڼو به يې كتر دڼڼ، ئمم شځا دډات به هونډر سودمڼد بڼت لږ جوانيناسي به كار بڼردن و دوا جاريش چڼش بڼت . گڼي كولتوور به ئابووري و گڼي ئابووري به كولتوور يې كتر بههه دڼڼ، دابڼان لږ نوان كولتوور و بازگاني، نوان هونډر و

بکاربردن، نهوان هونر و پوپاگند ب همان چشن، تنانان هونرمندان ناچارن خیان وک نشاننی بازارگانی تمار بکن. خیان لگ بازارا دا دگونجنن و هست ب باشی خیان دکن ب ئوی سراسامیان بدست بهنن. هروها گگینی ئابووری ب شنبیری کاریگری لسر برههمهنان هی، برههمهنانی دوی پیشسازی غیر مادی دست دگرت ب سسر شو جراو جرکانی پراکتیکی هونریدا. دبست داههمهنانرانه بست بام وک ستراتیژیکی ئابووری، هاوکات داههمهنان گگ نادات تنها ب شو جراو جرکانی همان شتی خی نبت. ناتوانت جیاوازیکی تئاو بدستبهنت.

ئو نرننی شکاندنی نیی و ئووش ب بازار. هروها بازار و بازارگانی ل یکنتر دوور دکنونو، یان یکنتر ل دست دکن. ل سارددمکدا ک کایه هونر ب تئاوی ل کایه بکاربردن جیا بوو، ملکی لژیکی خی بوو هیچ چترکی ل چاو نهوان دکرا. هونرمندان خیان ل بازارگانی دوور خستو، تا ئستاش ئو ستی ئادرنه دروست ک دت: هونر بشدار ل دروست کردنی وداوی نامیی ل جیهاندا. بی پی ئو گوتی کارگری هونری خشگوزرانی ناکک ل گگ دستواژکان. هونر دبست توانای شککردن و بازار کردن و تکردان و تناننت بازاردانیسی هبت. هونر ل شوهمهکی جیاوازدا، هروها ماککی ل شوهمهکی غریبدای، ب دیاریکراوی ئم نامیی کار هونریک پکدنت، بازار ئو بشایه ک تئاو جیاواژکان ل گگ یوو دچن ژووروو. هر نرنی جیاواژکان ب تئاوی وا دکات هونر بتواننت ذرایه تی گاننوی خی لگگ سیستمی باودا بکات. سبارت ب خازیبون ب همان شو برردوام دبست. ب گوتی ئادرنه، "یککم وننی جوانکاری" لرزکک"یان هژانکک گوزارشت ل سرهمهاندانی جیاوازی دکات.

هشاریک ک توانای لرزین و هژانی نبت هشاریک بارجستکراو. ئو بتوانای ل ئزموونکردنی چونک ئم ل جوههرکیدا ئو بازاریه ک جیاوازی جوههریککی ددکوت، ئوی ک هی ل پیوندیدای ل گگ ئوی ک نریتی، ژیانک ک هموو بازارک بت بکاتوو، دیسان ژیانک ک ل جستدای. تاک شتک ک ژیان ب زیندووی دههمهنتوو "کاریگری کسانی دیکه ی". ئگگرنال دزخی ل یکنچوندا ب دلی دمهمهنتوو.

□

□ (ب پهنوسی ینگ - چول هان) و رگگانی ل ژاپونیو اکد الجبوری

دیدی ئایندکان بـ مرځـ . ياسين لـ تيف

هـرکـ مرځ لـ سـر پـيـکـانی وـستاو دارستان و ئـشکـوتـکـانی
بـجـهـشت، تـوی هـستی ئایینی و سـرسامی و سـرسوـمانی لـگـځـ ځـیدا
هـځـگـرت لـ بووندا . لـو چرکـ ساتـی مرځ چاوی کردـتـو و دـورو
بـرکـکی ځـی ناسیو و هـشیاری لا گـاـ ټـو ټـو ئاینیش بـشـکی
دانـبـاو بوو لـ بیر کردنـوی مرځـکان و کارگـری هـبوو لـ
دیاری کرنی پـیـو نـدیـکـانی بـرهم هـنـان و پـیـو نـدیـ
کـمـمـایـتـیـکان و شـلـوازی دا شتنی ژیان و پـیـو سـت بوون بـو
نـرمانـو کـ لایـن کاهینـکان و بـیان دیاری کراو ، موغ
وکاهینـکان نوښـرایـتی هـزی میتافیزیکیان کردوو بـ ټـکـختنی
شـلـوازی پـرستش و پا بـند بوون بـو نـرمانـو کـ بوون بـ بـشـک لـ
کولتوور و پـرستراو ، هـروها ئاین بـشـکی سـرکی ئایدلـژی
دـسـات بوو . .

ساکاری بیر کردنـوی مرځ سـر تـایـکان و نـبوونی زانیاری و
تـنـگـیـشتن لـ دنیاو کارساتـی سروشتیـکان فاکتی سـرکی بوو بـ
ئـوی بیرکـکی هـزی بانسروشتی بـتـ نـرم و کولتوری کـمـمـگای
مرځـفایـتی و ئاراستـی کردنی چـنـتی ژیانی ټـژانـی ئینسانـکان .
نـبوونی زانیاری مرځ وای کردوو ئاینـکان فاکتـرکی سـرکی بن
بـ چاندنی ترس لـ ناخی مرځـکان بـ چـشـک کارساتـی
سروشتیـکانیان لـ بوو بـ خالق و هـزکی بانسروشتی و پـرستویان
بـ ئـوی لـیان تو ټـ نـبت و بـمـایـکیان بـ سـردا نـهـنت ، ئیتر
لـو چرکـ ساتـو بیرکـکی پـرستن و خالق و خودا بوو بـ پیرزی
کـمـمـگا و بـشـک لـ کـلتوور، دواچار کـسانک کـ خاوان دـسـات
بوون ځـیان کردـ نوښـری خودا لـ سـر زـوی و هـدی هـدی ځـسـتی
خودایان لـ ځـیان بـر جـستـی کردو ځـیان ناو ناوداگان لـ
سـردـمی فیرعـونـکـانی میسری کـن و سـمـری میزوپـتـمیا بـ یونانی
کـن . تا هاتنی ئاینـیک تا پـرستـکان و کـو یـفـرمـکی ئاینی و
سیاسی ځـسـت بوونی خودایان لـ ئینسان سـندـو و لـ زـویـو

گواسترایوو به ئاسمان و وئایه کی پیرزیان په به خشی له دوتو کی هه ز کی نادیارو میتافیزیکدا ، ، که تا ئه ستاش زه رک له که م هه گای مره فایه تی دره ژ به هه مان هه وشي سه رده می کلاسیک ده دن . .

له استیدا له و قه ناغی ئایینه یکه تا په ره سته کان ته یدا سه ری هه داوه ئه و ئایانه جه رک بووه له بزووتنه وه ی که م هه ای ته دژ به ده سه اتی جه بروت و ئیمپراتره کان ، جه رک بووه له بزووتنه وه ی سیاسی و وه کو فره می حیزبی سیاسی سه رده می م ده رنه ی ئه ستای خه مان خه ون و خولیا یان به ده ست هه نانی جه بروتی ده سه ات بووه ، که چی سته مکاری و چه وسان دن وه هه مان شه وه ی په شوو به رده وام ده به ت ، ئیتر له و ساته وه به خه اپسکاندن له ژر ئه و سته مکاری ده ، یاخی بوون و هه چی به ره نگاری ده به ته ما کی مره قه کان و له چوارچه وه ی ئاینه کی دیاریکراودا نو ده خه مانغه ده کات و که سه کیش وه کو په یامه نه ره ده به ته ده م است و کاره زمای بزووتنه وه که وه ره چه ندن ئه و بزووتنه وه نو یه خه سه ته کی ئه پزسیه نی هه بووه ، به ام وئایه کی مقه ده سی په به خه راوه ته واوی هه وادارانی ئاینه که ملکه چی ده بن ، ئه میش ده به ته که سه کی ته تالیتارو بزووتنه وه که شه ده به ته سیسته م کی سه رتا پاکیری پیره زو هه ژموونی خه ده سه په نه ت به سه ر ته واوی جومگه کانی که م هه گاکه ی له به وار جه جیا جیا کانی زیاندا ، هه ره ئه ویش چاره نویسان دیارده کات و ، به یار له سه ر چه نی ته زیانی هه ژاننه یان ده دات ، چونکه ئه مانیش هه ده فیان زگار کردنی ئینسان نه بووه وه کو بوونه وه ره گه له کی سته م له کراو ته نه خه ونیان خه سه پانندن و به ده ست هه نانی جه بروتو پایه کانی ده سه ات بووه ، ئامانجیان زیاتر به که یله کردنی ئینسانه کان بووه له ژر په رده ی ئایین و خوداو په ره ستر او دا و که سیش نه یتوانیوه سه ره چه نی نه رمه کانی ئاینکه بکات ، چونکه سه ره چه نی کردن له و نه رمانه ی که په یامه نه ره به یانی دیاریکردووه کردار کی ناوازه و ناپه سه ند بووه و ده ره چون بووه له کایه ی موقه ده س و سزا که شه م ره گ بووه . .

فایله سوف ویلیام جه یمس (۱۸۴۲-۱۹۱۰) په ی وا بوو که ئیمانی ئایینی باوه هه که به مان وه که وابه سته ی هه زه که له ده ره وه ی دیارده گه ردوونیه کان. پشکنینی ئایینه به راوردکاریه کان یارمه تیده رمانه به ئه وه ته بگه ین که هه چی ئایینی له سه رانسه ری سه رده م کاندا په کسان نیه ، به ام سه ره ره ای ئه وش هه ند که هه گزی هاو به شه ته دایه . هه سته کردن به "پیره زیته" له هه موو بیرو باوه که ی ئایینه دا وه کی سه روه تی ده م نه ته وه . هه ره وه ها هه موو ئایینه که م یله کی به وونکردنه وه و له کدانه وه و ته گه یشته له خه ده گره ت، چونکه مره قه کان ئاگادارن که به هه زه کی سه ره و سه روه تی ده وره دراوون. به ام هه سته پیره زی قوه ترین بناغی هه موو هه گه زه کی ئایینی . ده به ت ئه و

استیـش بزانیـن هـر بزووتنـد و یـکی یـفـرمخواری کـمـمـایـیـتی لـ سـردـمـم دـرینـد کـانـدا سـری هـمـبـدایـی دـبـوایـی بـ ناو ئایین و ناوی ئایینی لـ خـی بنیایـی ، چونکـ پارـدایمی سیاسی و بزووتنـد و یـ کـمـمـایـیـتی ئـو سـردـمـم تـنـها ئایینی بوو ئـگینا لـ ئامانج و ئـرکـکـی خـی سـر کـوتوو نـدـبوو شکستی دـهـنا ، هاوکات بـ هـر ناوـکی تر ئـو ئیعترازو بزووتنـد وانـ بـ بـخـرایـی شکستی دـهـنا و نـیدـتوانی ئامانجـکانی خـی بـپـکـت ، بـ نموونـ لـو سـردـمـمـدا تـنـها بزووتنـد و یـ مانی و یک پارـدایمی ئایینی خـی بـک نـخست زیاتر و یکو بزووتنـد و یـکی کـمـمـایـیـتی یـفـرمخواری خـی بـیانکرد کـ چی شکستی هـنا و جگـ لـ ناوـکـی هیچ ئاسـوارو زیارـکی لـ مـژوودا لـ بـ جـ نـماوـتـو ، ئـمـمـم پـیـوانـکی زـر کـمی لـ چین ماوـتـو ، ئـگـر چی ئـم ئایندـ تـواوی بـژهـمـاتی ناوـاستی تـنبـوو ، ، ئایندـکان ئایدـلـژی گوزارشتی سـردـمـم فیودایـی و پاشماوـی قـناغـی کـیلایـیـتی بوون و نـیانتوانیو چاکسازی و دابـانی ادیکاـنانـی تـواو لـ قـناغـی کـیلایـیـتی بکـن و کـمـمـگای مـرـفایـیـتی لـ قـناغـی کـیلایـیـتی و بـگـوـزنـو بـ قـناغـی فیودایـی ، هـلوـستـکانیان شـرمانـو لـرزـک بوو لـ بـرامـبـر پـیوـندی کـیلایـیـتی. چونکـ خودی پیاوانی لاهوت و خزمـت کارـکانی چوار دـوری پـرـستـگان کـیلـو کـیلـداری سـرچاوـی بـ دـست خستنی داهات و سـرمایـیـ بوو بـیان ، ، تـواوی ئایندـکان نـیانتوانیو شکـمـندی و ئازادی بگـنـو بـ ئینسان و ئازادی ئینسان بـتـ سـنـتـزی بزووتنـد و کانـیان ، ئـمانیش ئامـرک بوون بـ تـکـشکاندنـی حورمـت و کرامـتی ئینسان لـ ژـر پـردیـ ئاین و پـرـستـندا ، ئـو ویستویانـ بریتی بوو لـ بـ کـرـستـی کردنـی ئینسان بـ پـرـستن و بـ ئامـر کردن ، ئایندـکانیش ویسویانـ هـمان بـوشی پـشـخـیان درـژـ پـ بدن و بـو و یـ مـژوو بـگـرن ، هاو شـوـی ئیمـرانتـرو سوـلتانـکان و پادشاکان ئینسانـکان بکـنـ سـرچاوـی بـ دـست هـنای سـرمایـیـو سامان ، چ بـ گـگـ خستنیان لـ کـگـکانی بـرهـم هـنای کشتوکاـیدا و ، چ بـ سوتـمـنی کردن و بـ خـراک کردنیان بـ چـرخاندنی ماشینـی جـنگـکانیان تا بـووبـری قـمـمـوی دـسـمـتـیان فرـوان تر بکـنـو و باجی زیاترو تاـانی زیاتریان جنگ بکـوت . کـواتـ دیدی ئایندـکان بـ مـرـق بـ تایبـتی هـر سـ ئایندـ ئاسمانـی کـ((یـهودی ، کریستان ، ئیسلام)) بریتی بوو لـ بـ کـرـستـی کردنـی ئینسان ، بـیـ لـ قورئاندا هاتوو و دـسـت : ((وما خلقنا الجن والانس الا ليعبدون)) واتای مـرـق و دـومان بـ پـرـستن دروست کردوو ، ئینسان هیچ نییـ تـنـها ئامـرک بـ پـرـستن ، پـرـستـنیش بـ لای ئایندـو بـ دیهـنای فـرمانـکانی خودایـی ،

فەرمانی خوداش ئاگەیانندی بندایەتی و جەبەجەکردنی جەوهەری
تەکستەکانیەتی ، خەداش نەوێندەری هەییە لێ سەر زەوی کە
پەيامه‌ندەکانن مەرقەدەت قسەو فەرمانەکانی جەبەجە بکات ، هەر
ئەوان کاروبارە ئاینیەکان بۆوە دەبن و ئامەژگاری مەرقەدەکان
چێکەن و چینه‌کان بە ئێوەی خودایان لێازی بێت و لایان توو
نەبێت . کەواتە ئاین هەرچەندە وەک بزووتنەوێکی یەفەرخواز خە
بەیان کردوو بەبەم نەیتوانیو بەختەوێری و ئاسودەیی بە مەرقە
دەستەبەر بکات ، بەکو درێژپەدەری هەمان ئۆشی ستەمکاری و
چەوساندنەو بوون . فەرمانەکانی خوداش بە دیه‌نەنی فەرمان و
بەیارەکانی خودا و پەيامه‌ندەکان کە بریتیە لێ ئاگەیانندی خە بە
کەیلە کردنە بە ئەوان و خە بە سوتەمەنی کردنە بە جەنگەکانیان و ،
هەروەها بکوژیت و بکوژرێت لێ پەناوی بە جەگەیانندی کەمەکان
فەرمانخوازی ئاین و پیاوانی لاهوت تا بتوانن تەنانە زیاتر بە
دەست بێنن ، هەروەها بە جەگەیانندی ئۆ و ئۆسمی ئاینی . .

تەنانەت ئاین سەرچاوەی چاندنی ق و قین بوو لێ دەی مەرقەکان
بەرامبەر یەکتەر بێ ئاینی یەهودی دەتە ((ئەمە نەتەوێ
هەبێژدراوی خەداین لێ سەر زەوی)) بەو مانایە حەقیقەت تەنها لای
ئەمەیی ، ئێوانیتەر تەنها وەک ش و نا ئێسەن ، ئەم دید
تەتالیتار سەرتاپاگیر ترسناکە ، گوزارشت کردنە لێ سەیندەوێ
ئێوانیتەر و لێ ناو بردنی جەوازی بیرکردنەو کایە تورالانیزم ،
ئەمەیی ماکە تەواوی ئاینەکان بەرامبەر ئینسان ، هەرگیز ژیان و
ئازادی مەرقەجە بایەخیان نەبوو .

ياسين لـ تيف

□

وێرگەکانی فەلسەفی و فەلسەفە
وێرگەکان - جەبەجەکانی

ســـــترا تيژي . . . و . ل

ءرر بیدو : ياسين ل تيف

نووسینی: د . زهیر خويلدي

پشکي

"وړگڼان بریتیی ل وداوگ لک ک کارگري هاوشووی ه ی ب
نامرازی جیاواز" (په فالري)

وړگڼانې فلسفې بوارکي ئا ز ل و تدد پت ک تها
گواستندووی دقې فلسفې ب ت ل زمانک و ب زمانکي تر ،
هاوکات پویستی ب تگگیشتنکی قوو ه ی ل کنتکستی شنبری
و زمانوانی چمک کان ک بیرک فلسفیی کان دروست دکن .
بم سام فلسفې وړگڼان بریتیی لنگدانووی تیږی ل س
سروشتی وړگڼان و ئامانج کانی و ئانگاریکانی، لگگ گرنکیدان
ب چنی تی کاریگری زمان ل س ر به ره مه نان و گواستندووی زانین.
ئامانجی ئم توثریندووی ئووی ک شیکاریی کی قوو وړگڼانې
فلسفې و فلسفې وړگڼان پشکش دکات ل گگی ب بازکی
ستراتیژی و ک ل س ر بندمای لککیندو ل ئان نگاری زانستی و
زمانوانی و شنبری ، ل ه مان کاتدا پشنیاری ستراتیژی کان
دکات ب مامم کردن لگگ ئم ئان نگاریان. باب ت ک ل گگی
چوار ت وری س ر کیدو و باس دکر ت : (۱) پناسی وړگڼانې
فلسفې و فلسفې وړگڼان، (۲) ئان نگاری زانستی و زمانوانی،
(۳) کنتکستی شنبری و مژووی، و (۴) ستراتیژی کانی
وړگڼانې فلسفې ، چن وړگڼانې فلسفې سود ل فلسفې
وړگڼان و ر دگر ت ؟ .

(پناسی وړگڼانې فلسفې و فلسفې وړگڼان)

وړگڼانې فلسفې د ب ت ووب ووی ئ و سختی و دژواریان ب ت و
ک ب ب شواندن چمکی دقې س س بگ ی ن ت ، ل ه مان کاتدا
هووی خی بخات گ ب پاراستنی د و م ندی چمک و ج وازی
ورد کان .

(وړگڼانې فلسفې)

وړگڼانې فلسفې بریتیی ل پراسی گواستندووی دقې
فلسفیی کان ل زمانکی س رچاو و ب زمانکی ئامانج، ل ه مان
کاتدا پاراستنی وردبینی چمک و بستنی فیکری دقې س س.

وهرگهانی فلسفی جیاوازه له وهرگهانی ئهدهی یان تهکنیکی بهههی سروشتی ئهستراکتی دهقه فلسفهفیهکان که ههندهک جار به مه بهست ناوون و ته مومژاوین و پشت به چه مکه شهنبیری و زمانهوانیه تایبه تهکان ده بهستن. به نمونه وهرگهانی زاراوهی وهک دازاین "Dazein" له هایدگهردا یان (emeepist) له ئهستهدا پهویستی به تهگهیشتهکی قووه ههیه له چوارچهوهی فلسفهفی و زمانهوانیدا .

(فلسفهفی وهرگهان)

فلسفهفی وهرگهان بریتیه له نگدانهوهی خهگرانه له سه سهروشت و ئامانه و سنوورداربوونی وهرگهان. ئه مه فلسفهفی په پرسیارگه له که له خه ده گهت سه بارت به ئه گه ری گواسته وهی ماناکان له سه رانه سه ری زمانهکاندا، هه روهه کاریه گه ری زمان له سه ر بهرکردنه وه و په یوه نده وهرگهان به ناسنامهی شهنبیری وه. فه یله سوفانی وهک واته ته ره بنیامین، له وتاره که یدا به تایتیه "ئه رکی وهرگه" (۱۹۲۳) و جاک ده ریدا، له به ره مه که یدا سه بارت به هه وه شانه وه گه ری، ته وانهینه کی قووه یان په شکشه کردوه سه بارت به وهرگهان وهک په سه یه کی داهه نه رانه و که شه دار . بنیامین په ی وایه وهرگهان ئامانه جی دووباره به ره مه نهانه وهی ده قی سه سه ن نیه به شه وه یه کی یه کسان، به که کو زیاته دروستکردنی "ژیانه کی نو" یه به ده قه که به زمانه کی ده که. له کاته که دا ژاک دریدا سه رنه ده خاته سه ر مه حابه بوونی وهرگهانی ته واه به هه ی فره یی سروشتی ماناکان له زماندا .

(ئه نگاری زانسته و زمانه وانی له وهرگهانی فلسفه فیدا)

(ئه نگاری زانسته)

ئه نگاری ئه پیسته مه له ژی په یوه سه ته به سروشتی زانسته فلسفه فی و چه نیه تهی گواسته وهی له سه رانه سه ری زمانهکاندا. زه رجار ده قه فلسفه فیهکان له و چه مهکانه ته ره ده بن که پشت به چوارچه وه یه کی تایبه تهی زانسته دیاریکراو ده بهستن به نمونه: فره مانا: زاراوهی وهک "Being" له فلسفه فی ئه ژاوادا یان "Tao" له فلسفه فی چه نیدا چه ندین مانای هه ده گرن که ناتوانه ته له زمانه کی ترده به یهک وشه کورت به کره ته وه.

که که ته کسته ئه پیسته مه له ژی: ده قی فلسفه فی له چوارچه وهی زانسته تایبه ته دا ده نو سه ره ته. (وهک ئه یدیه الیزمی ئه مانیه یان بوونگه راییه.) وهرگه شه په ویستی به ته گه یشته هیه له مه که ته کسته به ئه وهی به وردی ماناکه ی به گه یه نه ته.

(ئه نگاریه کانی زمانه وانی)

زمان ئامراز کی فلسفہ ہے، یہی ہے رگ انکاری کے لئے زمانہ کا کاریگر۔ لیکن سہ ماہی کے لئے نہ تو توحید کا زمانہ و انیدہ: "نہی کے زمانہ" ہمیشہ و شہی ہاوتی ورد کے لئے نہی زمانہ کا نہی ہے۔ یہی نمونہ و رگ انی زار اوے "Geist" (ح/ع/ق) کے لئے فلسفہ ہے ہیگہ دا کے زمانہ کے بی پیوستی کے ہی بزاردن ہے کے لئے نہی وان "ح" کے لئے "ع/ق" دا، کے لئے نگہ ہر دو و کیان و اتا کے ہی وازیان ہے۔ (یہ زمانہ کوردیش ہے روایہ، و. ک.)

پہلے کے لئے: زمانہ: جی وازی کے لئے زمانہ زمان کے لئے نہی وان زمانہ سہ ماہی و زمانہ ئامانج، کے لئے نگہ کاریگر کے لئے سہ ماہی کے لئے ہی کے لئے کان ہے۔ یہی نمونہ زمانہ کے لئے بی مہی کے لئے و پہلے کے لئے مہی کے لئے، کے لئے کاتہ کدا کے لئے ئینگیزی کے لئے استہ و خہ تر ہے۔

مہی و و گہ راہی زمانہ وانی: زہر جاز زار اوے فلسفہ فیہ کان مانہ خہ یان کے لئے مہی و زمانہ و و رگہ گرن، یہی نمونہ و رگہ انی دہ قہ کانہ ئہ فلاتون پیوستی کے لئے تہ گہ یشتن کے لئے زمانہ یہ نانی کے لئے وکہ ننتہ کستی کے لئے شہیری کے لئے ہے۔

(زہ مینہ کے لئے شہیری و مہی و و یہ کان کے لئے و رگہ انی فلسفہ فیدا)

(پانہی کے لئے شہیری)

و رگہ انی فلسفہ فی تہ نیا گواستہ و و شہ کان نہی، کے لئے کو گواستہ و و ئہ و شہیری کے لئے دہ قہ کے لئے ہر ہہ مہ نانو، یہی نمونہ: و رگہ انی دہ قہ کانہ ئہ بن و شہ کے لئے سہ دہ کانہ ناوہ استدا کے لئے زمانہ لاتینی تہ نہا گواستہ و و زمانہ وانی نہی ہوو، کے لئے کو پری سہی کارل کے لئے شہیری ہوو کے لئے نہی وان فلسفہ فیہ ئیسلامی و مہی سیدہا، و رگہ انی فلسفہ فیہ چینی (وہ کے لئے نفہ شیزم) کے لئے زمانہ ئہ ئا وایہ کان زہر جاز و و ہہ و و کے لئے دہ ہہ و و ہہی جی وازی کے لئے ہا کولتووریہ کانہ و، وکہ جہ ختہ رنہ و کے لئے سہر کے لئے مہ گہ راہی کے لئے رامہ رہہ تاکہ راہی،

(چوارچہ و و مہی و و ی)

زہر جاز دہ قہ فلسفہ فیہ کان پیوستہ بن قہ ناغہ مہی و دیا ریکرا و و، یہی نمونہ: و رگہ انی دہ قہ کانہ کانت کے لئے سہ دہی بیست و یہ کے لئے مہ پیوستی کے لئے تہ گہ یشتن کے لئے ہے کے لئے چوارچہ و و مہی و ی ئایدیالیزی ئہ مانہ کے لئے سہ دہی ہہ ژدہ ہہ مہا، گہ انکاری کے لئے مانہ دا، کے لئے تہ پیوستہ بوونی کات و رگہ انی و شہی دہ کرہت چہ و اشہ کارانہ ہے۔

یہی نمونہ و شہی "عہلم" کے لئے زمانہ کے لئے بی کے لئے نہا کے لئے شہ و یہ کی گشتی ئامانہ ہے کے لئے زانہن، کے لئے کاتہ کدا کے لئے مہ ہہ گری و اتا گہ لہ کے لئے پیوستہ کے لئے زانستی مہ رنہ و۔

(کاریگر کے لئے نا و گہ)

وَرگَرگانی فیلسفی پرسی کی یکلای نه نیی، بکو کاریگری
د نوخت ل سار هردوو زمانی سارچاو و ثامانج . ب نموون
وَرگَرگانی فیلسفی ی نانی ب زمانی عری بی ل سارد می ع باسیدا
کاریگری ل سار پرسی ندنی زمانی عری بی ه بوو، ب و پی پی
زاراوی نوی وک "جوهه ر" و " پانتای" د رکوتن ب گ یانندی
چ مک کانی ئ رست .

١٠ (ستراتیژی کانی و ورگَرگانی فیلسفی)

ب زابوون ب سار ئ و ئانگاریانی ساری و، و ورگَرگانی کان د توان
ستراتیژی تایب بگرن ب ر ب دنیا بوون ل و ورگَرگانی ورد و
کاریگری رانی د ق فیلسفی کان. ئم ستراتیژیان بریتین ل:-

١١ (ستراتیژی کانتکت)

ت گ یشتن ل چوارچوبی فیلسفی: و ورگَرگانی د بت چوارچوبی فیلسفی
د ق ک بخوخت و. ب نموون و ورگَرگانی د ق کانی نیچ پی ویستی
ب ت گ یشتن ل چوارچوبی بوونگ رایی و خذی م د رنیت ه ی.
ت بی: زیادکردنی ت بی ثری و یان پشکی ب ئوی چ مک و
چوارچوبی شنبیری د قی س سون وون بکا ت و .

١٢ (ستراتیژی زمان وانی)

ه شتنوی زاراو س ن کان: ل ه ندک حا تدا ننگ باشر ب
ک زاراو س ن کان ل گ وونکردنوی مانا کانیاندا
به رت و. (و و ورگَرگانی "logos" وک خی ل گ ک م نت کی
وونکردن و.)

گونجاندنی زمان: گونجاندنی د ق ل گ زمانی ثامانج و ل ه مان
کاتدا پاراستنی مانا .

١٣ (ستراتیژی شنبیری)

ن و ندگیری شنبیری: و ورگَرگانی و ن و ندگیری کی شنبیری
کارد کات، ه و دات ب گواستنوی ب ها و گریمان شنبیری کان
ک پیوستن ب د ق ک و. ب نموون و ورگَرگانی د ق کانی بودا ب
زمانی عری بی پی ویستی ب چاوکردنی جیاوازی نوان ب ها کانی
ژ هات و ئیسلامی ه ی. دیالک ل گ خوخت ران: خست ووی د ق
ب شو ویک ک خوخت ری ب ثامانج گیراو ه ست ب و بکات ب شک ل
دیال کی فیلسفی، ل گ ی ب کاره نانی زمانی ئاشنا یان ئ و
نمونانی ک پیو نیدارن .

١٤ (ستراتیژی داهخت ران)

دووبار د دوستکردن و: وک بنیامین پشنیاری کردو، و رگوان د توانت پر سږی کی داهن ران بټ کټ ئامانجی هټنان دی د قټک ل چوارچو سږی کی نو د، نټک هټو ددان ب ټ کسانیی وش یی. هټو شادن و و ل کدان و: و رگوان ب ئیلهام مو رگردن ل جاک دریدا، د توانت ټټ باز کی هټو شانندن و بگرټ بټر کټ تیشک د خات سټر فریی ماناکان و ټټگ ب د قټک د دات کټ نا وونیی و تټ موثر او فټلس فی خټی بپار زت .

ټټ ستراتیژی تټ کنټل (ټریا)

ټټ کارهټنانی ئامراز د جیتا ټټکان ، سود و رگردن ل پټگټی داتاکانی زمانوانی و فټلس فیټکان ب تټگټیشن ل زار او کان و مټزوو کانیان . هاوکاری نوان پسپټر کان : یانی کارکردن ل گټ فټیل سټوف و زمانزان و مټزوونووسان ب دټنیابوون ل وردی و رگوان کان .

ټټ (ټټ خنټ)

ټټ ټرییی زمانوانی: هټ ندټک دټټن و رگوانی فټلس فی ټټنگ بټټ هټی ټټ ټټگټراییی ئیپیستم لټژی، کټ ماناکان ب شټو سږی کی ټیشن یی ل نوان زمانکاندا د گټ درټن.

ټټ دټستدانی سټ نایټی: هټ ندټک ټټ خنټ ل و رگوانی فټلس فی دټگرن، دټټن ټټنگ ب شټک ل قووایی دټقی ټټسټن یان تایبټ تمندی ټټ شنبیری ل دټست بدات. ئانگاری ئټ خلاقی: و رگوان لوان ټټ وو بټ وووی تټ مټی لایټنگری بټټ و ئټگټر هټ ندټک ل کدان و بټسټر ئوانی تردا هټ بټرټ .

ټټ (کار یگټری)

ټټ و رگوانی فټلس فی بټ شداری کرد ل دوستکردنی پردی نوان ټټ شنبیریټکان، وک گواستند و فټلس فی ټټنانی ب جیهانی عټر بی- ئیسلامی، کټ دواتر کاریگټری لټسټر بیری ئټ وروپای ټټ ژناوا هټ بوو. فټلس فی و رگوان ئیلهام بټ خوش بوو ب و رگوانی ټټ وټی نو و توټریند و ټټ شنبیری دوا کټ لټ نیالیزم ، هټ روها و رگوان بوو تټ ئامراز کټ ب تټگټیشن ل شوناس و جیاوازی .

ټټ (ئټ نجام)

ټټ «و رگوان کان ئاسی مرټف وجیهانی فرټوان کرد ، ل هټ مان کاتدا یارمټ تیدر بوو ب تټگټیشن ل گټلانی دوور .» و رگوانی فټلس فی و فټلس فی و رگوان نوټنټرایټی دوو بواری سټریټ کټ وټوو دټکن کټ پټویستیان ب ټټ باز کی ستراتیژی هټ ی کټ

ئاستەنگ زانستى و زمانەوانى و شنبیریەکان لە بەرچاو بگرێت. بە گرتنەبەری ستراتیژیەکانى کەنتەكست و زمانەوانى و شنبیری، هاوکات پشتبەستن بە ستراتیژیەکانى کەنتەكست، زمانەوانى، شنبیری و داهەنەن، وەرگەڕانەکان دەتوانن بەسەر ئێم ئاڤنگاریانەدا زان بن و وەرگەڕانەك دروست بکەن کە ئێمە دەقی سەن بپارێزێت، لە گەشتەبەستەکاندا گۆشتن و مانادار لە چوارچێوەى نوێدا. وەرگەڕانەى فەلسەفەى لە هەمان کاتدا وەک پڕۆسەى کە داهەنەرانە و خەندەگرانە دەمەنەتەو، هاوکات بەشداری دەکات لە دەوڵەتەى نەکردنى گفتوگۆى فەلسەفەى لە سەرەتایى زمانەکان و شنبیریەدا. ئێمە توێژینەوێتە جەخت لەسەر گەرنەگى هەشیاری لە ئاڤەزەکانى پەيوەست بە وەرگەڕانەى فەلسەفەى و پەيوەستى پەڕپەدانى ستراتیژى داهەنەرانە بە چارەسەرکردنى ئێمە ئاڤەزەکانە دەکاتەو. ئایا بەکارهەنانەى فەلسەفەى وایکردوو وەرگەڕانەى بتوانێت بەسەر دژواری و سەختیەکانیدا زان بێت؟

(د. زهیر خویلدی)

سەرچاوە - انفاس نە - بەروار ۱۹ ئۆکتەبەر ۲۰۲۵

a

چەپەنگەرایى ژەل دەخەزێت
نەوان مایکەرکەمە نەیزم و
فەلسەفەى جیهانى سەیدەمدا... و.
لە عەبەدەتەو: یاسین لەتەیف

□

نووسینی: د. زهیر الخویلدی..

پەڕشەکی

”چەپ” لە وانگەى جەل دەلەزەو بە پەلەى یەكەم ئامازە نیە بە

پارتنیکی سیاسی یان ئایدۆلۆژیاییکی دیاریکراو، بۆبۆستۆکی بۆ هۆبۆستۆکی لۆسۆر بنۆمای دروستکردن و دووپاتکردنۆوی جیاوازی و بۆرنگاربوونۆوی نۆرم و پۆکھاتۆکانی دۆسۆات دامۆزراو . هاوکات پۆیۆبۆستۆ بۆ کارلۆکی کارگۆری چالاکانۆ لۆگۆ جیھاندا لۆ گۆگۆی پۆسۆی خۆبۆندنۆ و لۆکدانۆوی “ادیکانۆ”. کۆ ئاۆنگاری گۆگانۆوی باۆادۆست و خۆبۆقاندنی توانا نوۆکان دۆکات ، نۆک گۆنجان لۆ گۆ گۆتراوۆکانو سیستۆمی دیاریکراوی پۆشۆخت، بۆتکردنۆوی پۆلۆ پۆشۆختۆدیاریکراوۆکان:

چۆمکی “چۆپ” لای دۆلۆز گۆزارشت نییۆ لۆخۆگۆنجانۆدن لۆگۆ سپۆکتیریمی (الطیف) سیاسی تۆقلیدی ، بۆبۆکو بۆخۆگۆرۆدنۆ لۆ مۆیلی پۆبۆنکردن و پۆناسۆکردنی شتۆکان . بۆ ئامانۆدان بۆوی کۆ ئۆم پۆبۆنکردنۆ زۆرجار خۆمۆت بۆ بۆهۆزکردنی پۆکھاتۆکانی دۆسۆاتۆ ئۆستا دۆکات.

لۆ ئامۆزگۆرتنی جیاوازی و گۆگانۆکاری .

“چۆپ” لای دۆلۆز لۆ ئامۆزگۆرتنی جیاوازی و گۆگانۆکارییۆ- هۆروۆها پۆسۆیۆکی بۆردۆوامۆ گۆاستنۆو و گۆگانۆکارییۆ کۆ بۆرنگاری چۆقبۆستن و یۆکسانیی دۆبۆتۆو.

خۆبۆندنۆو و شیکردنۆوی دۆندۆی،

ئۆمۆش بریتییۆ لۆ مامۆبۆکردن لۆگۆ دۆق و بیرۆکۆکان بۆ شۆویۆکی “دۆدانۆ” و هۆوۆشانۆدنۆویان و دۆبارۆ کۆکردنۆویان و دروستکردنی مانا و پۆیۆندی نوۆ کۆ گۆ نووسۆرۆ سۆنۆکان مۆبۆستیان نۆبووبۆت.

بۆ سیاسیکردن وۆک نۆرم .

دۆلۆز پۆشنیاری ئۆو دۆکات کۆ پراکتیکی سیاسیکردنی چۆپ- کۆ بۆردۆوام گۆمان و ئاۆنگارییۆ نۆرمۆ دامۆزراوۆکان دۆکات، دۆتۆوانۆت بۆتۆ پۆوۆرۆک بۆ مامۆبۆکردن لۆگۆ ناکۆکییۆ فۆلسۆفییۆکان و دروستکردنی ئۆگۆری نوۆ.

لۆ دۆرۆوی مۆدۆرنۆتۆ .

میتۆدی دۆلۆز تۆگۆیشتنی مۆدۆرنۆتی چۆپ تۆدۆپۆبۆنۆت ، کۆ زۆرجار پۆشت بۆ بیرۆکۆی جۆگیر و پۆشکۆوتنی هۆوی دۆبۆستۆت. دیدۆکی زۆر نۆرمتر و دینامیکتر بۆ واقعی بۆنیاد دۆنۆت . هاوکات گۆگانۆکاری و

جیاوازی بـردـوام لـ جـوـهـرـیدا ئـامـادـنـ. بـو مانایـی ئـاراستـی
چـیـگـرایـی لای دـلـلـز بـ واتای بـشـداری چالاکانـ لـ دروستکردنی
جیهانـکی کراوـتر و دینامیکتر و هـمـچـشـنـتر. جیهانـکی کـ
بـردـوام لـ پـرـسـنـدندایـ و بـرـنـگاری هـزـکانی یـکسانی و
کـنـترـل دـبـتـو.

دقی دیالک .. "چپ" واتای چیی؟

وـک لـ وتارـکی پـشـودا ئـامـاژـم پـدا، "ئـبـسـدـر" هـرگیز
وـرنـگـدراوـتـ سـر زمانی ئینگلیزی (لانی کـم، بـپـی ئاگاداری
من). لـرـدا بـشـداری بـچووک و نامـی من لـ کارـکی وـها گـورـدا.
ئـمـ کـتایـی ئـو "بابـتـ" یـ (جیلی چـیـگـرایـی) کـ تیایدا ژـل
دـلـلـز لـ دوو بـشـدا پـناسـی "چـپـوون" دـکات کـ مانای چییـ.

بـشی دووـم وونکردنـو یـکـ بـ زاراو یـکی زـر سادـ بـ چـمکی
"بوون" کـ لـگـ فـلیکـس گواتاری لـ پـرتوکی "هـزار وـو تـختـ"
بـرهـمان هانیوـ.

کلـر بارنیـر: مانای "چپ" بوون بـ تـ چی دـگـ یـنـت؟

ژـل دـلـلـز: باشـ ئـستا پـت دـمـ کـ ناتوانـت حکومـتـکی چـپ
هـبـت. ئـمـ بـو مانایـ نییـ کـ جیاوازی لـ نـوان حکومـتـکاندا
نییـ. باشتـرین شـت کـ دـتوانـن هیوای بـ بخوازین حکومـتـکـ کـ
پاـپـشتی بـشـک لـ داواکاریـکانی چـپـکان بکات، لـکاتـکدا
حکومـتـکی چـپ بوونی نییـ. چـن پـناسـی "چـپ" بکـین؟ من ئـمـ بـ
دوو شـو دـمـ یـکـم: کـشـی تـگـیـشتـن. کـشـی تـگـیـشتـن واتای
ئـو یـ "چـپ نییـ" ئـمـش لـ ناوـنـشـانی پـسـتـو دیار، چـپ
نـبوون واتـ لـ خـم و شـقامـکـم و لـ شارـکـم و لـ وـا تـکـمـو
دـست پـبـکـم و دواتر لـ وـاتانی ترـو. ئـمـ لـ خـمانـو دـست
پـدـکـین و لـ بـر ئـوی ئـمـ ئـمـتـیازمان هـیـ و لـ وـا تـکی
دـو مـنددا دـژین، پـرسـیار دـکـین کـ چـن دـتوانـن بـ تـپـبوونی
کات ئـم دـخـ بـپارـزین. ئـمـ هـست بـ هـندک مـترسی دـکـین، ئـم
دـخـ ناتوانـت بـ ماو یـکی زـر بـردـوام بـت، ئـمـ دـکـین "بـمـ
چینیـکان زـر دوورن، چـن دـتوانـن ئـوروپا بـ تـپـبوونی کات
بـپارـزین؟" چـپ بوون بـ پـچـوانـو یـ. ئـو درک کردنـ وـک
دـوترـت ژاپـنیـکان درکی پـ دـکـن. ئـوان وـک ئـمـ هـست
ناکـن، بـکو پـش هـموو شـتـک هـست بـ دـورو بـرکـیان دـکـن
دـن: جیهان، کیشوـر، ئـوروپا، فـرـنـسا و هـتـد ... ، شـقامی

بیزارتی من. ئۆم دیاوردی درک کردن، بام شوو یی یی کیم جار
هست بئاس دیکین.

کلاڻر بارني:ر: لڻ استيدا ڙاپڻ نييڻ کان ڇڻ پ نين! ؟

ئۆزى دىللىز: ئۇمۇ ھەككارىكى نىيە. لىم دركىردىن دا ئۇوان چەپن بى
 واتايىكى تر چەپن. يىكىكىمجار ئاسە دىبىنىت دىزانىت زىر ناخايىق نەت
 مەھالە ملىەنان كەس كە بى برسەتى دىمرن، ھەشتا بتوانن خەللىاگر بن
 بى ماۋى سەد سا . بىمەم لى كەتايىدا بىرگە ئۇ ستەمكارىيە
 ھەلە ناگرىن ئۇمۇ كەشەيىكى ئۇخلاقى نىيە، بىكەكو كەشەي
 تەگەيشتە. ئۇگەر بى ھەموان دىست پە بىكەين ئۇۋا ئۇمە چەپىن.
 ئۇمەش بىۋ مانايەي كە دىتوانىن ئۇم پىرسانەش چارەسەر بىكرەن ،
 ئۇمە بى ھىچ شەۋەك بىۋ مانايە نىيە كە بىبەين دىبەت ئۆزەي
 لىدايەك بوون كەم بىكەينەۋ و ... ھەتد. چۈنكە وتنىۋا تەنھە
 ئامرازەكى تر بى پاراستنى ئىمتىيازاتى ئۇۋروپا مەبەست ئۇۋ
 نىيە. لى ەستىدا بىيارەك پەيۋەندى بى دىزىنەۋەي ەكەشتە
 جىھانىيەكانەۋ ھەيەكە ئۇم كەشانە چارەسەر بىكات. چەپ بوون واتە
 بزانىن كە پىرسەكانى جىھانى سەيەم لى ئۇمە نىزىكتەرن لى
 دراۋسەكانەمان بىستە كەشەي تەگەيشتە نەك كەشەي ەكەكى جوان
 ئۇۋ جەۋھەرى چەپ بوونە بىمە.

دوو م: چې پ بوون به من پرسی گانکارید ه رگیز گانکاری به کمیند بوون نوستت. له استیدا چې ه رگیز زړیند نی و به کار کی زړ ساد ش. چونک زړیند وا گریمان د کات تانانت کاتک نیم دنگ ددین که زړترین ژمار ی خکک تها دنگ به شتک نادان. زړیند گریمان ستاندارک د کات. له جیهانی ژنوا وادا نو نرمی که ه موو زړیند یکه گریمان د کات بریتیید له نر، گور سا، هتر س کسوال نیم مان له شارد د ژین. ژنرا پاوند و جویس شتگ لکی له و چې شن یان گوت، به یار که ئایدیا نیم نیم ستاندارد. به یی سروشتیید که زړیند له کاتی دیاریکرا ودا نیم ستاندارد به دست بندت. هر وندی پیاوکه، گور سا، هتر س کسوا، له شارد د ژین تا نیم و اد یی که د توانم نیم زړیند کس نیی، نیم کس نیی، ستاندارد کی به تا به سادیی ژمار ی کی زړ له خکک هان، زړترین ژمار ی خکک خیان درک به و د ککن که لم ستاندارد به تا دان، به نام ستاندارد که له خودی خیدا به تا. کاتک ژنان نیم ژمار د کرکن و د چنن نو زرایه تیو و یان که مایه تیکی دوو م و به پووری که م ککیان سبارت به ستاندارد، به نام چتر؟

هـ موو بوونځ کان هـن کـ بـ بوونی کـ مینځ داد نـرتـ. ځـوځـی
مـ بـ ستم څـنځـکان څـنگـلـکی سـروشتی نیـن بـکو بوونیان هـیـ ،
ځـگـر څـنان بونیان هـ بـت کـواتـ پیاوایش بوونیان هـیـ ، پـشتر
باسی بوونمان دـکرد وکـ ځـاځـ منداځـان بوونځکیان هـیـ ځـوان بـ
سروشت منداځـ نیـن. هـ موو ځـم بوونانځـ بوون بـ کـ مینځـ.

**کلـر بارنیـ: کـواتـ تـنـها بـشـر بوونی ځینسانیان نیـ، ځـم
سختـ!**

ځـ ځـل دـلـز: ناتوانن، ځـو ځـرمـکی زـرینځـیـ. مرځـی پـگـیشتوو
بوونځک نیـ دـکـرت مرځـ توانای بوونی هـ بـت ، بـم شـوځـیـ
دـبـت بـشـداری پرـسـکـانی بوون بـ کـ مینځـ بکـن ، چـپ کـی
پرـسـکـانی بوون بـ کـ مینځـیـ . بـیـ دـتوانم بـ شـوځـیـکی سـتـیـ
بـمـ: زـرینځـ کـس نیـ کـ مینځـش هـ موو کـسـکـ ځـم واکـای چـپ
بوونځـ. بزانیـ کـ کـ مینځـ هـ موو کـسـکـ و دیاردی بوونیش لـر دا
ځـوودـداتـ.

ځـ " ځـ بسیدـر " لـ ۲۱ ځـوزـیرانی ۲۰۱۱ بـا وکـراوـتـو
چاوپـکـوتـنـکـ لـگـځـ ځـل دـلـز، کـماوـی ځـوت کـا تـزمـر و نیو
دـخـایـنـتـ. لـ ساـی ۱۹۸۸ لـلایـن کلـر بارنی خوځـندکاری پـشـووی و
هاوځـ نـزیکـکـیـو تـواو بوو و لـ بـر هـمـهـنـان و دـر هـنـانی پـیـر
ځـندر بـوتـانگ . پـمـوايـ نایا بـترین پـشـکیـ کـ مرځـ ځـونی پـو
بـینـت بـ تـگـیشتن لـ فـلسـفـی ځـل دـلـز، چـونکـ لـم قـیدـیـدا
زما نـکـی زـر سادـیـ لـوځـی لـ کـتـبـکانیدا بـکارها توو (لانی کـم
لـ زـر بـانـدا). ځـم بـمـگـنامـیـ بـ ناوی Abécédaire ـ، کـ
تیايدا کلـر بارنـت و ځـل دـلـز کـمـمـکـ بابـت و کـشـ ځـا وگـځـ
دـکـن کـ وکـ یـک تـوـر پـشـنـیار کـراون بـ هـر پـتـک لـ پـتـ
ځـبـجـدیـکان .

شـرځـ

دـلـز و مایکـر کـمـنـزم ..

ځـ ځـمانجی بابـتـکـم : دـلـز کـمـکـ سوور ځـنگـ سـیـر بـت
فـلسـفـی دـلـز بـ ځـنگـی کـمـنـزمـو گـر بدـین. بـمـام لـ گـځـ
ځـو شـدا باسی من لـسـر ځـو استیـیـ کـ دـلـز یـکـکـ بوو لـو
فـیـلـسـوفـ ځـوروپیانـی کـ فـلسـفـی بـیرکـی کـمـنـزمـی دا شـتـو
بـ لـبـرچا وگـرتنی بزووتـو شـگـیـیـکان لـ جـهانی سـهـمـدا،
پـځـکـی دـلـز ناوـرا "مایکـر کـمـنـزم" کـ هـوـیـدا لـ ځـگـی

ئەزمۇنى سىياسى شەكلىنى غەيرى ئورۇپىيەۋى فېلسەفى سىياسى لى چوارچىۋىلىكدا دابلەتلىك. ئەم لىكىلىنىۋىلى بىۋ مانا ئىيى كى من باس لى پەيۋەندى ئاستىۋى دىللىز لىگى جىھانى سىيەم بىكەم يان باس لى پەشەتە مەژۋىيەكەنى بىكەم. جىھانى سىيەم بى دىللىز و گواتارى تەنبا زاراۋىلىكى جۇگرافىيە، بىلىكۇ زاراۋىلىك كى ئامازىلى بى ناۋچە سىيەم "كى زمان دىتوانىت لى دىرباز بىت، ئازى دىچەتە ناۋ شەكەنەۋى و گىردا كى بوون تەدا لى دىبىنەت.

جىھانى سىيەم لى دىللىز بابەتلىكى جىپەللىكى ئىيى بىلىكۇ "گىردوونەكى ئازاۋىگىلى " گەمەيلىك لى نەۋان "مانا و بى مانا دا" . كى دونبا سەرمەيەدارى لى ئىمپىريالىزم و كىلىيالىزمۋە دروست بوۋ ، بى مانا جىھانى سىيەم مىللەتچى ئىيى بىلىكۇ كار بى ھەۋەشەندەۋە و تەكەدەنى زمان و ياسا ئىزئەۋاى دىكەت. ناۋچەكەنى جىھانى سىيەم دامەزراۋ بى "بەكارەنەنى سەۋەردار يان چە" بى زمانى ئىپزىيەن . "سىفەت چەۋساۋىيە ئىم زمان وەك سىفەت سەتەمكارىيە" ئەم چەمكى لى ئىدەبىيەت سەۋەردار واتە "بەكارەنەنى سەۋەردار"ى زمان. بىۋ مانا ئىيى "ئەدەب" بى تەبەتە كەمىنە بىت ، وەك دانيال سەمىس ئامازىلى پەدەكەت كەۋاتە "سەۋەردار" ئامازىلى بى "مەرجى شەكلىنىۋەنەنى ھەۋەۋە ئەدەب". من دىللىم ئەم چەمكى سەۋەردار پەۋەندى بى جىھانى سىيەمۋە ھەۋە دى بى وەك كەلەك بى تەگەيشتەن لى ئىبازى دىللىز بى كەمەنىزم سەۋە بىكەت. كەمەنىزم وەك دروستكەرنە ھەۋەلومەرجى شەكلىنىۋەنەنى ھەۋە لىبەۋ ئەم ھەكارەيە ماىكەكەمەنىزم چەندەن پىراكتىكى كەمەنىستى بىدەۋە خەيدا دەۋەنەت بى دروستكەرنە ھەۋەلومەرجى شەۋەش. كەۋاتە دىكەتەۋە تەمەشەي چەمكى دىللىزەۋە گواتارى بى جىھانى سىيەم بىكەنە كى پەيۋەستە بى ماىكەكەمەنىزمۋە ، بى خەۋەندەۋەنى من شەنەشان كار دىكەت لى گەۋ چەمكى ئىدەبىيەت بىچەكدا كى بەكارەنەنى زمانەكى تەۋەۋە جەۋەز دىگەۋە لى بىرامبەۋە نەشانەۋەرى باۋەدەستى دىۋەتە سەرمەيەدارىدا . ئەم چەمەكەنە لىگەۋە بىرەكە سەۋەتەي دىللىزەۋە يەكەگەۋە كى 'پىراكتىكى بەۋەزەۋە تەۋەكەنە كى لى گەۋەۋە خەۋە لى كەكەرنەۋەنى نەۋەنەۋەتە كەتە دىگەت.

دىللىزەۋە چەۋە كەۋەۋە كەتە بىۋەدەنى پەۋەست خەۋەگەۋەۋە بىۋەۋە بىۋەۋە پەۋەستىش ئەۋەۋەگەۋە نەۋەۋە ، زەۋە دۇگەتەزمە بوۋە. بىۋەۋە لى گەۋە ئەۋەشەۋە دىللىزەۋە نەۋەۋە گەۋەزەۋە بىنەۋە لى دىدەگە سەۋەنەكەنى كەتەۋە بى كەتەۋە بىرەكەكەۋەۋە و تەۋەۋە نەۋەۋەۋەۋەۋە دىللىزەۋە. ئامەنە دىللىزەۋە تەكەرنەۋەنى فېلسەفى خەۋە كەتە ئىيى، بىلىكۇ شەكلىنىۋەنە لى فېلسەفى خەۋە كەتەۋە . بى مانا ئىيى

چې مکی جیهانی سولېم لې فلسفې فې دواترې د لږ زدا بې هاوکاري گواتاري بې پېژنې فې فلسفې خنډې بېرد وامي ئې و داد نړت . کې خنډې کی بندې تی پېشکېش د کات لې سېردې می سېرمایې داری جیهانیدا .

نېمې چې پی ادیکا لې پاشې کشې و بچووکبونې و دایې ، لې کاتې کدا پېلېزمې فاشیستی سېره د دات و خېراتر د بېت . لې ژر پېشنایې ئېم دیدې پېشېنانې بې د خې سیاسې ئېستا ادیکالیزمې د لږ و گواتاري لې فلسفې فېدا لې مانگې ئایاري ۱۹۶۸ تا ئېستاش کارگېر کانی پېوېستې بې ئېم وې . جگې لې وېش هې و پېکانیان بې بېستند وې فلسفې فې سیاسې بې چې مکی جیهانی سولېم وې ئې وېندې بې هېزې پېداوېستی داهاتووی سیاسې تی چې پگې رایې داد پېژنېت . بې هېندېک زاراوې "جیهانی سولېم" بې سېرچو وې ، ئېستاش زاراوې "باشووری جیهانی" جېگې گرتو وېت وې . جگې لې وېش بزووتند وې سیاسې جیهانی سولېم بزووتند وې بېلایې نېکان شکستې کی گېورېیان بې نسېب بو وې ، کې تایان بو وې بې کې کې کې کی وې سو وېسو د پېاوکې نېوان د وېتې نېت وې پېکان بې "بېردن وې" لې لو تکې سېرمایې داری جیهانیدا . د بېت چاوخشان د نې وېک بې فلسفې فې د لږ سېبارت بې جیهانی سولېم بې بېزاري سیاسې بېر وېو وېت وې . بې پېچېوانې پېوتې ک وې ، من د پېم چې مکی جیهانی سولېم میان ئامانجې ئې وې ئانگاری ئې و نېشان د رې بکات کې بې "کېم نېزمې گېور" درا وې ، واتې پارتې کېم نېستی فېر نېسی و مارکسېزم "فېرمېکان" ی دیکې زېرکې باسیان لې وې کردو وې کې پېژنې فې فلسفې د لږ و گواتاري ئاست وې لې ووداو کانی مانگې ئایاري ۱۹۶۸ سېرېه پېدا وې ، لې استیدا دې توانرېت بېلېن فلسفې فې سیاسې ئېوان پېحې بزووتند وې ادیکالې پاراستو وې . بېام ئېم پېناسې بې ادیکالېزم کېیان نا وون و دوو فاقې . پېد چېت پېژنې فلسفې فې کېیان پېکې بخت . لې کاتې کدا پېشېنی دوو بارې سېرکردن وې سیاسې تېکانیان دېکرت لې وانگې یې کی نان رما تیف وې ، پېوېستې پېچا وې جېری ئې و دیدگایې بکرت کې هې و پېاندا وې لې فلسفې فې سیاسې خېاندا بېپارېزن . زاراوې "فېلسفې فې سیاسې" بې گشتې بې مانای تېری حکومېانی دېگې نېت . بېام زاراوې د لږ و گواتاري لې بندې تدا جیاواز لېم بېکاره پېنانې با وېدا .

هېرو هې سمس ئامازې بې وې د کات کې "د لږ لې گېی بېکاره پېنانې ناوازې ئېم چې مکې بې وونې خې لې پېاز کانی دیکې بې تېری کېم پېای تی دوور د خات وې . " بې نمونې پېشت د بېستېت بې تېری

دولت (ئفلاتون)، يان گربېستى كېمپايىتى (هېبز)، يان پېمىچى ياساكانى (مېنتېسكى)، يان لېسېر كېشېكانى "ناشتى هېمېشېي" (كانت) يان شېرعېت (دوركهايم، هابېرماس) و هتد . وېك چېن لې چېمكى "ئېدېياتى لاوېكى"دا، دېلېز لېرېدا "پراكتىكى زان"ى فېلسفې فېياسى بې دروستكردنى سياسىتى نو دېناسفېذت، بېو مانايى ئېزموونېكى فرېي سياسى لې بېرامبېر تېرېياسى نېرماتېفدا . لېم ووانگېي و ئېدوارد فېفېرېس دى كاستر، زاناي ئېنترېپلېزى بېازېلى بې شووېي كى سېرنجېاكېش بې نووې ئېم ئاماژې بېو دېكات: ناوې ژېل دووېز يېكسېر ئېو گېانكارېيې فېكرېيې دېهېذتې بېرچاو كې ئېو قېناغې دېوروبېرى ساي ۱۹۶۸ دىارى كرد . كاتېك هېندېك لې گېزې بېنېتېتېي كانى تېگېيشتنى كولتوورى هاوچېرخمان دامزړاند ، مانا و دېرئېنجام و واقېيى ئېم گېانكارېيې مشتومېكى تووېي لېكېوتېو كې تا ئېستاش بېردېوام . وېك فېفېرېس دى كاستر دان بېو دا دېنېت مېراتى فېلسفې فېياسى دېلېز هېشتا جېگېي مشتومې . فېفېرېس دى كاستر لېرېدا ئاماژې بېو دېكات كې ناوې دېلېز ئېو "گېانكارېيې فېكرېيې"ى بېرى نووې خې دېخاتېو كې لې مانگې ئايارى ساي ۱۹۶۸ دا سېرېهېدا . خېمې من لېگې ساتېوتېختى دېلېز و(گواتارى)ى دېدگاي سېاسېدايې و ئارگېومېنتېكانم و ا گرېمانې دېكېن كې ئېو گېانكارېيې دېلېز و گواتارى هېوېيان دېدا لې قېناغې شېشېدا بېهېننې ئاراوې "كودېتا" بووې بې دېستېووردانېكانېان لې فېلسفې فېي ئېوروپى لې ووانگېي جېهاني سېيېمېو - بېشدارېكردنى تېرېي لېگې نېشاندىرى با مادېستى كېمېنېزم . مېيكرې كېمېنېزم بې واتاي كېمېنېزمى فرېي بې بې حزبى ناوېندى ، گومانى تېدا نېيې كې دېلېز و گواتارى ئېلھامېان بې بېرېكېي كېمېنېزمى لامېركېزى لې بزووتنېو شېشېگېانې كانى جېهاني سېهېمېو وېرگرتووې .

فېلسفې فېي جېهاني سېهېم

لې استېدا فېلسفې فېياسى ئېوان بې بوونى جېهاني سېيېم مانايېكى نېدېبوو كې نوېنېرايېتى ناكړت . چېمكى دېلېز و گواتارى بې چېمكېكان تاكې ئېگايې بې تېگېيشتن لې فېلسفې فېياسېيان . بېم مانايې جېهاني سېيېم نوېنېرايېتى ئامادې بوونېكى استېقېنې لې سېاسېتېكېياندا ناكات، بېكېو نوېنېرايېتى ئامادې بوونېكى مېجازيې . بېيې فېلسفې فېي جېهاني سېهېمېان لې چېمكى كېمېنېيېك وېك "گېلېكى غېياب"دايې، ئېو كېسانى كې بې زمانى حوكمېان يان ئايدېلېزىا نوېنېرايېتى ناكړن . جگې لېوېش

چې مکی جیهانی سټیټم ټامازيې به پراکتيکی زانې زمان، واتې
ځنډ گردن له جوهري نوښت رايې تي. ټنگه لېرې دا بوستين و
پرسپار لېباري ئو زېمينه ټايدي لېژي و بکېن کې د لېز و
گواتاري چې مکی جیهانی سټیټميان له گواتاري فلسفي ځياندې چې گير
کردو. ټيمانول والېرشتاين ټيديعا دکات کې "نا ټزايې تي
سړکي له ساې ۱۹۶۸ دژي زانېووني ئمريکا بوو به سړ سيستمي
جیهانيدا". بهيې سېر نيې کې د لېز و گواتاري گريماني
هژووني ئمريکي بکېن له ئارکې مېنتې سياسي - فلسفي کانياندا،
له باب ټگېل کې چې راو چېرېدا ټاسټ وځې پرېژې سياسي کيانيان به دژي
ټيمپرياليسي يان پټ ست کېلې نياليزم و ټسف دېکېن.

ټم ئاراستې سياسي لېو ټټزانېدا نه به ټټکېوت بوو، نه ناوازي ش
بوو، به ټکو د ټوانرېت بهيېن مانگې ټياري ساې ۱۹۶۸ لوتکې
د زېنډوې چې پي ئو وروپي بوو به گېلاني جیهانی سټیټم. له ساېي ئم
د ځېدا فلسفي سياسي د لېز و گواتاري ټامانجې فلسفي کردني
واقعي گېلاني جیهانی سټیټم بوو. بهيې گېي کې پي يو ندي نه وان
د لېز و وشې سټیټم ئاشکرا دکات ئو ويې کې د لېز (لېگې
گواتاري) چې مکی "گېلاني ونېو" يان بونيادنا به وونکردن وې
پانتايي جیهانی سياست. کېواتې ټم کېسانې کېن؟ بيرکېي ئو
سېبارت به ځېکې نه بينراوي ټټزاوا، مټافېر نيې، بهيېکو
ټگېر کې به سياسي تي دژي نوښت رايې تي- داهېناني پرليتاريې
جیهانی. له ټستادا ناتوانرېت چينېکې شېگېي يې کگرتوو له ناو
ئو دابې شکاريدې کې مېايې تيېي کې هېي د سټنيشان بکړت. ټنگه
وووداو کاني داهاتوو بېنې هېي سېره ټټداني ئو چېرې کېسانې. من
د ټټټم چې مکی کېساني ونېو به ټواوي له گېي وووداوي مټروويي
بزووتن وې به لايېنېکان له جیهانی سټیټمدا دېنگ د ټاتو وې. بهيې
پيې پټټژي سياسي د لېز و گواتاري له چوارچېوې سې گروويي
مټروويي چې پي فېرېنسيدا چېي نا بېټو وې:

چې پي کېماري، چې پي سېاليستي و چې پي کېم نيستي، ميشل وينکې
گروپي چوارمې چې پې به "چې پي پي گير" ناودې بات، لويې ټگست
بلانکې و ژان پې سارتر نموونې ئم گروپي چوارمېن، کې ځنډ يان
له دام زراندي ئم چېرې چې پېدا هېو و ديموکراسي نوښت رايې تيان
ټکړدېت وې. بهيې ئوان سيستمي هېټېژاردن ئامراز کې حوکماني
بوو به گېمارېداني شېگېي گېل. بهيې چې وانېي مېدېلي چې پي توند وې
وينکې، کريستېف کاټر ټامازي بهيې دکات کې چې پي نوېي اديکا
له دواي ساې ۱۹۵۶ بهيېو شېگېي چوارم دېټن. ئو د ټټټت:
کې تايي هاتني ټيمپراترېي ټکاني کېلې نياليزم کاريگري له سړ دوو

هوار بنده تیی کانی خه تگگ یشتنی چپ هه بوو که پ تانسلی گور ی خه باتیان هه بوو: 'شش' و ' ئنت رناسی نالیزم '. گفتوگ کان سه بارهت به پا به ندبوون به شش و ئامرازه گونجاو کانی گ یشتن به و شش بوو هه ی ناکه کی به رد وام له ناو چ پدا. هه رو هه تیه رو پراکتیکی ئینت رناسی نالیزم بوو هه ی ناکه کی. چونکه داواکاری سروشتی به نیشاندانی "هاودنگی" له گه که له نیالیزم کان زرجار له گه سیاسی چ پی فره نسی به ری که وتنی هه بوو که ناسی نالیست و لایه نگری که له نیالیزم، یان لایه نگری م سه که بوون. مشتوم که کان له دوری خه بات و سیاسی تی چ په کان له چ مکی جیهانی سه یه مدا که ده بوون و.

چ مکی جیهانی سه یه م پرسپاری له باره ی که پی فره نسی له جیهاندا وروژاند، جگ له پرسپاری کان سه بارهت به "کار که ری شش" که مایه تی-سیاسی و ئ که که ر کانی و شو به و پا نه ر کانی. فره چ شنی و له کنزیک بوون و ی چ پ له دوری هه مان چ مکی جیهانی سه یه م ده سو ای و و جه ختی له و ده کرد و که هاودنگی له گه که لانی که له نیالیزمدا به شش که ییش یی شته کی بنده تیه. گومانی ته دا نیه که فلسفه سیاسی کانی ده له ز و گواتاری له گه داواکاریه کانی چ پی توند و ی نو دا هاوت به رب بوون. له م وانگ ی و ده بهت له په ژه سیاسی که یان ته بگه یین که تیشک ده خاته سه ر ئار زوو نه که ده سه ات، وک هه و که به خه گرتن له گوتاری که نی چ پ و نو کردن و ی گریمان ی شش. ده له ز و گواتاری له سه ر بنده ما سیاسی کانیان بانگ ش کردنی م جازی جیهانی سه یه میان بونیادنا له که گه دیال که کو باسه کانیان و سه بارهت به "کهسانی ونبوو". بیر که ی ده له ز و گواتاری به سیاسی تی م جازی، واته سیاسی تی خه کی ونبوو،

له گه که جوانیناسی دژه نو نه رایه تی ئ واندا ده نگ ده داته و. ته گگ یشتنی ده له ز له سینده ما چ نه ده گه یه که به ئارگیوم نه که م ده خاته و. ئ و ئه م ئارگیوم نه ته پشتگیری ی خوار و سه بارهت به "خه کی ونبوو" له سینده ما ۲ ده خاته و. له سینده مای ئه مریکی و سه فیه تدا خه که به استی بوونیان هه ی، استه قینن په ش ئ و ی واقعی بن، ئایدیا به به ئ و ی ئه بستر اکت بن. له ر و ئه بیر که یه هاته ئار و که سینده ما وک هون ر که ج ماواری ده توانهت باه ترین هونری شش که ان یان دیموکراسی بهت و ج ماو به بکاته با به ته کی استه قینن. به ام ز ره فاکته ر ئه م با و که یان لاواز کرد، سه ره ده دانی هیتله ر که ئامانجی ئ و بوو له ی سینده ما و

جڏهن ته ملڪي چڪات ، ننگ جي ماور بڪا تي باهت و هٿست به بووني خيان بڪن ، ستالينيزم کي دنگي گلي گهي بي يگرتوويي حزبي پاوانخواران ، هو شاندين وي گلي ئي مريڪا ، کي چيتر باوان خيان به خيان نه ڏکڻ ۽ او گلي تواو وي ابردوون ، يان توي گلي کي داهاتوون . (ٺاواي نو يڪم بوون کي ئي هم شاندين وان پيشاندا) . به کورتى ئي گير سيند مايي کي سياسي مدبرن هباوي ، لسر ئي مندماي دبوو : جڏهن ته بووني نه ماو ، يان هشتا نه بوو... گلي ون بوو . زحمات ني لردا بينين کي دللز به ووني باس له س ج مسري ئاي دللزي سياسي دڪات - ستالينيزم ، نازيزم و ئي مريڪيزم - کي سيند ما به ”هونري جڏهن ته ر” دزانن ، نامرازي شش و ديموکراسي کي خودي جڏهن ته ري “استفيند” به رههه دهندن . ئي واقعي جڏهن ته لياليزم سياسي ٺاوادا به شتي دادنرت ، وک ليبراليزم يان تابووري سياسي . دللزل گلي گوئاري ئامار به وو دکن کي “سيند ما تواناي گرني جووي شتي هي له بر ئوي شيڪاري کي پرستان ني ، به کو بدودادچوون به بوار کي جيهاني پڪ وريان دڪات” . بم ماناي سيند ما دنوت چي کي سياسي کاريگر بهت به بنياتناني ئامريري جنگ ، هاوکات خي اپسکندن و هٿبت له دوئي ناسي ناليزم وک نامراز کي ديکردن . چمي دلوز به جيهاني سيئم پيوست بهم “جيهانگري و” کي له دروي بازني دوئي نه تووي کان دستي به درڪوتني خي کردوو . ئي پکها تي خي لکنزيکوون وي واقعي سيند ما و مرؤ غيا بهکان

[illegible]

په گڼه تاييځه يان و ل په يو نديان لگه نه توهو کي يان تا کو بهن: گڼه توهو په نه ماو، ئوهو د لږ بهم ئارگيوم نته ئماژي په دکات، پا نځر شاراوه کي يه به زيندو وکړنه وې سينه ماي سياسي. بنه ماي سينه ماي سياسي ئوهو په ک “ گڼه بووني نه ماو، يان هشتا بووني نيي.” چن بتوانرته گڼه څش بکرت به هاتني گڼه ک بووني نه ماو (يان هڅيز بووني نه بوو)؟ ل چمکي د لږ زدا سينه ماي سياسي نو نځر ايه تي هوهو سته شگه يي کان ناکات، به کو نو نځر ايه تي دروستکردني زني سبه م دکات ک ل وسف و گڼه انځو په چيرک ته د پته . چيرک ک ک کراو د بهت به ووي گڼه انکاريي به شومار کاندا، د ربه يني ځي ل “هارم ني” خود و باب ته د د زته و. ئم په يو نديي په کسان لگه ديار يکردني ئوهو ک کام را به شو په کي باب تيان چي د بينهت و کار کته ر ک به شو په کي خودي چي د بينهت. چيرک ک په ويستي به بينه ر کي خو نځر وار نيي ل کاته کدا نووسين به زماني باب د است م حاه. ک تا زمان، نهک زماني ئه ووتر ل بنه ماي ک ک متر نيي، د بهت هونر ته دا به شدار بهت (به تاييځه هونري سينه ما) به داه ناني گڼه ک. د لږ په داگري دکات ک “ئو ساتي ئاغا يان ک ل نياليست، ايد گڼه نهت، ‘هڅيز لږ گڼه ک نه بوو گڼه ونيو د بهت بوونک و سر ل نو ځي داد ه نه توهو، ل شار چک و ک مپه کان يان ل گڼه ک ه ژار کاندا، ل ه لوم رجي نو ځي ځه باتدا ک به په ويستي د زانهت هونري سياسي به شداري ته دا بکات.” وک نموونې سينه ماي سياسي نووس راني وک ژان ش، پير پير و عوسمان سمبين د ه نه توهو، به به وای د لږ ئم د ره نځر ان د ځکي نو بيان خو بقاند، کردي قسه کردنيان گڼه به کرد په کي گڼه چيرک گڼه انځو. ئم شلواز نا استه و ځي په گڼه يني کردي قسه کردن (واته چيرک گڼه ان) ه نه ندي سياسي په کهاتني گڼه.

ل گڼه ئم پر سه يوه د ره نځر و کار کته ر کانيان د بنه “ک م ک وړد وړد ل شو نه کوه به شو نه کي تر، ل ک سه کوه به ک سه کي تر، ل ش فاع تحواز کوه به ش فاع تحواز کي تر سه رد کون.” د لږ به ئماژ دان به لږ دوانه کاني سه رج داني سه بارت به فيلمی سيدی سه مبه ني، جخت لوه دکاتوه ک سينه ماي ئه فريقا “سينه ماي ک ک قسه دکات، سينه ماي کي کردي قسه کردني.”

گوتاري سينه ماي بريتيي ل کردي گڼه انځو په چيرک هاو کات بنه ماي قسه زيندو د بهت هه “به هاي قسه کردني به ک م.” ئم کردار هاو به ش قسه کردني د ژايه تي ئه فسانه زرينه دکات و ئه ستاي

ژیاو له ژېر ټووی ئېفسانېدا گڼهگیر دېکات، “که ښه ننگه بهرگه نهگیراو و باوېښهکراو و مېحاله بهت، ئېستا له که مېهگه یې ‘نېم’دا تېدا بڅیت. “پدېچېت دېلېز له باسکردنې سینېمې سیاسیدا دېسېهاتې شاراوې سیاسېت نهک له ښهژاوا، بهرکو له جیهانې سېلېمدا بدېزېتېو. ئېو کات که له نیالیزم و شېه یې سارد دوو جېمسېری چېپې فېرېنسی بوون. بیرېکه یې دېلېز له چوارچېوې مېژوویدا ناوازه نه بوو. له و ښهژانېدا زېرېک له ګروپې چېپېکان له فېرېنسا خې باتیان دېکرد به ئېوې چېمکې که مینېکان وېک به دېلېک به زېرینې چېپې فېرېنسی بخې نه وو. نېم ګروپې جیاوازانې به شدار بوون له ټکر دېوې دیموکراسی نوښت راپېتې و نامېری سیاسي حزبې ګورېکانیان. بهم شېوېې خېیان به ئینتېرناسیې نالیستی “استېقینې” و دژې فاشیزم دېزانې. چېمکې جیهانې سېلېم خې له خېدا له سېکه یېکی سیاسي زیاتر نه بوو به ئینتېرناسیې نالیزمېکی نو و دژې فاشیزم له بهرامېر ګڼه شېه ندن و که دېنګې ناسیې نالیزمې با دېست له هېردوو فېرېنسا و بلېکی سېفېتدا. نېم چېمکې مېلمانېکانې هاندا له ناو چېپې فېرېنسیدا، له هېمان کاتدا هاوېېمانیېکی له ګڼې ګروپېکانې “چېپې توندېو” فراوانتر کرد. تېرکیزکردنې دېلېز له سېر جیهانې سېلېم وېک بندېمې سینېمې سیاسي له م چوارچېوېدا هاتې ئاراوې. له بهرواری ئازاری ۲۰۲۵ ئېم به شېکه له کتېبې “که مېنیزم دواي دېلېز”ی ئېلېکس تايک-ګوانګ لی، که بهم دوايې له لایېن بلومسېرېوې به اوکراوېتېو.

د . زهیر الخویلدی - حوارالمتمن ۱ - ۷ - ۲۰۲۵

الادب والفن

((یمې ند ئارېن)) له نهوان
قېزېوې نی شېه ګان و مېحاله بوونی
ئاشتی له نهوان دېوې تاندا..

ٲ.و. ل. ع.ر.ب.و.) ياسين ل.تيف (

د . زهير الخويلدي

ٲ.ٲ.ش.ك

"ننگ" گ.ور.ترين ٲ.ز.ل.ت.ى س.د.ى ئ.م. ئ.و. ب.ت ك. ٲ.و.ب.و.و.ى
نامر.ٲ.ا.ي.ت.ى ب.ب.ن.و. ب.ب. ئ.و.ى باو. ب. مر.ٲ.كان ل.د.ست
بد.ين."

ٲ.م.ند ئار.ن (١٩٠٥-١٩٨٣) ب. ي.ك.ك ل. نا.وونترين ب.رم.ندانى
ٲ.ر.نسى ل. س.د.ى ب.ست.م داد.نر.ت. ب. ب.شداري. ٲ.كر.ي.
قو.و.كانى ل. ك.م.ناسى و ٲ.لس.ٲ.ى سياسى و ٲ.يو.ندي.
ن.ود.و.تي.كان جيا د.كر.ت.و. . ج.وازي كار.كانى ئار.ن ب. ه.و.ى
ت.گ.يشتن ل. ديناميكي ك.م.ا.ي.تى و سياسى ك.م.ا.ي.گا ٲ.يش.سازي.
م.د.رن.كان د.ناسر.ت.و.، ل.گ. ج.ختكر.ن.و.ى ل.س.ر م.لمان.ى ن.وان
سيست.م سياسى.كان و.ك بزو.ن.ر.كى ب.ن.ت.ى م.ژوو . ئ.و.ش ل. برى
م.لمانى چ.نا.ي.تى ك. ٲ.لس.ٲ.ى ماركسيزم ت.ركيزى د.خت. س.رى .
ه.رو.ها ئار.ن ل. نووسين.كانيدا باسى ل. ٲ.رس.كانى ه.شيارى
م.ژوويى كردوو، ه.و.ى ه.و.شاندن.و.ى ئ.و و.هما.نى ٲ.شك.وتنى
داو. ك. ل. س.رد.مى ئ.ودا زا. بوون و ب. توندى ٲ.خ.ى ل.
ئايد.ل.ژي. ت.التار.ي.كانى و.ك نازيزم و ستالينيزم گردوو .
ئ.و ئايد.ل.ژيان.ى ب.و ش.و.ي. د.ب.نى جيهانيان خست.ت. ناو ش.و.
و.رانك.ر.كان.و. هاو كات ئار.ن ئ.و ٲ.رسيار.ى وروژاند ل.بار.ى
ئ.گ.رى گ.يشتن ب. ئاشتي.كى ب.رد.وام ل. ن.وان و.اتان ، ب.
ل.ب.رچاوگرتنى ئ.و.ى ك. ك.ب.ك.ى سياسى و ئايد.ل.ژى ئ.م ئامانج.
نيمچ. م.حا. . ئامانجى ئ.م نووسين. ئاشكرا كردنى ب.ر.ك.كانى
ئار.ن س.بار.ت ب. ٲ.ناغ.كانى ب.رى ك.م.ا.ي.تى و ٲ.ه.ند.كانى
ه.شيارى م.ژوويى و ه.و.ستى خ.ى ب.رامب.ر ش.و.كان و م.حا.بوونى
ئاشتى ، ل.س.ر ب.ن.ماى گرنگترين ب.ره.م.كانى و تيشك خست. س.ر
ب.شداري. ٲ.كر.ي.كانى .

(ٲ.ناغ.كانى ب.رى ك.م.ا.ي.تى لاي ٲ.م.ند ئار.ن)لانى ك.م ناك.ر.ت
هيچ ع.قيد.ي.كى ئ.خلاقى و ئاي.نى ل. ناو.و.كى ب.ر.ك.كانيدا قبو.
بكر.ت ، ئ.گ.ر ل. ب.امب.ر ٲ.خ.ى زانستيدا ن.و.ست.ت.و. . ٲ.م.ند
ئار.ن ل. ٲ.رتوكى (ٲ.ناغ.كانى ب.رى ك.م.ناسى)دا ، تيشكى خست. س.ر
شو.نپ.ه.گرتنى گ.ش.س.ندنى ب.رى ك.م.ا.ي.تى ل. م.نتسكي.و. تا

ماکس فېلېر، بېناو کارل مارکس و ئېلېكسيس دې تېكفيلدا تېپېلې .
 ئارېن پېلې وايلې كېمېناسى ھېوېدېدات بې شېوېلېكى ھېمېلايلېنې لې
 واقىعې كېمېنلېلې تې تېگات، بې بې ئېوېلې ھېچ لايلېنېك لې لايلېنېكانى
 ئابوورى، سىياسى، يان ئايىنى پشتگو بخت . لېم چوارچېوېلېدا
 ئارېن جېخت لېوې دېكاتېوې كې بزووتنېوې كېمېنلېگان تېنلېا لې
 مېلنلېلې چىنلېلې تېدا قېدېس نابلېت وېكو ئېوېلې كارل ماركس بانگېشېلې
 بې كېردووې، بېكو مېلنلېلې نېوان سىستېمې سىاسىلېكان زىاتر بې
 دېھلېنرې ھېزى بوزوېنلېرو كارلگېرن . ئارېن لې پېرتوكى ھېژدې وانلې
 لې كېمېنلېلې پېشېسازىدا باسې لې لايلېنې ئابوورىلېكانى كېمېنلېلې
 پېشېسازىلېكان كېردووې. بېلېام لې مېلنلېلې چىنلېلې تېدا تېركىز
 دېخاتلې سېر لايلېنې كېمېنلېلې تېلېكان ، لې دېمېكراسى و پاوېنخوازىدا
 تېشك دېخاتلې سېر لايلېنې سىياسى . ئېم سېگېشېلې ئېنگدانلېوېلې مېتېدې
 ئارېنلې بې لېكېلېنېوېلې تېواوې كېمېنلېلې گېا بېگېشى . وېك چېن
 ناتوانلېت ھېچ دىاردلېلېكى كېمېنلېلې تې تېگېلېن بې بې لې بېرچاوغېرنلې
 كارلېكېكانى نېوان ھېھېندې جىاوازلېكان. ھېروھلېا ئارېن لې ژېر
 كارىگېرې ماکس فېلېردا بوو، بېتايىلې تې لې چېمكى "جېرلې
 ئايدىلېكان"دا، كې بېكارى دېھېنا بې شىكېرنلېوېلې مېژوو و كېمېنلېلې
 لې دېرلېوېلې لېكدانلېوې قېكېلېكې پېزېتېفىستې. ئارېن لې بېبازى
 خېدا بې ھېزى كېمېنلېلې تې، داوای دامالېلې ئايدلېلېژى لې زانست
 كېردووې ، بېو پېلېلې ئايدلېلېژىاكانى وېكو ماركسىزم تېگېشىنى دېخې
 كېمېنلېلې تېان شېواندووې لې سېپاندېلې لېكېلېنېوېلې پېشېوختلېوې
 . ئېم ھېوېستلې وای لېكېرد كې خنلې لېو شىبېرانلې بېگېلېت كې
 ماركسىزمىان وېك "تلىاك" وېرگېرتووې ، كې نابىنلېانى كېردووې لې
 بېنېنى استىلېكان، وېك لې پېرتوكې بېناوبانگېكېدا لېساى ۱۹۵۵
 بېاوى كېردلېوې بې ناوى "تلىاكى شىبېران" .

بېھېندلېكېلې ھېشېارىلې مېژووى

"مېرلېف مېژوو دروست دېكات، بېلېام ئېو مېژوو نازانلېت كې دروستى
 دېكات".

ئارېن لې وانگېلې خنلېلېوې ھېشېارى مېژووىلې وېردلېگېلېت ،
 بېرلېكېلې پېشكېوتنى ھېلې تېكېردلېوې كې لې ماوېلې سېدېلې ھېژدې و
 نېزدلې زلې بوو بې سېر بېرى ئېوروپادا . ئارېن لې كېلېلېكېدا،
 زىگارېوون لې وېھى پېشكېوتن، باس لېو دېكات كې باوېلېبوون بې
 پېشكېوتنى بېردلېوام و ئېتېماتىكى وېھى مېرلېف ، بېتايىلې تې لې بېر
 شىنلېلې كارل ساتلېكېلې سېدېلې بېستېم، وېك نازىزم و ستالېنېزم.
 ئارېن جېخت لېوې دېكاتلېوې كې ئېم ژېمې تېتالىتارىانلې نېشانىان
 داوې كې سېركېردلېلېكى دېماگېژىك دېتوانلېت بې درلې و دروشمى شېفېلې

مليې نان كېس كې بكاتوو و شېي وړانكېري بېرپا بکات . له چوارچېوې هېڅيارى مټووييدا ئارن پېيوايې مټووو بې تنها گڼانكاري نيې ، بېكو بريتيې له "هشتنډوې" اېردوو و ككې بوونى مېعريف و ئېزموونېكان . ئارن له دېقېيدا لهسر چمكى مټووو و پېشكېوتن ئاماژې بېو دېكات كې پېشكېوتن كاتېك بېدى دېت كې نېوېك وېامى كارېكانى نېوې پېشوو بداتېو، له گڼ زياد كردنى گڼزې نوېېكان ، گڼ بې ككې بوونى ئېرېنى زانست و دېستكېوتنېكان دېدات . له گڼ ئېوېشدا ئارن هېشدارى دېدات لهوې باوېې بېو هېبېت كې پېشكېوتنى زانستى يان تېكنېلېژى بې ماناي پېويستى پېشكېوتنى ئېخلاقي يان سياسى دېت ، وېك چن مرځايېتى تاكو ئېستا بېهې ملمانې ئايدىلېژى و سياسىېو بېرېووي پاشكېو و شكست دېبېتېو .

پېسى و قېزېوېنى شېېكان و مېحېبوونى ئاشتى

"هېبېژاردن له سياسېتدا له نېوان چاكې و خراپېدا نيې، بېكو له نېوان باشترو خراپتردايې" ئارن خنډگرېكى توندى شېو و ژمې تېتاليتاريېكان بوو كې بوونې هې له ناوچوونى جيهان له سېدې بېستېمدا . له كتېبېيدا بېركردنېو له جېنگ ئارن شېكارى بې سروشتى تېكدېرانې شېېكان دېكات و تېشك دېخاتې سر ئېوې كې چن ئايدلېژيا توندېوېكانى وېكو نازيزم و ستالينيزم ، يېمېن دېروشمى توندوتېژ دېقېزنېو بې پاساو هېنانېو بې ملمانېكان . هېروېها ئارن ئېو بېرېكېيې كې دېت شېېكان دېتوانن بېتې هې چارېسېرى يېكلاكېرېو بې ملمانېكان ، مونا قېشې كرد و ئاماژې بېو دا كې زېرجار توندوتېژى و ق و كېنډېيېكى زياتر دروست دېكېن نېك ئاشتى . سېبارت بې ئاشتى ئارن بې له بېرچاوگرتنى كېبېكې بېردېوامى نېوان سېستېمى سياسى و ئايدلېژياكان ، گومانى هېبوو له ئېگېرى بېدېستېهېنانى ئاشتىيېكى بېردېوام له نېوان گېلاندا . له كتېبېيدا باس لهو دېكات زېگارېوون له وېهمېكانى پېشكېوتن له ملمانې ئايدىلېژيېكان ، وېك ئېوې له نېوان سېرمايېدارى و سېسېاليزمدا هېيې ئېستېمې ئامانجى ئاشتى بې دېست بېنرېت . بېام له گڼ ئېوېشدا ئارن داوې بېهېزكردنې دامېزراو نېودېوېتېيېكانى نېتېو يېكگرتوېكانى كرد وېك ميكانيزمېك بې كېمكردنېوې گرژيېكان و چارېسېركردنى ناكېكيېكان سېرېاى سېنوورداركدنې كاريگېريېكانيان . هېوېستى ئارن سېبارت بې سېرېخېيې جېزائير ، كې پشگېرى له ئاشتېخوازى دېكرد و خنډى له كېلېنېاليزمى فېرېنسى گرت ، نېگدانېوې ئېو باوېېيې كې توندوتېژى كېلېنېاليزم ناتوانت بېتې هې چارېسېرى بېردېوام . ئېمې هېست

دککین هـموو شتک کک لـ دـرـوـی خـمانـچ وک کـیلـیـ، مـحکومین بـ دـسـتـهـنـانی تـنـها بـشـک لـوـی کک دـتـوانین بین، مـحکومین کک تـواوـی بوونی خـمان لـ پـیشـیـکی سنوورداردا بژین و هیچ هیواییکی گـورـیـمان نییـ جگـ لـ قـبوـکـردنی ئـم سنووردارکردنـ، دـسـات لـ سیستـمی نـوان دـوـتـکاندا ئـوـندـی بـندـ بـ ئیرادـ، ئـوـندـش بـندـ بـ سـرچاوـکانـو؛ ئـگـر سـیری ئـوروپای ئـژئاوا بکـین وک یـک یـکـ، سـرچاوـی هـیـ نـک ئیرادـ.

ئـنـجام

”یـکـسانی عـقیدـی بـهـودـ بـدوای سنووردارکردنی سروشت و بایـلـژی و کـمـمـایـتـیدا دـگـگـت ، نـک یـکـسانی بـکو سـتـمـکاری دـسـتـبـر دـکات .”

یـمـنـد ئارن نوـنـرایـتی مـدـلی بیرمـندـکی پا بـند دـکات کک شیکاری زانستی لـگـگـ خـنـی فـلـسـفی تـکـکـ دـکات. لـ گـگـی بـرهـمـکانیـو لـسـر قـناغـکانی بیری کـمـمـایـتی ، ئارن دیدـکی گشتگیری پـشـکـش کرد بـ تـگـیـشتن لـ کـمـمـگـا پـیشـسازییـکان، کک تیایدا سـرنجی لـسـر مـلـمانـ سیاسییـکان بوو وک بزوـنـری سـرـکی مـژوو، هـروـها بـشـداری کردوو لـ هـوـشـاندنـو و هـمـکانی پـشـکـوتن لـ گـگـی شیکارییـکانی بـ هـشـیاری مـژوویی، هـشـداریدا لـ مـترسییـ ئایدیـلـژییـکان کک هـشـش لـ مـرـفـایـتی دـکـن. سـبارت بـ شـشـکان ئارن ”قـزـوـنی” ئـوانی ئاشکرا کرد، جـختی لـو کردوو کک کـبـکی ئایدیـلـژی و سیاسی نـوان دـوـتـان ئامانجی بـ دیهـنـانی ئاشتی قورس دـکات. بـمـ لـ گـگـ ئـوـشـدا بانگـوازـکی بـ هـزـکردنی دیالـگ و دامـزراو نـودـوـتـییـکان هیوای پـ دـبـخـشـت بـ کـمـکردنـو و مـلـمانـکان ، تـنانـت ئـگـر ئاشتیـکی هـاش نـتـوانـرت بهـنـرتـدی . میراتی ئارن لـ توانای ووبـوونـو و بیرـکی هـشـدایـ، وک کلـد لیفی شـراوس ناوی لـنا بوو ”پاک و خاـوـنی کولتووری” تـوانی لـ نـیار فـکریـکانی تـبـگات پـش ئـو و بـامیان بداتـو ، هـر ئـوـش وایکرد دـنگـکی عـقـانی بـت لـ سـردـمـکـدا کک ئایدیـلـژی توندـو و زـا بوو . بـمـ بـ چی یـمـن ئارن وـنـیـکی شاراو بوو لـ مـشـهدی سـسـلـژی سـرباری ئـو بـشـداریـ خـنـ کارـگـرو گـورانـی کک پـشـکـشی کردن ؟

سـرچاو:

د . زهیر الخویلدی - انفاس نت - ۴ - اکتوبر ۲۰۲۵

فلسفہ فہمی پوچھ رایی ئالبہرت کام۔۔۔ و۔۔۔ ع۔۔۔ بی۔۔۔ یاسین لہ تیف

نوسر و فہیلہ سوفی فہرہ نسی ئالبہرت کام (1913-1960) خاوان
خاوانی نہ بہ بہ ساہی ۱۹۵۷ بہ دووہم گہجترین براوی خاوانی نہ بہی
ئدہیات دادہرت لہ دواہ نووسہری بہریتانی کیپلینگ، ہروہا
گہجترین کسہ کہ لہ نہو ہموو براوی خاوانی نہ بہی ئدہدا بہ
گہجی کہچی دواہی کردہت۔ بہرہمہکانی کام بہسہر دووہ گروپدا
دابہشوون، کہ ناوی ناوہ: بازنی یاخیوون و بازنی پوچھہائی۔
یہکم کمس بوو کہ دہستہواڑی "پوچھہری" بہکارہنا، کہ بوو
بزووتنہویکی ئدہبی و فلسفہی کہ لہ پنجاکانی سہدی بیستہمدا
ناوبانگہکی زہری بہدہستہنا۔ پوچھہتی بہ ہی وانگہی کام،
ہستکردنہ بہ دہہاوکہ کہ بہہی ہستکردن بہ قورسای مہژووہو
دروست دہت۔

ئہم ہست کردنہ بہ پوچھہتی ژیان یاخیوون دروست دہکات، کہ
دہکرت سہرہ تا تاکہکسی بہت، دواتر بگہت بہ یاخیوونہکی
بہکمہم۔ کام لہ میکانیزی میکانیکی ژیان یاخی بوو۔ مرہف بہ یہک
خہرای دہژی تا ہژہک لہ خو ہدہستہت و ہست دہکات کہ کسہکی
نام و تہنہایہ لہم دونہایہدا۔ ہروہا کات ئو دوزمنہیہ کہ
ہوہکانی بہفہت دہات، دواہار فہی دہاتہ باوہشی مہرگہو۔
ئہم ئو ہستہیہ کہ ئہم کسہ ناچار دہکات ہوہووی بہتہو۔
نہ ئہخلاق و، نہ ہوہکانی و، نہ زیرہکیہکی، لہ بہرامبہر ئہم
جہانہ پوچ و بہمانہیہ ہیچ سوودہکی نیہ کہ پہ لہ مرہقی
ناہقہانہیت۔ ئو نازادیہی کہ ہی وایہ چہژی لہ وہردہگرت
وہم، وہک چہن کہیلہی حوکمی پہشوختہی داب و نہریتہکانہ۔
پہیوہندیہ مرہیہکان بہ درہ دہمہنہو، پہیوہندیکردن و نہ و لہک
تہنہگہیشتن زا و براوہیہ۔ کہلہنی نہوان مرہقہکان زیاتر دہت۔
کسہی بہدنگ قوربانی و تاوانباری سزادراوہ۔ کام یاخی بوو لہو
نہرم و نایدہلہژیانہی کہ لہسہر بنہمای کہیلہکردن و تہقاندن
دامہزراون۔

هه‌روها ئه‌و ئه‌فسانه‌ی گه‌شه‌په‌دان و په‌شکه‌وتنی ئیدانه‌ کرد ، که به
و‌عدی په‌شو‌خته‌ خه‌که‌ فریو ده‌دان ، به پاساو هه‌نانه‌وه‌ به داپه‌شینی
سته‌مکاری ئه‌ستا ، هاوکات له‌بری ده‌زینه‌وه‌و به دیه‌ه‌نانه‌ی ده‌خی باشته‌ر
، شه‌رعی‌تدانه‌ به‌ ملکه‌چه‌وون و ته‌سلیم‌بوون . کامه‌ قه‌ی له‌ هه‌هه‌ته‌ن
یان خه‌کوشتن بوو، بو‌هری نوانده‌ و یاخی بوو له‌ به‌ها
که‌مه‌ای ته‌یه‌کان و بیروباوه‌ه‌ ئاینیه‌کان. هه‌روها له‌ به‌رامبه‌ر
مردن‌دیشدا . باروده‌خی مه‌ر‌قایه‌ ته‌ی قه‌وه‌کرد به‌به‌ ئه‌وه‌ی هیواکان به‌
سه‌یه‌ی یان ژیان‌که‌ ته‌ره‌وه‌ به‌ستره‌ته‌وه‌ . ئه‌و په‌رسیار به‌بنه‌یه‌یه‌ی که‌
به‌ره‌مه‌کانی کامه‌ ده‌وره‌ژهنه‌ته‌ ئه‌وه‌یه‌: ئایا ژیان شایه‌نی ئه‌وه‌یه‌ له‌
به‌ده‌نگی جیهانه‌دا به‌ژێ؟ هه‌رچه‌نده‌ ئاماده‌ نه‌بوو وه‌ام‌که‌ ته‌واو به‌
ئه‌وه‌ به‌داته‌وه‌ ، به‌ام په‌شنیاری کرد مه‌ر‌قه‌ ده‌توانه‌ته‌ له‌ گه‌ه‌
هه‌شیاری و یاخه‌بوونی نائومه‌دانه‌ی خه‌یه‌وه‌ ته‌په‌ته‌ته‌ به‌ سه‌ر په‌وچه‌ته‌ی و
به‌مانای ژیهانه‌دا . فه‌لسه‌فه‌ی په‌وچه‌گه‌رایه‌ی کامه‌ که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ چه‌مه‌کی
نه‌بوونی به‌مانای جه‌وه‌هری ژیان ، به‌نامای ته‌گه‌یه‌شتنی به‌ره‌مه‌کانیه‌ته‌ی
، ئه‌و په‌یه‌ی وایه‌ قه‌وه‌کردنی په‌وچه‌ته‌ی و به‌مانای ده‌به‌ته‌ هه‌ی یاخه‌بوون
و ئازادی که‌سه‌ته‌ی. ته‌به‌ینییه‌ به‌ناوبانه‌گه‌که‌ی که‌ ئامازه‌ به‌وه‌ ده‌کات
(خه‌ر به‌ سه‌به‌ر نییه‌ و په‌ویسته‌ شه‌وه‌ بناسین) به‌ ته‌گه‌یه‌شتنی ته‌واو له‌
ژیان په‌ویسته‌ به‌ ناسینه‌ هه‌مه‌ خه‌شی و هه‌مه‌ ئازار هه‌یه‌ . کامه‌ په‌یه‌ی
وابوو په‌وچه‌ته‌ی له‌ وه‌به‌ه‌وه‌بوونه‌وه‌ی حه‌سه‌ره‌ ته‌وه‌وه‌ شه‌وه‌یه‌ مه‌ر‌قه‌ و
به‌ده‌نگی جیهانه‌ سه‌ره‌چاوه‌ ده‌گه‌ته‌. ئه‌و په‌یه‌ی وابوو مه‌ر‌قه‌ به‌ سه‌روشت
په‌وچه‌گه‌را نییه‌، به‌هه‌سه‌کردن به‌ په‌وچه‌ته‌ی له‌ په‌یوه‌ندیه‌که‌ی له‌گه‌ه‌
جیهانه‌وه‌ سه‌ره‌چاوه‌ ده‌گه‌ته‌. کاته‌که‌ وه‌وده‌داته‌ که‌ ده‌ژایه‌ ته‌یه‌که‌ هه‌به‌ته‌ له‌
نه‌وان ئه‌وه‌ی ئه‌وان ده‌یان‌ه‌وه‌ته‌ یان چاوه‌یه‌ی ده‌که‌نه‌ له‌ ژیان، له‌گه‌ه‌
ئه‌وه‌ی جیهانه‌ به‌ کردار په‌شکه‌شیانه‌ ده‌کات.

مه‌ر‌قه‌کان خه‌به‌ته‌ ده‌که‌نه‌ به‌ ده‌زینه‌وه‌ی مانا له‌مه‌ جیهانه‌دا، له‌
کاته‌که‌دا له‌ به‌رامبه‌رده‌ا جه‌گه‌ له‌ په‌شتگو‌خه‌ستن و به‌ده‌نگی هه‌چی ته‌ره‌ له‌
دونه‌ ناد‌زنه‌وه‌ . له‌ فه‌لسه‌فه‌ی کامه‌دا چه‌مه‌کی (پا‌ه‌ه‌وانی په‌وچه‌گه‌را)
دروسته‌ ده‌به‌ته‌ و به‌هه‌رچه‌سته‌ی ئه‌وه‌ گه‌زیه‌یه‌ قه‌وه‌یه‌ی نه‌وان ئاره‌زووه‌کانی
مه‌ر‌قه‌ و به‌به‌که‌ی جیهانه‌. پا‌ه‌ه‌وانی په‌وچه‌گه‌را به‌ ته‌واوی ئاگاداری ئه‌مه‌
مهلانه‌ جه‌وه‌هریه‌ ، ئه‌و ته‌ده‌گاته‌ که‌ له‌ کاته‌که‌دا مه‌ر‌قه‌ به‌ سه‌روشتی
به‌دوای مانا و ئامانه‌جا ده‌گه‌ته‌ته‌، به‌ام جیهانه‌ هه‌چ له‌مانه‌ی په‌شکه‌شه‌
ناکاته‌ ، له‌ گه‌ه‌ ئه‌وه‌شه‌دا له‌ جیا ته‌ی ته‌سلیم بوون به‌ نائومه‌دی یان
ده‌سته‌ گه‌ردن به‌ هیوای ده‌ره‌وه‌ ، ژیهانه‌که‌ هه‌ده‌به‌هه‌ته‌ که‌ به‌ ته‌واوی ده‌ره‌
به‌وه‌ په‌اره‌ده‌که‌سه‌ ده‌کاته‌ . کامه‌ په‌یه‌ی وابوو ژیهانه‌ له‌سه‌ره‌ به‌نه‌مای
به‌هه‌وده‌یه‌ دام‌زه‌راوه‌ و ئه‌مه‌شه‌ سه‌ره‌ته‌ی ده‌سته‌په‌که‌ی نو‌یه‌ به‌ ژیهانه‌ که‌
که‌تاییه‌که‌ی. کامه‌ په‌شتی به‌ به‌ره‌که‌ی قه‌وتابه‌جانه‌ فه‌لسه‌فه‌یه‌کانی
هاوچه‌ره‌ به‌سته‌وه‌ به‌ شه‌کردنه‌وه‌ی ناوه‌یه‌کی په‌وچه‌گه‌رایه‌ . گه‌یه‌شته‌

چمکی “هستی پوچگہ رائی” کے بلی دہرکوت لہ سہر بنہمای دژایہ تی نہوان مرہف و ژینگہی دہرکی وودہات . لہ دہخکدا مرہف توانی ہ شہوہی کی قہنائت پکہر دونیا لہکبداتہوہ، ئہو کات ئہم جیہانہ لہ وانگہی ئہوہوہ دہہتہ شتہکی تہگہیشٹوو و قبوہکراو. ہہام کاتہک مرہف درکی کرد ئہم لہکدانہوہی وہہم ، یہکسہر ہہست دہکات کے کسہکی نامہی لہم جیہانہدا . ئہوجا گومان لہ مانای ژیان و ہ سودی ژیان دہکات و لہرہدا ہہستی ہہمانای و پوچگہ رائی لہدایک دہہت. کامہ ئہو ہہکارہ تایہہتانہی ونکردہتہہ کے پہیوہندیان ہہم ہہستہوہ ہہی ، ئہو پہیوایہ پوچگہ رائی لہناکاو دہچہتہ ناو ہہشی مرہفہوہ لہو ساتہدا کے مرہف ہہست ہہ ہہتای دہکات .

ہاوکات ہہست ہہ ماندووبوون دہکات لہ بوونی ہہژانہ یان ژیانہ ہہژانہ ، چوکہ لہم ساتہدا ہہشیاری دہوہستہت لہ ہہ دہستہہنانی نامانجی ژیانہ ہہژانہ . دواچار زنجیرہی ہہفتاری ئاسای و ہہتینیہکان دہچہتہ . لہرہدا ہہمانای و پوچگہ رائی لہووی مادیو مہعنہویوہ ئاشکرا دہہت. کامہ پہی وابوو کے پوچگہ رائی نہ لہ مرہفداو ، نہ لہ جیہانہدا، ناشاردہتہوہ ہہہکو لہ تہکہہ بوونیانداہ. کہواتہ، ہہمانای و پوچگہ رائی دہہتہ تاکہ پہتہکی ہاوہش لہ نہوانیاندا. پاشان ئہم بیرکہی پہرہپہداو ، گہیشٹہ جہرک لہ یہکہتی سہ لایہنہ ، پوچگہ رائیہی، ہہشیاری مرہف و جیہان. کامہ لہ تہمہنی ۴۶ ساہیدا ہہہی ووداوہکی ئہتہمبہلہوہ گیانی لہدہستدا. سہیر لہوہدایہ کے لہ سہرہتای ژیانہ ئہدہبیدا لہ خہیایہدا کہمہنتہکی نویسوو گوتبووی ہہماناترین مردن مردنہ لہ ووداوی ئہتہمبہلدا !! .

د . ابراہیم ابو عواد - سہرچاوہ - (انفاس نت من اجل الثقافة
والانسان) ۴ اکتوبر ۲۰۲۵

ئہنتہ نیہ گرامشی: لہ نہوان
شہہشگہی ترانس کولتووری و

گڏيل ڀينري ميخو رڳو کان بڻجي و ٿي نندام تي . . و . لڳاءُ رڳو بڻجي و (ياسين لڳ تيف)

ٿي نندڻي گرامشي: لڳ نوان شڳ شڳي ترانس ڪولتوري و گڏيل ڀينري
ميخو رڳو کان بڻجي و ٿي نندام تي نا وابستگي - لڳ بازار ڪي پست
ڪڏل نيليزم) . .

”هڙچڻدي مڙووي هر وڻا تڳ ڪڏنتر بڻ، ٿي و چين ڪڏل ڪڏل بوواندي
تڻم ٿي و مشخڙن لڳ سڙ ’ميراتي ڪڏن‘ ڏڙين، هاوڪات خان نشين ڪاني
مڙووي ٿا بووري ژمارڻيان زياتر و قورستر ڏڻ. ” ٿي نندڻي گرامشي
(۱۸۹۱-۱۹۳۷)، بيرم ندي مارڪسيزمي ٿي، لڳ يڳ ڪڳ لڳ ديارترين
ڪڳ سا يڳ تي لڳ شنبير ڪاني سڳ ڏي بيسٽم داد نڙت. بڻشداري ڪي قووي
تيڙي لڳ بيري سياسي و ڪولتوري و ڪڳ مڳا يڳ تيدا ڪردو،
بيري ڪڳ ڪاني چوارچووي سنوري ٿيٽاليان تڻپڻ اندو و بوون بڻ
ٿامرازي شيڪاري جيهاني بڻ تايڻ تي لڳ چوارچووي لڳ ڪڳ ڏين و ڪاني
پست ڪڳ لڳ نيليزم، لڳ ڪڳ ڏين و ڪاني گرامشي لڳ ڏوري خوڻندي ووي
شڳ شڳ ڪي ترانس ڪولتوري ڏسو ٿي و لڳ گڏ تڙڪيز ڪردن سڙ
چمڪي هڙموون. بيري ڪڳ ٿي رگانيڪ و گڏ انڪاري ڪولتوري-
سياسي ڪان ڪڳ ڏي توانن بڻشدارين لڳ بنياتناني ٿي رگانيڪي نا وابستگي
لڳ گڏي لڳ باري پست ڪڳ لڳ نيليزم و. ٿامانجي توڙين و ڪڳ
ٿا شڪرا ڪردني ٿي و يڳ ڪڳ چڻ بيري ڪڳ ڪاني گرامشي بڻ ڪاريه نڙت بڻ
تڳ ڳيشتن لڳ دايناميڪي هڙ لڳ چوارچووي پست ڪڳ لڳ نيليزم و
چختڪردن و لڳ سڙ توانا ڪاني بڻ دووبار ڏاڻشتن ووي پڻ يوندي
ڪڳ مڳا يڳ تي و سياسي ڪان لڳ جيهاني غڙير لڳ ٿا وايدا. گرامشي چڻ
چڻي دياردي هڙموني ڪولتوري ٿيمپرياليسٽي بڻ سڙ ڪولتور
وابستگي ڪاندا پڻاس ڏڪات؟، ٿا يا ستراتيڙ تي ڪي پڻويست هڻي
پڻي و بڪرت بڻ بڻ رڳ نڳاري لڳ شنبيري و بڻ ڏست هڻناني زگاري ڪي
تڻواو سياسي؟ .

(گرامشي و پست ڪڳ لڳ نيليزم)

گرامشي لڳ شاري سڙدنيا لڳ داينڪ بوو ڪڳ يڳ ڪڳ لڳ ناوچ
پڻراو زخراو ڪاني ٿيٽا يا ٿي مڻش هڻستيارين ڪي تايڻ تي پڻيڻ خشي بڻ
پرس ڪاني پڻراو ٿي و ناو ٿي، ٿي و ڪات چالاڪوان ڪي سياسي بوو لڳ
حيزبي شيوعي ٿيٽاليا، سا ٿي ٿي ڪي زڙ لڳ زيندان لڳ ٿي رڳ سڳا تي

ژمی فاشیستی به سر بردو (۱۹۲۶-۱۹۳۷) ، له نووسینی "د فتر کانی زیندان" دا ، که مکه تېینی فلسفی و سیاسي که بندمای به شداریه تیږیه کانی گرامشی په که نا ، وک بیر که کانی سه بار ت به هموون ، شنبری ئرگانی ، جنگی مانځی و با به تی که که رسته کانی شیکردنه وای تدا خسته وو به تگ یشتن له پویندیه کانی چینایه تی و شنبری له که مکه گا کانی سه رما یه داریدا . به پیه له که مکه و کانی په ست که نیالیزم ه و و د د ن به تگ یشتن و ه و شان د نه وای په کهاته ای ئیمپریالیزم که کار که ری کانی به رد و ام بوون له م په پویندیه کانی که مکه ای تی و شنبری پاش که تايه نان به ئیمپریالیزمی فرمی . بیرم ندانی وک ئدوار سه عید و همی بابا و گایا تری سپفاک بیر که کانی گرامشیان به کاره ناو به شیکردنه وای هموونی کولتوری و سیاسي له چوارچه وای په ست که له نیالیزمدا . چه مکی هموون لای گرامشی ئامازیه به که نتر کړدنی چینی د سه ا تدار له که گای قبو کړدنی کولتوری و نه که هزی زره مله ، به و مانایه گونجاندن له که بیر که ای که له نیالیزمی کولتوری و که نتر کړدنی "له ژیکي گشتی" له که مکه گا که نیالیزم که ندا .

١ (گرامشی وک شنه که شگ که ترانس کولتوری

چه مکی هموون و به کاره نا نه کانی په ست که له نیالیزم

چه مکی هموون په که له به شداریه هر ديار کانی گرامشی ، گرامشی په یوايه هموون کات که به رجه ست د به ت که چینی د سه ا تدار بتوان ت جیهان بینی خای وک به شک له "له ژیکي گشتی" که مکه گا سه په نه ت. به ئو وای خه که وک شته کی ئاسای قبو ای بکات له چوارچه وای په ست که له نیالیزمدا ، د کر ت هموون وک میکانیزم که بخو نر نه و به در نه دان به

که نتر له ئاوا له که گای کولتور و په رو رد و میدیاو ، به نمونه د کر ت کار که ری هموونی ئاوا و ابینر ت به به رد و ام بوونی م دلی شنبری و ئابووری ئاوا وک ستاندار کی جیهانی ت نه ت له و که مکه گا یا نه ش که سه رب خه بیان به د سه ناو .

(په ناسای هموون لای گرامشی)

گرامشی هموون وکو په سه یکه په ناسه د کات که به هم په و جیهان بینی چینی د سه ا تدار د سه په نه ت به سه ر هموون که مکه گا دا به چه شک ئم دید د به ت به شک له "له ژیکي گشتی" که تاکه کان به ئار زووی خه یان و رید که گرن نه که به هزی زره مله به په چه وانه ای که نتر له است و خه و که پشت به سه رکوت د به ست ت . هموون پشت به قبو کړدنی کولتوری و ئایدیه له ژی د به ست ت ، ئم ش واکات زیاتر

بـردـوام بـت . هـژموون لـ گـگـی دامودـزگا کانی کـمـگـی مـدـنی وک پـروـردـ، اگـیـاندن، ئایین و کولتوور و ، بـ دیدـت، کـ هـشیاری بـکـمـ لـ قابـدـن و بـهاکانی چینی دـسـا تدار دـچـسپـنن .

(پـکها تـکا نی هـژموون) .

قبوـکردنی خـبـخشانـ: - هـژموون تـها پشت بـ هـز نا بـستـت بـکو بـندـ بـ توانای چینی دـسـا تداروـ تا ئـ و اـدـیـ چینـکانی دیکـ قـاعـت پـبکات کـ بـرژـوـندیـکانی گونجاوـ لـگـ بـرژـوـندیـکانی تـواوی کـمـگا . هاوکات دـرکـوتن و قبوـکردنی خـبـخشانـ لـ وـرگرتنی مـدـلی کولتوری و ئابووری ئـژئاوا لـلایـن نوخبـ ناوـخـیـکانـو وک ستاندارکـی "جیهانی" لـ چوارچـوـی پـست کـنیالیزمدا .

دامـزراوـ شنبیریـکان : - دامـزراوـکانی وک قوتا بخانـکان، زانکـکان، کـرـستـکانی میدیا و دامـزراوـ ئاینیـکان ئامرازگـلـکی سـرـکـین بـ بـاوکردنـوـی باـادـستی و هـژموون کـ شـوازی لـ قـاـبدانی تاکـکانـ بـ بینینی جیهان ، بـ نمونـ لـ وـاتانی دواي ئیمپریالیزم زمانـ کـلـنیالیزمـکانی (وک ئینگلیزی) لـ پـروـردـدا بـکاردـهـنـرـن بـ بردـوام بوونی هـژمونی مـدـلی ئـژئاوایی .

لـژیکی گشتی : - ئاماژـیـ بـ ئـو بیروباوـ و بـهایانـ کـ لـ کـمـگاـدا دـبـدـ "سروشتی" . گرامشی پـیوايـ لـژیکی گشتی بـلایـن نیـ، بـکو بـ شـوـیک لـ قابـدراوـ کـ بـرژـوـندیـچینی دـسـا تدار تـدا ئـنگ بداتـوـ . دـرکـوتنی لـژیکی گشتی لـ قبوـکردنی مـدـلی مـدـرنـو گـشـکردنی ئـژئاوا وک تاکـگـای پـشکـوتن لـ چوارچـوـی پـست کـنیالیزم .

هـاوسـنگی نـوان هـز و قبوـکردن : - هـژموون بـ تـواوی دـسـا تـی زـرـمـلـ دناکاتـوـ بـکو قبوـکردنی کولتوری لـگـ دـسـا تـی سیاسی و سـربازی تـکـکـات . لـ کاتـکـدا قبوـکردن شکستی هـنا چینی دـسـا تدار پـنا بـ سـرکوتکردن دـبات .

(ئامرازـکانی هـژموون لـ چوار چـوـی پـست کـنیالیزم) .

لـ کـمـگا کانی دواي کـلـنیالیزمدا ، هـژموونی ئـژئاوا لـ گـگـی چـند میکانیزمـکـو بـ بردـوام : -

زمان : زمان ئامرازـکی سـرـکی هـژموونی کولتووریـ بـ کار هـنـانی زمانـ کـلـنیالیزمـکانی (وک ئینگلیزی یان فـرـنسی) لـ پـروـردـ و ئیدارـدا باـادـستی کولتووری ئـژئاوا بـ بردـوام دـکات و زمانـ

ناوځييدځيکان پړاوځي دځات. بځ نمونځ لځ هيندستان زمانى ئينگليزى بووځ بځ زمانى نوځي پړوځردځي و کارگځي و زمانځکاني وځ هيندى يان تامل لځ هځندځک چوارچځوځدا پړاوځي خراون . پړوځردځي: سيستځمى پړوځردځي لځ وځاتاني دواى ئيمپرياليزم زځرجار مينځدى ئځژئاوايى بځکار دځنن کځ تځرکيز دځځنځ سځر گځځانځوځي مځژوويى کځلځنياليزم بځمځش کولتوورځ ناوځييدځيکان بځ بځها دځکځن . بځ نمونځ لځ ئځفريقا مځنهځځکان سځرنج دځځنځ سځر مځژوويى ئځوروپا لځسځر حيسابى مځژوويى ناوځييدځي ئځفريقا. اځگځياندن و ئځشنيځري گځلي: ئامرازځکاني اځگځياندنى جيهاځي تځرويچ دځدات بځ نځرم و بځهاکاني ئځژئاوا وځکو تاکځځرايى و بځرخځري ، ئځمځش کارىگځري دځنوځنځت لځ سځر ناسنامځي ئځشنيځري گځنجانى کځمځځگانى پاش ئيمپرياليزم . بځ نمونځ باځادځستى هځليوود و ميدياي ئځژئاوايى لځ داځشتنى پړوځردځکاني جوانى و سځرکځوتن لځ ئاسيا و ئځفريقا . نوځي ناوځييدځيکان: نوځي ناوځييدځيکان دځگځځن لځ بځهځزکردنى هځژموون بځ وځرگرتنى مځدځلى ئځژئاوايى لځ سياست و ئابوورى و کولتوور. گرامشى ئاماځ بځو نوځييدځيانځ دځکات پځيان دځځت “ئځشنيځري نځريتي” کځ خزمځت بځ بځرځوځندى چيني دځسځا تدار دځکځن .

(ئځشنيځري ئځرگانىک و ئځزگار بوونى ئځشنيځري)

چځمکى ئځشنيځري ئځرگانىک يځکځکځ لځ پاى بځنځتيځکاني بيرکردنځوځي ئځنتځنيځ گرامشى بځو پځيځي نوځنځرايځتي ئامرازځکي ناوځندى دځکات بځ بځرځنگاربونځوځي هځژموونى کولتوورى و سياستى ، بځ پځچځوانځي ئځشنيځري تځقليدى کځ خزمځت بځ بځرځوځندى چيني دځسځا تدار دځکات . ئځشنيځري ئځرگانىک بځ توندى پځيوځستن بځو چين و کځمځځانځي کځ پړاوځي خراون و کار دځکات بځ بځرز کردنځوځي ئاستى هځشيارى ئځشنيځري و سياسيان و بونيادناني دځژ هځژموون لځ چوارچځوځي دواى ئيمپرياليزم . ئځځي ئځشنيځري ئځرگانىک سنورځ چينا يځتيځکان تځدځپځځځنځت و شوناسځ کولتورى و نځتځوځي پړاوځي خراونځکان لځځدځگرځست، ئځمځش وايکځردووځ کځ لځ بځرځنگاربونځوځي هځژموونى ئځژئاواځا ئځځي سځرځکي هځبځت . ئځم تويځژينځوځي ئاماځى وردځکارى ئځځي ئځشنيځري ئځرگانىک، تيشک دځخاتځ سځر ئځرکځکاني، ستراتىژيځکاني، بځکارهځناني پراکتيکى و ئځو ئاځنگاريانځي کځ لځ چوارچځوځي دواى ئيمپرياليزمځا ووبځووي دځبځتځو . لځم وځوانگځيځوځ گرامشى لځ “دځفتځرځکاني زيندانځا” جياوازي دځکات لځ نځوان دوو جځر ئځشنيځريځا:

ئځشنيځري نځريتي: سځر بځ نوځييدځي ئځشنيځري نځريتيځکانځ (وځي ئځکاديمي و قځش و کاهنځکان) زځرجار سځربځځ لځ مملانى چينا يځتي

کار دکات به به رد و امکردنی هژموونی کولتووری چینی دس تدار .
شنبیری ئرگانیک: له ناو چین یان گروپ کی کم مایه تی
دیاریکراوه و سه ره ددات و به رژ و ندی کانی خه د رد به ت و وک
کخه ر و که که ره و یک مام ده دکات . شنبیری ئرگانیک م رج
نییه ئه کادیمیک به ت، دکره نووسه ر، هونه رمه ند، چالاکوان، یان
مام ستایه که به ت که په یو ندی کی ته کمه و نزیکی به که م گاکه یه و
هه به ت له چوار چه وهی دوا ی ئیمپریالیزم . یه ی شنبیری ئرگانیک
فراوانتر ده به ت و نو نه رایه تی گروپ په راوه زخراوه کانی کولتووری و
نه ته وهی ده دکات وک گه لانی سه نه، جووتیاران، یان که مینه
زمانیه کان له به رامبه ر هژموونی شنبیری ئرگانیک .

(ئرکه کانی شنبیری ئرگانیک)

کخستنی هه شیری به که م: شنبیری ئرگانیک کار به
به رزکردنه وهی هه شیری کولتوری و سیاسی گروپ په راوه زخراوه کان
ده دکات ، که یارمه تی ددات له گ و یشه ی په راوه زخستنی خه
ته بگات و دیدی ده خه گرانه ی په ره په ددات به هژموون . به نمونه له
چوار چه وهی په ست که له نیالیزمه دا ، شنبیری ئرگانیک گه لانی وهی
که له نیالیزم هه ده وه شه نه ت که شنبیری ئرگانیک وک ستانداردی
مه ده رنیه ده خه نه وه . به ره مه نه نانی زانیاری ناوخه ی: به شداری
ده دکات له به ره مه نه نانی ئه و زانیاریانه ی که نه نگدانه وهی ئه زمون و
به ها ناوخه یه کانه ، وک ئه ده ب، هونه ر، یان له که مینه وهی مه ژوویی به
به ره نگار بونه وهی هه ژموونی کولتووری . به نمونه به ره مه نه نانی
به ره مه ی ئه ده بی به زمانه ناوخه یه کان به په خستنی ناسنامه ی
شنبیری .

کخستن و که کردنه وه: کار ده دکات وک ناو به زیوانه که له نه وان
گروپ په راوه زخراوه کان و دامه زراوه سیاسی و کولتووریه کان ،
هاوکات یارمه تیده ره به بنیاتنه ی بزوتنه وه که م مایه تی کانی
به ره نگاری . به نمونه کخستنی بزوتنه وه کولتووریه کان یان
سیاسیه کان به داوا ی مافی زمانه ناوخه یی یان چاکسازی له
په ره ده دا .

بنیادنه ی دژ هه ژمونیک : شنبیری ئرگانیک هه وه ددات به
بنیادنه ی دژ هه ژمونیک له گه ی په خستنی نه رم و به هاو
گه لانی وهی شنبیری ناوخه یی ، ئه نا نگاری " له ژیکه گشتی " ده دکات که
له لاینه هژموونی ئرگانیک و سه په نه راوه .

(ستراتیژی کانی شنبیری ئرگانیک له چوار چه وهی په ست
که له نیالیزمه دا)

زیندوو کردن و ی ناسنام ی کولتووری: شنبیری ئرگانیک تکریر
دخات س زیندو کردن و ی گز کولتووری پراو زخراو کان، و
زمان، هونر و نریت ناوخ ی کان. بکاره نانی پراکتیکی: نگوگی
وا تی نگ ل کینیا داوای کرد ئد بیات ب زمان ئ فریق کان
و کیکویو بنوسرت، ب و پی ی ئینگلیزی با د ستی کولتوری
ک ل نیالیزم ب رد و ام دکات. پرتوکی س ین و ی ئیمپریالیزم ل
عقد ا (۱۹۸۶) ب یان نام ی ک ل شنبیری ئرگانیک پیشان د دات
ل و رگ کردن و ی ناسنام ی ئ فریقیدا.

دوبار نو سین و ی م ژوو: کارد دکات ب گ اندن و ی گ ان و
م ژوو ی ناوخ ی کان ک ل س رد می ک ل نیالیزمدا س اون ت و، ب
م ب ستی ب ز کردن و ی شانازی کولتووری و ن ت و ی.
ب کاره نانی پراکتیکی: ل هیندستان گروپی ل ک ین و ی کان س
ب س ر ک ای تی ا ناجیت گوها ه و کان خست گ ب دوبار
نوسین و ی م ژوو جوتیاران و چین پراو زخراو کان، ئ م ش
ئا نگاری چیر ک کان ک ل نیالیزمی ب ریتانیای بوو ک ت رکیزی
ل س ر نوخب کان بوو.

ه شیاری و شنبیر کردن: کخستنی ر ک ش پ و وتار و ب رنام ی
پرو رد ی ی ب ب او کردن و ی ه شیاری س بار ت ب ناسنام ی
کولتووری و م ژوو ی.

پراکتیکی کرد ی: ل باشووری ئ فریقا، ستیف بیک، س ر کی
بزووتن و ی "ه شیاری ش پ ست کان" ی شنبیری ئرگانیکی بینی
ل کخستنی ب رنام ی ه شیاری ب ب ر و پ ش بردنی شانازی کردن ب
ناسنام ی ئ فریقی ل ب رامب ر ئا پارتا یددا.

ب ره مه نانی ب ره می شنبیری: ب شدار ی کردن ل ب ره مه نانی
ب ره می ئ د بی و هونری و سین مای ک ئ زموونی گروپ
پراو زخراو کان ت یدا ئ نگ د دات و.

ب کاره نانی کرد ی: ل ژئاوای ئ فریقا، ئایم سیزر و
لی پ د س نگ ر ب شدار یان کرد ل بزووتن و ی "ن گ ریتوددا" ب
نووسینی شیعر و شان گ ری ک شوناسی ئ فریقای شک م ند کرد و
ئا نگاری ه ژموونی ف ر ن ساشی کرد.

کخستنی سیاسی و شنبیری: کارد دکات ب بنیاتنانی بزووتن و
ک م ی تی و سیاسی کان ک داوای مافی گروپ پراو زخراو کان
د ک ن، و ک مافی خو ندن ب زمان ناوخ ی کان یان پاراستنی میراتی
شنبیری.

ب کاره نانی کرد ی: ل ب لیفا، شنبیرانی ئرگانیکی
دانیشتوانی س ن، و ک ئ دمانی بزووتن و ی "پاچاکوتی" یان
ه بوو ل کخستنی داواکاری سیاسی کان ب ب ر و پ شبردنی مافی

دانیشتوانه سځه نځایونه و زمانه کیچوا .

(شځه مانځه و شځه پځه)

گرامشی جیاوازی د کات له نهوان "جنگی مانځه" که شځه شځه کی استوخه له دژي سیستمی د سځه تدار و "جنگی پځه یی" که ستراتیژی کی درځای نه به بنیاتنای دژ هژموون له گځه شنبیری و پځه روځه له چوارچووه دواي ئیمپریالیزم ، شځه پځه یی زیاتر گونجاو به بهرنگار بونځه هژموونی شنبیری ځځاوا ، ځځه شځه یوځی به بنیاتنای دام زراوه شنبیری و پځه روځه یی ناوخه هځه که ناسنامی ځ بهرر بکاته و ځا ننگاری مځه کانی ځځاوا بکن .

(بهره و ځرگانیکی ناوا به سته)

ځرگانیکی گرامشی ځماځه به په یوه نځی نهوان شنبیر و ځه چین که مځه یی تی که نوځه رایته د کات ، به پځه وانه شنبیری نه ریتی که له چوارچووه که مځه یی ته دابه او ، شنبیری ځرگانیکی کار به په شځه شځه یی ته و به زکړدنی چین په راوه زخراوه کانه د کات له چوارچووه په ست که له نیالیزمدا . د کات چمکی ځرگانیکی بهرر وانه تر بکړته و به چځه شځه که بونیادی ناسنامی شنبیری و سیاسی سځه به ځ له هژموونی ځځاوا بگرته و . ځ ندامته ناوا به سته په یوځی به دوباره دا شته و په یوه نځی نهوان ناوه ند و په راوه نه به به چځه که کولتوور غځه ځځاوا په کانه ته نیا وابه سته مځه یی ځځاوا یی نه بن ځ مځه دتوانرته له گځه دوباره نووسینه و مځه و و رگرتنه و چیر که مځه و په کانی ناوخه که له سځه دمی ئیمپریالیزمدا په راوه خراون یان سځه اونه ته و به دیزه نځه .

په شځه شځه زمانه ناوخه په کانه بهرنگار بونځه به با د سته زمانه وانی ځځاوا به زیندو کړنه و زمانه ناوخه په کانه به کاره نه یان له پځه روځه و ځاگه یان دندا .

بنیادنای دام زراوه شنبیری سځه ځ : دروست کړدنی ژینگه شنبیری به مځه سته ځ ننگدانه و ناسنامی ناوخه په شځه شځه خود هځه شیری .

(په پځه دانی هځه شیری به که مځه)

گرنگی: گرامشی په یوايه بنیاتنای هځه شیری به که مځه بندمای بهرنگار بونځه هژموون له چوارچووه په ست که له نیالیزمدا ، ځ مځه شځه یوځی به به زکړدنی گروپ په راوه زخراوه کانه به ته گځه یشتن له مځه و ناسنامی ځه یان .

ستراتیژی: کخستنی ٲٲرک شٲ و بٲرنامٲی هٲشیاری لٲسٲر شوناسی ٲٲشنبیری و مٲژوو ، هاوکات بٲکارهٲنانی میدیای ناوخٲیی بٲ مٲبٲستی بٲاوکردنٲوٲی هٲشیاری کولتووری و بٲشداریکردنی ٲٲکھاتٲ ناوخٲیٲکان لٲ بزووتنٲوٲ سیاسی و کولتووریٲکان .

بٲکارهٲنانی ٲراکتیکی: لٲ ئٲفریقای باشوور بزووتنٲوٲی هٲشیاری ٲٲشپٲستنٲکان بٲ سٲرٲکایٲتی ستیف بیکٲ سٲرنجی خستٲ سٲر ٲٲشخستنی شانازیکردن بٲ ناسنامٲی ئٲفریقیٲوٲ لٲ ٲٲگٲی ٲٲروٲردٲی گٲلیٲوٲ .

فٲلٲستین : ناوٲندٲکانی ٲٲشنبیری بٲرخوردان ئٲدٲب و هونٲر بٲرهٲم دٲنن بٲ مٲبٲستی ٲٲشخستنی ئاستی هٲشیاری ناسنامٲی فٲلٲستین بٲ ووبٲٲووبونٲوٲی هٲژمونی ئیسرائیل . لٲ چوارچٲوٲی ئٲفریقای دوا۲ کٲلٲنیالیزمدا ، هٲوٲٲکان بٲ بنیاتنانی ئٲندامٲتیٲکی ناوابٲستٲ لٲ بٲرهٲمٲکانی نووسٲرانی وٲک نگوگی وا تیٲنگٲدا دٲبٲنرٲت کٲ داوا۲ بٲکارهٲنانی زمانٲ ئٲفریقیٲکانیان دٲکٲن لٲ ئٲدٲب و ٲٲروٲردٲدا ، یان لٲ بزووتنٲوٲ زگاربخوازٲ کولتووریٲکانی وٲک بزوتنٲوٲی نٲگریتود لٲ ٲٲژئاوا۲ ئٲفریقا ، هٲروٲها دٲکرٲت بٲرٲکٲکانی گرامشی بٲ بزوتنٲوٲکانی بٲرخٲدانی کولتووری لٲ ئٲمریکای لاتینیش بٲکاربھٲنرٲت ، وٲک بزوتنٲوٲ سٲنٲکانی بٲلیقیا و ئیکوادٲر کٲ هٲوٲدٲدات ناسنامٲی کولتووری و سیاسی ناوخٲیی بگٲٲٲٲندٲٲوٲ.

ٲٲئاٲانگارٲٲکانی جٲبٲجٲ کردنی بٲرٲکٲکانی گرامشی لٲ چوارچٲوٲی دوا۲ کٲلٲنیالیزمدا)

فرٲ ٲٲشنبیری: کٲمٲٲگاکانی دوا۲ کٲلٲنیالیزم بٲ فرٲچٲشنٲکی گٲورٲی کولتووری تایبٲتمٲندن ، ئٲمٲش دروستکردنی دژٲ هٲژمونٲکی ٲٲکگرتوو قورس دٲکات.

جیھانگیری: جیھانگیری ئاٲانگاری نوٲ بٲ ئٲندامٲتی ناوابٲستٲ دروست دٲکات ، بٲو ٲٲیٲی هٲژموونی کولتووری ٲٲژئاوا۲ی لٲ ٲٲگٲی میدیا و ئابووریٲوٲ بٲردٲوامٲ .

دٲسٲٲاتی ناوخٲیی: لٲ هٲندٲک بٲستٲندا ٲٲنگٲ نوخبٲ ناوخٲیٲکانی دسٲٲاتدار بٲرٲکٲکانی گرامشی بٲکاربھٲنن بٲ چٲسپانندی دٲسٲٲاتی خٲیان نٲک بٲهٲزکردنی ٲٲراوٲزخراوٲکان.

ٲٲٲٲ (ئٲنجام)

ٲٲدٲبٲت بٲ تٲواو۲ ئاگاداری سنوورٲکانی خٲت بیت ، بٲتایبٲتی ئٲگٲر بتٲوٲت فراوانیان بکٲیت". ئٲنتٲنیٲ گرامشی لٲ ٲٲگٲی چٲمکٲکانی هٲژموون ، ٲٲشنبیری ئٲرگانی و شٲٲی ٲٲگٲیی ، توانایٲکی فیکری ناوازٲ بٲ تٲٲٲاندنی کٲنتٲکستٲ ناوخٲیی و مٲژوویٲکان نیشان دٲدات لٲ چوار چٲوٲی دوا۲ ئیمپریالیزم ، بٲرٲکٲکانی ئامرازٲکی بٲهٲزن بٲ تٲگٲیشن لٲ داینامیکی دٲسٲٲاتی کولتووری و سیاسی ،

هه‌روها به بنیاتنانی ئه‌ندامه‌تی ناوابسته‌یی که تهنه‌دای هه‌ژموونی ئه‌ژئاوا ده‌کات، له‌ گه‌ی به‌ر‌وپه‌ش‌بردنی هه‌شیری فره‌نگی و سیاسی. ئه‌شهبیرانی ئه‌رگانه‌یک له‌ که‌مه‌گاکانی دوی که‌له‌نیالیزمدا ده‌توانن که‌سه‌رکه‌ی بگه‌ن له‌ دووباره‌ دا‌شته‌وه‌ی ناسنامه‌ی خود و گه‌یشتن به‌ زگه‌اری کولت‌وووری و سیاسی. له‌ گه‌ی ئه‌وه‌شدا جه‌به‌که‌کردنی ئه‌م به‌ر‌کانه‌ په‌ویستی به‌ وه‌به‌وه‌بوونه‌وه‌ی ئاسته‌نگه‌کانی جیهانه‌گیری و فره‌ کولتوووری که‌ داوای دا‌ه‌نه‌نان ده‌کات به‌ گونجاندنی به‌ر‌که‌کانی گرامشی له‌گه‌ی چوارچه‌وه‌ ناوچه‌یه‌کاندا. چه‌مکی هه‌ژموونی گرامشی ئامرازه‌کی شیکاری به‌ه‌ز دابین ده‌کات به‌ ته‌گه‌یشتن له‌ چه‌نیه‌تی به‌رده‌وامبوونی با‌ه‌ده‌ستی کولتوووری و سیاسی ئه‌ژئاوا له‌ که‌مه‌گاکانی دوی که‌له‌نیالیزم. له‌ گه‌ی زمان و په‌روه‌رده‌ و میدیاوه‌ مه‌ده‌له‌کانی ئه‌ژئاوا وه‌ک ستانداردی گه‌شتگیر هه‌ژموون ده‌چه‌سه‌په‌نه‌ت و ناسنامه‌ ناوچه‌یه‌کان په‌راوه‌ز ده‌خات، له‌ گه‌ی ئه‌وه‌شدا بوونی ستراتیژی شه‌ی په‌گه‌یی که‌ چوارچه‌وه‌یه‌که‌ به‌ به‌ر‌نگاربوونه‌وه‌ی هه‌ژموون، له‌ گه‌ی بنیاتنانی دژ هه‌ژموونه‌که‌وه‌ که‌ له‌سه‌ر بنه‌مای زیندوو‌کردنه‌وه‌ی زمانه‌کان و گه‌ی‌اندنه‌وه‌ی مه‌ژوو و دام‌زرا‌ندنی دام‌زراوه‌ کولتوویری سه‌ربه‌خ‌کان، سه‌ره‌ه‌ای ئا‌ه‌نگاری وه‌ک فره‌ کولتوری و جیهانه‌گیری. چه‌مکی هه‌ژموون هه‌ر به‌ نه‌رمونیانی ده‌مه‌نه‌ته‌وه‌و ده‌توانه‌ت ئه‌له‌ام به‌خش به‌ت به‌ بزوه‌ته‌وه‌ی زگه‌اری ئه‌شهبیری و سیاسی له‌ چوارچه‌وه‌ی په‌سته‌ ئه‌مپه‌ریالیزم، هه‌روها به‌ر‌که‌کانی گرامشی، به‌تایبه‌تی هه‌ژموون، فه‌کری ئه‌رگانه‌یک و شه‌ی په‌گه‌یی، ئامرازی شیکاری به‌ه‌ز دابین ده‌کات به‌ ته‌گه‌یشتن و به‌ر‌نگاربوونه‌وه‌ی هه‌ژموونی کولتوووری له‌ چوارچه‌وه‌ی دوی که‌له‌نیالیزم. له‌ گه‌ی ئه‌ندامه‌تی ناوابسته‌ ده‌که‌ته‌ ئه‌شهبیرانی ئه‌رگانه‌یک ناسنامه‌ی ناوچه‌یه‌ی گه‌شه‌په‌ده‌ت و ئا‌ه‌نگاری مه‌ده‌له‌ی ئه‌ژئاوا به‌که‌ن له‌ گه‌ی ئه‌ستراتیژی‌کانی وه‌ک زیندوو‌کردنه‌وه‌ی زمانه‌ ناوچه‌یه‌کان و دووباره‌ نووسینه‌وه‌ی مه‌ژوو، سه‌ره‌ه‌ای ئا‌ه‌نگاری وه‌ک فره‌ کولتوری و جیهانه‌گیری. به‌ر‌که‌کانی گرامشی به‌ نه‌رم و نه‌یان و گونجای ده‌مه‌نه‌ته‌وه‌، ئه‌مه‌ش وایکردوو که‌ ئامرازه‌کی گرنگ به‌ت به‌ زگه‌اری کولتوووری و سیاسی له‌ جیهانی دوی ئه‌مپه‌ریالیزمدا. ستراتیژی‌کانی به‌ر‌نگاربوونه‌وه‌ی هه‌ژموون له‌ چوارچه‌وه‌ی دوی که‌له‌نیالیزمدا، که‌ له‌ به‌ر‌که‌کانی گرامشه‌وه‌ وه‌رگیراون، ته‌شکه‌ ده‌خاته‌ سه‌ر بنیاتنانی دژ هه‌ژموون له‌ گه‌ی ئه‌شهبیری ئه‌رگانه‌یک و زیندوو‌کردنه‌وه‌ی زمانه‌ ناوچه‌یه‌کان و گه‌ی‌اندنه‌وه‌ی چه‌ر‌که‌کانی مه‌ژوویی و بنیاتنانی دام‌زراوه‌ی کولتوویری سه‌ربه‌خ‌ و په‌ره‌په‌دانی هه‌شیری به‌که‌مه‌ه‌. ده‌رکه‌وتنه‌ی نموونه‌ی فه‌سه‌ستین و ئه‌فریقا و هندستان و ئه‌مه‌ریکای لاتین و (کوردستانی ئه‌ژئاوا. وه‌ک)

کارگري ئېم ستراتيژيانە لە ئاڭگاري ښځيبيري ځاوا ،
سەرځاي ته ځاياتي واک فر کولتووري و جيهانگيري ، ئېم ستراتيژيانە
بە نېرم و نيان و گونجاوي دېمەننډو ، ئېمەش وايکردوو ټينډ
ئامرازکي گرنگ بە ځگاري کولتووري و سياسي له کډم ځاگاني دواي
کډل نيا ليزمدا .

پرسیار که ئو یه چن چنی جئکی بئنگاری و شئگئی لئ و
 وبئران پئدگات دژب کئ نیالیزی ئیستئیتانی بئ ئو ی
 زگاریه کی یشیی لئ وابئستئیی بئدئست بهئنین؟

و . لاء ربي و (ياسين لـ تيف)

د. زهير الخويلدي - حوار المتمدن - ٢١ - ٨ - ٢٠٢٥

مواضيع و أبحاث سياسية

وَحْشٌ تِي وَ نَاهَمْ تِي كَانِي
 نِيُولِيْبِرَالِيْزَمْ وَ مْ تِرْسِيْدِيْ كَانِي
 لَسَرْ كَلَانِي لَوَاْزْ وَ كَمْ مَكَا
 وَابَسَتْ كِرَاوْ كَانِي . وَ
 عَرْبِيْ وَ (يَاسِيْن لِيْ تِيْف)

وَحَشَّتِي وَ نَهَام تِي ڪَآني نيوليبراليزم و م ترسيي ڪَآني ل س ر
گَآني لاواز و ڪ م گَا و ا ب س ت ڪ ر ا و ڪ ا ن و
گَا ڪَآني ب ر ن گاري ل ا و ا ن گ ي پ س ت ڪ ل نياليزم و .

یہ اللہ کی

”سہرہ دانی بزوتند وی دژ نیولبرالیزم وک بزوتند وی کی نا زای تی ئامانجی ئیدان کردنی زیادتی وی و شکست ہستہ کراوکانی جیہانگیری ئابووری بوو“. لہ جیہان کدا ک دونیا

بهره و جیهانگیری خرا تر دهوات ، نیولبرالیزم واک ناید لایای
 با داسست سیره ده ، هاوکات بانگ شای کرد به بازارای نازاد و ،
 به تایید تیکردن و کمکردن وای دهوات ، له کم نوان ش
 به نید ل به دیه نانی خگوز رانی و نازادی به تاک . به نام له
 پشت نهم به دهوات واقع کی تاریکتر و نهام تی ه نای کای و کم
 بریتی بوو له خرا پتر بوونی نای کسان و پراو زخستنی گ لانی لاواز و
 در زدان به هژموونی کم ل نیالیزم به شواری نو . له هشتاکانی
 سده ای ابر دو و ، له گده ره دهانی سیاس ته کانی مارگرت تاچر و
 ناند یگان ، دام زراو جیهان نی کانی واک سندوقی دراوی
 نهود و تی و بانکی جیهانی نهم مده لایان گرت ته بهر . هاوکات
 سپاندنی سیاس تی سک هگوشین و به نام ای دهکخست وای په کها ته
 به سر کم مده و وابسته کراو کاند . نمان بوون به هی تکهچوونی
 باری نابووری و کم مای تی له زربای و اتانی باشووری جیهان .
 به نهم له ککه یند و یه ه وده دات به شیکردن وای "دند یی و
 وحشه تی" نیولبرالیزم ، کم له ئیستغلالکردنی سچا و مر یی و
 سروشتی کاندیدا دد کم و ت و "نهام تی کانش" کم له توند بوون وای
 هژاری و پراو زخستندا ده دات و . توژیند و کم له ده گای
 به باز کی په سته ل نیالیزم و ده ککه ته و کم چن نیولبرالیزم
 په یو ندید کم ل نیالیزم کانی به ره مه نای و ، هاوکات گرنگیدان
 به کاریگ ریه کانی له سر گ لانی لاواز و کم مده گاکانی وابسته .
 پرسپاری توژیند و کم له دهوری نمانده سو ته و : نیولبرالیزم
 چن به شداری کردو و له قو کردن وای به شایی نهوان م رکزو پراو ز
 ؟ . چن تی ریه کانی دواي کم ل نیالیزم ده توانن نهم داینامیکان
 هه بو شند و ؟ . توژیند و کم له سر بنمای میت ده کی شیکاری
 خند گران دام زراو ، سوود له چ مک کانی نه دوار سه عید
 (هژ هه تبون) ، گایتری سپفاک (دنگی پراو زخراو) و ه می بابا
 هیبریدی ت (ته ککه او بوون) و دد گرت ، له گده توژیند و له کایسی
 (په لایا) له نهمریکای لاتین . هه روها نامانجی توژیند و کم
 بریتی له :

- ۱- شیکردن وای میکانیزم کانی نیولبرالیزم .
- ۲- هه س نگانندی کاریگ ریه کانی له سر کم مده گای پراو زخراو کان .
- ۳- په شک شکردنی خند ای دواي کم ل نیالیزم کم به رد وای هژموونی
 کم ل نیالیزم ناشکرا دکات .
- ۴- چار سه رکردنی ده گاکانی بهر نگار بوون وای نهم دند یی
 لبرالیزمی نو .

نیولبرالیزم: په ناس و تایید تمندی

نیولبرالیزم، واک د یقید هارقی پناسی د کات، "پښتو ژبې کی سیاسي ب د ا شتن وای پ یو ندي ک م م لای تی و ئا بووری کان ب برژ و و ندي س رمای داری جیهانی "ل چوارچ و و ی ق یران ئا بووری کانی ح فتا کانی س د د ی ا بردودا س ریه دا . لیبرالیزمی نو ه و لیدا ب ه و و شانندن و و ی د و و تی ک م م لای تی و بر و و پ شبردنی بازار ی ئازاد . ه و و ها تایب تم ندي س ر کید کانی بریتین ل ب تایب تکردن و ، ئازادکردنی بازارگانی و ، ک مکردن و و ی خ رجی گشتی کان . ب م ، واک (نائمی کلاین) ل پرتوک کیدا (ع قید ی شک) ئا ماز ی پ د کات ئ م سیاس تان ز رجار ل ل گای "شک" و و د س پ نرن ، واک ق یرانی ئا بووری یان کار ساتی سروشتی، ب ئا سانکاری ب م ب ستی ئیستغلالکردنی ک م م گالواز کان .

پست ک ل نیالیزم: ئامرازی شیکاری

بازی دواي ک ل نیالیزم چوارچ و و ی ک دابین د کات ب ت گ یشتن ل چ نی تی ب رد و امبونی ه ژمونی ک ل نیالیزم ل ف رم ئا بووری و کولتوری م د رن کاندا . ئ دوار س عید چ مکی "ژ ه ا تبوون" پ شک شد کات ک باس ل و د کات ک چن گ لانی غ یر ا ژئا وایی واک دواک و توو و نا د ک رن ب ئ و و ی پاسا و ب د ست و وردان کانی بیانی به نند و . ل ب رامب ردا گایا تری سپشاک س رنجی ل س ر "دنگی پ راو ز خرا و" ، ئا ماز ب م ح ا بوونی نو نذ رای تیکردنی گ لانی ژ رد ست د کات ل گوتار

با د د ست کاندا . ه می بابا چ مکی هیبریدیتی " ت ک ل و بوون" د ناس نذ ت ب شیکردن و و ی کار ل ک کولتوری کانی نوان نا وند و پ راو ز ل چوارچ و و ی جیهانگیریدا .

تیری سیست می جیهانی

ئیمانوئل وال رشتاین چوارچ و و ی ک ب ت گ یشتن ل پ یو ندي نای کسان کانی نوان نا وند (و اتانی پ شک و توو) و پ راو ز (و اتانی و اب ست) دابین د کات . وال رشتاین پ یوای س رمای داری جیهانی پشت ب ئیستغلالکردنی پ راو ز د ب ست ب برژ و و ندي نا وند ، ئ م ش ئ و و ی ک نیولبرالیزم ل ل گای سیاس ت کانی جیهانگیری و ب ه ه زی د کات . ئامراز نو کانی لیبرالیزم

((سیاس ت کانی خ پار زی و کخستنی پ کها تی د و و ت)) . دام ز راو کانی واک سندوقی دراوی نود و و تی و بانکی نود و و تی پشتیان ب ب رنام کانی د ستکاریکردنی پ کها تی د و و ت ب ستوو ب سپاندنی چاکسازی ئا بووری ب س ر و اتانی تاز پ گ یشتودا . ئ م

بـرنامانـه کـه بریتی بوون له کـه مـکردنـه وای خـرجیه گـشتیه کان و هـه گـرتنی یارمـه تیـه کان له سـر کـا سـر تـایـه کان ، کـه ئـه وـش هـه ژاری و بـه کاریان زیاتر کرد . بـه نمونـه له میسر له ماوای ساـهانی نه و دهـه کانی سهـده ی ابردوو ، مـرجـه کانی سندوقی دراوی نه و دهـه و دهـه تی بوو هـه ی بـه تـایـه تـکردنی کـرتی گـشتی ، ئـه مـش وای کرد هـه لی کار کـم بـه تـه و هـه ژاریش زیاد بکات . (ئـه گـر کوردستانیش و کو نمونـه ی میسر و لرگرین کـه سیاسـه تی ئابووری دهـه ندانه و و حـشی نیولیبـرازیم تـیدا پیاده دهـه کـرت و ، هـه دهـه دهـه موو دامـه زراوه خـزمـه تـگوزاریـه گـشتیه کانی دهـه و دهـه ت دهـه کـرتـه تـایـه تی و ، هـه ژاریـه کی کوشند و بـه کاریـه کی له ادهـه بـر و نه بونی هـه لیکار بـه رـه کی خـه کی گردوه و گـه نهـه کی یـه کـجـه زـه بـه کارو نائومـه د بـه تـایـه تی دهـه چوانی زا که کان و پهـه یمانگان کـه وتونـه تـه سـر شـه قامـه کان ، کـه دهـه شوـه نی پهـه ولیتاریاکـه ی مارکسیان گردـه تـه و ، له عانوساتی تهـه قینه وای کـه مـه یـه تـیدا یـه و ئـه گـر رووبدات تهـه و و و شک پهـه کـه و دهـه سوتـه . و.ک)

جیہا نگیری کولتووری

نيوليبراليزم بـشدارى كردنى نيوليبراليزم لـ بـا و كردن وى مـد لـكى كولتوورى ژئواوايى كـ شوناسـ ناوـخـ يـكان پـراوـز دـخات ، لـ لـگـى مـديا و كـمـپانيا فرـناسنامـكان و . تـرويجـدان بـشـوازـكى بـكار بـر كـ لـگـى بـها نـريتيـكان ناكـكـ ، ئـوـش بووـنـهـى پـراوـزخستنى كولتور ناوـخـ يـكان لـ كـمـمـگا وابـستـكراوـكاندا . (ئـستغلال كردنى سـرچاوـكان) .

[illegible]

تـڭچونى خزمـڭگوزارىـڭ گشتيـڭكان

نیولبرالیزم خرجیہ کانی پیروارد و تہندروستی کام کردتو،
نمائش کاریگری نہرینی لہسار گروپ لاوازکان دروستکردوو، ل

میسر بـ تایبـ تیکردنی کـرتی تـندروستی، جیاوازی لـ نـوان دـو مـند و هـزار دروست کردوو بـ دـستـاگـیـشتن بـ خزمـتگوزاریـکان . (کـئـو ئـو ئـمـوونـ لـ هـرمـی کوردستان پیادـ کراوـ لـ لایـن نیولیبرالیزم و کومپانیا حزبـکان کـ هی کـمـمـک سیاسی چاوچندـکو چـتـو دز بـ بـو دـبرـن، بـ تـواوی دـستیـان گردوو بـ نابود کردنی کـرتی تـندروستی و پـروـردـ و ، دروست کردنی نـخـشـانـ و قوتابخانـ تایبـتیـکان کـ نرخـکانیان لـ توانای چینی هـزارو تـنانـت ناوـندیشدا نییـ نـشتـرگـریبکـن لـو نـخـشـانـ لـ دـخی نـخـشـکـوتن ، تـنانـت خـریکی شـواندنی زمانـی کوردیشن لـ قوتابخانـ ئـهـلیـکان ، هـروـها خـریکی بـ تایبـتیکردنی کـرتی ئاوو کارـباشـن و نرخـکی خـیاـیان بـ داناوـ نـگـ فـرمانبـرکی حکومـت مووچـی مانگـکی بـشی نرخـی بـکار هـنانی یـک مانگی کارـبا نـکات ، لـرـدا پرسارـکـ ئـو یـ ئـی فـرمانبـرکی یان مرـفـکی ئاسایی و بـکار بـ ئـو پـداویستـکانـی تری زیان چـبکات چـن بتوانـت ئـو نرخـ دابین بکات ؟! . و. ک) .

پـراوـز خستنی ناسنامـ ناوـیـکان

نیولیبرالیزم بـ سـپـاندنی مـدلـکی کولتوری جیهانی، بـشداری کردوو لـ سـپـندـوی ناسنامـ ناوـیـکان. بـ نمونـ گـلانی سـنـ لـ ئـمریکای لاتین لـ ووی کولتووری و ئابووریـوو لـ ئـنجامی سیاسـتـکانـی بازای ئازاد پـراوـزخراون .

نـخـشـهـ لـ پـستکـلـ نیالیزم، بـردـوامـبونی هـژمونی ئیمپریالیزم

لـ وانگـی پـستکـلـ نیالیزمـوو دـتوانـت نیولیبرالیزم وـک درـژکراوـی کـلـ نیالیزمی نـریتی سـیر بکـرت. هـروـک چـن نـژهـاتناسی بـ پاساوـهـنـانـوو و دـستـوـردانـکانـی کـلـ نیالیزم بـکارهات، هاوکات نیولیبرالیزمیش لـ یـتـریکی “گـشـپـدان” و “پـشـکـوتن” بـ سـپـاندنی سیاسـتی ئابووری کـ خزمـت بـ ناوـند دـکات بـکاردهـنـت ، ئیدوار سـعید ئاماژـ بـوو دـکات کـ ئـم گوتارـ وا گـلانی لاواز پیشان دـدات وـک ئـوی بـ توانا بن لـ بـوـبردنی سـرچاوـکانیان ، بـمـش سـوايـتی دـدات بـدستـوـردانی دـرکی .

پـراوـز خستنی دـنگی پـراوـزخراو

سپیفای جـخت لـوو دـکاتـوو کـ گـلانی ژـردـستـ زـرجار بـبـش دـکرـن لـ توانای دـربـینی بـرژـوو ندیـکانیان ، لـ چوارچـووـی نیولیبرالیزم پشتگوـخستنی پـداویستـکانـی کـمـگا ناوـیـکان بـ

بـرژـوآ و بـنـدی ئـه جـنـدای دامـزراو نـوـد و تـیـهـکان ، ئـمـش و ابـسـتـه
بوون و تـه بـعـیت بـه هـز دـکـات .
(بـرـنـگاری کـمـمـگـا پـراو زـخـراو کـان) .
سـرـرـای هـژمـون کـان بـرـنـگاری بـزووتـن و کـانی دژ نیولـیـبرالـیزم
سـرـیـان هـژمـون ، لـه بـلیـفـیا سـاـی ۲۰۰۰ “جـنـگی ئاـو” بوو هـی
هـژمـون شـانـدـن و بـه تـایـبـتـیـکـردنی ئاـو دواـی ناـزایـهـتی جـمـاـوری ،
کارداـنـهـی توانای کـمـمـگـا پـراو زـخـراو کـان بوو بـه هـی بـرـنـگـار
بوون و بـه هـژمـون .

تـوـهـژـیـنـه و بـیـس ۱ . بـلیـفـیا : شـیـهـی ئاـو

سـاـی ۲۰۰۰ لـه شـاری کـوتـشـا بـامـبا نـهـزایـهـتـیـکی بـرـفـر و ان دـروست
بوو دژ بـه بـه تـایـبـتـیـکـردنی ئاـو و بـرـز بوون و بـه نـرـخ کـان ، هـاوکـات
بـزووتـن و جـمـاـوری کـان سـرـکـوتـو و بوون لـه هـژمـون شـانـدـن و بـه
گـرـبـسـتـه کـان لـه گـگـا کـمـپـانـیا فـرـهـزـیـه کـان ، ئـمـش توانای
بـرـخـدانـی ناوـخـهـی پـیـشـانـدا .

بـرـنـگاری گـلـانـی لاواـز و کـمـمـگـا ژـرـد سـتـه کـان لـه دژ
نیولـیـبرالـیزم : شـیـکار کـردنی پـسـتـه لـه نیالـیزم

سـرـرـای ئـه و با بـاد سـتـیـه ئاـبووری و کـولتـووریـه کـه نیولـیـبرالـیزم
بـسـر گـلـانـی لاواـز و کـمـمـگـا و ابـسـتـه کـراو کـانـدا سـپـانـدوـیه ،
بـزووتـن و بـرـنـگاری جـراو جـر سـرـیـان هـژمـون ، کـه بـنـگـدانـه و بـه
توانای ئـم کـمـمـگـا یا نـه بـه ئاـهـنـگاری سـیـاسـه تـه نیولـیـبرالـیزم کـان و
دووبارـه دـا شـتنی گـوتـار کـانـیان . ئـم بـزووتـن و انـه کـه لـه نـهـوان
ناـزایـهـتی جـمـاـوری و بـزووتـن و کـمـمـگـا یا تـیـه کـان بـخـراو دـسـت
پـدـکـات تا دـکـات پـراکـتـیـز کـردنی کـولتـوریـه بـدیلـه کـان ، هـاوکـات
تـکـردن و بـه هـژمـون ئاـبووری و کـولتـوریـه دـر دـبـهـت کـه
جـیـهـانـگیری لـیـبـالـیزم لـه وـانـگی پـسـتـه لـه نیالـیزم و سـپـانـدوـیه تـی
، ئـم بـرـنـگاریـه هـژمـون بـه گـلـانـه و بـه “دـنـگـا پـراو زـخـراو”
کـه گـایـتری سـپـیـفـاک باسی دـکـرد ، هـژمـون ها دووبارـه بـنیـاتـنـه و بـه
ناـسـنـامـی ناوـخـهـی لـه بـرامـبـر ئـه و تـکـمـلـه و بـه زـرـمـلـهـی کـه
سـیـسـتـمـی جـیـهـانی سـپـانـدوـیه تـی ، ئـم بـه شـیـهـی بـریتـیـه لـه دینامیکی
بـرـنـگاری دژ بـه نیولـیـبرالـیزم لـه گـگـای تـوـهـژـیـنـه و بـه جـر کـانی و
پـاـنـهـر کـانیو کار گـرـه کـانی . شـیـکـردن و کـه تـرکـیز دـکـات سـر سـر
تـه و : ۱ - فـرـم کـانی بـرـنـگاری باو . ۲ - بـرـخـدانـی کـولتـوری و
فـیـکـری . ۳ - ئاـهـنـگاری کـانی بـر دـم ئـم بـزووتـن و یـانـه بـه
هاوکـاری کـردنی شـیـکـردن و بـه تـوـهـژـیـنـه و کـان دـکـر لـه کـیـسی زیـاد لـه

ئەمريکاي لاتين و ئەفریقال لەگەڵ جەختکردنەوە لەسەر چوارچۆڵی تیئری پەست کەڵەنیالیزم .

فەرمانگانی بەرخەدانی باو

بەرخەدانی جەماوەری لە بەرامبەر نیولیبرالیزمدا چەندین شۆڤی ھەیە، لە ناڕەزایەتیی خەڵکەکانەوە دەست پەدکات تا دگاتە بزووتنەوە کەمەبەختییە ککخراوەکان . زەرچار ئەم بزووتنەوانە لە کاردانەوی سیاسەتەکانی خەپارەزی و بە تەیبەتیکردن و ئیستغلالکردنی سەرچاوەکان لە وانگەی پەستکەڵەنیالیزم و سەرھەڵدەدن . ئەم ناڕەزایەتیانە ئنگدانەوی ھەوێکە بە گەڵاندنەوی سەرۆکی جەماوەری لە بەرامبەر ئەو گوتاری “گەشەپەدان” کە لەلایەن دامەزراوە نوودەووەتییەکانەوە تەرویجی پەددرەت .

“ناڕەزایەتەکانی شۆڤی ئاو لە بەلیفیا لە ساڵی (۲۰۰۰)”

لە شاری کوتشامبا ناڕەزایەتییەکی بەرفەرەوان بەرپا بوو دژ بە تەیبەتیکردنی ئاو کە نرخەکەی بەرز کردەووە بە شۆڤەیک ژيانی تووژێ ھەژارانی خستە مەترسییەو ، ئەم بزووتنەویە لەلایەن ھاوێیمانیە ھەمەچەشنەکانی جووتیاران و کرێکاران و گەلانی سەنەو و سەرکردایەتی دیکرا ، کە بوو ھەوێ ھەوێشانەدەوێ گریبەستی بە تەیبەتیکردن لەگەڵ کەمپانیای “باختەل”ی ئەمریکی . ئەم نموونەیی تیشک دەخاتە سەر توانای کەمەگە پەراوەزخراوەکان بە ئاھنگاری باھادەستی ئابووری ، ئەمەش ئنگدانەوی چەمکی ‘تەکەڵاوبوون’ی ھەمی با بایە .

کە شوناسە ناوخییەکان لەگەڵ ستراتیژیەکانی بەرخەدانی جیھانی تەکەڵ بوون بە پەکھەنانی گوتارەکی نوێی بەرەنگاری . (بزووتنەوی جووتیاران لە ھندستان) .

لە ساڵانی ۱۹۸۰-۱۹۹۰ ھندستان شایەتە ناڕەزایەتییەکی بەرفراوانی جووتیاران بووین دژ بە یاسا کشتوکاڵیەکان کە ئامانجیان ئازادکردنی بازارێ کشتوکاڵی بوو ، جووتیارەکان دەیانبینی ئەمە خزمەت بە کەمپانیای فرەگەزەکان دەکات لەسەر حیسابی جووتیارانی بچووک . ئەم بزافانە بە سەرکردایەتی سەندیکاکانی جووتیاران لە ساڵانی ۲۰۲۰-۲۰۲۱ سەرکەوتوو بوون لە ناچارکردنی حکومەت بە ھەوێشانەدەوێ یاساکان . لە وانگەی پەستکەڵەنیالیزم و ، ئنگدانەوی ئەم بەرخەدانە فزکردنی ئەو وەنایەیی بوو کە گوايە جووتیاران “دواکەوتون” (وەک لە گوتاری ئێھەتەناسی ئیدوار سەعیددا) ھاتوو ، ھاوکات جەختکردنەوێ

په راوړ زخراو د دېن گوزارشت له ژمونځ کانی څه یان بکېن ، که ئېم ش بونیان به هتر د کات له بهرامبر گوتاری با د سندا .

ټو ئا نکاریا نی ووب ووی بهر نکاری د بندو
سهر ای به هزی بزوتنځ و کانی بهر څه دان ووب ووی ئاسته نگی بهر چاو د بندو له وان: سه رکوتی حکومی و نه دود و تی ، زرجار بزوتنځ و ج ماوړی کان ووب ووی سه رکوت د بندو له لایه ن ئو حکومتان ی که له لایه ن دام زراو نه دود و تی کان و پشٹیوانی د کرن ، به نمون له سا نی ۲۰۰۰ له میسر نا زایه تی کان دزی به تایب تیکردن به توندوتیژی حکومت سه رکوت کران ئم ټنگدان ووی هاوپه یمانی نوڅ به ناوڅه ی کان له گ ټو س رمایه داری جیهانی .

پارچ پارچ بوون و دا به ش بوونی ناوڅه
ه ندک له بزوتنځ و کان به هی جیاوازی ئول ویت و ئاید له ژیا یا نه و به د ست دا به ش بوونی ناوڅه و د نا نن ، به نمون له تونس دوبر کی له نه وان بزوتنځ و کرکاریه کان و ټو ئیسلامیه کان به ری بهر نگاری له بهرامبر سیاسه ت کانی څه پارزی لاواز کردو .

اگردنی بهر نگاری
نیولبرالیزم ستراتیژییه کان به کار د نه ت به اگردنی بهر څه دان وک ټک ټک گردنی ه ندک بزوتنځ و به سیست می ئا بووری جیهانی له گ ی بهر نام کانی “گ ش په دانی بهر د وام” و . ئم ستراتیژان ئا مانجیان دامالینه دیم نی ش ش له بزوتنځ و کان ، به م ش کاریگ ری کان یان سنووردار د کرن .

شیکاریه کی دواي که له نیالیزم به بهر څه دان
له وانگ ی په سته له نیالیزم و د توانر ت بهر څه دان وک ه و ټک به ه و شان نه و ی گوتاری “ژ ه ټا تگ رای” ټ بگ ین و و نا یه ک نیشان د دېن که گ لانی لاواز وک به توانا بن له بهر ټو بردنی کاروباری څه یاندا . ئم بزوتنځ و یان تیشک د څ نه سر توانای که م گ ا په راوړ زخراو کان به بهر ه مه نه نی دژ گوتار . وک ئیدوار

سه عید له شیکاریه کانی دژ گوتار دا ئماژ به و د کات که ټ ح دای ه ژموونی کولتووری د کن ، ه رو ها گایا تری سپفاک جخت له سر گرنگی ټ گ دان به د نگ په راوړ زخراو کان د کات و به گوزارشت کردن له څ یان ، ئم ش له بزوتنځ و کانی وک زاپا تیسته کاندا

ديار ڪه هوندن گڏ ڏان دور ل مڊل ٿاواي ڪان
پناس ڪنن . ل ڪا تيدا چمڪي 'هيريديتي' همي بابا
ڊٻڙت ٿم بزوتن ويا ل ٿاواندا هين توخم ناوخي و
جيهاني ڪان ٿڪ ڪن ڪن ڊروستڪردني فٿمي نوٽي ڊرخدان .

ٿم نجام

ٿم ل ڪڙين وڃي وڃڻ تي و "ندڻي" نيوليبراليزم ٺاڪرا
ڊڪا ل ٺهڻ تي و ئيسٽگلالڪردني گڏلاني لاوازو قوو ڪردن وڃي
هڙاري و پراو زخستنيان ل ڪڙي ٻازي پٽڪ ل نياليزم و ،
ٿم و وون ڊٻڙت و ڪ نيوليبراليزم ٿنھا ٿايد ل ٿيا ڪي
ٺا بووري نيٽي ، ٻڪو ٺامراز ڪ ڊ ڊووبار ڊ رهڻ مهڻا وڃي
هڙموني ڪ ل نياليزم . ٻڪو و ل ٿو ٿين و ڪ يس ڪاندا
ڊرڪ و ٿو و ڪ م ڪڙي پراو زخراو ڪان ٿاوانا ڊرنگاريوون ويا
هين ، ٻڪو ٺام ٿو ٿين و ڪ پٽنياري ڊ هڙڪردني سياست
ناوخي ڪان ڊڪا ڪ گرنڪي ڊ دادپروري ڪ مڙا ٿي و پٽيواني
ڪن ل بزوتن و ڪ ماو ري ڪان ڊ ووب ووبون وڃي هڙموني
جيهاني . ڊرنگاري بزوتن و ڪاني ڊڙ نيوليبراليزم نيشان ڊڊن
ڪ گڏلاني لاواز و پڪهات ٿرڊ ڪان ٿنھا قورباني نين ، ٻڪو
ڪار ڪٽر ڪي چالاڪن ڪ ٿاوانا ٺاڪاري هڙموني ٺا بووري و
ڪولٽوريان هين ل ڪڙي نا ٺاڙا ٿي ڪ ماو ري ڪان و بوڙاندن وڃي
زانستي ناوخي و گوتاري ڊڙ فيڪري و ، ٿم بزوتن ويا ل چمڪي
سروري و دادپروري داد ٿرڙن و ، ٻڪو ٺام ل ٿو وڃا ٿم
بزوتن ويا ل ووب ووبو ٺا ٺاڪاري ڊرچاو ڊبن و ڪ پويستيان
ڊ سٽراٽيڙي نو هين ڊ پڙ پڙ ڊاني هاودنگي ل ٺوان ڪ م ڪا
پراو زخراو ڪان . ل وانگي پٽڪ ل نياليزم و ، ٿم
ڊرنگاري هڙنگاو ڪ ڊر و هڙو ٺا ٺاڪاري هڙموني و
وڙگرتن وڃي ڊنگي پراو زخراو ڪان ڪ ڪا ڊ خيا ڪردني
ڊڊيل ڪاني گڏ ڏان ڊڪا ٿو ڪ سرنجيان ڊخات سسر سروري
ناوخي و دادپروري . ٺا ٺم ڊرنگاري ڊ ٿاوانت ل ٿم وڃي
و ڊندڻي جيهاني زگاري ٻٽ و ماف ڊزراو ڪان ڊ خا و ڪانيان
بگڙن ٿو و ؟ .

ڊ . زهيراخويلدي - حوارالمتمدن
١٥ - ٨ - ٢٠٢٥ المجتمع المدني
و . ل ڪر ڪي و (ياسين ل ٿي)

گاستن باشلار و زانیاری زانستی درونشیکاری . . و . ل ءر بیو (یاسین ل تیف)

((گاستن باشلار و زانیاری زانستی درونشیکاری: ل نوان دابانی زانستی و پراکتیکی ءقآنیزم ، ءبازیکی زانستی مژووی)) .
و . ل ءر بیو (یاسین ل تیف)

پیشگی

گاستن باشلار (۱۸۸۴-۱۹۶۲) ، فیلسوفی فیرنسی ، بی یی کک ل بیرم ند دیارکانی سدی بیستم دادنرت ل بواری فیلسوفی زانستی و ءبستم لژیا . ل گگی برهممکانی وک پکهنانی ءقی زانستی (۱۹۳۸) و پراکتیکی ءقآنیزم (۱۹۴۹) ، باشلار دیدگایکی داهنرانای پیشکش کرد ب تگگیشن ل پیرپیدانی زانیاری زانستی ل گگی چمککانی "دابانی ءبستم لژیا" و " زانیای زانستی درونشیکاری " . ءبازی مءریفی مژووی ک شیکاری گانکاری مژووی زانستی و ءخنای ئاستنگ سیکلژی و ءشبییریکان ک گری ل پیشکشوتن دکن ک دکاتو . باشلار پیوای ءقی زانستی ل گگی دابانی یشیی لگگ زانستی پیشوودا گش دکات و ، پشتیوانی دکرئت ل لاین پراکتیکی ءقآنیزم و هاوکات گرنگی ب ءزمون و داهنن دات . ءم توژین و یئامانجی شیکردن و ی بشاریکانی باشلار ل زانیاری زانستی درونشیکاری و ، دابانی ءبستم لژیا و ، و پراکتیکی ءقآنیزم . گرنگیدان ب ءبازی مءریفی مژووی و ءیی ل برنگاربون و ی ئاستنگ مءریفیکان ، و بستم و ی ب دیالکتیکی هئز و لاوازی ل چوارچووی زانستی و کمماییدا . باشلار چن مژووی زانستی ب خیا داهات ؟ و چ دیدگایکی شگگانی هئای سار گگی مءریفی زانستی؟ .

((زانیاری زانستی درونشیکاری)

باشلار ل پکهنانی ءقی زانستیدا چمکی "زانیاری زانستی درونشیکاری" وک ئامرازک ب تگگیشن ل و ئاستنگ دروونی و

کولتوریا نئی کے پشکوتنی زانست دکن، پشنیار دکات .
ئو عقی مرثق بو شوو ی دینت کے ل ژر کاریگر ری وندی
خیا و بیروباوی بگ ن ویستی "کسی ئستم لژی"
پکدهن . وک پشت بستن ب ئنتزی (بگ ن ویست) یان
شیکردن وی ئنسر ب مرفی کان (دستنیشانکردن) یان خرا تگ یشتن
ب دیارد سروشتی کان . باشلار داوای شیکاری ب ئم ئاستنگان
دکات ب م بستی پاککردن وی عقی زانستی و بر وپش بردنی
با بیان ...

(دابانی ئستم لژی)

چمکی دابانی ئستم لژی جوه ری فلسفی باشلار ، ئو
پیوای پشکوتنی زانستی ب شووی کی کک بو وونادات، بکو
ل گکی چانی یشی لی گ زانیاری پوشودا وودات . ل
کتبی پیکه نانی عقی زانستی (The Formation of the Scientific
And) دا وونی دکات و کے زانستی مدرن پیوستی ب وازه نانی ل
چمک کے نکان کے پشت ب ئنتزی یان (وونکردن و نریتی کان)
د بستن، وک گواستد و ل فیزیائی رست و ب فیزیائی نیوتن .
ئم دابانی نوذ رای تی گ انکاری ل پکها ت د رونی کان دکات
ک بیرکردن وی زانستی و عقی نیزمی پراکتیکی ب وید بات ،

(پراکتیکی عقی نیزم)

باشلار ل پرتوکی پراکتیکی عقی نیزم چمک پشکوش دکات ب
پک و ککردن وی نوان تیرو ئزمون ، ئو پیوای عقی
زانستی تنها پراکتیک کردنی لژیکی تی ری نیی ، بکو پرس ی کی
داهذ رانی کے پشت ب ئزمون و تکذ لژی د بستت ، جخت
ل و دکات و کے زانستی مدرن پیوستی ب هاوکاری نوان عقی
تی ری و پراکتیکی کردی ه ی ب گدان ب بنیاتنانی زانیاری
دینامیکی ک توانای گونجاندنی ه بت لگ ئا نگاری نوکاندا .

(بازی مژووی م عریف)

بازی مژووی م عریفی باشلار ب درژیایی مژوو شیکاری
گش س ندنی زانست ل گ خنی یک ل ه کار د رونی و
کولتوری کان کے کاریگر ییان ل س ر ئم گش س ندن ه ی کے
دکات و . ئو پیوای تگ یشتن ل م عریفی زانستی پیوستی ب
لک پی و ی کے ل و زمین مژوویائی کے عقی زانستی پکدهن،
هاوکات ل گ گرنگیدان ب و دابانی کان کے پشکوتنی زانستی ل
م عریفی تقلیدی جیا دکند و .

(مـ عريفـى زانستى دـرونشيكارى) .

لـ كـتـبـى (دروستبونی عـقـى زانستى) دا ، باشلار چـمكى مـعريفـى زانستى دـرونشيكارى وـكـ ئامرازـكـ بـ ئاشكراکردنى ئـو بـربـستـ ئـبـستمـلـژيانـى كـ گـرى لـ پـشـكـوتنى زانست دـكـن دـخاتـ وـو . ئـو پـيـوايـ عـقـى مـرـقـ لـ ژـر كـاريگـرى وـنـى خـياـى و بـيروباوـى ئاشكرايـ كـ ئاستـنگـ لـ بـردـم با بـتبوونى زانستى پـكـدـهـنن ، بـربـستـكان بريتـين لـ ئـنـتـز (بـبـگـ نـويست) ئـستـوخـ : - پشت بـستن بـ ئـزموونى هـستيارى بـبـ شيكارى ئـخـنـگرانـ ، وـكـ باوـبوون بـوـى كـ خـر بـ دـورى زـويدا دـسوـتـوـ لـسـر تـبـينى چاودـريـكى سادـ .

گـشتـاندنـكى لـ اـدـبـدـر : - دـرئـنـجامى ياسا گـشتـكان لـ تـبـينى سـنووردارـكانـوـ ، وـكـ گـشتـاندنى تايبـتمـنديـكانى مادـيـكـ بـ هـموو مادـكانى تر .

لـكـدانـوـ ئـنـترـپـمـرفيـكـكان : - داـماندى تايبـتمـنديـكانى مـرـقـ لـسـر دياردـسروشـتـكانـ ، وـكـ وـسفـکردنى ئاگر وـكو "زىندوو" يان "توو" .

بـربـستى زارـكى : - پشتـبـستن بـ زمانـكى ناـوون يان شيعرى كـ گـرى لـ وردبـينى زانستى دـكاتـ ، وـكـ بـكارهـنـانى زاراوـى ديارينـكـراو لـ وـسفـکردنى دياردـكانداـ باشلار بانگـشـ دـكاتـ بـ " پاـكـکردنـوـى دـروون " لـ عـقـا نيزمى زانستى لـ كـكى شيكارکردنى ئـو ئاستـنگـانـوـ وازهـنـان لـيان . بـ نموونـ ئـوـمان بـ شيكار دـكاتـ كـ چـن بـيرـكـى "جـوهـر" لـ كـيمىـاى كـندا ئـگـرى كـردوـ لـ پـشـكـوتنى زانست تا ئـو كاتـى لـ كـيمىـاى مـدـرنـدا چـمكى وردتر جـگـى گـرتـوـ . ئـم دـروونشيكارىيـ نـگـدانـوـى ئـبازـكى مـعريفى مـژووـيدـ كـ تيشـك دـخاتـ سـر ئـوـى كـ چـن عـقـى زانستى بـ درـژايى مـژوو پـكهاـتوو .

(وداوـكانى دابـانى ئـبـستمـلـژى)

چـمكى دابـانى ئـبـستمـلـژى يـكـكـ لـ گـرنگـترين بـشـداريـكانى باشلار ، چونـكـ ئـو دـتـ پـشـكـوتنى زانست لـ گـگـى دابـانى يـشـيـ لـگـ زانيارى پـشـوودا وودـدات ، نـكـ لـ گـگـى كـكـ بوونى لـ سـرخـوـ . باشلار بوونى دـكاتـوـ كـ زانستى مـدـرن پـويستى بـ وازهـنـانـ لـ چـمـكـ كـنـكان كـ پشت بـ ئـنـتـزـيـم (بـبـگـ نـويست) يان وونـكـردنـوـ نـريتـيـكان دـبـستن . بـ نموونـ لـ فيزيادا : - گواستـنـوـ لـ فيزيـاى ئـرستـوـ (كـ پـيـواـبو تـنـكان بـ پشتـبـستن بـ كـشيان بـ خـرايى جياواز دـكـونـ خوارـوـ) بـ فيزيـاى نيوتنى (كـ سـلـماندى تـنـكان بـ خـرايى يـكـسان دـكـونـ

خوار وو) ئم نمونہ یک ل دابہانی ئستم لژی .
 ل کیمیا دا : - گینی تی ری فل جیست (وونی د کا تو و سوتا ندن
 ب ه ی بوونی مادہ یک کی خ یا ی) ب تی ری ئ کسجینی لاق یز ر .
 ئم ش دابہانی کی ئستم لژی دیک ی . . . باشلار ج خت ل و
 د کا تو و ک ئم درزان پ ویستیان ب گ انکاری ل پ کھاتی
 ع ق ی زانایاندا ، ئم ش گ ب بنیاتنانی زانیاری وردتر و
 باب تیان د دات . د ت " د بت ع ق ی زانستی ل و هم کان زگار
 بکرت ل ل کی دابہانی ل ا بردو ، ئم چ مک ل نگدان و ی
 باز کی م عریفی م ژوو ی ک تیشک د خات س ر گ انکاری
 ادیکا کان (یش ی کان) ل م ژوو زانستدا .

(پشتبستن ب پراکتیک کردنی ع ق ا نیزم) .

ل کتبی (پراکتیک کردنی ع ق ا نیزم) دا ، باشلار دیدگای ک ب
 ع ق انیت د خات و و ک تی ر و ئ زمون پ ک و ک د کا تو و .
 ئ و پ یوای ع ق ی زانستی م درن پ یو ست ب کار ل کی ن وان
 ع ق ی تی ری و پراکتیکی کرد ی . ت کن ل ژیا ل کی بند تی
 د گ ت ل بنیاتنانی زانستدا . ب نمون ئ ماژ ب و د کات ک
 پ ر پ دانی ئام ری وردی پ وان کردن و ک مایکرسک پ یان خ ا ک ری
 گ ردیل ی ، گ گ یدا تی ری زانستی کان تا قی بکر ند و و پ ر یان
 پ بدرت .

د : " پراکتیکی ع ق ا نیزم ع ق ا نی ت ک ک کارد کات و ، ب ره م
 د ه ن ت و ، داه نان د کات . " ئم ع ق ا نیزم جیاواز ل
 ع ق ا نیزمی ت قلیدی (و ک ع ق ا نیزمی دیکارت) ک ت نها ت رکیز
 د کات س ر ل ژیکی تی ری . باشلار دوو پاتی د کا تو و ک زانستی
 م درن پ ویستی ب داه نان و گونجاندنی ب رد وام ه ی ل گ
 ئا نگاری نو کا ندا ، ک پراکتیکی ع ق ا نیزم د کات ئامراز کی
 دینامیکی ب پ شک و تنی زانستی .

(ئا نگاری کان و ئ نجام کان ی باز ی م ژوو م عریف) .

ب باز ی باشلار س ر ای داه نان ک ی ، ووب ووی ئا نگاری
 بو ی و : خن ی ئ کادیمی کان ل باشلار ، چ مک ی دابہانی
 ئپیستم لژی مشوم ی ل ک و ت و ، ب و پ ی ی ه ن د ک ل
 ف یل سو ف کان و ک ت ماس کوهن پ یان وای پ شک و تنی زانستی ل
 گ ی ش ش زانستی و وود دات و م رج نیی دابہانی یش ی بت
 . ه رو ها ه ن د ک خن یان ل باشلار گرد گوا ی گرنکیداو ب
 ب رب ست د روونی کان ل س ر حیسابی ئ و ه کار ک م ای تی و
 ئ بووریا ن ی ک کاریگ ریان ل س ر زانست ه ی . ئا نگاری کان ی
 پراکتیکی: ب کار ه نانی د رونشیکاری ب زانیاری زانستی پ ویستی ب

هه‌شياره‌کی قوو هه‌یه له به‌ربه‌سته زانسته‌کان ، ئهم فرمانه قورسه که له چوارچه‌وه‌ی په‌روه‌رده‌ی فرمی نه‌قلیدی هه‌ژموونی به‌سه‌ردا ده‌سه‌په‌ننه‌ت .

ته‌مه‌تبارکردنی به‌ ئایدیالیزم: هه‌نده‌که له خه‌نگران ده‌نه‌ن، گرنگیدانی باشلار به‌ زانستی خه‌یای و ده‌روونشیکاری جه‌رکه‌ له ده‌رکه‌وتنی ئایدیالیزم که دووره‌ له واقعی پراکتیکی و زانستی مه‌ده‌رن . سه‌ره‌یه‌ی ئه‌وه‌ش، ده‌بازی باشلار به‌ره‌مه‌کانی ئه‌نجامه‌کی به‌رجه‌سته‌ی به‌ده‌سته‌نه‌ا ، به‌ تایه‌ته‌ت (دروستیوئی عه‌قه‌ی زانستی) ، ئاماژه‌ی که‌ بنه‌نه‌تیه‌ له فه‌لسه‌فه‌ی زانسته‌کان و ئه‌بسته‌مه‌له‌ژیا ، به‌ره‌که‌کانی ئه‌له‌هامبه‌خش بوون به‌ فه‌یله‌سه‌فه‌ی که‌کانی وه‌که‌ لویره‌ ئه‌ته‌سه‌ره‌ و مه‌شه‌له‌ فه‌که‌ ، که‌ په‌ره‌یانه‌ا به‌ جه‌مه‌کی ده‌به‌انی ئه‌بسته‌مه‌له‌ژی له جوارچه‌وه‌ جه‌وازه‌کاندا . هه‌روه‌ها له چوارچه‌وه‌ی دیاله‌کتیکی هه‌زو و لاوازیده‌ا ، ده‌بازی باشلار ئامرازه‌کی به‌ زانایان و که‌مه‌ه‌گاکان په‌شکه‌ش کرد (لاوازه‌کان له به‌رامبه‌ره‌ به‌ربه‌سته مه‌عریفیه‌کاندا) به‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی هه‌زی مه‌عریفی خه‌یان له ده‌ه‌گه‌ی پاککردنه‌وه‌ی ده‌رونی و ده‌به‌انی ئه‌بسته‌مه‌له‌ژیاو .

هه‌ (ئه‌نجام) .

ه‌گاسته‌ن باشلار په‌شه‌نگه‌که‌ له فه‌لسه‌فه‌ی زانستیدا له ده‌ه‌گه‌ی ده‌بازه‌ زانسته‌یه مه‌ژووینه‌که‌یه‌وه‌ که‌ زانستی درونشیکاری و ، په‌چه‌انی ئه‌بسته‌مه‌له‌ژی و ، پراکتیکی عه‌قه‌انه‌یزم په‌که‌وه‌ که‌ ده‌کاته‌وه‌ . ئهم ده‌بازه‌ دیدکه‌ی گه‌ستگیر په‌شکه‌ش ده‌کاته به‌ ته‌ه‌گه‌یشتن له ده‌شه‌سه‌ندنی عه‌قه‌ی زانستی به‌ دره‌ژایه‌ی مه‌ژوو ، له‌ه‌گه‌ گرنگیدان به‌ به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی ئه‌وه‌ به‌ربه‌سته ده‌روونی و کولتوویریانه‌ی که‌ ده‌ه‌گره‌ له په‌شکه‌وتنی مه‌عریفه‌ . له ده‌ه‌گه‌ی به‌رخه‌دانی فه‌کریه‌وه‌ به‌رامبه‌ره‌ به‌ به‌ه‌گه‌ نه‌ویسته و به‌دیه‌ی و زانستی و که‌ه‌ه‌که‌ بوونی نه‌ریته‌ی و که‌مه‌ه‌یه‌ته‌ی به‌رامبه‌ره‌ به‌ هه‌ژموونی کولتوویری . باشلار به‌شداره‌ کرد له به‌ه‌زکردنی هه‌زی مه‌عریفی زانایان و که‌مه‌ه‌گاکان له به‌رامبه‌ره‌ ئه‌وه‌ لاوازیه‌ی که‌ له ئه‌نجامه‌ی چه‌قه‌به‌ستویه‌ی فه‌کریه‌وه‌ سه‌ریه‌ه‌ده‌ا . دیدگای ئه‌وه‌ نو‌نه‌ره‌یه‌ته‌ی به‌انگه‌وازه‌کی ئه‌له‌هامبه‌خش ده‌کاته به‌ دووباره‌ ده‌شته‌نه‌وه‌ی زانسته‌ وه‌که‌ په‌سه‌یه‌کی دینه‌میکه‌ و ده‌ه‌نه‌ره‌انه‌ . ئه‌وه‌ بوو به‌ مه‌ده‌له‌ی به‌رمه‌نده‌که‌ که‌ په‌به‌نده‌ به‌ په‌سه‌ی که‌انی مه‌عریفه‌وه‌ له سه‌رده‌مه‌ مه‌ده‌رنده‌ که‌ چه‌نه‌ه‌یسه‌نی شه‌شه‌ی سه‌رده‌مه‌ هاوچه‌رخ ، زانستی درونشیکاری و ، ده‌به‌انی ئه‌بسته‌مه‌له‌ژیاو ، پراکتیکی عه‌قه‌انه‌یزمه‌ په‌که‌وه‌ گرده‌ا ؟.

سه‌ره‌چاوه‌ و په‌ده‌اچونه‌وه‌کان

ٲاشلار گاستٲن. (١٩٣٨). ٲٲكها تنى ءقٲى زانستى. ٲارىس: فرانسا.
ٲاشلار گاستٲن. (١٩٤٩). ءقٲى لانىزمى ٲراكتىكى. ٲارىس: چاپى
زانكٲى فٲرٲنسى.
كوهن، تٲماس (١٩٦٢). ٲٲكها تنى شٲٲش زانستىٲكان. چاپخانٲى
زانكٲى شيكاگٲ.
لويس ئاٲتٲسٲر. (١٩٧٤). فٲلسفٲ و مٲژووى زانست. ٲارىس: زانكٲى
فٲرٲنسا

ٲ
ٲحوار المتمدن - العدد - (٨٤٦٩) ل ١٨ / ٩ / 2025

ٲد. زهير الخويدي

ٲ

ديوارٲ تازٲ نٲ بينراوٲكان.. ديالٲكٲك لٲگٲٲ سلاڤٲى ژيژك.. و. ل. ءرٲبيٲو (ياسين لٲتيف)

ٲن. د. زهير الخويدي

ديوٲكٲى ترى جىهانگىرى دٲركٲوتنى ديوارى نهٲنى نوٲيٲ، ئٲم
ئىنسانگٲلٲكى بٲكارمان هٲيٲ، كرٲكاران لٲ دٲخٲكى ناجٲگىردان
تٲنانت لٲرٲ لٲ سلاڤىنياش. لٲ شوٲنډك خوٲندمٲوٲ كٲ نزيكٲى نيوٲى
كرٲكاران لٲ ئٲستاوٲ لٲ دٲخٲكى ناجٲگىردا كار دٲكٲن. ئٲم دٲوٲت
گٲلٲكى شكست خواردومان هٲيٲ، خٲٲكمان هٲيٲ لٲ گٲٲٲك هٲزارو
ٲٲراوٲزخراوٲكان دٲژين..

سلاڤٲج ژيژك، فٲيلٲسوفٲكى ٲاشكاوٲ، ديبٲيتٲكى كرد لٲگٲٲ (سٲرجيٲ
كانتٲنى) كٲ بٲٲٲوٲبٲرى بٲرنامٲى ”ديالٲكى جىهانى” لٲ يٲرٲنيوز
لٲ شارى ليوبلياناي سلاڤىنيا. ژيژك درٲغى ناكات لٲ ٲٲخندگرتن لٲ
ئٲوروپا، زٲر كٲس بٲ شٲٲشگٲٲى دٲزانن بٲهٲى بىرٲكٲكانى كٲ
ئامانجى گٲٲيٲنى سيستٲمى ئا بوورى جىهانٲ.

ٲژياننامٲى : سلاڤٲ ژيژك فٲيلٲسوف و دٲروونشيكارٲكى سلاڤىنىٲ بٲ

پرسیار: - به چي چيني کرکار و چيني ناو استی لاوازی ژئوا دچند پا خ باتي ج ماوړی ه ژاري کيشوړر کاني تر؟ .
 وېام: - تې پرسيارکي کراوې زېر گړنگ د وروژنيت، پرسيارک ک زېري ي چې پکان خيان لې ب دوور د گړن، وک د زانیت چونکې مړې ئاسايې کان لې ک چېرې ران د ترسن . ئوان بې چونکې دروستيان هېي تا اديک. ئگړ ئروپا به ت واوی به ووی ک چېرې راندا کرایې وه د و م ند کان زيانيان پېناگات ، بېکو ئوان ک متر ه لې کاريان د ست د ک و ت و ، ننگې مووچېش ک متر بېت ... هتد. ک و اتې پېموايې تاکې چارې سر د زیند وې يان خستند و و يان دا شتنی ج رېک لې خ باتي هاوېش، ک و اتې ک ش ک تې نها سنوردار نیې لې مړ فایې تیدا ، ئيا پې نابې ران قبو د ک يې يان نا؟ . بېام ک ش ک لې و دايې لې ئروپادا حا تېکی تو و يې هېي، وک پاش ک ش کړدنې د و و تې خ شگوز رانی و ... هتد . ئ و و ی ئم مړې ن ا ا زيان لې ئ وروپا بېزار د کات، بېش ک لې ه مان قېران: تېک چوونی هاوسې نگی سېرمايې داری جيهانی“ و ئم فېرمانېش زېر گړنگ، بې ئ و و ی بې جېرک خ باتې کانمان بې خ باتې کاني ئوان و بېستيند و. ئگړ ئم قبو ن ک يې و لېم ئاست دا بې نيند و پې نابې ران ک د ن د ئر ئوان بارگرانين و ... هتد، “ئم لې د ست د چين ون د بېن . ئم پېويستيمان بې لايې ن نود و و تېيې کان ک توانای بې ياردانی زېر يې کلاک و و يان ه بېت.”

پرسیار: - بې توانا کاني جېدې جې کړدنې ياسا؟
 وېام: - ” بې دنيايې و من لېر دا هېچ ک ش يې کم نیې.“
 پرسيار: - بېام ئم يې ک تې ئروپايې و ، ئم بېر ک يې تد کړت و و...؟

وېام: - ئ و و ش زېر د ت ننگم د کات. م بې ستم ئ و و یې قبو ناکرېت باش. بېام ئ ت رناتيف ک ي چېي؟ هېچ ئ ت رناتيفک نابینم . چونکې ئگړ وازی لې بې نين و ياريېک بک يې ن ياری بې ه زترين د و و تې ن ت و و يې کان وک ئ و بېر ک يې لې ئینگلت را.“
 پرسيار: - بېام ک ش ک لېر دا بېر کسل نیې، بېکو جيهانگیري...؟

وېام: - ئ و و من وتم، هر بې يېش نايې م و و...“
 پرسيار: - هېکاری“ قېرانی د و و تې خ شگوز رانی بېر کسل نیې ئ و خي د گونج ن ت...؟“

پرسیار: - زېر چار خن گړانی بېر کسل چاوپېشی لې و د ک ن و د بېر کسل تې نها بېر کراتيې کی جيهانی خراپ نیې. هېروها لانی ک م ستانداردی کار و ز رترين کاتې کاني کارکردن د س پ ن ت و... هتد . و هر لې بېر ئم هېکاریش هشتا باو م وايې ک ش و و ک د بېت

لـ ناو یـکـتـی ئـروپا بـردـوام بـتـ".

پرسپیار : - دـ ناـد ترـمپ، دیاردی دـ ناـد ترـمپ ، کـواتـ ئایا
ئـمریکا ووبـوووی قـ ناغـکی شـگـانـ دـ بـتـو؟ .

وام : - بـگومان ترـمپ کـسـکی قـزـونـ، نوکتـی گـزپـرستانـی
ناشرین دـر دـ بـتـ، قسـی ناشرین بـکار دـهـتـ و... هتـد. بـوام لـ
هـمان کاتـدا، ئایا تـبـینی ئـو تان کردو کـ چـن چـن د قسـی یـکی زـر
استی لـ بارـی فـلـستین و ئیسرائیلـو گوت؟ ئاماژـی بـو شـکرد
وگوتی پـویستـ بـرژـو و نـدیـکانی فـلـستینیش لـ بـرچاو بـگرین و بـ
شـو یـکی بـلایـنانـ مامـانـ لـگـ دـخـکـدا بـکـین . گوتی نا بـت
دژایـتی ووسیا بـکـین، بـکو پـویستـ لـگـیدا گـفتـوگـ بـکـین .
تـ نانـت لانی کـم پـشتگیری لـ بـرکردنـو و یـ مووچـشی کردوو .
ئاماژـی بـو شـکرد کـ نایـوت چاودـری تـندروستی گـشتگیری
ئـ بامـا هـبو شـنـتـو...

پرسپیار : - "ئـو لیبراـکی ناو نـدگـرایـ..."؟

وام : - بـبـ! ئـو گـریمـانـ وروژـنـر کـی مـنـ! ئـگـر ئـم
ووبـر گـا تـجـا یـ پـشتگو بـخـین مـن دان بـو دا دـنـم کـ
مـترسیدار . ئـم بـمان دـرد کـوت کـ کاندیدـکی هـلـپرست تر و
نـگـ سیاستـ تـ استـقینـکانی ئـو نـد خـراپیش نـبنـ".

پرسپیار : - ئایا ووسیا و چین نوـنـرایـتی مـدـلا کی جیاواری
سیستـمی ئابوووری و کـخستنی سیاسی و ئابوووری دـکـن، ئـم بـدیلـ
نـگـ بتوانـت دوزمنایـتی مـدـلی ئـژئاواش بکات؟ .

وام : - بـبـ، بـوام لـر دا مـن بـ تـواوی پـشتگیری ئـژئاوا
دـکـم بـ میانـووی، چونکـ نوـنـرایـتی ئـتـرناتیفـک دـکـات،
بـوام تـنیا بـدیلـکـ بـ سـرمایـداری سـر تایی فاشیزم و ستـمکار
. مـن ئـم زـر باش دـزانم، مـن لـ چین بووم و دیبـیتـکم لـ گـدا
کردون هـموو ئـو پاساوانـی کـنفـشیـسی بـ شاردنـو و یـ سیستمـی
کـم نیستـی . وانگـی ئـوان هـمیشـ وکـ یـکـ: "ئـم ناتوانین
دیموکراسی قبو بـکـین ، ئـم مانای تـقینـو یـکی کـم مـایـتیـ
، ئـم پـویستمان بـ جـرک لـ..." هـمیشـ بـ نا ئاگایی ئـم دـستـواژـ
فاشیانـ بـکار دـهـنن. پـویستمان بـ سـقامگیری دامـزراو یـ هـیـ
کـ هـموو تاکـک لـ شوئـنی خـیان بن . دـبـت سیستمـک هـبـت کـ
هاودـنگی مسـگـر بکات و ... هتـد . کـواتـ، ئـوان مـدـرنیزاسیـنـکی
محافظکاریان دـوت ، بـداخـو پـموایـ سـرمایـداری بـو ئاراستـیـ
دـوات ..

پرسپیار : - "دـتوانم دوا پرسپارت لـ بـکـم؛ پرسپیار کی کـسیـ".

وام : - ئای خـوایـ گیان، پـم وایـ مرـفـ نیم، مـن وـحشم !..." .

پرسپیار : - "تـ خـتـ بـ ئـلفیسی فـلسـفـ ناوبرد، ئـم وـ

نئی...؟” .

وہام : - نہ خیر، نہ مکرد۔ قم لہم شتہ ی! تہ ئستا وک دوژمن قسہ
دککیت، کاتک ئہم ی گجل دسہاتمان گرتہ دست دیکہین . پنج
ساہ لہ ئردوگاکانی ککردنہ و ی نازیہکان زیندانی دکریت! بہ
پنج ساہ . ہموو ئمانہ لہلایہن کسانکک و دہہن کک بہ شہوہ یکی
زہر وردتر لہ ہرشہ استہ وخہ ہرش دکک نہ سہرم و وای دادہن:
”من ستالینیہ کی شہت و سہرلہ شہواوم...“ . دہزانی دان بہ و دا دہن کک
من جہماوہرکی دیاریکراوم ہ ی، بہہام ئہم ستراتیژہ . پہامی
سہرکی ئہم ئہوہ ی من ئلفیسم ئوان ئہہن ”سہیرکک، ئہو
پہاوہکی کک میدیہ دتوانیت ہجیت گوہ لہہگریت، بہہام ئہو
فلسفہ ی سہتہ و گاہتہ جاہ ی، بہ جدی وہری مہگرن و ہتد .

سہرچاوہ : - تہ ی زانیاری النہ . . یک شہم ۱۸ ئیار ۲۰۲۵
ن . د . زہیر الخویلدی

□

بیرکردنہ و ی خدہ یی لہ
فلسفہ فدا وک ئامرازک بہ
بہردہ وامبہوونی داہہنان و
گشہ پہدان . . و . لہ عہرہ بیدہ و:
یاسین لہ تہف

نہووسینی: د. زہیر الخویلدی

□

(خہ یا) لاسایی دہکاتہ و ، حہ خدہ گرانہ ش داہہنان بہرجہ ستہ
دہکات) - ئہسکار وایہد

بیرکردنہ و ی خدہ یی پایہ یکی بندہ تیہ لہ فلسفہ فدا، تیشک
دہخاتہ سہر شیکاری سیستماتیکی و عہقہانی بیرکک و بیروباوہ و
ئارگیومہنتہکان بہ گہشتن بہ ئہجام گہلکی دراسہکراو .

بیرکردن وای ځنډی شیکاری تډ پښت و ئامانجی ئو وای ټارگیوم ښت کان هس ښت و لای نگرې ئاشکرا بکات . بهر کردنی پرسار کان و بهرد و امپیدان سبارت به استی و م عریف ل م س ر د می هاوچ رخ ماندا ، لگ ځنډی زیاد بوونی زانیاری چواش کاران ی میدیا و ئا ځی تډ ځنډی و ئا ځنډی ځنډی و ک م ای تی . بیرکردن وای ځنډی بوو ت ټامراز کی زیندوی ئاوات و ئامانجی فلسف ټا د ا شتنی ه ځنډی کی به ک م و دادپ رو و ځنډی ر . ئامانجی ئ م تو ځنډی وای ئاشکرا کردنی بیرکردن وای ځنډی و کو میت د کی فلسف ټا مانجدار ، ل ځنډی بند ما تی ر کان و گ ځنډی ن دنی م ځووی و ځنډی ل ځووی و ځووی وای ئا ځنډی کان ی هاوچ رخدا ، ئویش به گرنگیدان به چنی تی به شداریکردن ل بهرکردن وای چاکسازی ل ځنډی ځنډی و بهرپرسیار تی فیکری .

ټا مانجی فلسف ټا فی ټا نی بیر ځنډی

بیرکردن وای ځنډی ل س ر بند ما کانی ع ټا نی و ل ټیک و پرسیارکردنی سیستماتیک دام زراو . ی ک ل چ م ک س ر کی کان "شیکاری ل ټیک" ی ، ک گرنگی به ه س ځنډی ټارگیوم ښت کان دات به پشتم ستن به ه ځنډی ل ټیک و دروستی پشم رج ټا نیان . ئ رست ل س ای (٣٨٤-٣٢٢ پش زایین) ل ځنډی ک ټا نی ټا ځنډی ټا نی ل ټیک و ټا نی (ف رما) به رج ستن کردو ، ک یاسا دروست ټا نی ئیستدلالکردنی داناو ، ه رو ها ل س ر د می نو دا فیل سوافانی و ک جن دیوی (١٨٥٩-١٩٥٢) چ مکی " ټا مانی بیرکردن وای " یان پ ر پ دا ک تیشک د خات س ر پرسیارکردنی بهرد وام و چار س ر کردنی ک ځنډی کان ل س ر بند ما ی شیکار و ئو م وون . چ مکی دیک ځنډی گرنگ بریتی ل " ځنډی گرتن ل خود " ک داوای گومانکردن ل بیروباو ک سی ټا نی و گریمان ټا نی د کات . ئیمانو ل کانت (١٧٢٤-١٨٠٤) پ یوا بوو ک بیرکردن وای ځنډی پویستی به " بو ری م عریف " ه ی و ات به کار ه ټا نی ع ټا نی به شو ی کی س ر ب خ به ئا ځنډی بیر ک پ شو ځنډی کان . ه رو ها بیرکردن وای ځنډی جخت ل س ر ئاشکرا کردنی لای نگر ی کانی م عریف د کات و . و کو لای نگر ی پشتم استکردن وای کوا د کات تاک ټا نی ها و زانیاریان قبو بکن ک ل ځنډی بیروباو ټا نی پ شو یا ندا ها و ت ر یین .

گ ځنډی ن دنی م ځووی بیر ځنډی

بیر ځنډی ی ځنډی و یشی ل ن ریت فلسف فی ټا نی ک ټا نی دا داکوتاو . ل ی ټا نی ک ټا نی سوکرات (٤٧٠-٣٩٩ پ . ز) شوازی

پرسیارکردنی ځنډۍ یی بکاره‌ناو، داوای له دیب‌یتکه‌ران کرد له ځنډۍ پرسپاری یکه له دواي يکه‌وو ناککه کی بیروباو ځنډۍ کانیا ناکرا بکن . له سده‌کانی ناو ځنډۍ استیشدا فیل‌سوفه‌کانی وکه ته‌ماس ئه‌کوینی (۱۲۲۵-۱۲۷۴) سرنجیان له‌سره ناستکردنه‌وی عقه و ئیمان بوو که بشداری کرد له پرله‌سې نډنی بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی له چوارچه‌وی نایندا. له‌ځنډۍ سرده‌می ځنډۍ شنگه‌ری بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی بوو به نامرازکه‌کی ناو نډ به نانا نگاری ده‌سه‌ات ته نریتیه‌کان. کانت له کته‌بی (ځنډۍ گردن له عقه‌ی پاک) چوارچه‌وی یکه به پشکیننی سنووری زانستی مرغه‌داشت ، هره‌وه‌ها جه‌ختیکردنه‌وی له‌سره گرنګی بیرکردنه‌وی ځنډۍ گرانه له بنیاتنای مه‌عریفه‌دا . له سده‌دی بیستم قوتابخانه‌ی فرانکفرت په‌په‌سه‌ند به سه‌ره‌کایه‌تی ماکس هره‌کهایمه‌ر و تیه‌ده‌ره ئه‌ده‌رنه . تیه‌ری ځنډۍ یی سه‌رنجی له‌سه‌ره ځنډۍ گرتن له نایدله‌ژیا و ده‌سه‌ات بوو، بازنه‌ی بیري ځنډۍ یی فراوانترکرد تاکو په‌کهاته که‌مه‌ایه‌تیه‌کانیشی گردوه . له ده‌ی‌کانی ابردوودا په‌شکه‌وتنه‌کانی په‌روه‌رده و ده‌رووناسی بشداریان کردوه له قوه‌بوننه‌وی بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی. فیل‌سوفانی وکه (یچارد بول و جه‌ن دیوی) سرنجیان له‌سره پراکتیک کردنی بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی بوو له مه‌ په‌روه‌رده ئه‌وان ناماژیا نډا به گرنګی په‌شختنی بیرکردنه‌وی سه‌ره‌به‌خه و دیموکراسی.

بیرکردنه‌وی ځنډۍ گرانه و نانا نگاری هاوچه‌رخ

له سه‌رده‌می هاوچه‌رخدا بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی وه‌وبه‌ووی ناسته‌نگ ده‌به‌ته‌وو که له نه‌جامی چه‌واشه‌کاری میدیا و ته‌کنه‌له‌ژیا دیجیتا‌ی و ناه‌زه که‌مه‌ایه‌تیه‌کانه‌وو سه‌ره‌ده‌دنه . یکه‌که له ناسته‌نگه سه‌ره‌کیه‌کان زانیاری هه‌په‌له له فه‌زای دیجیتا‌یه‌دا له‌ځنډۍ به‌اوبوونه‌وی هه‌وا‌ی ساخت له پلاتفرمه‌کانی سه‌شیا میدیادا . بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی ده‌به‌ته نامرازکه‌ی په‌ویست به هه‌سه‌نگا نډنی متمان په‌کراوی زانیاری . فیل‌سوفانی وکه (لوسیانه فله‌ریدی) په‌شنیاری بکاره‌ننای نه‌خلاق زانیاری ده‌که‌ن به په‌روه‌رده‌کردنی بیرکردنه‌وی ځنډۍ گرانه له فه‌زای دیجیتا‌ی له چوارچه‌وی زیرکه‌ی ده‌ستکرده . بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی وه‌وبه‌ووی ناسته‌نگ ده‌به‌ته‌وو که په‌یوه‌سته به هه‌سه‌نگا نډنی نه‌وه به‌یارانه‌وو که له‌لاینه نامره‌کانه‌وو ده‌درنه به نمونه‌چنه تاکه‌کان ده‌توانن به‌ره‌مه‌کانی زیرکه‌ی ده‌ستکرد هه‌سه‌نگه‌ننه ئه‌گه‌ره پشته به خوارزمیات ته (ئه‌لگه‌ریتمه‌کان) ناشه‌فاه‌کان به‌سته‌ته؟ . فیل‌سوفانی وکه (نیک به‌ستره‌م) ده‌په‌ن بیرکردنه‌وی ځنډۍ یی په‌ویسته به ته‌گه‌یشته‌ن له وه‌مه‌ترسیه‌ بوونگه‌رایانه‌ی که زیرکه‌ی ده‌ستکردی په‌شکه‌وتوو دروستی ده‌که‌ن له

چوارچـووی کـمـایـتـیدا، بیرکردنـووی خـنـیی بـشدار لـ
و بـوونـووی لایـنگریـ کـمـایـتی و کولتووریـکان،
بـ نموونـ تیـری گـزی خـنـیی ئامرازـکانی بیری خـنـیی
بـکاردـهـنـت بـ شیکردنـووی جیاکاری گـزی و پـکهاـتـ
کـمـایـتـیکـان وک لـ کارـکـانی کیمبـرلـی
کرـنـشاولـسـرئینـتـرسـکشناـیتی(التقاطیة) یان یـکـتر بـکان .

بیری خـنـیی و خواستـکانی بیری فـلسـفی

بیرکردنـووی خـنـیی لـ گـی دابینکردنی ئامرازـکانـو بـشدار
لـ بـدیـهـنـانی خواستـکانی فـلسـفی بـ شیکردنـووی بیرـکـکان و
بـرـوپـشـبردنی بـرپرسـیارـتی فیکری ، لـ کارلـکی لـگـ
ئـپـستمـلـژیا (لـ هـسـنگـاندنی مـعریفـ) و ئـتیک (لـ شیکردنـووی
بـیارـ ئـخلاقـیکـان) و بیری کـمـایـتی خـنـگرانـ (لـ خـنـ
پـکهاـتـ کـمـایـتـیکـان) . ئـم بیرکردنـووی چوارچـووی یـکی نـرم و
نیان دابین دـکات بـ چارـسـرکردنی ئاستـنگـ هاوچـرخـکان ، بـ
نموونـ یارمـتی پـرـپـدانی ئـخلاقـی زانیاری دـدات لـ گـ
هـسـنگـاندنی داتا متمانـپـکراوـکان بـ پـشـختنی بیرکردنـووی
سـرـبـخـ لـ پـروـردـدا ، جگـ لـوـش بیری خـنـیی تـحـدای فـلسـفی
دـکات کـ زیاتر پـیوست بـت بـ واقعی بـلـویـو ، جا چ بـ
و بـوونـووی چـواشـکاری میدیای بـت یان پـشـختنی گفتوگـی
دیموکراسی ، ئـم بـانگـهـشتـکـ بـ بیرکردنـووی لـ فـلسـفی وک
پراکتیکـکی زیندوو کـ ئامانجی ئـو یـ تاکـکان بتوانن لـ جیـهـنـکی
ئاـزدا بـیاری ئـشنگـری بدـن (ئـنـجام)

بیرکردنـووی خـنـیی وک پایـی بـنـتی فـلسـفی هاوچـرخ
دـمـنـتـو و ئـو ئامرازـکان دابین دـکات بـ شیکردنـووی
بیرـکـکان و و بـوونـووی ئاستـنگـ فیکری و کـمـایـتـیکـان
، لـ سـکراتـو تا کانت و هـرکهاـیمـر، ئـم بیرکردنـووی پـرـی
سـندوو بـ ئـووی بـرـووی ئـانگاریـکانی ئـم سـردـمـ بـتـو،
لـ چـواشـکاری میدیاو تا زیرـکی دـستکرد و دادپـرووری
کـمـایـتی . لـ گـی ئـم باسـو بـمان دـردـکـو وـت کـ
بیرکردنـووی خـنـیی تـنها ئامرازـکی شیکاری نییـ، بـکـو
میتـدـکی داهـنـرانـی کـ بـشـداری لـ خواستـکانی فـلسـفی دا دـکات
. دواچار ئاراستـکردنی بـرـو بنیاتـنـانی هـشـاریـکی
دادپـروـرانـی بـکـمـ و شـنگـر . چـن دـتوانـت بیرکردنـووی
خـنـیی لـ فـلسـفی دا بـ شوـیک پراکتیزـ بکـت کـ سوودی بـ
مرـفایـتی هـبـت ؟ .

سـبارت بـسروشتی مـرـفـ. ن . مـکری تـلال . وـرگـانی: یاسین لـتیف

[۱]

وـگـانی لـ عـربـی بـ زیاد کردنـو (یاسین لـتیف)
دیبـیتی نیوان نـوام چومسکی و میشیل فـکـ.

“نـوی ئـمـ پـی دـسـروشتی مـرـفـ بـشـکـ لـ ستراتیژی دـسـاتـ.
نـو پـدراوـکی زگماکی نیـ، بـکو بنیاتنای مـژوویـ” . - فـکـ

دیبـیتـکـ لـ سـروـبـندی جـنگی فـتنامدا ئـنجامدراوـ، هـروـها لـ
بنـتـدا لـ مشتومـکی تـلـفزیـنی سـاـی ۱۹۷۱ لـ هـتـدا لـ نیوان
زمانان و فـیلـسوفی سیاسی نـوام چـمـسکی و فـیلـسوفی فـرـنـسی
میشـل فـکـ سـرچاوـی گرتووـک فـیلـسوفی هـتـندی (فـنس ئـلدـرز)
بـوـی دـبرد. نـوام چومسکی بـ ئـنگلیزی قـسـی دـکرد، بـام
میشـل فـکـ بـ فـرـنـسی . جـوازی زمان نـبوون بـ بـربـست لـ بـردـم
هـردوو فـیلـسوفـکـ .

تـوـری سـرـکی پرسیارـکـ سـبارت بـ سروشتی مـرـفـ: ئایا مـرـفـ
سروشتـکی جـگیری هـی و گـانکاریـ کـمـایـتی و مـژوویـکان
تـدـپـنـت، یان بـردـوام لـ لایـن بونیادی پـکـهاتـ مـعریفی و
دـسـاتـکانـو وـنا دـکـتـ؟

وـامی چـمـسکی : پارـزگاری لـ بوونی سروشتـکی زگماکی مـرـفـ دـکات،
کـ بـ تایبـتی لـ فاکـتـتی زمان و داهـناندا دـردـکـوـتـ. هـروـها
چومسکی پـیوايـ بنـما ئـخلاقـکان گشتگیرن

وـامی فـکـ : چـمـکی جـوهـری جـگیر تـدـکاتـو و جـخت لـو
دـکاتـو کـ مـرـفـ بوونـوـرـکی مـژوویـکـ لـلایـن سیستـمی گوتار
و زانین و دـسـاتـو وـنا دـکـت . بـام فـکـ پـیوايـ بنـما
ئـخلاقـکان ئـژـین .

ئەم مەشھۇم بىر يەككە لى گىرگىزىن بىر يەككە وتىدۇ فېكرىدە كەلىنى
سەددى بىستەم دادىنىڭ، چۈنكى جىاوازىيەنى بىستەم تى لى نەوان
غەقەلەنمى ئىخەنى ئىمىرىكى و مەژوۋىگە رايى و بونىادگەرى
فەرەنسەدا ئاشكە دىكەت.

تەۋرەن سەرەكەن

1 - لىسەر زەمان و داهەنەن

چەمسكى : دىستە تەۋەنەن دىروستەردى سەتە بىر وەندە تەنەنە بىر
فەرەۋون يەنە زىنگە نەتەۋەنەن ۋەۋەن و شېكەرەتەۋەن ، بىرەكە
پەشگەرەمەنە دىكەت كە بونىادەكى دەرۋەنى زەمەكە .

فەكە : ۋەۋەمە دىدەتەۋەن كە نەتەۋەنەن ئەم بونىادە بىر دابەنەن لى
چەۋەرچەۋەنى مەژوۋىنى و مەغرىفى خەلى تەبەگەن.

2 - سەبارەت بىر دادپەرۋەرى و سەسەت .

چەمسكى: پەداگەرى لىسەر ئەۋە دىكەت كە بىرەكە دادپەرۋەرى ۋەۋەگە و
شەۋەلى لى سەۋەشە مەقەدە ھەۋە و پەۋەرەكە كە دىتەۋەنەن لى
پەگەۋەۋە خەندە لى سەستەمە كەمەۋەۋەنى و سەسە بىگەرەت.

فەكە : دىستە دادپەرۋەرى بىرەكەۋەكى ئەۋەدى نەۋە، بىرەكە
بەرەمەكى مەژوۋەنى كە پەۋەستە بىر پەۋەندەۋەنى دىسەۋەتەۋە .

3 - سەبارەت بىر ئەزەدى و داهەنەنە مەقەۋەنى .

چەمسكى: دىستە ئەزەدى لى سەۋەشە مەقەدە ھەۋە و دىستە بىنەۋەنى
پەۋەزەنى سەسە بىتە .

فەكە: دىستە ئەۋەنى ئەمە پەۋە دىستە ئەزەدى، ھەمەشە بىر گەۋەرەكەنى
دەسەۋەتە دىۋەرى دىكەت و مەقە لى دەرۋەنى ئەۋە تەۋەنەنە بونە نەۋە .

4 - جىاۋەزى مەتەد

چەمسكى : سەۋە لى زەنستە سەۋەشە و زەنستە ۋەردەكەن ۋەردەگەرەت،
بەۋەۋە بىر بونە يەسە گەردەۋەنەكەن ھەۋە لى سەۋەشە مەقەدە .

فەكە : لى شەۋەندەۋەنەسە نەسەۋە (ئەركەلەۋەۋە جىنەلەۋە) سەۋە
ۋەردەگەرەت و دىستە مەقە لى گەۋەۋەنى فەرمەكەنى مەژوۋەنىدە
دەردەكەۋەت كە مەكەچە يەسەۋەكى جەگەرە و جەۋەۋەرى نەۋە .

[[ئەنەم]]

مەشھۇم كە "لىسەر سەۋەشە مەقە" ۋەۋەۋەۋەۋەۋەۋەۋە لى نەۋەنەنە
جەنە نەۋە:

▪ ۋەۋەۋەۋەكى جەۋەۋەگەرەۋە (چەمسكى)، كە بەۋەۋە بىر بونە
سەۋەشەكى جەگەرە ھەۋە كە داهەنەنەنە و دادپەرۋەرى ۋەۋە
دەكەتەۋە .

▪ ۋەۋەۋەۋەكى مەژوۋەنى (فەكە)، كە پەۋەۋەۋە مەقە تەنەنە لى

گڱي گڱي بونيادي گوتارو د سښات پښاس د کرټ،
گرنگي کتېدک ل و داي ک دوو ه ټاردي د ژ ب ي کمان
د خات و و:

- ئا پوستان ب بناغ ي ک هاوبشي مري ه ي ب
بنیاد نانی پ ټ ټ ي ک ئازادخوازان؟
- يان هر ه و ک ب پښاس کړدن سړوشي مرف هيچ نيي ت نها
فرم کي نو د سښات و م عريف ي؟
- چ مسکي باس ل ياخيووني م د ن ي، ياساي نود و و تي،
ئيمپرياليزم و ئ و ب هايان د کات ک پا نرن ب مللان دژ
ب د سښات، ل کات کدا ف ک ل دوان ل س ر ئايدیالی چ مسکي
“دادپروري ئايدیاليزم” د دات، جخت ل و د کات و ک
مللان د ب ل ژر چ تري ش دا ئ نجام بدرت ن ک
دادپروري . [پرليتاريا] ش ب ئ و د کات بيات و،
ن ک ل ب ر ئ و ي دادپروري. هر و ها ف ک جخت ل س ر
گرنگيدان ب م م ئ و دام زراوان د کات و ک و ا خ يان و
نشان د دن ک سرب خن ل د و و ت، هر چ ن د ب پاراستني
د و و ت دروستکراون. نمون ي ئ م ش د ه ن ت و: دام زراو ي
پرو ردي ي، دام زراو ي بانگ واز و خ شگوز راني،
دام زراو ي نوشداری د رووني.
- ئ م گرزيي فلسفيي کاريگريي ب ردي وامي مشتوم ک ل
ئ م دا وون د کات و، ب و پ ي ي ئ و پرسياراني ک
وروژانديان ل باس فلسفي و سياسي هاوچرخ کاندا تا
ئ ستاش ب زيندووي ماون ت و.
- م کړي ت لال : س رچاو ل ف ي سبوک و

فاکسيني ټټ شنبيري . ياسين ل ټيف

س بارټ ب چ مکی س فستائي ، سفتاي کان گوتار ب ژ گ ل کي
ساخت چي بوون . ل گڱي ئارگيومنت و قايل کړدن و ب دواي
قازانجی ماديدا د گڱان و زرجاريش ب گيشتن ب و شت ه ټټيان

بہ کار دہہ ہنا . دہہ بت ٹو ۱۱ استیہ ش بزانیں سفستیہ کان خاو ۱۱
 ۱۱ شنبیریہ کی قووہ بوون بہ تایبہ تی لہ بواری زانستہ سروشتیہ کان و
 ماتما تیک و فہلسفہ ، بہام لہ ہاتوو بوون لہ گو تاری ۱۱ یتہ ریک ک
 ناو ۱۱ کی توہ ژیندہ و کانیاں و کاری سہر کیان بو بہ فہکس خستہ سہر
 ہہ گہ اندنہ و ۱۱ استیہ کان و تہک ۱۱ پوہک ۱۱ کردنی بہ یارہ کان ،
 جہ وازیہ کانیاں لہ ک ۱۱ کسانیتر ہہ میشہ نامادہ بوون بہ دیالکتیک .
 بہام لہ سہردہ می نوہدا چہ مکی سفستائی بہ کار دہہ ہندرت بہ
 ستایشی ((ہہ ۱۱ کان)) لہ دیالکتیکی نہوان دوو کہ سدا لایہ نہ کیان لہ
 گہی پہچکردنہ و و مراوغہ کردنہ و بہ ئارکہ مہنتی ہہ کہ ہیچ
 پہیوہست نیہ بہ ٹو بابہ تی جہ دہلی لہ سہر دہ کرت تہا لہ
 دہروو بہ ریدا دہت ودہ چہت ہہ و دہدات دیالکتیکہ کہ بیاتہ و .

زرجار زاراولی سہ فستایہ کان لہ کتہ بدکانی فہلسہ فہ، کتہ بی
کہ مہناسی، یان کتہ بد فیکریہ کانیشدا دہ خوہنہ وہ، کہ بہ زہری
تہ نانہ ت لہ کتہ بد ناپسپہ بدکاندا بہ کاردہ ہنرہ ت، بہ کو بہ
ناماژہ کردنہ بہ جہرہ کی دیاریکراو لہ مرہ فہ، کہ واتہ مہ بہ ست لہ
سہ فہستائی جیہ؟

سڦيستايي زاراوڤيځکځ بځ ټامائځکردن بځ کځمځځک فځيلځسوف و وتارځځځلځ يځناني کځندا کځ بځ لځها تووي لځ ټارگيومځنت و ځيتځريک و فځرکردني هونځرکاني ځازيکردن بځ گځنجان بځ ناوبانگ بوون. ځو لځزانځي ځيان لځ هونځري گوتارځځځي بځ کار دځهځنا بځ ديالکتيک و ياريکردن بځ استيځکان و بردنځوځي ديالکتيک و مشومځکان لځ بځرامبځرکانيان بځ چاوځپځشي لځ استي ټارکځمځنتځکانيان ، سفتايځکان دځکارن بگځنځ ټځنجامځکي لځځځي بځ شوځيځکي سځر لځشوځواندن ، يان بځ پځوځرک کځ ناگونځځت لځ گځځ ټو بځ ځيالکتيکي لځ سځر دځکځځت. وځ دواي بيرکردنځوځ لځ خاوځنځکځي، بځت دځردځکځوځځت کځ تځي گځياندووځتځ ټځنجامځکي نالځځځي. سڦيستائي بځشوځک بوو لځ بزووتنځوځيځکي فیکري کځ لځ سځدځي پځنجځمي پځش زايين سځريهځځځدا، و سځرنځي لځسځر تواناي ځازيکردن بوو نځگځځان بځدواي استي ځهاځا. ټهگر به ووردي بيرو ځاکاني سڦستايهکان تاوتوځ بکهين ټهوهمان بځ دهردهکځوځت که بير کردنهوځي ټهوان زياتر کراوهو لهبار بووه بځ گځځانکاري و وهرگردني کايه ټو له بواره جيا جياکاني ټيان و سياست و بيري ټو ، به هيچ شوځهيهک بهها کځمهلايهتیهکانيان به لاهه پيرځزو گرنگ نهبووه زياتر خوليای پاکتاو کردني تراديسيځن بوون ، پتر سهرقاځي مهعريفه و ځشي ټيان بوون و بځيه گه نجاني ټهو کات پځيان سهرسام بوون و هزري ټهوانيان به هند وهر دهگرد ، له لاي سڦستايهکان چځځو چاکځ پځک شتځ .. ټوځن پځيانوايو خولپاو داواکاري چاکه له

پښناوې چې ژدايه ، نهك چې ژله پښناوې چاكه دا . كهواته ئه و كاره
چې ژمان پښ دهبه خشك چاكه يه ، به پام ئه و كارانه ئازارمان پښ
ده گه يه نښت كارگه لښكي خراپ و به ده ، يان به واتا يه كي تر ژيان به پښ
چې ژله ناوه پښ كدا واتا ي مردن ده گه يه نښت ، دياره ئه وهش پښ وونه
هه رگيز مردوه كان و به رده كان بوونه وه رگه لښكي شادومان نيين .
سفستايه كان بووني چې وازي نښوان چې ژي چاك و چې ژي خراپيان هه فر
كردووه ، له بهر ئه وهى ئه وان پښيانو ابووه هه ر شت پښ داويستى و
ئاره زووه كانماني تښر كرد باش و چاكه يه . . ((ئوهى ده يه وښت ژيانى
خښ به پوختى بگوزر نښت پښويسته چې هوى ئاره زووه كانى به ره پښ او ئازاد
بكات ، پښويسته چالاكي و ئازايه تى بنو نښت پښ ازيكردنى
ئاره زووه كانى . ئه وه تر پكي هه زه و ، هه روه ها ئه وهش دادوهرى و
ستاتيكاى سروشته)) ، كهواته ناكړت و نابت كه كه هى غه ريزه كان
له لاي مرځي پښگه يشتوو بچه پښ نښت به و چه شنهى داب و نه ريت داواى
ده كات . . ئه مه يه پوخته ي پښوونى سفستايه كان سه باره ت به كه كه هى
سروشت و داواكاريه كانى ناخى ئه و بوونه وه ره ي كه پښى ده پښ مرځ ،
سفستايه كان زياتر له سيستمى ديموكراسيه وه نزيك بوون تا
نښرست كراتيه ت ، پښه ئه وان چې مه ترسى ده سه پښاتى نښرست كراتى
ئو كات بوون .

واتا كانى زاراوې:

1- لښ بنډ چې ئښر نيدا: - وشځى (سځيستايى) پښ واتاى دانا يان
مام ستا دت و سځيستې كان پښ مام ستاى فيكر و زمان و لښريك
داد نران.

2- لښ واتاى نښر نيدا: - دواتر ئم د ست واژ پښ پښ شو پښكى
خند گران پښ كار دت پښ ئاماژ دان پښ و كسانى ك پښ شو پښكى
د ستكاريكړ و فريودر ئارگوم نښت پښ كار د هښن ، پښ پښ وځي پښ چاوى
استي پښ كان بكن ، پښ پام تښها پښ ئامانجى سځرك و تن لښ
مشتوم كدا .

تايب تم ندي كانى سځيستې كان:

- ۱- ئښوان لښها توو بوون لښ ئارگوم نښت و قس كړندا .
- ۲- تواناى خستن ووى ئارگيوم نښتى دژب پښك پښ سځلمانن يان
پوچ كړدن وځي هښمان پرس .
- ۳- گرنگيدان يان پښ پرس كړدى و ئخلاقى و پښرو ردي پښكان .
- ۴- جځت كړدن وځي يان لښسړ پښ ژبى لښها و مځريف دا .

ديارترين سځيستې كان:-

پښ تاگ راس: پښ ناوبانگ پښ وځي ك دت: مرځ پښ وځي پښ هښموو

• گەرگاس: دتت تەریز لاسەر هەزی یتەریک و ەزیکردن بکە.
سەفستایەکان لایەن فەیلەسوفانی وەک (سەکرات و ئەفلاتون و
ئەرستە) خەندە زەریان لای گەراو و ئەوانیش وەک هەڵەشەیک
بە سەر حەقیقەت و بەها ئەخلاقیەکان دایانینی و
سەفستەکانیان بە بەواکردنەوی ئەزەگەرای و ئەزاوای فیکری
تەمەتبار دکرد. خەندە ئەفلاتون لای سەفستایەکان سەبارت بە
تەیری ئەخلاق پەیوای سەفستایەکان و تەگەشتنەکان بە ئاکار
قەزەون و دوو ەوویە جەوازی لە نەوان چەژی چاکە و خراپە
ناکەن . تەنها ئامانجیان چەژ وەرگەردن بە ئەوەی چاکە و
خراپە لایکەدەنە . ئەفلاتون تەمەتیان دەخاتە پای و دەتە
سەفستایەکان ووتار بەزەکی موزەیه فن ، بانگەشە حیکمەت دەکەن
کە چە پەنا ئاشنان.
یاسین لە تیف

خەندە لە ەقەیی دیمەگەجی و چەواشەکاری . یاسین لە تیف

ئەگەر سەرنجەکی خەرا بدەینە ماس میدیای کوردی و
تەریکەمەتەکان و پەنج و کەناکانی ئەگەیانە ، بە تەیبەتی
فەلەگەرو کارکەتەکانی نەو ئەو ئەگەیانە بە حیزبی و بە ناو
ئەهلی و لە و ماو زەمەنی کەوا مەوچەیی فەرمەنبەرەکانو
خانەنشینیان تەدا ئەگەرا ئەمەندە درەو هەواڵی نااست و
چەواشەکاریان بەوا دکردو و وەندە نەبوو لە مەژوودا ، دتەتە
دیارو ئەشکرای تەنها ئامانجیان بە ئەزاردان و داواخانی باری
سایکەلەژی تاکە کورد بوو ، بە وەشانەنی کەرامەت و هەیبەتی
ئەنسانی کورد بوو ، بە زەلیل کردن و سەر لەشەوانی ئەنسانی کورد
بوو تا زیاتر دتەسەتە دسپۆتیزمی خەڵەکی زەبەت بە سەر
کەمەگادا ، ئەم فەرمە لە میدیای چەواشەکاری مەدەلەکە و خەریکە

دې بڼه کولتوري میدیای سږدېم له دونیادا، چونکې سیستمی سیاسي بڼه تړویجدان و سږپاندنی د سږسږاتی سیاسي و ئابووری خځی و کردنی بڼه ئې مری واقعی و ځو ئاید له ژیا یېک جگه له هڅی پېلیسی و داپېل سین پوړیستی بڼه پیشسازی میدیای چڼواشکاری بڼه ئې وای درېکانی لای عیبت بکاته است و قناعتیان پڼه بکات و لږژیکي(درې بکې ، درې بکې تا باوړت پڼه دځکڼ) بسپېلن .

له مڼووی مری قای تیدا هڅرگیز له هیچ سږدېم کدا ماس میدیاو تڼی کڼم له تڼی کان و ځو فڼرم کی نوې پیشسازی میدیای کڼ هاتوون تڼی نه و گڼم کڼو بڼه قڼد ئېم سږدېم سږچاوی بڼه او کردن وای درې و چڼواش کردن و هڅوای نا است نه بوون . است هڅندک جار تڼی کڼم له تڼی کان سږچاوی گرنګ و باوړ پڼکراو بوون بڼه او کردن وای و ځو قیدې وداو کان و وروژاندن و دروست کردنی ای گشتی بڼرامبر وداو کان ، بڼام له دواي پڼشک و تنی تڼکڼ ژیاي کڼ میکایشن و گڼش کردنی کایي زانستی گڼاندن و هاتنی زیرکی دڼست کرد بڼه نه و گڼ پان کڼو دونیای کڼ میکایشن هڅدی هڅدی خڅریک متمان و باوړ کردن بڼه گواست وای ئې و قید یا نه ش له دڼست درېت و دڼبنڼ بڼشکی سږرکی بڼه چڼواشکاری ، چونکې دتوانرېت بڼه زیرکی دڼست کرد قید گڼلک دروست بکرت درې بکڼ بڼه است و استیش بکرت بڼه درې . لڼر دا ئې ومان بڼه در دڼک و تڼم له سږدېم کی پوچ و چڼواشکاریدا دژین و ئې و تڼز مان لا گڼا دڼبڼت کڼ درې و است تڼکڼ اوکراون و مریف ناتوانرېت له یېکیان جیا بکات و بڼه مانایي ((هڅموو درې یېک حقیقت و هڅموو حقیقت تڼکیش درېي)) ئېم ئې و سږدېم پوچ یې کڼ پی دڼن ئېنتی بڼه جوان کان، کڼ هڅموو بڼه جوان کانی و ځو استی ، دادوړی، متمان ، نازادی ، حڅی هاوکاری ، لڼکت کڼیشتن و یېک تر قبو کردن ، بڼرژ و ځندی گشتی ، تڼقدیس نه کردن و هتد له ناو چوون . پرسیار کڼ ئېم یې بڼه قڼ ناغی کڼم لڼگای مری قای تی له م سږدېم می گڼش کردنی زانستی دا گڼیشت ئېم سږدېم هیچ و پوچ ؟ له م سږدېم می گڼش کردنی تڼکڼ ژیاي زانستی دیجیتای دڼکرا مریف و بڼهای مری قای تی له ئې و پڼی بڼخت و وری و ئاسودیدا بواي ت نک له لڼزال و کوڼر و ځریدا بڼت ؟ بڼه دونیای ئېم وای لڼهات و گڼیشتن ئېم قڼ ناغ هڅو پوچ کڼ هڅموو شت کی جوان بڼه پلان و سیستماتیک نا شیرین دڼکرت ؟ ، بڼه و امدان وای ئې و پرسیاران دڼگڼن ئېم دڼرئ نجام ، ئېم سږرماي داری حوکمی دونیای دڼکات و نڅشای سیاسي و ئابووری دونیای و دايد تڼت کڼ له سږر بڼمای بڼرژ و ځندی و پاوړ نخوازی و چڼواش کردن بڼه و دڼوات بڼه بڼستی زیاتر کردنی قڼم وای سیاسي و ئابووری خځیان و هڅپی ئې وایان زیاتر قازانچ بکڼ و خڅکیش له خشت بڼرن ،

کډواته سږدېم سږدېم کی پوچ و تافه زو نالیزمی سږمای داری کډ شاد ماری سږر کی اگردنی ئم ق ناغ هیچ و پوچ ی پویستی به کډسان کی هیچ و پوچ و در زن وبه م را و تافه به ئوی پتر خک چ و اش بکن و کولتوری گ مژی یی به او بکن نو ، چونک را بوونی کولتوری گ مژی یی له سږر بیرو تگ یشتنی ئینسان کډ کار دانه وی د بهت له سږر زږر بوونی ژمار ی هیچ و پوچ و کډیل کډان و به زیاد بوونی ئو ژمار ی ش له مرقی شک و نا ئاشنا وش کډیان به رد و ام د بهت به تا نکاری . ئم م د سږاتی خک و بند ما یی له کوردستانیش به شکی دان به او له ن خشی سیاسی و ئابووری دونیا ، به ی ماس میدیا کشی به شکن له در ژر پډری ه مان وش له تقدیس کردن و به کار زما کردنی سیاسی خک و ن خوند وار و هیچ له بار ن بوو د کارن به له کردنی استی کډان و پډرد پش کردنی دزی و گ ندد ی و تا نکاری کډان ، ه رو هاخ ریکی پیش سازی چ و اش کاری و له خشت بردن و به نرح کردنی ئینسانی ئم م ن. د بهت ئو و استی ش بزانه به دروست کردنی فزای کی له و چ شنش پویستی به میدیا کی دیم گ جیانه و کارکت ری میدیای پوچ و تافه ه ی له چ شنی (ه وراز گو پی و ، ئنج سږ نځاوی و ، شاه ئمین و ، سږ یوان سږوکانی و ، سږ نځا ع بدالرحمان هتد) به به او کردن وی در و ه وای ناراست و له خشت بردنی ئینسان کډان.

یاسین له تیف

ماني دهرياس و لاشه کاني به ختيار عهلي ... ياسين له تيف

کډنت کستک گوزارشته له پر ژهی فلهسه فی فاشیزمی ئ ژهات

دوا ماني به ختيار عهلي ((دهرياس و لاشه کاني)) ت کستکی ئده بیه به هڅنه گردن له چه مک و ئه کتی ش ش که کاره کتري فاشیزم به رهه م دښت، چه مکی ش ش له ئ ژهات له وانگهی به ختيار عهليه وه

دونيایهك دهخوٚقٚنٚت پٚ له نههامه تی ، مٚژوویهك پٚ له خوٚن و كوشت و كوشتار ، ئەو پٚیوایه فٚگهری شٚگٚٚ له ٚٚژهٚات به ئیمانك گٚش كراوه هاو شٚوهی ٚاهبٚك كه هه‌میشه بٚ ئیمان و دینه‌كه‌ی به‌ندایه‌تی خٚی ٚ ده‌گه‌به‌نٚت .

لای تاکی ئێهه‌مانی فه‌لسه‌فه‌ی سیاسه‌ت بریتیه له پوچه‌تی ، گه‌مه‌ی سیاسه‌ت لای مره‌قی ئێهه‌مانی هونه‌رو زانسته‌ نیه به کارگه‌یی و به‌وه‌ بردن و زانسته‌ گه‌شه‌په‌دانی واته‌ و هه‌فاهیه‌تی ژیان و ئازادی ئینسان ، چونکه‌ سایکه‌له‌ژی تاکه‌کان به‌ چه‌شنه‌که‌ په‌روه‌رده‌ کراوه‌ به‌ لایه‌وه‌ سیاسه‌ت بریتیه له‌ دره‌ کردن وه‌کو هه‌موو ئه‌و دره‌کانی تر که‌ ئێهه‌مان ده‌رخواردی ده‌دره‌ت له‌ نه‌و خه‌زان و په‌ره‌ستگاو که‌مه‌گاو قوتابخانه‌و ته‌نانه‌ت له‌ زانکه‌ش ! خودی کایه‌ی سیاسه‌ت له‌و به‌هایانه‌ دامانه‌نراوه‌ که‌ ئامانه‌جی خه‌مه‌ت کردنه‌ به‌ ئینسان ، سیاسه‌ت بووه‌ به‌ بزنجی ئیمان و دینداری به‌ فریودان و گه‌وجاندن ، هه‌روه‌ها له‌ نه‌و سیاسه‌تیشدا خودایه‌که‌ دروست ده‌که‌ن وه‌کو فریاد هه‌سه‌که‌ ده‌په‌ره‌ستن ، به‌ ئه‌وه‌ی ئه‌و خودا ئینسانه‌یان خواسته‌کانیان به‌نه‌ته‌ دی پابه‌ند ده‌بن به‌ فه‌رمان و به‌یاره‌کانیه‌وه‌ ، هه‌میشه‌ مل که‌چ و زه‌لیلی گوتارو ئامه‌ژگاریه‌کانی ئه‌و بته‌ سیاسیه‌ن که‌ کردویه‌انه‌ به‌ خودای خه‌یان ، مره‌قی ئێهه‌مانی خه‌ی ده‌کاته‌ قوربانی به‌خودای سیاسه‌ت ، له‌ره‌دا مه‌به‌سته‌ خودای ئاسمان نیه به‌که‌و نزیکه‌ کردنه‌وه‌ی ئینسانی سیاسی موقه‌ده‌س و خودایه‌ له‌ یه‌کتر ، به‌یه‌ له‌ په‌ره‌گرافه‌که‌ له‌ ئێهه‌مانه‌که‌ ده‌ته‌ : — ((هه‌ر که‌سه‌که‌ له‌م مه‌مله‌که‌ته‌ ده‌چه‌ته‌ سیاسه‌ته‌وه‌ ، له‌ یه‌که‌م ئێهه‌وه‌ فیه‌ر ده‌که‌رت ئاماده‌ی شه‌هید بوون به‌ت ، ئه‌گه‌ر چی سیاسه‌ت به‌ گشتی له‌ سه‌ر دره‌ بونیاد نه‌راوه‌ ، به‌ئام په‌روه‌رده‌ کردنی مره‌فه‌کان به‌ شه‌هاده‌ت هه‌م توندگیرانه‌و هه‌م حه‌قیقه‌ته‌ ، شه‌هید بوون ئه‌و سهره‌یه‌ که‌ به‌رگی حه‌قیقه‌ت ده‌کاته‌ به‌ به‌ری هه‌موو دره‌کانی سیاسه‌تدا ، شه‌هید ئه‌و تارماییه‌ سیه‌راویه‌ سه‌یره‌یه‌ که‌سه‌ نازانه‌ته‌ چیه‌ و که‌یه‌ ، به‌ئام تا ئه‌م ساته‌ هه‌موو شاده‌ماره‌کانی ئێهه‌مان ده‌جووینه‌ت ، تا ئه‌م ساته‌ ئه‌و ده‌ی مه‌ژوو له‌م مه‌مله‌که‌ته‌ ده‌خاته‌ له‌رزه‌ ، هه‌موو خه‌ریکی ستایشی شه‌هیده‌کانیان ، هه‌تا شه‌یتانه‌کانیش به‌ به‌ شه‌هاده‌ت و شه‌هید بوون ناتوانن ئای خه‌یان به‌رز بکه‌نه‌وه‌ ..)) له‌ ئێهه‌مانه‌ فاشیزم ئینسان وه‌کو ئامه‌ره‌کی شه‌ه‌ ده‌بینه‌ت به‌ ئه‌وه‌ی بکوژنه‌ت و بکوژنه‌ت له‌ په‌ناوی که‌که‌مه‌ مه‌رگ ده‌سته‌کانی ئابه‌ره‌ به‌ خودا کراوه‌کان ، تا شه‌هید زه‌ر تر به‌ته‌ ماشینی جه‌نگه‌کان و ته‌مه‌نی فاشیزم دره‌ژ تر ده‌به‌ته‌ .

((په کښک بڼی گڼمه وه له په کښک له شه ه ناوځ کانی کوردستان له

نځوان دوو ميليشياى تفهنگچى به شه ها توو كه ژماره يه كى ز له هردوولا كوژرل بوون ، يه ك لك له سياسيه به خودا بووه كانى ه لكيان سهردانى شه ه كه ده كات و ده بيند ت شه هيديان كه مه و كادره سياسيه كان لكيان شه هيد نه بووه تو ه ده ب ت و ده شي د ت و ده ب ت ب شه هيدتان كه مه و كادره كان لكيان شه هيد نه بووه !!)) تهويه فاشيزم چه نده تينووى خو ښ و لاشه ي كوژراوه . . هم لك مانه ي به ختیار عه لى ((دهرياس و لاشه كان)) له گه ت لكستى ((هه وره كانى دانيال)) گوزارشته له پر ژه فلسه فیه كى به ناوى ((فاشيزمى لك ژه لك تیه وه)) من پ لموايه لك ژيكى بير كړدنه وه نايدى ه هر بيرمه ند لك پتر له ك لكنت لكسته ته ده بيه كانى ه نگده داته وه ب مان وون ده ب ته وه كه داه نهرى چ ج ره چه مك كى فلسه فیه د لك ز واته نى .

فاشيزم و فاشيزمى لك ژه لك تى و ئيمان و جهنگاوه رانى دوو به ره مى ناوازه ي فلسه فى به ختیار عه لين كه يوايه تى م لرووى سته مكارى و خو ناوى لك ژه لك تمان ب ده گ لك ته وه له سياقو متنى پر ژه و چه مكى فلسه فى به ناوى فاشيزمى و ژه لك ت ، هم سهر بورده يه م لرووى ته و چركه ساته يه كه فاشيزم له ن و لك حى ئيمان وه هه ده قو لك ت و لكى له ن و دونى اى سياسه تدا مانف لكست ده كات و ده ب ته ده عه جان لكى حوت سهر و ته و وشك پ كه وه ده سوت لكنت و هه و لكى له ناوبردنى شارستانه ته كان ده دات ، به لكام دهرياس و لاشه كان ت لكست لكى ته ده بيه ب ته ناليزه كړدن و قو بوونه وه ب ن و لك شه سياسيه كانى دونى اى ته مه و ئاشكرا كړدنيان و ده ست خستنه سهر برينه كان و گر دانى ته نگو چه ه مه كانه به چه مكى فلسه فیه وه ، ب ته وه ي چاره سهر لك ب ته و لك شانه بد زينه وه ، هم لك مانه پ لمان ده لكست ئيمانى قو لكى تاكى لك ژه لك تى به خورافه و ه لكى متافيزيك بووه ته حقيقه ت لكى ره ها و موقه ده س ب يه هه ميشه و له هه موو ق ناغه كان به شو ښ ته و ه لكه وون بووه دا ده گ لكست و سهر ته نجام له ف لكگر لكى كار لكزما دا به رجه سته ي ده كات و ده يكاته لك بهرو سهر كړده ي لكى و وه كو خودا يه كى ئينسانى ده يپه ره ست لكست و ته نانه ت به مردوويش مل كه چى ته و گوفتارا نه شى ده بن كه پ لكشتر وه كو لك چكه يه ك پ لكى ئالوده بوو بوون . . كاره كته رى ن و لك مانه كه ((دهرياس و ئه لياس)) دوو بران ، به لكام بير كړدنه وه و دونيا بينيان ب ده ورو به ره كيان و ت لكگه يشتن ب گ لك انكارى ز لك ج لكوازه ، شوناسى ئه لياس ف لكگر لكى ش لكشگ لك و توندو تيثر به لكام ك لكلايه تى لكى ب سهر كړده ي كار لكزما لك ده گه يه ن لكست و ده ب ته ئيمان دار لكى به وه ف اى نايد لك ل لكى حزب و به ناو ش لكش ، هم كاره كته رى ش لكش له ن و خو ښ و كوشت و كوشتار دا هه ميشه خولياى ته قديس كړدنى ژنر لكى سهر كړده يه وه كو خودا يه كى سهر زه وى ته گهر چى

سهرکرده کهي ده مړت تئو ده بټه پاسه وان کي به وه فاي گډک کهي وه کو پهره ستگايه کي موقه دهس ده يپار زت و ئشکي ب ده گرت .

به ام دهرياس شوناس کي نارام و سا يک ل ژيا يه کي نهرم و نيان که بزي له توندو تيژي و خوښ شتن ده بټه وه تهم د خه سا يک ل ژيا يه دهرياس له پهره ورده و کولتور که وه سهرچاوه ي گردووه که له ژناو او له کاتي خوښندن به دهستي ه ناوه . دهرياس م ژووي تهم ولاتانه ده پشکن ت سهر ي له ن و پهرتوک و به گه نامه کانه ب توه ي تئو فاکتيره ک مه ا يه تي و سياسي و سا يک ل س س ل ژيانه بزانت که تا کي ژه ه ا تي ناراسته ده کهن و ده يکه نه نام ل ر کي گو ا يه ي خدا سياسي ه کان ، دهرياس به ش و ه يه کي عه ق ا ني بير ده کا ته وه و ده يه و ت بزانت تا کي ژه ه ا تي ب ه هميشه خهون و خولي اي دروست کردني ئينساني دکتا ت رو خوښ ژو در زني سياسي به ناوي سهرکرده و فرياد ه سه وه .

استيه ک ه يه ناب ت خ مان ي ل بدزينه وه ئاين و ئيمان وه کو ته وني جا جا که عه ق ي مر ق ي ژه ه ا تي ته نيوه ، مر ق ي ئ مه ه شتا نه يتوانيوه تئو ته و نه ونجر ونج بکات و خ ي لهو ته ه زگه يه ا پسک ن ت و زگاري ب ب ت له دوني اي جهل و خورافه و تفسانه . مر ق ي ئ مه دژه عه ق ه و عه ق ي ناکا ته پ وهر ب وورد بوونه وه و شر ق ه کردن و ل کدانه وه و ت گه يشتن له وداوو پ ش هات و گ ا نکاريه کاني ده ورو بهرمان ، ئيمان و ئاين و مه زه ب سه نت زه ب ت گه يشتن و امان و بير کر نه وه له دونيا و ده ورو بهر .

مر ق ي ئ مه له لايهن ک مه گاو ه له وانگه ي بهر ته س کي ئاين و مه زه به وه پ ناسه ده کرت و شوناسي پ ده به خشر ت و ت ه خلاق ي ب ديا ري ده کرت ، له دوني اي ت مه دا چا که و خراپه ي ئينسان و م را به پ وهر ي ئاين ده پ ورت ، ب يه به ختيار عه لي له م ا مانه ي دا ئاين و سياست و حيزب و ش و ش وه کو فاکتيره گه ل ک ده بين ت ب به ک يله کردن و ام کردني ئينساني ت مه ، ههروه ها به ده وري خ ي ام کراوو ک يله کان يش مر ق ي فرياد ه س و تفسانه و هه ژمونگه را و سيسته مي سهرتا پا گير بهر هم د نن که ج ر که له فاشيزم .

ب يه ز ربه ي کات فاشيزم و کاره کتري فاشيزم له دوو تو ي ئيمان و ئاينه وه سهر دهر د ن ت .

قه دهري م ژووي ک مه گاکان و دورگه ي ژه ه ا ت وا بووه که ته و او ي ئاينه سه ماويه کان ((يه هودي ، کريستاني ، ئيسلام)) و ههروه ها ئاينه زهويه کاني وه کو ((زه رده شتي ، بوزي ، ک نف شيزم)) ل ره سهر هه بدهن و ببه به ا يه ک و له گهردن و عه ق ي ئينساني ت مه بئا ن

و ببنه بهر بهستك بـ دابـان و کرانه‌وهو گواستنه‌وه له قـناغه
چهق بهستووه به‌رهو قـناغـكـى كـمهـگـای مـرـقـایه‌تى نوـ كه تـیدا له
جیاتى توندو تیژى و شه‌و خوـنـ شتن ، یه‌كتر قبوـ كردن و پـكه‌وه
ژیان و خـشه‌ویستی ببـته بـنه‌مایه‌ك بـ ژیان و جوان كردنى ژینگه‌ی
كـمهـایه‌تى . پاش كوشتنى ژنرا بیلال له لایه‌ن نـبارى ئەشكراده‌وه
كه كاتى خه‌مـینی اگه‌یاندى شـشـها تووه خه‌ك به لـشاو به چه‌كه‌وه
ده‌ژینه سهر شه‌قامه‌كان و خوـنـ شتن ده‌ست پـده‌كات ، ئەو وه‌سـته‌ی كه
پـشتر ژنرا بیلال كرد بووى كه لاشه‌كه‌ی له لایه‌ن ده‌ریاسه‌وه بنـژـرت
ده‌ریاس فه‌رمانه‌كه جـبهـجـى ده‌كات و هاو كاری ئه‌رشد ساحب ده‌كات
له شاردنه‌وه‌ی لاشه‌كه‌ی ژنرا بیلال دا .

ژنرا پـیوابوو ده‌ریاس ئەو شنبیره‌یه هه‌رگیز ناچـته یزی
حوكمـانیه‌كانه‌وه زـر بـیـزى له جه‌نگو كوشتو كوشتار دـته‌وه ، هه‌میشه
خولیای ئەوه‌یه دونیا ترسناك تر نه‌بـت ، زـر متمانه‌ی به ده‌رساس
بوو ، ده‌یزانى ده‌ریاس خه‌ون و خولیای ئەوه‌یه مانای ژیان له هه‌موو
شوـنـكى دونیا هه‌ره‌س نه‌هـنـت ، له‌كـتايدا كا تـكـ ده‌ریاس حه‌قیقه‌تى
شاردنه‌وه‌ی لاشه‌كه‌ی ژنرا بیلالی بـ ده‌ر ده‌كه‌وت كه ئه‌رشد ساحب
چـرـكه‌كه‌ی بـ ده‌گه‌هـته‌وه هه‌ستـكى سه‌یری لا دروست ده‌بـت كه كه‌وتـته
نـو ته‌یه‌كه‌ی گه‌وره‌وه و فریوى خواردوو بـ ئەوه‌ی خـى پـى بزانه‌ت
، وه‌كو ئەكتەر نمایشی پـكـراوه هاو شـوه‌ی ئینسانه‌ ساده‌كانى نـو
شار كه بهر بوونه‌ته كوشتنى یه‌كتر به سیاسیه گه‌نده‌ه‌كان ، هه‌ستى
كرد كه‌وتـته نـو ته‌ه‌زگه‌ی ئەو پیلانه‌وه كه سیاسیه گه‌نده‌ه‌كان
بـیان دا‌شتووه .

پاش ئاشكرا بوونی ئەو وداوه قـزه‌نه كه بـ ده‌ریاسیان دا شـت بوو
سه‌رى خـى هه‌ده‌گرـت و كه‌س نازانه‌ت ده‌ریاس بـ كوـ چوو ، هـنگه پاش
نائومـد بوونی له نـو جه‌نگو كوشتاردا ده‌ریاس گه‌ا بـته‌وه بـ
ئـرپا . . به‌ام وـنـای ستاتیکای وداوه‌كانى كـنتـكـستى ئەم مـانه‌ی
به‌ختیار وه‌كو به‌رهه‌مـكى ئەده‌بى بـ گوزارشت كردن و درـژه پـدان و
شرـقه كردنى پرـژه فه‌لسه‌فیه‌كه‌یه‌تى به ناوى ((فاشیزمى پرـژه‌هـات))
هاو شـوه‌ی جان پـ سارته‌ر وه‌كو نمونه‌یه‌كى زیندوو ئەو چـن به‌رهه‌مه
ئەده‌بیه‌كانى پتر پرـژه فه‌لسه‌فیه‌كه‌ی به ناوى ((بونگه‌رایه‌وه)) وون
ده‌كاتوه .

به‌رهه‌مه ئەده‌بیه‌كانى شانـنامـى ((زیندانه‌كانى ئاـتونـا)) و
هه‌روه‌ها مـانه‌كانى ((اگردى جـبهـجـى كردن)) و ((ساـى پـگه‌یشتن))
ئەو شاكارانه‌ن كه سارته‌ر تـیدا پرـژه فه‌لسه‌فیه‌كه‌ی به ناوى
بونگه‌رایه‌وه وون ده‌كاتوه كه گوزارشت كردنه له ئازادى ئینسان ،

پښموايه وهرگر پتر ده توانښت له ځنگلي شاكاره ئه ده بيه كانه وه له نايدياو فلسفه ي سارتهر تښگات . ته نانه ت پرتوكه گوره كهي به ناوي ((بوون و نه بوون)) هڼدهي شاكاره ئه ده بيه كاني نه يتوانيوه به ښه ويه كي چا و پا كي بير كړدنه وي سارتهرو پرته فلسفه يه كه يمانې پا بناسښت . كه واته تښكستي ده رياس و لاشه كان وه كو شاكاركي ئه ده بي پا شرځه كړدني چه مكې فلسفه ي فاشيزمي ځه ځا تيه ..

هڅنه گرتن له كڼه پهره سته نوځكان ... نووسيني: محفوزا بي يعلا ... و. له عه ره بيه وه: ياسين له تيف

ده مانه وښت لهم گوتاره دا هڅنه له ووتكي فكري بگړين كه به ښه ويه كي بهر فره وان ده ستي به پا او بوونه وه كړدووه له نځو گه نجه عه ره به كان لهم پښنج ساڼي دوايي له سر سه كي تښه كڼمه يا يه تيه كان. هم هوته فكريه ناوي ځي ناوه (كڼه پهره ستي نو). (neoreactionary) , لهم گوتاره كوته دا ده كارين هڼدك له نه فكري كڼه پهره سته نوځكان و هڼدك له فلسفه فانه ي كه ده ربڼينه كاني تڼدا سه رچاوه ده گرځت بڅينه بهر باس و لځكڼينه وه. هه روه ها ده مانه وښت وڼامي دوو پرسياريش بده ينه وه و ته وري نه و دوو پرسياره ش بريتيه له :

نه و فلسفه يه چيه كڼه پهره سته نوځكان گوتاره كاني له سر بونياد ده نځين ؟ فاكته ره كاني شوڼ كه وټني فكري كڼه پهره ستي چيه ؟ ناكرځت قسه له سر كڼه پهره سته نوځكان بكه ين وه كو هوتكي فكري گوره و كارگه ر , به پځه وانه وه هم هوته پا او بوونه وي سنورداره , گوزاره ي هم هزره له پاش تڼك شكاني به هاري عه ره بي ده ركه وټ. كه واته هزي هم هوته ديارده يه كي نوځيه له دوني اي عه ره بدا له گه دياره ده ي ((پاش به هاري عه ره بي)). نه گه ر تڼيني بكه ين زڼبه ي لايه نگراني كڼه پهره سته نوځكان وڼه وانه شي سه رسامن

به دهر بـين و تـيـرهـكـانـيـان له كـا تـي خـيـدا بـريـتي بوون له ماركسيه كان و ، ليبراـيه كان ، يان له ابردووي نزيكدا نوـگـهـري بوون . چونكه ئهـمانه هـهـگـهـانه وه له بيروبـچوني ئايدـلـلـژيا كـهـنـهـكـانـيان، هـهـندـكـ پـيـانـوايه كـهـنـهـپـهـرـهـسته نوـكـان پـيرو به ساـا چوه كانن و گريمانهـي ئهـوهـش دهـكـن ئـينـسان لهـم تهـمهـنهـدا پـتر مهـيلي كـهـنـسـرفـا تـيـزم و كـهـنـهـپـهـرـهـستهـنهـي هـهـيه ، هـهـرـچـهـنـده خـيـان پـيـانـوايه گـهـنـجن و زـرـبهـيان هـاـشتـا نهـگـهـيـشتـونه ته نـوـهـاـستي سي يهـكان . كا تـكـ دهـنـواـيـنه ئهـو هـزـرـانهـي كـهـنـهـپـهـرـهـسته نوـكـان بانگـهـشي بـهـ دهـكـن بـهـمان دهر دهـكهـوت هـزـرـگـهـلـكـن دژ به هـمـوو نهـريت و كهـكـهـيهـكي مرـقـايهـتي و نوـگـهـريه .

ئهـوان دژ به هـمـوو هـزـرـكـي پـشـكهـوتـوخـوازي و ديمـكـراسي و يهـكـسانـيـخـوازي ژـنان وهـتـد . مهـرـجـهـي زـرـبهـيان دژ به نوـگـهـري و ديمـكـراسي بـريـتيه له نوـسـهـرو فهـيلهـسـوفـي كـهـمـبي نهـناسـراو ((نيكـهـاس كـمـيز دافـيـلا)) 1994 _ 1913 Nicolas Gomez Davil يهـكـكـ بوو له دژ كارهـكاني نوـگـهـري. ئهـم دافـيـليه هـزـرهـكاني به ناو بانگ نهـبوو تا پاش مردني به چـهـند ساـا كـي كهـم نهـبـت دواـجـار ناسـرا ، پاش وهـرـگـهـاني بهـرهـمهـكاني بـهـ زمانـي ئهـمانـي ، له گـهـ ئهـوهـشـدا هـاـشتـا بيروبـهـ چـونهـكاني بـهـاو بوونهـوهـي سنورداره له جـيـهانـدا . دهـكـرت ناوي فهـيلهـسـوفـي ئـيـتـالي ((يوليوس ئيفولا)) بـهـنـين له 1974 _ 1898 julius evola وا دا دهـنـرـت دهـرـكهـوته تـريـن تـيـرـسـاني فاشيزمهـو شانـازي به كـولـتـوري فاشيزمهـوه دهـكات .

ئهـگـهـر دوايان بـكهـوين و بزـانـين كـهـنـهـپـهـرـهـسته نوـكـان چـي بـهـاو دهـكهـنهـوه ، دهـبـينـين كارـگـهـرن به فهـلسـهـفهـي هـواقيـهـكان كه له سـهـر دهـمي هـهـرهـسهـهـنان و له ناو چووني هـيـيـونـانـيهـكان دهر كهـوتـن . ئهـو هـهـرهـسهـهـنانهـي كهـوا گومان دهـكـرا كه كـهـتـايـي به جهـوهـر و سـروـشتـي فهـلسـهـفه بـهـنـت ، وهـكوئـهـوهـي سـوقـرات و خوـنـدكارهـكاني دهـيانـبـيني . هـواقيـهـكان ويـان كـرده خود و واـيان دهـبـيني ئايدـيـاي بهـرز له ئهـخـلاقـدا بـريـتيهـله پـداويـستي ژيان له سـروـشـدا . ئاكارـي هـواقيـهـكان ئاكارـكـي پـهـتـيـفـيان نهـبوو وهـكو ئاكارـي سـوقـرات و ئهـفـلاتـون و ئهـرـستـي ، ئهـخـلاقـكـيان هـهـبوو كه پـتر به خودهـوه سـهـرقـا دهـبوو و دهـستيـان دهـكـرد به قاوـغ بوونهـوه به سـهـر خود دا به هـوشـتـكـي سـفـيـانه كه سـرودـي ئاـشتـي دهـروني دهـهـتهـوه .

وهـكو ئهـو گوـفـتـاره به ناو بانگـهـي كه دهـهـت ((كا تـكـ هـهـست به ئازار دهـكـرت سـفـي دهر دهـكهـوت)) ئهـمه به شـوهـيهـكي گـشتـي به سـهـر هـواقي و هـواقيـهـكان و ئهـو ماوه زهـمهـنيهـي كه تـيـدا ژياون پـراكتـيـك دهـكـرت

، بریتیه له ماوهی ئازاره‌کان .. ه‌واقیه‌کان له سهرده‌می ه‌لینستی ده‌رکه‌وتن ، ئه‌و سهرده‌مه‌یه که ناسراوه به پاشه کشه کردنی فله‌سه‌فه‌ی کلاسیکی یونان، و سرنجی ده‌درايه ریسکه‌که پ‌ویستی به هه‌ستانه‌وه‌و ئازایه‌تی هه‌یه ، به پ‌چه‌وانه‌ی ئه‌م فله‌سه‌فه‌یه‌وه فله‌سه‌فه‌ی سهرده‌می ه‌لینستی که له سهر بنه‌مای ئه‌خلاق‌ی خ‌ به ده‌سته‌وه‌دان و چاوه‌نوا‌ی و به‌رگه‌ گردن کاری ده‌کرد . برتراند راسل ده‌ت‌ : (له‌و سهرده‌مه‌دا که سهرده‌می ه‌لینستی به‌پایه‌کانی ک‌مه‌گا سهره‌و ل‌ژ ده‌بوه‌وه و خه‌کی به دوا‌ی ئاسایشدا ده‌گه‌ان، له کات‌کدا به ئاسانی ئاسایشیان ب‌ فه‌راهه‌م نه‌بوايه خ‌ ا‌گریان ده‌کرده چاکه‌یه‌ک به‌رامبه‌ر ئه‌و ئاسته‌مانه‌ی که خ‌ پار‌زیان ت‌دا نیه) .

به‌و مانایه‌ی ده‌کر‌ت له نه‌نی کار‌گه‌ری فله‌سه‌فه‌ی ه‌واقیه‌کان له سهر ک‌ نه‌په‌ره‌سته نو‌کان ت‌ب‌گه‌ین . پاش وداوه‌کانی به‌هاری عه‌ره‌بی نائوم‌دی و پوچگه‌راییی با‌ی ک‌شا بوو به سهریاندا هه‌ستیان به‌وه کرد ئه‌و به‌هایانه‌ی ئه‌وان داوایان ده‌کرد نه‌هاتنه‌دی و ، بگره‌ز‌ر تریش ، ک‌مه‌ گه‌ل‌ک ده‌رکه‌وتن ده‌سه‌تات و حوکمیان که‌وته ده‌ست که دژ به‌بیرو ب‌چونه تازه گه‌ریه‌کانی ئه‌وان بوون، ه‌یچیان ب‌ نه‌مایه‌وه ب‌یه هه‌گه‌انه‌وه دژ به‌بیروباوه‌ره‌کانی خ‌یان وه‌کو په‌رچه‌کردار‌ک سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که ویدا . یان به‌مانایه‌کی دیکه ک‌ نه‌په‌ره‌سته نو‌کان گوزارش‌ت له ح‌ح‌ی سهرده‌مه‌که‌یان ده‌که‌ن ، وه‌کو ه‌واقیه‌کان گوزارش‌تیان له ح‌ح‌ی ق‌ناخی ه‌لنیستی کرد . له‌گه‌ ئه‌وه‌شدا ده‌بینیت له ب‌او کراوه‌کانی ک‌ نه‌په‌ره‌سته نو‌کان ز‌ر سهرسامن به‌فردریک‌ نیتشه‌و فله‌سه‌فه‌که‌ی، ئاشکرایه ئه‌م فله‌سه‌فه‌ی تیه‌رس‌ن‌کی نه‌لیزمی ئ‌ژئاوايه ، سهرباری ئه‌وه‌ی فله‌سه‌فه‌که‌ی ویستی ه‌زو ململان له پ‌ناوی بووندا ت‌دا ده‌ر ده‌که‌وت‌ت ئه‌گه‌ر له وانه‌گی میت‌دی سایک‌ل‌ژیه‌وه ب‌ی بنوا‌ین فله‌سه‌فه‌ی پیاو‌که‌ژیان ت‌کی شکانه‌دووه ، به‌و ئاکارانه‌ی که ناویان ناوه ئاکاری پیاوی مه‌زن به‌وپه‌ی تیه‌یه‌وه ووبه‌وو ده‌بوونه‌وه، له واقیعدا که له سهره‌تای ئه‌م گوتاره‌وه جه‌ختمان له سهری کرده‌وه ک‌ نه‌په‌ره‌سته نو‌کان نو‌نه‌رایه‌تی ه‌وت‌کی فکری به‌ه‌ز ناکه‌ن به‌پ‌ی ب‌چونی ئ‌مه‌گوزارش‌ته له نا ئوم‌دی و ت‌کشکان که دوچاری هه‌ند‌ک‌نوخه‌ی ئ‌شنبیر بوه‌ته‌وه له دونیای عه‌ره‌بدا به‌تایبه‌تی پاش ت‌کشکانی ئه‌م ئه‌نتلجنسیایه له به‌ده‌ست ه‌نانی داواکاریه پ‌شکه‌وتنخوازو نو‌گه‌ریه‌کانیان .

ئاشکرایه ک‌مه‌گای عه‌ره‌بی له‌پاش به‌هاری عه‌ره‌بیه‌وه ئاشنا بوو به ک‌مه‌ل‌ک دیارده‌ی ک‌مه‌ایه‌تی و گ‌انکاری فیکری، وه له ن‌ویاندا به‌ته‌نها فکری بنه‌تگه‌رای سه‌له‌فی په‌گیرو توند ه‌و ده‌ر نه‌که‌وت ،

ديسان ٻهوتي ٻاڊيڪا و ئيلحادي و نهليزم دهركهوتن كه گوزارشتيان له بيركهي دژ به هموو ئهفكاركي نوگهري بوون . بيه بيرلهووش دهكهينهوه هنگه له پاشه ٻٻژدا هوت گهلكي توندهو دهر بكهون ، نهك به تنها هوته ئاينيهكان ، بهكو هوتگهلكي كه نهپهرهست كه بوايان به هزو ستهمكاري و چهوساندنهوه و چاودري ههيه . هنگه ئهم گريمانهيه ئهو ٻٻو نه دات ، بهام ئهوه جگاي پرسياره به ب چوني ئمه هنگه له داهاتودا وو بدن . بيه ئمه بهوه ئاشناين ئاراستهي نوگهري كه ئامانجي خزمهت كردني ئينسانه بووني نيهه ، له جياتي ئهوه ئاراستهيهك ههيه بههاكاني نوگهري ئهخاته خزمهتي نا ئينسانيهوه .

له كٽايدا كه نهپهرهسته نوكان هخنهكانيان ئاراستهي ديمكراسي و هموو بههاكاني نوگهري دهكهن . پيانوايه ديمكراسي به كهكي سيستمى سياسى نايهت ، لهره دا ئمهش له كٽايي قسهكانمان پمانوايه ديمكراسي باشتري سيستم نيهه ، ههروهها باشتري ئهگهري سياسهتيش نيهه ، بهام لاني كه م ئهو ٻٻ ئمه قسه له سر ديمكراسي دهكهين به تنها قسه له سر سندوقي دهنگدان ناكهين ، بهكو مه بهستمان سيستمى نوگهريه به پهروهده دهست پدهكات و به هه بژاردن و مافي دهنگدان كٽايي دټ . ب پارلژگاري له نوگهري پٻوست به خهباتكي نهپساوه ههيه ، خهباتك دژ به دوژمنه ئايدل لژيهكان و دژ به چك دادان و هه وهشاندهوهي ٻٻ حى نهليزم كه هموو شتلك پهك دهخات ب ئهوهي هيچ شتلك بونياد بنټ ..

للكهري تونسى - ياسين عاشور بهم گوتاره دا چوه تهوه
محفوظا بى يعلا — الاوان — 5 . يوناير . 2019
و . له عمره بيهوه (ياسين له تيف)

داهلاني ژن و زينداني ناست ...
نوال ئلسل عداوى ... و . ل

ءارء بءو (ياسين لء تيف)

لء نيوى شءءءكانى سءءى رابردودا ديدارءكم سازدا لء گءء ژنء نووسءرى فءرءنسى ((سيمءن دو بءفوار)) ءو كات هات بوون بء قاهيرء لء گءء نووسءرى فءرءنسى ((ژان پءل سارءر)) كء لء لايءن ((ءءءنامءى قاهيرء)) بانگ هءشت كرا بوون ، پاش ديدارءكمءمان گوتارءكم بء ناو نيشانى ((كات ژمءرءك لء بء دءنگى لءگءء ووشء سازدا)) لء گءفارى روز يوسف بءاو كردءو ، لءو گوتارءم گوزارءشم لء بء هيوام كرد ، چونكء دو بوفوار لء نوسينءكانيدا پءر واءبءء بوو بء سارءرءو ، بءگومان پءرءوكى ((رءگءزءكى ديكء)) كء هى ءو ءرنگ ءرين پءرءوكى ءازادى هءءرء بء ژنان لء سءءى بيسءءمءا ، هءروءها كارى ءءءبى گرنگيشى هءءى ، هءءءك لء ژنانى فءرءنسى هءرءءكى دوءمنكارانءى((نا باءءيان)) كردء سءر سيمءن دو بوفوار ، لء ءاستيدا هءكارى زءر هءن بء ءءءءءرءن گءرءن هءچ پءيوءءى نىء بء ءءءءو .

بء ءاى من دءكرا دى بوفوار فءءلءسوفءكى پءر گرنگ ءر بوايء لء ((ژان پءل سارءر)) بءءام دءء بءردارى فءلسفءءكى ءى بوو لء پءءناوى ءءودا ، باوءءى بء فءلسفءى بونگءرايى سءءىاليزم لىبرا هءءا ، سارءر لء ءووى فيكرى و سءزداريءو هءءموني ءى سءپانء بء سءريدا ، بء ءءها دءءياو فرمءسكى ءءءويستى دءءشت ، لء ءيانيدا پءيوءءى ءءراوءءرى هءبوو ، ءءنى بويستايء لء نءوان ژنان دءهاءو دءءوو ، ءءووشى ءايگءيانء ءءها فرمءسكءكى بء ژنءك نءءءوو . . پاراءءكى ءاشكراو ءوون بء ديدءكءلء لء نءوان ءيان و نوسينءكانى سارءرءو سيمءن ، سارءرءر سءبارء بء ءازادى گءلى ءءزائير لء ژءر دءسءءاى فءرءنسى و ءازاد بوونى پءاوى ءءلء ژءر دءسءءاى پءاوى سپى دءنووسى ، بءءام ژنانى بء كار دءهءءناو دءءچءوسانءءو ، كء ءى سيمءن دو بوفوار لء سءر ءازادى ژنان و ءءوسانءءو ءيان لء ءووى سياسى و ءابوورى و ءنسى دءنوسى ، بءءام ءيان و پءپءريءكءى گرء و واءبءءى پءاوى لء سءر بوو .

ءاهءنانى بءءءءى ءءءءكى گرنگ دءگءءءلء لء هءءوشانءءووى مءوداى نءوان گءتى وءايءء ، ءءووى ءاهءءءرى ژن ءيان ءاهءءءرى پءاوءءنوسن دءمءءءءو و دءءءء ، ءءمء بءيارءكى ءءءءمء مءگءر بء دءگمءن بء ديبهءءءرء بء هءى ءو بارو دءء و ءءووشءى نووسءرى ژن ءيان پءاولء سارءءاى مءءاءءيانءو ءءيدا دءءءء . . سيمءن دو بوفوار لء مءءاءءو لء ژءر دءسءءاى ءايكءكى كاسءلىكى ءونءءءودا ءياو ،

قی ل دسقات و چاودری کانی هبوو، پناى دبرد ب باوکی چونک پتر ئازادی پ دبخشی، قی ل دایکی دبوو و پیاو بوو همایک ب شنگزی، باوکی خشدویست و برزی کردو ب پلی خودایی، ک چی ((سارتر)) و کو خشدویستیگ جگای باوکی موقدسی گردوو، تارمایی شنگزی ((دایکیش)) ل نستیدا جگیر بوو، بوو ب ئو تاریکایی ل درووای کات و شوئن هاو شوئی شیتان دیترساند، سیمن دو بوفوار بیرى باوکایی تی و پیاو لای بوو ب ئو پردی ک سیمن ب ساریدا دپییوو ب چوونن نو دونیای نراییی تی و خ دزینوو تیدا، ئمای ب سارکوتنکی گوروو ئنجامداو بوو ب نوسرکی گوروی جیهانی لها توو، بام ژیانک دژیا ایدکشا بروو کئابو و غمباری و هستی ب ئازاری ون بوون دکرد، ون بوونی خود پتر ل نو ون بوونی پیاودا.

فرماسکی دووری دشت ب خودی استقیند پتر ل دووری سارتر وو کو و همک، زربیی ژنانی داهندر ل جیهاندا دکونن نو ئم جرم تنزگانوو، کچک ب جرمک پورورد دگرت دبت دوزمنی دایکی و ک چی باوکی خشدووت، ئم ددخ سایکلژیه ناچاری دکات مژوو و دونیاو هونرو ئایین و نریت و شنبیری باوکایی تی پیاو برزکاتوو ب ئاسمان و دایکیش دابزینت ب ژر ئرز، قی ل خی و دایکی و هموو کچکی هاو جنسی خی دبتوو و سود ل ئفکاری نوشداری سایکلژیی نوی سیگم ند فرید و دگرت، باوک دبرخننت ب حوکی ب ماوی باوکایی تی، دایکیش وو کو و حشک ونا دکات، دایک ل نستی مندا دا دکات بکوشی باوک، کساییی تی دایک دابش دکات ب دوو بش، بشی خودایی چاک و هستیار، و ئو بشکشی شیتانی، کچ بشی هستی خودایی لای باوکی دادنت و دایکیشی دبت دوزمنی و هروها مافسی دایکی دکات ب دست هنانی خشاویستی باوک، هاوکاری باوک دکات بو پترکردنی مودای جودایی نوان دایک و کچ ب هژمون کردنی دسقات ب ساریاندا و واتای ((پرتک و زاک))، سیمن دو بوفوار و زرمک ل ژنان بوون ب دلی ئم نستی شیزفرنیای، ل قئاغکدا کساییی تی م ادگرت و کساییی تی پیاو دبت جگر وئی و ژنیش دبت شیتان.

داهنانی بننتی و یاخی ل وشتی دوالیزم پک دت و دکرت نستی م یان نر بگت و هشیاری باای ئینسانی برهم بهنت، دواچار ئم ئبت خولیای بونیادنانی سیست مکی سیاسی نو و پیوئندیکی ئابووری و کماییی تی و ئخلاقى دادو ران ل سر

بندمای یهکسانی و ئازادی ، ئو سیستم کار دهکات به پروهرد و فرکردنی مندا به شیوه یهکی مرف پروهردانه که به یهکسانی ته ماشای دایک و باوک و ژن و پیاو بکات ، ههروه ها له نهوان که م و تاک له دهوه تهکان و گهلان و چینهکان ، ئم ئاوهگه یهکسانی فکرو ماد بتهیه ، بهرنگار دههتهوه له دابهش کردنی ئینسان یان که مگه ، بهیارهکی له م چشه دهگم نه چونکه ئم له ((دونیای سه رمایه داری و باوکایه تی ووهگزی و عسکه رتاری و ئاینی)) دهژین، که له سه ر بندمای ههزو سه مکاری و جهنگ و دوژمنکاری و چهوساندنهوه و فریودان بونیاد نهراوا . . که چی له ولشهوه زه ر بهیه دهکهن سه بارته به دیمه کراتی و داد و ئاشتی و خشهوه یستی . .

نوال السعداوی - الحوار المتمدن - ۵۸۵۶ - ۲۰۱۸ / ۴ / ۲۵

یهکی بهر په چدا نهوه له بهر امبهه فاشیزمی خه کیدا ... یاسین له تیف

که ی وهداوه کانی کوردستان و ههوشی دوگمای سیاسی و نهو پاوه نخوازیه که تاکه حزب له کوردستان په هه دهسته ته و ، خه ی به حیزبی سه رکرده دهقه به نه ته ، ته نها نهو استیه مان لا ده چه سپه نه ته هه دی هه دی فاشیزمی عه شیره تی پایه کانی خه ی پتهو دهکات و که مه له به ته جی و ئینسان کوژ به خه وهکات به ترس و ته قانندن خسته نهوه دهی هاو نیشتمانا نهوه . . نه م فاشیزمی عه شیره تی له کوردستان که ((پارته)) حوکم دهکات و هیه پهچ و په نهانیه کی سیاسی و کرده ی سه مکاری نه ماوه سیسته می فاشیزم نهجامی نه دات تا له خه کی به شار تهوه ، به به په ردهو به به ده ربهستی تاوانه کانی نهجام ده دات . ماف و ئازادیه کانی خه له ژه ر په ده نه ته ، حورمهت و که رامه تی مرف دهشکه نه ته ، ژیان و گوزه رانی خه ته ته ده دات و ، له هه مان کاتدا که مه له ده دزوه ده کاته که گه به سه ر هاو نیشتمانیا نهوه ، هیه ناوه ندکی یاسایی و شه رعی و مه ده نی

بوونیان نه‌ماوه ته‌نھا باندی مافیایی حیزبی نه‌بٔت .. به ئاشکرا به‌ته‌جیه‌کانیان هاؤاتی ده‌فٔٔنن و دواچار به دٔنده‌ترین شٔوه تیرٔری ده‌کهن و مٔش میوانیان نییه . ئیتر قسه کردن له بٔباکی ئهم فاشیزمه عه‌شیره‌تیه و دووباره کردنه‌وهی دووباره بووه‌کانی ٔا بردوو که زٔر بٔزارکه‌رو بٔ تام بووه و وه‌کو ئه‌کتٔکی سونه‌تی بٔ ئهرزش هیچ به‌رهم‌مٔکی نابٔت .. ئیعترازاته‌کان وه‌کو دووباره کردنه‌وهی ئهو دووباره بووانه ته‌نھا موتیفٔکه بٔ پتر ده‌ست ئاوه‌ا کردنی فاشیزمی خٔٔه‌کی بٔ به‌رده‌وام بوون له ئه‌نجامدانی تاوانه‌کانی . یان خٔبادان و خٔ نمایش کردن و خٔ ده‌رخستن له میدیاو تیغیه‌کانه‌وه و شین و شه‌پٔٔ گٔٔان بٔ قوربانیه تیرٔر کراوه‌کان ته‌نھا خٔ خه‌ریک کردن و خٔ بواردن له حه‌قیقه‌تی ئه‌کتی به‌رپه‌رچدانه‌وه له به‌رامبه‌ر ده‌عه‌جانی فاشیزمدا . شیوه‌نه‌کان و هات و هاوار ته‌نھا ٔووی ئه‌ودیوی سایکٔلٔژی شیوه‌ن گٔٔانمان بٔ ئاشکرا ده‌بٔت ، ٔٔک سه‌لمانندی تیٔره‌که‌ی ((سیگمٔند فرٔیده)) له ٔووی سایکٔلٔژییه‌وه ، که پٔیوایه شین و شه‌پٔٔ گٔٔان بٔ قوربانی و مردووه‌کان جٔرٔکه له چٔژ وه‌رگردن ، له نه‌سته‌وه جٔرٔکه له پیشاندانی خٔشی و حه‌ز کردن له مردنی ئهو که‌سه ، شیوه‌ن کردن جٔرٔکه له ده‌ربٔینی خٔشی و ئاسوده‌یی بٔ له ناو چوون و مردنی ئهو که‌سه .. چونکه ئه‌زموونٔکی مٔژوویمان هه‌یه له گهٔ سیناریٔی ئهم جٔره کاره‌ساتانه‌دا ، له چرکه‌ساتی هه‌ر کرده‌یه‌کی تیرٔردا سیناریٔی مراسیمی شین و شه‌پٔٔه‌کان سه‌ر له نؤ خٔیان مانٔفٔٔست ده‌که‌نه‌وه و ، هه‌مان ٔوخساره‌کان ده‌رده‌که‌ونه‌وه و هه‌ر ئهو کاره‌کته‌رانه‌ی پٔشوی سه‌ر تیغیه‌کانن بٔ قوربانیه‌کان ده‌ست به شیوه‌ن گٔٔان ده‌کهن و هه‌مان سیناریٔی و هه‌ر هه‌مان ئهو قسه و ٔستانه دووباره ده‌که‌نه‌وه له مه‌حکوم کردنی ئهم ده‌سه‌ا ته که ژماره‌یه‌کی زٔر تیرٔری سیاسی و ٔٔشنبیری فاشستانه‌ی ئه‌نجام داوه به شٔوه‌یه‌کی هٔقیانه .. ئهم کاره‌کته‌ره شیوه‌ن گٔٔانه بیریان چووه شیوه‌ن گٔٔان بٔ قوربانیه‌کان هیچ به‌هایه‌کی سیاسی نیه و کارٔگه‌ری ئه‌وه‌ی نابٔت تا بتوانٔت موویه‌کی فاشیزمی عه‌شیره‌تی بپچٔٔنٔت . ئه‌سه‌هن فاشیزمی عه‌شیره‌تی به‌و کاردانه‌وه پاسیفه شاگه‌شکه ده‌بٔت و به قه‌د کاره‌کته‌ره‌کانی شیوه‌ن گٔٔ چٔژ لهو شیوه‌ن گٔٔانه ده‌بینٔت که عه‌زاباران مه‌راسیم و خٔپیشاندان و گردبوونه‌وهی بٔ ئه‌نجام ده‌ده‌ن ، چونکه ده‌سه‌ا تی فاشیزمی خٔٔه‌کی ئهو شیوه‌نانه به جٔرٔک له جٔره‌کان به دیمٔکراسی له قه‌م ده‌دات ، ئهو فه‌زایه به فه‌زای دیمٔکراسی ده‌زانٔت و به مه‌که‌رمه‌یه‌کی حیزبی ده‌زانٔت بٔ مٔگه‌ل، له هه‌مان کاتیشدا وه‌کو دیمه‌ن و ٔوخسارٔکی دیمٔکراسی سیسته‌م پیشانی دونیای ده‌ره‌وه و ٔای نٔوده‌وه‌تی ده‌دات .. ته‌نھا ٔٔگایه‌ک بٔ به‌رگردن له فاشیزمی خٔٔه‌کی به‌رپه‌رچدانه‌وه‌تی به شٔوه‌یه‌کی ٔادیکأانه ،

گه انهوهيه بـ حـى بهرگيرى په يگيرانه و چاندنى ئه و حـى له ناخى
تاك به تاكى ئه م كـمـه گايه دا ، فـىـدانى ئه و پاره دايمه
ناـهـزايه تيه پـىـستيه ي كه حيزبه ئـىـپـزسيـه نه كان به شـوه يه كى
پاسيفانه هـناويانه ته نـو دونيـاى سياسى ئـمـه وه و ، حـى توـه يى و
ئـىـنـىـرژى خه بات و تواناي خه كـيان لاواز كردووه له بهرامبهر هـى فـىـتى
فاشيزم دا . چونكه ئه م حيزبانه و كولتورى ته حـزب بوون خه كـيان له
دـخـى مت بووندا اـگـردووه و پتر حـى شـى شـگـى انـه ي سـى كردووه ،
چونكه ئه م حيزبانه فاكتـى كى كاران بـى بته و كردنى پايه كانى فاشيزم
له كوردستان ، له بهرامبهر له خسته بردنى خه كـدا به شى وـيان له
حاشيه ي پارتيه وه بهر ده كه وـى له تاـانكارى ، بـى يه ئه مانيش خه كـى
سـهـرقا ده كـن به ناوى ئـىـپـزسيـه نه وه بـى په رده پـى شـى كردنى سته مكارى
و تاـانكارى و پاراستنى پايه كانى فاشيزم له كوردستان . هـر خودى
ئـم حيزبه يـفـرميستـانه به شـى كـن له سيستم و به رده وامى ده به خـشه
ته مـنى بـى گـه نى فاشيزمى خـى كى . . ته نها ستراتيژيه كـى بـى بهرگيرى و
به رپه رچـدانـه وه ي سته مكارى هـه ژانـدى پايه كانى فاشيزمى خـى كى ،
پـى شـى ئه وه ي بـى ته ليـفـينتـاسـه كى تـى ماس هـى بـى و هـمـوومان لوشكات
ده بـى ته واوى ئـىـراـده كان و تواناكانمان يه كـه يـن له چواچـى وه ي
بزووتنه وه يه كى سياسى اديكا و به رجه سته كه له نـو هـه ناوى
چه وساوه كانه وه هـى قـوـا بـى ته به هـزاران و مـلـىـن وه كو مستـى كى
ئاسـنـىـن بـى شـىـن به لـمـزى ئه م ليـفـينتـاسـه جـانـه وه رده او به
خـى كـه ره كـانى و ئه و فاشيزمه خـى كى كه هـر ئـىـه وه گـه نـى كى ئه م
وـى ته به دـىـنـده تـرى شـى وه شـى اـى خـوـن ده كات . . ده بـى ته ئه و خـى شـى
خـى اـى يه وه لاوه نـىـن و ، نا بـى ته چاوه ئـىـى گورگ بـى كـه يـن مافمان بـى
بـى سـىـنـىـت . چونكه هـر تاوانـى كـى ئه نـىـام دهـرـىـت بـى خـى كردنه چاوى
خه كـى ، باس له پـى كـى هـى نـانى ليژنه ده كـن بـى دـىـزىـنه وه ي تاوان باران
، بهـىـام مه هـزه له كه له وه دايه اـسـتـيه كان ئه وه مان پـى ده بـى ته خودى
خـىـان تاوانبارى اـسـته قـىـنـه ، سيستم له هـر تاوان و وداوـى كـدا
هـمـىـشه ئاـماـنـى كى ديارىـكـراوى هـه يه هـر بـى ئه وه ش سيستم و ده سه بـى ته
سيستمـا تـكاـنه كار له سـهـر لاواز كردنى زاكـىـره و بـىـرـكـردـنه وه ي ئـىـنـسان
ده كات . مـرـقـى بـى بـىـرو زاكـىـره ش ئاسان به گـاـان ده كـرـىـت . ئه م
پاره دايمه سياسيه ته نها له كوردستان كارى له سـهـر نا كـرـىـت ، بهـىـكو
ئـمـه ئه كـتـى كى يـى نـى فـىـرساـى فاشيزمى ئـىـهـلـاتـيه ، چونكه فاشيزمى
ئـىـهـلـاتـى تا ئه و جـى گـايه پـىـويـستى به ئـىـنـسانـه جـه نـگى بـى بـى كات ، يـان
پاسـهـوانى بـى بـى كات و وه كو بهـىـته جى هـمـىـشه له ئاماده باشـىـدا بـى ته بـى
ئـهـنـىـام دانى تاوان ، يـان وه كو كارو مه و بـىـزن بـىـرـىـنـه ئـىـبـىـكـتـىـف و
سـهـر بـىـن و سـىـنـارىـى و مه شهـدى سـهـر بـىـنـه كانـىـش بـى ترس و تـىـقـانـدن
له ماس ميديا و تـىـه كـمـه اـى يه تـيه كـانى دىـجـىـتـاـى كـى مـىـكـا يـشـنه وه

پیشانی ئینسان و نه یاره کانیان بدهن و ، جه بروت و دانه یی و خوښ
خوږی خوښانی مان په گهله بدهن . .